Ilie Şerbănescu

Jumătăţile de măsură dublează costurile sociale

Staff

© IMAS-SA 1994

ILIE ŞERBĂNESCU

JUMĂTĂŢILE DE MĂSURĂ DUBLEAZĂ COSTURILE SOCIALE

EDITURA STAFF • BUCUREŞTI 1994

© IMAS-SA 1994

MOTTO

Economia românească este una din cele mai mari victime ale dictaturii, ce a fost adusă la un grav dezastru pe care doar economiştii îl pot surprinde. Acesta este adevărul despre "marile realizări ale economiei româneşti" despre care, pînă zilele trecute, eram obligaţi să vorbim. Nu ştiu dacă vina noastră, a ziariştilor economişti, este mai mare sau mai mică decît a oamenilor de cultură ce au cîntat regimul sau a inginerilor ce au edificat construcţiile faraonice inutile şi vlăguitoare economic. Dar ştiu că trebuie să acceptăm integral responsabilitatea minciunii pe care am promovat-o. Şi nu ştiu dacă există ceva care să şteargă pata minciunii. În orice caz, nu din sufletele şi conştiinţele noastre.

"LUMEA" - Ediţie Specială 26 decembrie 1989

CUVÎNT ÎNAINTE

Această carte s-a născut doar la ideea prietenului și remarcabilului sociolog Alin Teodorescu, care m-a convins că ceea ce pare o întreprindere riscantă - aceea de a întocmi o culegere din propriile scrieri ale anilor de după evenimentele din Decembrie - ar putea să fie totuși o reușită, adică să stîrnească un anumit interes.

Am fost încurajat de mai multe împrejurări.

În primul rînd, de observația că, în ciuda faptului cert că problemele economice au fost și continuă să fie copleșitoare, puține sînt abordările în materie și încă și mai puține sînt cele beneficiind de o anumită consistență și coerență datorate unei analize sistematice din zilele euforiei schimbării și pînă acum, în zilele confruntării cu simțămîntul restaurației, deși evident atîtea pur și simplu s-au răsturnat între timp. De aceea - lăsîndu-le de o parte pe cele politice - am selectat numai comentariile și analizele economice, iar dintre acestea m-am oprit asupra acelora care atacau problematica generală, care urmăreau firul reformei, cu exigențele și gradul ei de adecvare și transpunere în concret în diferite etape. Concluzia de fond a inspirat și titlul volumului.

În al doilea rînd, încurajatoare a fost constatarea că o asemenea structură a culegerii făcea un fel de istorie - resimțită deja ca o necesitate - a acestor ani măcar dintr-unul din unghiurile de vedere, dar dintre cele mai ascuțite: economicul. Guvernările care s-au succedat își găsesc fiecare bilanțurile, întreprinse încă la vremea lor fără pasiuni, fără părtinire și fără vreo legătură cu cele abia acum cerute din evidente motive politice. Autorul nu a putut însă rezista nici ispitei - oferite de prezentarea cronologică a unor însemnări și analize - de a aduce în atenție, fără a putea fi acuzat că "după război mulți viteji se arată" că, încă din ianuarie 1990 și apoi atîtea luni înainte de demararea reformei, s-au tras semnale de alarmă în legătură cu ceea ce s-a dovedit ulterior, prin ignorarea avertismentelor, tocmai erori pe calea acesteia.

De mai mare importanță, sînt însă căutările - pe care cititorul sper că le va recepta - spre o abordare neconjuncturală și detașată de patimi, subordonată integral, ca unic criteriu, reformei către o economie de piață. Cele peste două decenii de aplecare zilnică asupra problemelor economiei mondiale m-au ajutat

fundamental în înțelegerea conceptuală și practică a coordonatelor, exigențelor, mecanismelor și instituțiilor economiei de piață, străduindu-mă de a folosi acest privilegiu pe care soarta mi l-a hărăzit înaintea altora pentru a le face, încă de la debutul anului 1990, cunoscute, sub o formă cît mai accesibilă, unui public în general nu doar neinformat ci chiar dezinformat în materie. În orice caz, a existat, de la început o concepție, nealterată apoi de ondulatoriile interese politice și de schimbările de persoane, asupra reformei economice în România, concepție pornind de la realitățile românești și pe care autorul a încercat s-o pună în atenția decidenților printr-o argumentare tocmai pe baza acestor realități.

Este convingerea autorului că vremea minciunii și a confuziei deliberat întreținute pentru ascunderea adevărului trebuie să se încheie, deși ar fi fost necesar să se fi terminat deja în Decembrie 89; de aceea am și simțit nevoia acelui motto, desprins din primele însemnări "post-decembriste", care sintetizează, cu referire la victima economie, tragedia națională, dar și individual-morală, a atîtor decenii. Ca atare, pentru o reală transformare spre eficiență și competitivitate a economiei românești nu există alternativă la a-i permite, ba chiar a obliga-o, să-și scoată masca, pentru a putea ști exact unde este necesară intervenția chirurgicală cînd în mod indispensabil trebuie apoi luat, cum se spune, taurul de coarne.

Operațiunile cosmetice - la care s-a apelat din păcate în practică pe calea reformei - nu duc la o adevărată schimbare a economiei, aptă de a oferi și un trai mai bun. "Jumătățile de măsură (doar) dublează costurile sociale".

AUTORUL

Decembrie 89 - mai 90
Guvernarea provizorie Iliescu - Roman

- Într-o perioadă de "elan revoluţionar" puţini se gîndeau la economie, şi mai puţini se învredniceau s-o analizeze şi doar cîteva voci cu totul izolate se ridicau fără echivoc împotriva populismului
- Este poate surprinzător acum să se constate că atunci au existat avertismente clare împotriva a tot ceea ce s-a dovedit apoi a constitui erori economice păgubitoare sau abordări necorespunzătoare în cazul unei economii sleite şi distorsionate; semnale de alarmă lansate, dar din păcate ignorate:
  - să nu se convertească direct în salarii fostele alocaţii pentru investiţii
  - să nu se piardă legătura cîştigurilor salariale cu productivitatea muncii
  - să nu se stimuleze potenţialul inflaţionist şi aşa imens, prin injecţii monetare fără acoperire pe piaţă
  - să nu se abandoneze atenţia pentru export şi pentru menţinerea pieţelor externe estice
  - să nu se folosească creditele externe decît pentru restructurare
  - să se vorbească deschis despre şomaj ca indispensabilă corecţie pentru aberaţiile din economia românească
  - să se instaureze fără echivoc constrîngerea economică, unic înlocuitor posibil al prăbuşitei constrîngeri politico-administrative în procesul muncii
  - să se abandoneze definitiv cursul "oficial" (stabilit din birou indiferent dacă mai realist sau mai puţin realist) şi să se treacă la formarea acestuia prin mecanisme de piaţă
- O propunere de mare actualitate făcută încă în ianuarie 90: constituirea unui fond de restructurare industrială
- Cu un diagnostic incorect, grav distorsionat de intruziunea politicului, şi cu o terapie antieconomică, în numai 5 luni au fost pur şi simplu spulberate singurele atuuri româneşti pe calea eventualei reforme: echilibrul bugetar intern şi echilibrul plăţilor externe.

ECONOMIA UN BOLNAV CARE NE VA DA DE FURCĂ

Revoluția a învins, revoluția abia începe. Revoluția a învins pentru că, prin curajul opoziției deschise, cu jertfa nepieritoare a multora, a foarte multora dintre cei mai buni fii ai țării au fost măturate pur și simplu - și dintr-o dată - structurile de putere ale unei dictaturi neobișnuite pentru timpurile moderne. Revoluția abia începe pentru că în viața economico-socială totul urmează de acum încolo să fie refăcut, restructurat.

Există domenii ale vieții economico-sociale în care totul trebuie - și poate - să fie pornit de la zero; este, dintr-un anumit punct de vedere, o sarcină grea, dar este, dintr-un alt punct de vedere, un avantaj. Există, însă, domenii - și economia este primul și cel mai relevant dintre acestea - în care nu se pornește de la zero. Paradoxal este că, în cazurile respective, sarcina refacerii nu este relativ mai ușoară ci, dimpotrivă, copleșitoare. Pentru că ceea ce a rămas constituie, pînă va putea fi eliminat, o apăsătoare povară.

În actuala economie românească există structuri și infrastructuri vlăguitoare. Există numeroase fabrici mai modeste sau mai mari, dar mai ales cîțiva mamuți industriali care produc considerabile pierderi. Șansa integrării lor într-o economie sănătoasă este poate nulă. Și în ciclul funcționării lor, pagubele nu fac decît să se acumuleze, slăbind mereu mai mult capacitățile unei economi și așa sleite. Toate acestea reprezintă un balast de care, însă, nava economiei românești nu poate să se debaraseze pur și simplu prin aruncarea peste bord, așa cum poate face cu nenumăratele "programe"absurde, cu "planul unic de dezvoltare" care, elaborat în afara oricărei fundamentări realiste, devenise un element de încurcare a funcționării economiei naționale.

Și nu se poate debarasa dintr-o dată de acest balast, pentru că este vorba de mii, zeci de mii, sau poate sute de mii de oameni care nu au nici o vină că asemenea unități economice au fost create, că structurile economiei românești, neadaptate treptat de atîta amar de ani, au rămas ancorate în ramuri, subramuri, sectoare și activități, care au constituit, odată, de mult, portstindardul industrialismului clasic, dar care, sub impactul bulversant al tehnologiilor moderne, au încetat să mai fie un factor de creștere economică, devenind,

dimpotrivă, un furnizor de produse fără căutare, demodate, slabe calitativ, un generator de distorsiuni şi deficite financiare.

Problema cea mai gravă a economiei româneşti - produs nemijlocit al planurilor aberante ale fostei dictaturi - este aceea că industria, în structurile actuale şi la nivelul dotării tehnice şi competitivităţii existente, nu este în măsură, prin exporturile realizate, să-şi procure, din import, măcar necesarul propriu de energie şi materii prime de care nu dispune, din motive naturale, pe plan intern. Un mare deficit de energie şi materii prime confruntă întreaga economie.

Spre compensare, pentru întreţinerea unei industrii prost concepute, se recurge în continuare la aportul altor ramuri şi, în primul rînd, al agriculturii, pe seama căreia a fost dezvoltată industria. Un sistem - parşiv elaborat - de preţuri penalizează agricultura, îndeosebi prin aşa-numitele preţuri de achiziţie neacoperitoare ale costurilor. Acelaşi sistem de preţuri - contraproductiv, neaşezat pe baze economice - dereglează fluxurile economice reale, deformează contribuţia autentică a fiecăreia dintre activităţi, creînd grave disfuncţii. De fapt şi de fapt, în România nici măcar nu se poate spune dacă o activitate economică este, într-adevăr, rentabilă sau nu. Şi, astfel, lipseşte una din condiţiile prealabile unei restructurări. Sistemul aiuritor al aşa-numitelor beneficii planificate, stabilite în slabă relaţie cu realitatea, permite fabricarea unor produse fără desfacere şi împiedică alocarea de resurse pentru produsele cu desfacere. Vînzarea - ca obiectiv şi mijloc al realizării economice a produsului în orice economie normală - a fost ultimul dintre criteriile avute în vedere în organizarea şi desfăşurarea unei activităţi economice. Comportamentul participanţilor la schimbul de activităţi este, ca urmare, viciat, nefiind ghidat de principii economice. La nivelul produselor de consum, consecinţa este inversarea gravă a raporturilor dintre vînzător şi cumpărător - rană adîncă, cu implicaţii asupra relaţiilor interumane, greu de înlăturat.

La baza comportamentului neeconomic a stat alterarea intereselor economice, decurgînd nemijlocit din exacerbarea mult trîmbiţatei "proprietăţi socialiste a întregului popor" - de fapt proprietatea nimănui. Aceasta era, însă, temelia economiei de comandă, a conducerii economiei prin metode administrative, prin ordine şi nu prin măsuri emanînd din luarea în considerare a legilor economice obiective. Supercentralizarea la nivelul planificării şi conducerii este cea care, ducînd la îndepărtarea locului deciziei de locul de aplicare şi la imposibilitatea deplasării resurselor spre activităţile performante, a permis adîncirea mereu şi mereu a dezastrului, a transformat economia din ceea ce trebuie să fie - un organism viu - într-un dispozitiv inflexibil la schimbări.

Căci, datorită nerespectării legilor economice, în România nu există propriu-zis un mecanism economic, care să asigure economiei autoreglarea. Un mecanism care să o facă să reacţioneze la distorsiuni şi să vibreze la stimuli. Cutremurătorul paradox este că, dacă economia a rămas în viaţă, aceasta s-a datorat economiei paralele, ce se crease în contrapartida economiei de comandă. Pentru că economia paralelă ajunsese să ia forma nu numai a bişniţei generalizate, ca replică la penuria de bunuri de tot felul, dar şi forma abominabilă a trocului de produse între întreprinderi, ca singura modalitate de supravieţuire, de funcţionare şi continuare a activităţii productive.

Inflexibilă, dar forţată să trăiască într-o lume în permanentă schimbare, economia românească a fost o victimă sigură. În structurile existente şi formele anchilozate (cerute de acelaşi centralism excesiv), comerţul exterior românesc a devenit un larg canal de scurgere de venit naţional spre exterior. Îndreptate spre proiecte de prestigiu personal sau spre industrii falimentare, creditele externe contractate s-au dus pe apa Sîmbetei. Plata forţată a datoriei - dictată nu de necesităţi economice, ci, în principal, de orgolii personale, - a demonstrat, în mod dramatic, slăbiciunile capacităţii de export a ţării şi, în special, a industriei, rambursarea creditelor făcîndu-se îndeosebi pe seama amputării importurilor. Ţara a fost lăsată, încă şi mai mult, fără materii prime, energie, echipamente moderne, medicamente etc. şi a fost deconectată tehnologic de o lume în înnoire, în chiar perioada celei mai formidabile revoluţii din ştiinţă şi tehnică. Grav afectate au fost exporturile ce includeau importuri. Şi, ca urmare, grele sacrificii au fost impuse populaţiei pentru a se menţine exporturile. Numărul şi ponderea produselor vîndute în pierdere au crescut, căpătînd alura unui jaf din venitul naţional. Diversiuni au fost înscenate pentru a se arunca responsabilitatea unor greşeli economice interne asupra străinătăţii, asupra unor instituţii financiare internaţionale şi, culmea, chiar asupra colonialismului din secolele trecute. Doar revoluţia a oprit izolarea României de o economie mondială din care obligatoriu trebuie să facă parte.

Ce este, însă, de făcut? Dar poate încă înainte ca măcar să fie formulată o asemenea întrebare, o alta este necesară. În ce situaţie se află, de fapt, economia românească? În mare, este clar. Dar în detaliu, în conexiunea multiplelor şi ameţitoarelor aspecte parţiale?

A venit momentul adevărului. Ridicarea vălului greu al minciunii, care apasă asupra situaţiei economiei româneşti, este precondiţia oricărei restructurări. Al doilea rînd de statistici trebuie scos din seifuri. Şi, în ciuda multiplelor greutăţi - precum alterarea, de-a lungul atîtor ani de minciună, a criteriilor fundamentale care asigură relevanţa statisticilor (chiar şi a celor "reale") şi absenţa unei depline semnificaţii a acestora în condiţiile actualului sistem de preţuri - trebuie, înainte de toate, conturată o imagine, cît de cît,

coerentă și cuprinzătoare a situației prezente din economia românească. Numai pe o asemenea bază se va putea stabili ceea ce este, într-adevăr, necesar de făcut. Aportul specialiștilor este esențial.

Propuneri utile pot veni din partea fiecăruia dintre aceștia. Acțiunile se cer, însă, bine cumpănite, în funcție de trebuințele prioritare și posibilitățile reale. Tentația de recurgere la schimbări pripite sau la măsuri populare de amploare, pe care, însă, starea actuală a economiei nu ar putea să le susțină, ca și la resurse externe, fără ca, în prealabil, să se contureze o concepție clară asupra reorientărilor în structurile economico-industriale, este o capcană ce trebuie ocolită. Trecerea de la o economie de comandă spre o economie normală, bazată pe legile economice și relațiile de piață, pe descătușarea inițiativei, nu se poate înfăptui în timp scurt. Trebuie învățat din succesele, dar și din ezitările și eșecurile unor țări vecine, din experiența refacerii postbelice a unor țări occidentale, îndeosebi mai mici, care și-au construit, gradual, o economie modernă, competitivă. Însănătoșirea unei economii treptat, dar grav îmbolnăvite, decenii la rînd, nu poate fi decît treptată și îndelungată. Și comportînd costuri sociale. Înțelepciunea va cîntări precumpănitor în a face aceste costuri sociale cît mai mici posibil.

"LUMEA AZI" Nr. 1/4 ianuarie 1990

SĂ NU NE AMĂGIM !

Prin intermediul televiziunii, am putut urmări, zilele trecute, secvenţe de la o şedinţă a Consiliului F.S.N. în cadrul căreia, între altele, guvernul a prezentat unele măsuri de revitalizare a importurilor pentru satisfacerea unor necesităţi economice urgente, îndeosebi ale populaţiei: o suplimentare a importurilor în ruble şi alocarea, în premieră, a unor resurse, în valoare de 125 milioane dolari, pentru importuri în valută liber convertibilă de produse altele decît combustibili şi energie (îndeosebi produse de consum). În stilul său caracteristic, Mircea Dinescu a reacţionat faţă de insuficienţa acestor măsuri în raport cu nevoile populaţiei.

Nu ştiu cîţi dintre milioanele de telespectatori au sesizat dramatismul aspectelor de conţinut ale problematicii luate în discuţie.

Mircea Dinescu - unul dintre membrii Consiliului cu cea mai mare legitimitate morală - a ridicat, cu bună credinţă, o problemă de mare importanţă, dar într-o totală necunoştinţă de cauză. El a vorbit de nevoi, fără a lua în considerare posibilităţile actuale ale economiei. Cu adevărat grav este, însă, faptul că specialiştii - care sper că există în cadrul Consiliului - nu au în preocupare să desluşească, în mod clar, celorlalţi membri ai acestui for şi întregii populaţii a ţării, care sînt, de fapt, posibilităţile, care este situaţia reală a economiei româneşti. Mi se pare chiar, dimpotrivă, - şi m-aş bucura să nu fie aşa - că în cadrul Consiliului şi-a făcut loc un fel de autoamăgire în ce priveşte situaţia economiei şi posibilităţile ei. Nimeni nu poate pretinde reforme în actuala fază. Ele ar fi premature. Nu există, deocamdată, nici măcar o imagine cît de cît coerentă şi cuprinzătoare asupra stărilor de fapt. Dar, în nici un caz, nu trebuie să ne amăgim sau să amăgim pe cineva, mai ales populaţia. Pînă nu se conturează exact unde ne aflăm, este înţelept să amînăm orice fel de măsuri economice.

Şi iarăşi m-aş bucura să mă înşel, dar cred că multe dintre măsurile adoptate de Consiliul F.S.N. depăşesc realele posibilităţi actuale ale economiei româneşti. Ieftinirea abruptă a tarifelor la energie electrică şi gaze naturale, rambursarea, într-un timp foarte scurt, a sumelor în contul participării cu părţi sociale, ca şi eventuala trecere la săptămîna de lucru de 5 zile (despre care nu s-a spus dacă se va face cu păstrarea sau reducerea retribuţiilor tarifare), sînt tot

atîtea injecţii suplimentare de bani pe o piaţă al cărei dezechilibru se manifestă într-o flagrantă neacoperire cu mărfuri. Pînă cînd preconizatele deplasări de resurse dinspre alocaţii pentru investiţii faraonice înspre alocaţii pentru producerea de bunuri de consum să-şi facă efectul, asemenea injecţii suplimentare de bani nu pot decît grăbi declanşarea şi mări amploarea fenomenului inflaţionist. De ce să nu ne uităm în ţări vecine, unde, datorită unei situaţii similare a economiei şi a pieţei, procesul inflaţionist a irumpt. De ce să stimulăm noi înşine un asemenea proces?

Atunci, de ce astfel de măsuri? Sper să nu fie ghidate de considerente electorale, ci doar de ideea de a dovedi că revoluţia a adus ceva bun populaţiei şi pe plan material. Dispune, însă, economia de posibilităţi reale în acest sens? Mă tem că nu. Măsurile populare sînt o capcană ce trebuie ocolită, pentru că actuala stare a economiei nu le poate susţine. Luîndu-le, nu se obţine altceva decît accentuarea dezechilibrelor şi creşterea costului economic şi social al corectării ulterioare a acestora. În plus, în rîndurile populaţiei se creează impresii amăgitoare cu privire la posibilităţile existente şi se stimulează revendicări care ar complica şi mai mult situaţia. Nu ar fi mult mai bine să fie pus în lumină întregul adevăr, oricît de crud ar fi acesta?Nu cred că ne mai putem permite jumătăţi de măsură. De ce binevenitelor măsuri de "dezincorsetare" administrativă şi birocratică a economiei nu li se adaugă măsuri pe linia soluţionării reale a celei mai grave probleme actuale a economiei româneşti, din care decurg multiple şi dramatice dezechilibre şi distorsiuni: deficitul energetic? Este o problemă urgentă, care nu are neapărat legătură, cel puţin într-o primă fază, cu restructurarea, cu remodelarea structurilor economico-industriale. Orice specialist ştie – şi cred că primul ministru, legat strîns de energetică, ştie perfect acest lucru - că, în situaţia actuală, deficitul energetic nu poate fi înlăturat altfel decît printr-o degrevare a consumului de presiunea exercitată de cîţiva giganţi energofagi. Printr-o degrevare definitivă şi nu prin măsuri de reducere temporară a activităţii, în genul celor luate. Înlăturarea acestui deficit pe o altă cale este iluzorie. Creşterea producţiei de energie este limitată atît de resursele interne, insuficiente şi, în general, de slabă putere calorică şi calitate, cît şi de capacitatea scăzută de export a ţării şi, în primul rînd, a industriei (care să degaje mijloacele financiare pentru procurarea energiei din import). Şi mai este o limitare: faptul că majoritatea giganţilor industriali, prin activitatea lor, afectează nu numai bilanţul energetic, ci şi pe cel economico-financiar în sine. Consiliul F.S.N. ar trebui, cred, să discute deschis, în faţa întregii ţări, complexele şi delicatele probleme economice şi sociale decurgînd din reducerea deficitului energetic, respectiv cele legate de ocuparea forţei de muncă, în cazul

dezafectării unor capacităţi de producţie energofage şi contraproductive.

Oare aceste probleme de neacoperire structurală a ocupării forţei de muncă nu au apărut deja în situaţia sistării binevenite a unor investiţii în proiecte faraonice? Ele au apărut, dar despre ele nu se vorbeşte. S-a spus că forţele şi resursele antrenate în trecut la realizarea acestor proiecte vor fi folosite pentru refacerea distrugerilor produse în timpul luptelor pentru revoluţie. Să fim serioşi! Personal nu văd cum toate excavatoarele şi buldozerele, toţi excavatoriştii şi săpătorii de la tronsoanele aşa-numitului Canal Dunăre-Bucureşti vor participa la refacerea Bibliotecii Centrale Universitare.

Nu ar fi nimerit ca, pe baza mijloacelor financiare eliberate prin sistarea investiţiilor în proiecte faraonice şi prin oprirea parţială dar definitivă a producţiei în capacităţile din giganţii energofagi, să se constituie un fond , să-i zicem, de restructurare a economiei naţionale, ale cărui resurse să fie utilizate, pe de o parte, la susţinerea, pe o perioadă, a celor afectaţi şi, pe de altă parte, la crearea unor noi întreprinderi, potrivit necesităţilor cu adevărat reale, care să absoarbă, treptat, forţa de muncă disponibilă? Dacă nu vom discuta deschis aceste probleme, restructurarea este în pericol. Şi nu va fi înfăptuită vreodată. Politica struţului nu foloseşte la nimic.

Amînările nu fac decît să prelungească şi să adîncească "cercul vicios" în care ne aflăm de atîta amar de timp. Iar posibilităţile economice viitoare se îngustează şi costurile sociale cresc.

Despre posibilităţile reale ale economiei româneşti în prezent vorbeşte însăşi cifra de 125 milioane dolari ce a fost alocată pentru importuri (în special produse de consum) în valută liber convertibilă. Este o cifră submodică pentru o întreagă ţară! Ce reprezintă, în fond, aceasta? 5 dolari pe locuitor. Ar fi poate util să consemnăm că, în medie, în ţările vest-europene, importurile anuale similare pe locuitor se situează în jurul a 500 de dolari, în cadrul unor importuri anuale totale pe locuitor de aproape 3000 de dolari. Dar, atenţie, şi exporturile pe locuitor ating o asemenea cifră!

Posibilităţile mediocre de import ale României sînt determinate de capacităţile mai mult decît slabe de export. Binevenitele măsuri de suspendare a exporturilor alimentare şi de reducere a celor de produse petroliere au subţiat, însă, încasările la export. Şi, dacă la export ar fi eliminate produsele pentru a căror fabricare se cheltuiesc, în lei, sume exagerate, nu ştiu ce ar mai rămîne pe lista livrărilor externe. Aceasta este grava situaţie. Nu trebuie să ne amăgim. Am ajuns în situaţia în care România are poate cele mai slabe performanţe în ce priveşte exportul pe locuitor şi, prin consecinţă, importul pe locuitor din Europa.

Acesta este locul actual al României în economia mondială. Dacă ritmurile de dezvoltare cu care regimul dictatorial s-a lăudat

atît ar fi fost reale, România nu s-ar fi aflat astăzi la remorca Europei. Pentru că, de fapt, am mers, cel puţin relativ, înapoi. În timp ce, în 1938, România avea - pentru a folosi o expresie a lui Caragiale - faliţii ei în Europa, acum, nu cred să mai aibă vreunul.

Restructurarea comerţului exterior - ca parte integrantă a remodelării întregului ansamblu de structuri economico-industriale - condiţionează în mod direct dobîndirea unui nou loc de către România în Europa şi în economia mondială. Căci, ca ţară mică, România are nevoie de o implicare largă şi eficientă în economia mondială. Comerţul exterior pe locuitor atinge şi trebuie să atingă valori mult superioare în cazul ţărilor mici, decît în cel al ţărilor mari.

Ne aşteaptă sarcini copleşitoare. Cu ce, însă, să începem? Desigur, cu reconectarea legăturilor întrerupte de vechea dictatură: redobîndirea accesului la clauza naţiunii celei mai favorizate din partea S.U.A., reluarea negocierilor privind încheierea acordului cu Piaţa comună, reintegrarea efectivă în activităţile Fondului Monetar Internaţional şi Băncii Mondiale, ale altor instituţii economice internaţionale.

Dar, poate, înainte de toate, este necesar să se pună o anumită ordine în sistemul de evaluare şi statisticile comerţului exterior. Poate că nespecialiştii nu sesizează importanţa. Dar în condiţiile actuale - ale rupturii dintre preţurile interne şi cele internaţionale, ale practicării unor cursuri multiple pentru moneda naţională (leul "oficial", leul "turistic" cu primă la cumpărarea valutei convertibile, leul "comercial" ca monedă de evidenţă, leul cu penalizare la vinderea valutei convertibile, leul "neoficial" de pe piaţa neagră) - este realmente imposibil să se descifreze măcar sensul economic şi de eficienţă al comerţului exterior. Culmea în situaţia existentă - şi aceasta arată dimensiunile absurde ale deformărilor - este că eficienţa exporturilor apare cu atît mai mică cu cît se referă la produse cu un grad mai înalt de prelucrare! De fapt, nici o cifră nu are relevanţă, de fapt nu se poate spune dacă o anume activitate de comerţ exterior este rentabilă sau nu, dacă merită sau nu a fi desfăşurată. Comerţul exterior este scindat în două segmente între care nu se poate face nici un fel de legătură valorică: pe de o parte, cel derulat în contrapartidă cu alte ţări membre ale C.A.E.R., pe baza unor preţuri în slabă relaţie cu realitatea şi a unei monede de calcul (rubla transferabilă) ea însăşi fără semnificaţie; pe de altă parte, cel derulat în valută liber convertibilă. Cifrele din aceste două segmente nu pot fi adunate; şi, dacă sînt, în mod forţat, n-au nici o semnificaţie. Nu se poate stabili, de fapt, o contribuţie a exporturilor şi, respectiv, importurilor în producţia naţională. Nu se poate urmări - şi nici nu se urmăreşte - o evoluţie separată a volumului şi, respectiv, a preţurilor în comerţul exterior, care să scoată în evidenţă

implicația schimbărilor condițiilor de preț și de curs de schimb valutar de pe pieţele internaţionale.

Împreună cu celelalte țări europene membre din C.A.E.R. România are de făcut față unei misiuni extraordinare. Relațiile dintre aceste țări trebuie regîndite și remodelate, căci cele actuale sînt vetuste, nu numai din punctul de vedere al structurii schimburilor, ci și din punctul de vedere al formelor de realizare a acestora. Și ca prim pas, o bază reală de calcul, evaluare și decontare - o valută liber convertibilă - trebuie să guverneze desfășurarea schimburilor. Căci altfel țările respective n-ar ști nici măcar ce trebuie întreprins în continuare pentru eficientizarea schimburilor reciproce Schimburi de care fiecare dintre țările C.A.E.R. are nevoie, întrucît nici una din țările respective nu se poate dispensa de pieţele pe care celelalte le oferă, bineînțeles, în cadrul și nu prin refuzul implicării largi în schimburile mondiale.

"LUMEA AZI" Nr. 2/11 ianuarie 1990

SĂ NU NE MAI FURĂM PROPRIA CĂCIULĂ!

Recent au fost anunţate reglementări prin care se introduce "cursul unic" al leului faţă de valutele convertibile, înlăturîndu-se debandada "cursurilor multiple". Sînt abandonate, astfel, cursul "oficial" (teoretic şi complet rupt de realitate), cursul cu primă (zis "necomercial" sau turistic) la cumpărarea în cont a valutelor convertibile, cursul botezat "comercial" (de evidenţă contabilă în comerţul exterior); implicit - deşi nu se precizează clar - ar trebui să "cadă" şi cursul cu penalizare la vînzarea din cont a valutelor convertibile (respectiv cel potrivit căruia un român era obligat să plătească în lei de trei ori cursul turistic pentru o sumă obţinută, cu aprobare specială, în valută, sau pentru o sumă avansată, la plecarea pe linie de serviciu în străinătate, şi care, nefiind cheltuită cu acte doveditoare, adesea greu de dobîndit, nu era rambursată la întoarcere în valută). Se sugerează că introducerea "cursului unic" al leului este o măsură de ordine şi adevăr în economia, comerţul exterior şi finanţele ţării, conformă, de altfel, cu cerinţele exprimate de Fondul Monetar Internaţional cu care România trebuie să reia, necesarmente, relaţii normale de colaborare, după ce acestea fuseseră grav afectate în perioada dictaturii.

Avînd în vedere că, stabilit în raport cu valoarea medie a unui "coş" de valute principale, "cursul unic" este exprimat, în momentul de faţă, de relaţia 21 lei dolarul, se dovedeşte a fi vorba, faţă de trecut , de o sensibilă devalorizare a monedei noastre naţionale, în comparaţie nu numai cu fostul curs "oficial" (circa 5 ori), dar şi cu cursurile "necomerciale" (peste 2 ori) şi "comercial" (aproape 1,5 ori). Şi, în principiu, o devalorizare monetară are ca efecte o stimulare a încasărilor valutare "necomerciale" (turistice) iar, pe plan comercial, o sprijinire a exporturilor.

Este, însă, de natură măsura menţionată să determine asemenea efecte? Fără a-i ignora cîtuşi de puţin importanţa, nu s-ar putea să nu se arate că introducerea unui curs unic al monedei naţionale are, realmente, efecte de ordine şi adevăr în plan economic doar cînd semnifică trecerea la convertibilitatea monetară (în alte valute). Şi, oricum, devalorizarea monetară este un factor de stimulare concurenţială a exporturilor proprii (prin ieftinirea indirectă a

acestora) numai în situația în care moneda națională este convertibilă. Nu este, însă, cazul leului. Și nu va fi încă mult timp. Unii văd introducerea convertibilității leului ca punct final al restructurării economiei naționale. Alții, dimpotrivă, o consideră, mult mai pertinent, un mijloc de realizare a acestei restructurări.

Indiferent, însă, de momentul în care se va aprecia oportună și posibilă introducerea convertibilității leului, problema este, în prezent, următoarea: ce măsuri pot și trebuie să fie adoptate pentru a se netezi calea spre aceasta. Introducerea cursului unic poate fi considerată un prim pas, dar cu două condiții: 1) cursul să fie cît mai realist și corespunzător posibilităților existente; 2) unitățile economice în relații cu străinătatea să fie nu numai lăsate, dar și obligate să se acomodeze folosind acest curs. Or care este situația?

Neprecizîndu-se care este fundamentarea economică a cursului de 21 lei dolarul, ne putem întreba de ce nu 31 sau 41 sau 51? S-a ales, probabil, o medie a cursurilor de revenire la produsele livrate în exterior, respectiv a cheltuielilor în lei pentru obținerea unui dolar la export. Știe, însă, oricine că o medie are relevanță doar dacă este rezultanta unor componente nu foarte îndepărtate valoric de media însăși. O medie între două sume - de pildă una de o mie și alta de un milion - nu are, în esență, nici o semnificație economică. Or nu poate fi trecut cu vederea faptul că în exporturile românești există produse cu un curs de revenire sub 10 lei pentru un dolar, dar și foarte multe cu un curs de revenire de 50-60 sau chiar 100 lei pentru un dolar. Și s-ar putea pune întrebarea și de ce un raport doar de 1,3:1 între cursurile leului față de dolar și, respectiv, față de rubla transferabilă, cînd licitații monetare oficiale la Moscova s-au făcut la un raport de 10:1? Ce relevanță economică ar putea avea, în condițiile unor asemenea cursuri, datele "globale" de export și import rezultînd din însumarea cifrelor privind fluxurile comerciale derulate în valute convertibile, și respectiv, în ruble transferabile? Aceeași relevanță ca în trecut, adică nici una!

Să admitem, însă, că - pentru o fază preliminară, pentru a se evita distorsiunile unei treceri abrupte spre cursuri reale ale pieței - raporturile stabilite prin cursul unic ar fi cele dezirabile. Dar ce semnificație practică au ele dacă decontările interne ale relațiilor cu străinătatea în cazul unităților economice vor continua, așa cum se prevede, să se facă la prețurile interne (acelea care nu au vreo legătură cu prețurile internaționale) și nu la valorile rezultînd din cursul unic? Desigur, nimeni nu poate avea pretenția unei asimilări bruște a cursului unic, dar modalități de acomodare parțială și treptată a unităților economice la cursul unic par obligatorii dacă se dorește înaintarea spre ordine, adevăr și eficiență în economia internă și schimburile externe.

Reverberaţiile adoptării cursului unic ajung, însă, la paroxism în relaţiile cu populaţia. Nu numai că nici în acest domeniu nu este aplicat cursul unic, dar se procedează exact invers decît în cazul activităţilor economice, punîndu-se arbitrar în cîrca populaţiei procentul devalorizării leului "turistic", fără a se ţine cont că nu fostul leu "turistic" reglementa anterior relaţiile valutare cu cetăţenii români. Urmarea: de pildă, costul unui bilet de avion spre Occident este majorat la sume hidos prohibitive, în care, oricum, dolarul ajunge evaluat nu la 21, ci, în general, la peste 40 lei. Frumos, nimic de zis, pentru unii mumă, pentru alţii ciumă!

Să vedem, însă, dacă recentul "curs unic" contribuie măcar la sporirea încasărilor valutare ale ţării în operaţiunile aşa-zis "necomerciale" (turistice). În principiu, efectele ar fi pe această linie, întrucît, la 21 lei pentru un dolar, turistul sau călătorul străin venit în România este mult mai stimulat să-şi schimbe deţinerile în valută decît la cursul turistic anterior de circa 9 lei pentru un dolar.

Aşa să fie? Răspunsul trebuie să ţină seama de faptul că introducerea "cursului unic" a fost precedată de adoptarea altor două măsuri: ridicarea interdicţiei pentru români de a deţine la sine valută; liberalizarea călătoriilor acestora în străinătate. Înainte era foarte prost, dar măcar era clar: orice român deţinător legal de valută (din cîştiguri proprii sau donaţii) era forţat să-şi păstreze fondurile la Banca Română de Comerţ Exterior; sistemul era grotesc, statul folosindu-se de banii oamenilor fără a le da nimic (adică o dobîndă, aşa cum fac toate băncile din lume), ba, dimpotrivă, aceştia, văzîndu-şi mereu diminuate deţinerile cu fiecare operaţiune de retragere efectuată (datorită comisionului perceput de bancă); piaţa ilicită (netolerată sau mai degrabă tolerată) înflorea şi cursul ei, emanînd din penuriile de tot felul, era de 100 şi chiar peste 100 lei pentru un dolar. Statul, însă, putea folosi valuta (existentă sau în trecere prin ţară), ca urmare a depozitelor forţate în cont, vînzărilor de mărfuri prin "shop" şi a absorbţiilor "ad hoc" de pe piaţa ilicită.

Care este situaţia acum? Interdicţia de deţinere a valutei este înlăturată. Iar piaţa neagră - despre care nu se ştie exact dacă a rămas ilicită sau nu - continuă să înflorească, de data aceasta stimulată de interesul românilor de a deţine valută pentru călătorii în străinătate. Afluxul turiştilor şi călătorilor străini în România este incomparabil mai mare, iar fostele obligaţii neeconomice ale acestora de a schimba sume au fost de asemenea eliminate. Întrebarea este: cum ar putea statul, în aceste noi condiţii, să concureze cu numai 21 lei pentru un dolar, diferiţi intermediari ce oferă de 4 ori mai mult pe dolar chiar în faţa oficiilor de schimb valutar şi sub nasul poliţiştilor dezorientaţi? Şi de ce a trebuit să treacă o lună şi jumătate de la ridicarea interdicţiei de deţinere la purtător a valutei pentru ca BRCE să înlăture aberanta reglementare prin care nu onora

depozitele în valută cu dobînzi în valută? Este statul român atît de bogat în valută, încît, pe de o parte, să nu fie interesat să colecteze, la dispoziția sa, fondurile schimbate de străinii veniți în țară, și, pe de altă parte, să-și permită să se dispenseze, chiar și numai pentru o perioadă, de atragerea și folosirea, cu titlu temporar, a deținerilor de valută ale românilor? Nu ar fi fost normal să existe o corelare economică a măsurilor adoptate?

Să ne înțelegem. Nu poate fi în nici un caz vorba de a se reveni în vreun fel la reglementări grotești din trecut. Cetățeanul român este pe deplin îndreptățit să poată deține valută, să călătorească civilizat în străinătate și să poată folosi în acest scop valuta deținută. Dar, în însăși apărarea intereselor statului, este firesc ca - pe lîngă măsura normală, de acum luată dar cu întîrziere, de stimulare a deținătorilor români de valută să-și păstreze fondurile la bancă prin remunerarea depozitelor lor cu dobînzi în valută - să se ofere oficial lei pe monedele convertibile la un curs concurențial, descurajîndu-se în acest fel și proliferarea neonorantei piețe negre. Se pare că, în desprinderea de trecut, cel mai greu lucru îl constituie abdicarea de la clișeele prăfuite și contraproductive ale furării propriei căciuli și trecerea pe deplin la modul de a gîndi economic.

"TINERETUL LIBER" Nr. 52'21 februarie 1990

SITUAȚIA ECONOMICĂ ȘI ALEGERILE

Peste cîteva zile începe seria alegerilor - primele după peste patru decenii - în țările est-europene. În cazul României, pînă la alegeri mai sînt încă două luni. Miza lor este multiplă: economică, politică, socială, cu reverberații nu numai interne, ci și internaționale. Și importanța lor pare hotărîtoare. Din unele puncte de vedere, și este. Din altele, însă, oricît ar părea de curios, nu. Ne vor aduce aceste alegeri stabilitatea politică atît de mult așteptată? Poate că da, poate că nu! Sînt aceste alegeri în sine de natură să conducă la acea stare economică aptă să ne asigure condiții sensibil mai bune de muncă și viață, la adăpost de privațiuni materiale și insecuritate socială? Răspunsul este categoric nu.

Singurul lucru cert pe care se poate conta în urma alegerilor este constituirea unor structuri de putere legitimă în plan legislativ și executiv: un parlament ales și un președinte ales prin opțiunile populare, un guvern condus de reprezentantul forței politice ce a dobîndit majoritatea sufragiilor.

Dar țara va fi confruntată, în continuare, cu asemenea copleșitoare probleme, încît ar fi iluzoriu să se creadă că rezolvarea acestora ar putea rezulta doar din simpla existență a unor structuri legitime de putere. Și fără a ignora cu nimic alte probleme, se pare că cele economice vor împovăra, în principal, sarcina noilor reprezentanți ai puterii legitime, oricare ar fi aceștia.

Recentul raport, în fața CPUN, al dlui Roman constituie prima prezentare oficială, după revoluție, a stării actuale reale a economiei românești. Și această prezentare - în ciuda abordării exclusiv calitative, în general fără date și precizări statistice, pe care cei mai mulți le-ar fi dorit - nu lasă, totuși, nici urmă de dubiu asupra dezastrului existent, grea moștenire de la regimul dictatorial. Absența unor date care să cuantifice dezastrul este explicabilă obiectiv, întrucît actualul sistem de prețuri și de evaluări statistice nu este pe deplin relevant, reflectînd deformat multe realități economice. Absența altora însă - precum deficitul energetic care confruntă economia, cantitatea de bani existentă pe piață, fără acoperire în mărfuri - nu poate fi explicată decît subiectiv, poate prin grija de a nu speria oamenii. Părerea autorului acestor rînduri este că

dezvăluirea acestor date ar avea, dimpotrivă, un efect pozitiv: acela de a evidenția oamenilor posibilitățile limitate ale unei economii sleite și în dezechilibru, arătîndu-le clar că nu trebuie să-și facă iluzii deșarte. Moștenirea este grea și oricine ar fi la putere și oricît de bine intenționat și de competent ar fi nu va putea soluționa problemele grave existente în economie decît treptat și pe o perioadă îndelungată.Orice amăgire este inutilă, chiar dăunătoare.

În mod inevitabil - chiar dacă obiectivele economice urmărite vor fi spre binele general - vor apărea constrîngeri economice, dureri sociale, necesități de măsuri de austeritate. Și implicațiile politice și de popularitate ale tuturor acestora vor cădea în cîrca factorilor aflați la putere și guvernare. Poziția lor nu va fi de invidiat. Va fi poate mult mai comod în opoziție criticînd guvernul și racolînd treptat capitalul politic al celor de la putere, care se vor lupta cu soluționarea problemelor și cu nemulțumirile chiar ale acelora, ce, anterior, îi aleseseră. Cineva, trebuie, totuși, să-și asume puterea. Cine?

Recent, dl. Iliescu, în două interviuri ("Le Monde" și "România liberă"), a avansat o idee care nu poate trece neobservată prin importanța ei: un guvern de uniune națională după alegeri. Este vorba de o mișcare tactică electorală sau de o opțiune realistă, ținînd cont de o situație specifică dată? Luarea în considerare a factorului economic poate înlesni un răspuns corect.

Ar fi poate, înainte de toate, util să ne întrebăm dacă factorul economic are vreo influență în însăși alegerea modelului constituțional și al mecanismului electoral, căci în România trebuie să se rezolve și aceste probleme în prealabil sau în paralel cu cele economice.

Din studierea proiectului legii electorale rezultă o anumită "orientare"spre "modelul" francez, în sensul că, în esență, ar fi vorba nu atît de o constituantă bicamerală, dar mai ales de faptul ca puterea executivă să fie exercitată, în parte, de instituția președintelui țării, situată undeva "deasupra partidelor" și aleasă separat, și, în parte, de guvern, alcătuit de reprezentantul partidului care dobîndește în urma alegerilor, majoritatea în parlament. O asemenea organizare conferă instituției președintelui atribuții semnificative (și nu doar de reprezentare ca în "modelul" vest-german de pildă), dar o ferește de o implicare în guvernarea curentă (ca în cazul "modelului" american) și, în consecință, oferă o stabilitate a puterii în stat, în cazul instabilității la nivelul guvernării curente. Or, în situația concretă a României actuale, multitudinea de probleme grave de rezolvat, inclusiv și în primul rînd cele economice, ar putea antrena instabilitate la nivel guvernamental și, în orice caz, frecvente contestări ale măsurilor luate la acest nivel pentru a se face față problemelor respective.

Să privim concret. Pentru funcţia de preşedinte, principalul candidat şi, de departe, cu cele mai mari şanse este dl. Iliescu. Realist vorbind, nu există o alternativă la dl. Iliescu. Care partid va forma, însă, guvernul? Cu alte cuvinte, care dintre partidele sau mişcările politice va cîştiga alegerile parlamentare? Cel mai probabil, Frontul Salvării Naţionale. Problema este doar următoarea: FSN a emanat în frunte cu dl. Iliescu şi, pentru cei mai mulţi dintre susţinători, dl. Iliescu va candida pentru funcţia de preşedinte al ţării, FSN va rămîne fără un pilon. Este, ca atare, de înţeles de ce dl. Iliescu amînă - şi va amîna pînă cînd va fi posibil - anunţarea candidaturii sale, pentru a nu sancţiona oficial desprinderea sa de FSN şi, deci pentru a nu văduvi această mişcare politică de principalul ei suport electoral.

Este, însă, de prevăzut că FSN va cuceri cele mai multe sufragii. Şi, ca urmare, va dobîndi dreptul ca un reprezentant al său să formeze noul guvern. S-ar putea ca acesta să fie chiar dl. Roman. Nimic mai bine din punctul de vedere al tandemului FSN-Iliescu, s-ar putea zice. Şi, totuşi, dl. Iliescu avansează ideea unui guvern de uniune naţională după alegeri. Realitatea este că, aşa cum menţionam, indiferent ce partid va cîştiga alegerile şi va forma guvernul, va fi confruntat cu un noian de probleme grave, din rîndul cărora accentuăm asupra celor economice. Şi dacă acest partid va fi FSN, susţinătorii lui vor uita repede - în faţa unor inevitabile măsuri de austeritate, ce vor trebui luate pentru a se înfrunta inflaţia, şomajul şi alte dificultăţi - că tocmai FSN a fost acela care, în perioada imediat ulterioară revoluţiei, a adoptat cele mai populare reglementări din ultimele patru decenii, de la liberalizările în plan politic, la îmbunătăţirea pe cît posibil a condiţiilor de muncă şi viaţă ale oamenilor. Iar partidele politice învinse în alegeri se vor putea, de pe băncile opoziţiei, bucura de problemele învingătorului în alegeri şi de contestările populare la adresa acestuia. Dl. Iliescu le atrage, însă, de pe acum, atenţia că nu vor putea sta liniştiţi, că li s-ar putea solicita participarea la grelele decizii pentru înfruntarea dificultăţilor. Şi partidelor, ce vor ajunge a fi reprezentate în parlament, nu le va fi uşor să refuze o asemenea participare, întrucît, indiferent de motivaţiile pe care le-ar invoca, ar părea pentru mulţi o "fugă de răspundere".

Mie unuia mi se pare că ar fi simplist de a interpreta această propunere a dlui Iliescu doar ca o tactică de a dobîndi putere, dar de a împărţi responsabilităţile acesteia avînd în vedere gravitatea problemelor de guvernare. Dificultăţile nu sînt ale dlui Iliescu, ele sînt ale unei ţări sleite economic, care încearcă să-şi construiască noi structuri politice pentru a le articula pe cele economice şi a le face apte să promoveze eficienţa şi competitivitatea. Or, într-o asemenea misiune, implicarea trebuie să fie generală şi

responsabilitățile trebuiesc asumate de toate principalele forțe politice alese de însăși populația țării. Nu poate fi trecut cu vederea faptul că, în toate țările democratice, cînd au existat perioade de restriște sau cînd a fost vorba de probleme de importantă națională fundamentală, responsabilitățile au fost preluate în comun fie prin constituirea de guverne de uniune națională, fie cel puțin, prin alte forme de acord între principalele forțe politice reprezentate în organele alese.

"LUMEA AZI" Nr. 21/15 martie 1990

Iunie 90 - septembrie 91
Guvernarea Roman

- Primele breşe în centralismul comunist şi marile ezitări şi erori pe calea reformei
- Un avertisment mereu repetat şi niciodată luat în seamă, căci urechile guvernanţilor erau astupate cu dopurile propriilor convingeri că deţin monopolul concepţiei asupra reformei: jumătăţile de măsură accentuează dezastrul şi compromit reforma
- Încă din vara anului 90 se atrăgea atenţia că, întrucît reforma presupune ca economia să fie lăsată a-şi scoate masca din toate punctele de vedere, liberalizarea preţurilor nu poate fi făcută fără liberalizarea cursului monedei naţionale, iar în condiţiile deschiderii supapei inflaţiei, cea a şomajului nu poate fi menţinută închisă; aiuritoarea creştere a preţurilor fără ca vreo schimbare structurală să aibă loc în economie a constituit preţul greu plătit pentru aceste erori
- Atît de cerutul ulterior bilanţ al guvernării Roman poate fi găsit, analizat "la rece", nepasional, încă la vremea respectivă: jumătăţi de măsură şi în nici un caz "terapie -şoc"; reformă în legislaţie, dar în practică mai nimic, căci nici măcar un faliment nu s-a înregistrat; privatizarea efectivă - slabă, iar cea preconizată - "centralizată"; reîndatorare externă dar nu pentru restructurare-dezvoltare, ci pentru consum; corelaţii fundamentale în economie dezechilibrate.
- O guvernare începută la bord cu balastul marii mineriade din iunie 90 şi încheiată oarecum paradoxal cu aruncarea peste bord a echipei executive tot de către mineri, probabil însă la iniţiativa aceloraşi organizatori din umbră de manevre şi diversiuni politice.

PARIUL UNOR RESTRUCTURĂRI RADICALE

Noul guvern al României, format în baza rezultatelor primelor alegeri libere după mai bine de patru decenii, şi-a prezentat parlamentului, săptămîna trecută, programul, deocamdată sub formă nu chiar operaţională, ci de intenţii şi obiective avute în vedere. Era de prevăzut că, în contextul implicaţiilor politice, interne şi internaţionale, ale tragicelor evenimente din 13-15 iunie, guvernul va urmări să meargă mai departe şi mai rapid, decît probabil ar fi intenţionat, pe linia tranziţiei către o economie de piaţă. Motive existau. Într-un asemenea caz, se oferea o şansă de reconsiderare a poziţiilor occidentale cu privire la cooperarea şi asistenţa economică, actualmente restrînse sau chiar suspendate, putîndu-se conta dacă nu pe o revizuire imediată a atitudinilor guvernamentale, cel puţin pe o resuscitare a interesului unor oameni de afaceri pentru proiecte, acum blocate, de relaţii cu firme româneşti şi de investiţii în ţara noastră.

Guvernul şi opţiunea reformatoare

Presupunerea se confirmă. Conţinutul programului lasă o impresie clară asupra determinării guvernului de a conduce economia românească spre mecanismele de piaţă. Motivaţia de fond a opţiunii este subliniată în chiar declaraţia primului ministru că "trecerea la o economie de piaţă este singura soluţie de depăşire a crizei care confruntă economia românească". La fel de semnificativă este şi precizarea că întîrzierile şi ezitările pe acest plan nu fac, după cum arată experienţa (inclusiv a altor ţări), decît să adîncească dificultăţile.

Fără a face comparaţii forţate, avînd în vedere diferenţierile obiective de competenţe şi atribuţii, se poate spune că, în însuşi planul principiilor expuse, programul guvernamental reprezintă o deschidere mult mai tranşantă spre o economie de piaţă decît discursul de investitură al preşedintelui ţării. În orice caz, tind să se risipească multe din îndoielile, cu privire la angajamentul către o economie de piaţă, semănate de studiile Comisiei guvernamentale constituite în această privinţă (care au fost folosite în parte la formularea programului), precum şi de însăşi platforma FSN şi de o serie de aprecieri ale fruntaşilor respectivei formaţiuni politice. Nu

şi-au găsit locul în program, referirile critice de pînă acum la experienţele de trecere la economia de piaţă din alte ţări est-europene şi nici ademenitoarele dar forţatele aspiraţii către "modelul" austriac, suedez sau chiar japonez! S-ar părea că, prin programul guvernamental, ramura reformatoare a luat o opţiune în cadrul FSN (cel puţin deocamdată).

Pentru a sublinia semnificaţia programului, primul ministru l-a însoţit cu prezentarea unui guvern, evident întinerit şi mult restrîns (la o treime) faţă de trecut. Desigur, din punctul de vedere al economiei de piaţă, nu atît numărul instituţiilor guvernamentale contează, cît mai ales atribuţiile lor, dar s-a dorit în mod limpede să se arate că demolarea structurilor trecutului a început. De altfel, apreciindu-se că "formula de structură a guvernului este prima schimbare radicală pe calea reformei" şi, menţionîndu-se că, în cadrul acestuia rămîn numai factorii de decizie "pentru orientarea economică şi aplicarea legilor", dispărînd oricum "factorii de transmisie", s-a considerat că programul propus este cel al unei "tranziţii istorice, de o amploare fără precedent".

Către o economie de piaţă

Principalele coordonate ale unei economii de piaţă sînt vizate în intenţiile guvernamentale. Astfel, este clar definită necesitatea recunoaşterii muncii sociale ca nevoie socială, urmînd a fi depuse doar acele activităţi productive care sînt "recompensate comercial" (adică au desfacere). O atenţie deosebită este acordată repunerii statului în rolul său economic firesc, nu de administrator direct al economiei, de proprietar şi manager, ci de factor de reglare a proceselor economice prin politici desfăşurate cu ajutorul pîrghiilor juridice, fiscale şi monetare pe care le are la dispoziţie. Statul se va retrage treptat din activitatea de tutelă şi din cea de investiţii. Numărul semnalelor primite şi expediate de ministere (de altfel, ele însele sensibil împuţinate) se reduc drastic, cu mai multe ordine de mărime. Proprietatea va ieşi din gestiunea economică nemijlocită a statului, fiind trecută în administrarea întreprinderilor autonome, organizate pe principiul societăţilor comerciale, care, indiferent dacă sînt publice sau private, îşi vor stabili singure politica de investiţii, de salarizare, relaţiile cu celelalte întreprinderi etc. În acest sens, statul avertizează lucrătorii că, în ce priveşte revendicările salariale, trebuie să se adreseze nimănui altcuiva decît consiliilor de administraţie ale întreprinderilor, salariile urmînd a fi în legătură strictă cu rezultatele unităţilor economice. Pe lîngă cadrul juridic-legislativ pe care îl creează pentru funcţionarea întreprinderilor, statul va apărea în relaţiile economice exclusiv ca agent fiscal, colector de dividente (în calitatea sa de acţionar în întreprinderile

proprietate publică) şi client (prin comenzile pe care le va face diferiţilor furnizori pe bază de licitaţii). Rolul bugetului de stat se va schimba, diminuîndu-se funcţia de alocare de resurse (prin investiţii), în favoarea creşterii funcţiei de reglare socială a proceselor economice şi sociale (prin politicile fiscală, monetară şi de protecţie socială a lucrătorilor). Este abandonat, practic, planul indicativ (de comandă), trecîndu-se la formularea numai a unor proiecţii de dezvoltare orientative, care să pună în evidenţă nevoile sociale şi să prevadă pîrghiile economice prin care statul poate influenţa alocarea resurselor în vederea acoperirii acestor nevoi.

Va avea loc o restrîngere treptată a sferei sectorului public (care se va menţine complet doar în unele activităţi de interes general naţional), în paralel cu extinderea sectorului privat. O privatizare masivă şi rapidă (stimulată prin punerea la dispoziţie de credite) este prevăzută în sectoarele industriei mici, comerţului şi serviciilor, iar în industria mare urmează să se apeleze la mijloace curente din practica internaţională pentru trecerea în proprietate privată: organizarea întreprinderilor ca societăţi pe acţiuni, punerea în vînzare a portofoliului de acţiuni (cu prioritate salariaţilor proprii ai întreprinderilor) şi asigurarea caracterului negociabil al acestor titluri de valori emise. Se lasă a se înţelege că actualele mari întreprinderi de stat, reorganizate ca societăţi comerciale sau regii autonome, vor putea funcţiona cu capital mixt (public şi particular), dacă nu chiar vor putea fi transformate în întreprinderi private (dar nu şi cu capital străin, căruia, în deţinere integrală, îi este rezervat doar domeniul întreprinderilor nou înfiinţate). De o atenţie specială se bucură procesul complex al evaluării patrimoniului actualelor întreprinderi, fără a-l subestima (şi, deci, ignora eforturile de muncă înglobate), dar nici supraestima (şi, deci, descuraja eventuala privatizare). Deosebit de importantă este sublinierea că retragerea statului din funcţia de proprietar şi manager este urmărită din convingerea că iniţiativa privată asigură dinamismul, determinarea şi eficienţa demersului economic.

Investiţiile, preţurile, salariile şi dobînzile sub incidenţa concurenţei

În spiritul cerinţelor economiei de piaţă este recunoscută, fără echivoc, necesitatea constituirii "pieţei capitalurilor, pieţei forţei de muncă, pieţei bunurilor de investiţii, a materiilor prime, produselor intermediare şi mărfurilor de consum, precum şi a pieţei financiare". Altfel citit, este vorba, în esenţă, de dereglementări în domeniul fondurilor investiţionale, salariilor, preţurilor, dobînzilor şi lăsarea formării acestora sub incidenţa mecanismului concurenţial, al cererii şi ofertei. De altminteri, în ce priveşte preţurile, unde formulările sînt

ceva mai explicite în program, se intenționează liberalizarea acestora, cu excepția celor care vizează bunurile și serviciile de bază pentru populație (alimentare și combustibili), care ar urma să rămînă dirijate (și, deci, în principiu, subvenționate în parte). O dereglementare ar urma să intervină și în privința ocupării forței de muncă și salarizării, care vor depinde de posibilitățile unităților economice, statul asumîndu-și, însă, protecția socială a celor afectați de șomaj și inflație. Pe linia funcționării mecanismelor de piață, creditul se va transforma într-o principală sursă de finanțare, va avea loc o descentralizare în sectorul financiar-bancar și, pe cale de consecință, se va introduce concurența în acest sector, prin crearea mai multor bănci comerciale (colectare de depozite și finanțare pe termen scurt) și bănci de dezvoltare (finanțare pe termen lung), care vor putea practica, în principiu, dobînzi și comisioane diferențiate, dar ale căror niveluri se vor forma, de fapt, în funcție de cerere și ofertă. De o însemnătate esențială va fi constituirea bursei de valori, cu rolul ei fundamental în atragerea pentru investiții a fondurilor disponibile pe piață și dirijarea lor spre activitățile performante. Doar odată cu crearea bursei va dobîndi, de fapt, semnificație organizarea întreprinderilor ca societăți pe acțiuni, întrucît deplasarea, prin mecanismele pieței, a fondului de investiții spre activitățile performante poate avea loc numai în cazul în care titlurile de valoare emise de întreprinderi (acțiuni, obligațiuni) sînt negociabile pe piață (adică în bursă), cu alte cuvinte cînd fiecare va ști clar că poate achiziționa titluri profitabile și se poate debarasa de cele neprofitabile. Programul ține cont de aceasta, prevăzînd că, pînă la constituirea bursei, titlurile vor putea fi negociate prin intermediul băncilor, care ar putea fi, totodată, abilitate și cu organizarea de licitații valutare (pentru dobîndirea de monedă forte la cursuri decurgînd din cerere și ofertă).

Imprecizii, ezitări

Există, totuși, unele coordonate ale economiei de piață care nu-și găsesc precizările necesare în program, fie din cauza faptului că autorii acestuia nu și-au conturat încă intențiile, fie pentru că manifestă ezitări. Pe fondul unei abordări în general sărace cu privire la problemele agriculturii - domeniu în care se pare că se consideră că măsurile luate pînă acum ar fi suficiente - nu sînt evocate, foarte limpede, intențiile asupra formelor, modalităților și dimensiunilor concrete ale privatizării în acest sector. Un aspect de fond lăsat realmente în suspensie este cel al subvențiilor acordate, acum, unor numeroase întreprinderi și chiar unor sectoare economice întregi. Precizările făcute în program sînt departe de a fi clarificatoare. Se vorbește de elaborarea, în viitor, a unei "legi a falimentelor", precum

și de faptul că guvernul nu va accepta, sub nici o formă, subvenții pentru a acoperi pagube cauzate de incompetență managerială. Dar problema este alta: autonomizarea întreprinderilor în planul atribuțiilor și răspunderilor nu va fi de nici un folos multora din sutele de unități economice care lucrează acum în pierdere, și nu datorită incompetenței conducerilor actuale, ci incompetenței celor ce au conceput și creat respectivele unități economice. Vor fi sau nu vor fi acestea subvenționate sau cît timp? Alte probleme, strîns legate cărora nu li se oferă soluții în program, se referă la prețurile materiilor prime și bunurilor de investiții și, respectiv la balanțele materiale - verigile de bază ale fostei centralizări și "chei" ale descentralizării și înfăptuirii reformei spre o economie de piață. Liberalizarea acestor prețuri nu este, în mod expres, evocată, iar, în privința balanțelor materiale (prin care se asigură acces la resursele deficitare - și mai toate sînt, după chiar expresia primului ministru, într-o atare situație), se menționează doar intenția de a se renunța la ele într-un viitor neprecizat. Desigur, nu pot exista soluții-miracol (iar cele abrupte nu sînt, nici ele, printre acestea), dar o abordare concretă spre o rezolvare ar fi trebuit adusă în discuție.

Cerința unei reexaminări în problema convertibilității leului

Dacă programul are mai multe puncte forte, un punct slab îl constituie, fără îndoială, modul în care este pusă problema convertibilității leului. S-ar părea că, potrivit abordării propuse, nici măcar la un orizont îndepărtat de timp, demersul spre introducerea convertibilității leului nu va fi întreprins, deoarece condițiile implicate nu vor fi atinse mulți ani încă de-aici înainte. Desigur, nimeni nu se poate aștepta, în actuala situație a economiei românești, la o convertibilitate a leului de azi pe mîine. Dar, în concepția programului, convertibilitatea leului pare să fie actul final al reformei, și nu un instrument de bază al acesteia. Or, dacă economia românească nu este lăsată să-și scoată masca și să intre în realitate nu numai din punctul de vedere al ocupării forței de muncă și al prețurilor, ci și al cursului monedei naționale (ca preț al prețurilor tuturor mărfurilor), nu există, de fapt, mari șanse pentru o restructurare economică din temelii. Nu se pune problema, într-o primă fază, de a se introduce o largă convertibilitate, ci de a recurge la una parțială (limitată la anumite operațiuni ori cuantumuri) sau măcar de a se folosi modalități de piață pentru aflarea cursului real al leului în valutele convertibile. Celelalte țări est-europene fie au procedat la măsuri de convertibilizare parțială (limitată) a monedelor lor naționale, fie, dacă au considerat că trebuie să mai aștepte încă pentru aceasta, folosesc licitații valutare pentru conturarea unui curs de piață al monedelor lor, pe care, oricum, îl utilizează cel puțin în

operaţiunile de schimb "necomercial" (turistic), cu efecte pe linia descurajării pieţei negre şi colectării de către stat a fondurilor în valută aduse de străini în ţară. La noi, situaţia este cum nu se poate mai defavorabilă din orice punct de vedere s-ar privi. Cu un curs unic nerealist, de 21 lei de lei dolarul, statul nu poate face, în nici un fel, vreo concurenţă preţurilor de 6-8 ori mai mari ale dolarului în lei de pe piaţa neagră. În plus, decontarea de către întreprinderi a operaţiunilor lor cu străinătatea în preţurile interne (care nu au nici o relaţie cu cele internaţionale) decuplează unităţile economice de orice legătură cu tendinţele de preţuri şi cursuri valutare de pe pieţele externe, ele putînd umfla costurile în lei ale produselor de export şi apela la produse scumpe din import. Situaţia actuală este mai rea decît în trecut, cînd cursurile de revenire la export şi import constituiau, totuşi, nişte constrîngeri pe care întreprinderile trebuiau, cît de cît, să le respecte. Bugetul statului preia incidenţele negative. Or, marea absentă din programul guvernului este tocmai introducerea unor noi reglementări privind decontarea internă a operaţiunilor cu străinătatea. Se pare că, în ce priveşte problema convertibilităţii leului, programul guvernului ar trebui să aibă în vedere noi abordări. Altfel, succesul programului ar putea fi afectat. În absenţa unui curs realist, de piaţă, al leului, ar fi imposibil de ştiut, de fapt, care activităţi de export şi import sînt profitabile sau nu (şi, prin incidenţă, problema se pune şi pentru activităţi ce par a fi doar "interne"). Conectarea la exigenţele de eficienţă şi competitivitate ale pieţelor internaţionale ar fi aproape compromisă şi aportul investiţional străin ar fi, oricum, descurajat.

Miza protecţiei sociale

O reflecţie ce poate fi însă făcută pe marginea programului guvernamental, în ansamblul său, este că, prin conţinut, acesta răpeşte opoziţiei (inclusiv celei politice, atît cît există) o bună parte din argumentele contestărilor la adresa puterii. Nu este deloc cert că partidele de opoziţie (chiar într-o altă configuraţie a votului din 20 mai) s-ar fi încumetat la schimbări mai de anvergură. În fond, se poate presupune că un partid al majorităţii zdrobitoare dispune de mai multe şanse de a aplica un program de reforme radicale decît un partid al unei majorităţi precare. Deşi ideal ar fi fost ca un program de importanţa şi cu implicaţiile sociale ale celui cu privire la tranziţia spre o economie de piaţă să fi purtat girul tuturor forţelor politice. Rămîne de văzut dacă tocmai electoratul majoritar, care şi-a dat votul formaţiunii politice guvernamentale, va fi strict cooperativ. Toate acestea subliniază cu atît mai mult incidenţa negativă a evenimentelor din 13-15 iunie. Dacă acestea nu ar fi avut loc, contestaţia la adresa puterii (pe alte probleme decît cele

economice) ar fi slăbit, iar opoziția, de orice natură, n-ar fi avut alternativă la o conlucrare constructivă în învingerea dificultăților economice. Însăși disponibilitatea generală de a înfrunta aceste dificultăți ar fi fost alta și, în plus, străinătatea ar fi contribuit cu o susținere economică.

Un punct fără îndoială pozitiv al programului, prin realismul manifestat, este că nu cade în iluzia că transformările implicate nu ar produce dureri economice și sociale. Dimpotrivă, se vorbește deschis de acestea, nu se fac promisiuni demagogice. Prima fază a tranziției este considerată perioada cea mai grea, în care costurile sociale ale resorbției gravei crize economice moștenite de la vechiul regim s-ar putea suprapune peste costurile economice și sociale ale tranziției înseși, ducînd la situații chiar explozive. Nu sînt eludate nici alte genuri de greutăți care ar putea fi întîmpinate în aplicarea programului: climatul inerțial moștenit, capacitatea de rezilienţă a fostelor structuri, insuficiența unei asistențe economice externe. Dacă intențiile guvernamentale sînt cele anterior menționate, atunci acești factori vor fi cei de care depinde aplicarea programului și viteza de aducere a sa la îndeplinire.

În cîștigarea pariului pe care îl face prin lansarea acestui program aproape exclusiv axat pe tranziția către o economie de piață guvernul mizează pe desfășurarea unei largi acțiuni de protecție socială, apreciată ca reprezentînd o responsabilitate egală cu reforma însăși, și de la care se speră că va tempera convulsiile sociale și, deci, eventuala contestare care ar putea bloca reforma. Se cere un moratoriu de 6 luni asupra revendicărilor salariale și acțiunilor greviste, practic pînă cînd prevăzuta protecție socială va putea fi operativă. Nu se fac, însă, precizări asupra surselor de finanțare ale protecției sociale. O posibilă sursă de finanțare ar fi încetarea subvenționării întreprinderilor care lucrează în pierdere, căci este oricum mai eficient din punct de vedere economic de a acorda ajutoare de șomaj decît a plăti salarii și a cheltui și alte resurse pentru a se produce pagube.

Programul guvernamental și opoziția

Evident, însă, în realizarea transformărilor implicate de tranziția spre o economie de piață este necesară o contribuție participativă generală. Din păcate se pornește la drum într-un context de divizare în societatea românească, divizare accentuată în urma evenimentelor tragice din 13-15 iunie. Situația este complexă și, într-un fel, chiar paradoxală. Pe de o parte, majoritatea populației care nu este foarte conștientă de nevoia unor reforme de anvergură, fiind chiar speriată de acestea, și care și-a dat votul formațiunii politice despre care a crezut tocmai că va adopta restructurări mai

puţin radicale. Pe de altă parte, o minoritate (inclusiv o fracţiune deloc neglijabilă a intelectualităţii) care este poate cea mai convinsă de necesitatea reformelor radicale, dar care nu este, acum, alături de formaţiunea politică la putere ce propune asemenea restructurări. Apelul la participare conlucrativă adresat de primul ministru, cu o menţiune specială către intelectualitate, nu este întîmplător, căci intelectualităţii i-ar reveni misiunea de a contribui nu numai la operaţionalizarea conceptuală şi practică a programului de trecere spre o economie de piaţă, la revoluţia managerială, la modernizarea ştiinţifică şi tehnologică pe care le implică, ci şi la conştientizarea păturilor largi ale populaţiei asupra necesităţii irepresibile a acestei tranziţii. Care vor fi evoluţiile? Rămîne de văzut. În orice caz, miza este copleşitor de importantă. Fără o economie de piaţă este imposibilă nu doar prosperitatea, ci şi democraţia.

"LUMEA AZI" Nr. 27/5 iulie 1990

ACCEPTĂM SAU NU "CAPITALIŞTI" PRINTRE NOI?

Cînd în timpul vizitei primului ministru în Franţa, preşedintele Senatului lansa un sever avertisment în legătură cu modalitatea preconizată de guvern ("împroprietărirea" cu bonuri de valoare) în privinţa privatizării unei părţi din patrimoniul actualelor întreprinderi de stat, se părea că a ieşit la suprafaţă confruntarea între două concepţii în însuşi cadrul formaţiunii politice parlamentare majoritare (care se află, deci, la guvernare). Calea unui compromis a fost găsită relativ repede. Nu este, însă, sigur că, în sînul acestei formaţiuni, abordările s-au conjugat, încetînd să mai existe cel puţin două concepţii care se diferenţiază în ce priveşte amploarea şi ritmul tranziţiei spre o economie de piaţă.

În orice caz, compromisul a permis deblocarea proiectului de lege referitor la organizarea şi funcţionarea actualelor întreprinderi de stat ca regii autonome sau societăţi comerciale. În cadrul celor din urmă poate interveni, deci, o componentă privată, capitalul particular urmînd a deţine, de la caz la caz, acces parţial sau integral la patrimoniu.

În vederea demarării procesului de privatizare, se vor emite bonuri de valoare distribuibile gratuit fiecăruia dintre cetăţenii români majori (peste 18 ani), pînă la concurenţa a 30 la sută din valoarea actualului patrimoniu global al întreprinderilor de stat. Cu aceste bonuri se vor putea dobîndi, ulterior, acţiunile emise de întreprinderi în viitoarea lor organizare ca societăţi comerciale.

De fapt, are loc prima importantă dedublare a capitalului, necesară funcţionării unei economii de piaţă. În România, ca şi în alte ţări est-europene, datorită monopolului de stat asupra proprietăţii, există capital real (sub forma mijloacelor de producţie ca atare), dar nu şi capital financiar (sub forma înscrisurilor de valoare reprezentînd titlurile de proprietate asupra acestor mijloace). Bonurile de valoare emise, transformabile în titluri de proprietate (acţiuni, obligaţiuni etc.), constituie embrionul unei pieţe de capitaluri investiţionale, care ar urma să capete substanţă şi funcţionalitate doar din momentul înfiinţării unei burse, unde să se asigure negocierea titlurilor respective potrivit cererii şi ofertei. Pînă atunci, însă, mai este! Deocamdată, bonurile de valoare rămîn nenegociabile timp de un an,

iar, apoi, pînă la transformarea lor în titluri de proprietate asupra unei părţi din patrimoniul viitoarelor societăţi comerciale, vor putea fi schimbate, ele ca atare, între cetăţenii români pe calea vînzării/cumpărării prin intermediul unei Agenţii guvernamentale.

Nu poate fi vorba, în esenţă, de efecte inflaţioniste, bonurile respective nefiind bani noi puşi în circulaţie pe piaţă, iar negocierea lor făcîndu-se în cadrul masei monetare existente, prin redistribuirea acesteia între deţinători. Şi pînă la transformarea lor în titluri de proprietate propriu-zise nu decurge nici un cîştig din posesia lor.

Principalele probleme faţă de care s-au manifestat însă controverse în legătură cu lansarea bonurilor de valoare nu şi-au găsit soluţionare nici după dezbaterea parlamentară. Pentru că nici nu există vreo soluţie legislativ-juridică.

Prima este legată de faptul că bonurile respective nu joacă rolul unui "capital creativ". Un asemenea rol nu-l poate avea decît banul folosit pentru investiţii noi, ceea ce se realizează fie prin angajarea de fonduri în crearea de întreprinderi noi, fie prin plasamente pe viitoarea piaţă bursieră, a cărei menire este tocmai atragerea pentru investiţii de bani disponibili în economie şi dirijarea lor, în funcţie de situaţia existentă, spre sectoarele şi activităţile performante. S-ar putea arăta, însă, că, din acest punct de vedere, bonurile de valoare ar fi de natură să contribuie indirect la o realocare a resurselor în sensul eficienţei, fiecare deţinător de bonuri fiind interesat a le transforma în titluri de proprietate (acţiuni, obligaţiuni etc.) ale unor societăţi comerciale profitabile şi nu falimentare. De aceea, atît guvernul cît şi legiuitorii mai mult decît să se îngrijească de lansarea, sau nu, a bonurilor de valoare ar fi trebuit să se concentreze asupra stabilirii unor modalităţi de piaţă la transformarea lor în titluri efective de proprietate.

A doua problemă intră sub incidenţa preocupărilor faţă de echitatea socială. Atît proiectul guvernamental care prevedea distribuirea gratuită a bonurilor de valoare către salariaţii existenţi la data intrării în vigoare a legii, cît şi amendamentul parlamentar cu privire la acordarea lor, tot gratuită, dar către toţi cetăţenii români majori se raportează la fel de just şi, deopotrivă, de injust la problemele de echitate socială (de ce doar salariaţii existenţi şi nu şi foştii salariaţi, de ce toţi cetăţenii majori şi nu doar cei cu o contribuţie efectivă trecută sau prezentă?). La fel în ce priveşte negocierea bonurilor , în urma căreia deţinătorii actuali de bani (care sînt, în majoritate, nomenclaturişti sau beneficiari ai penuriilor) ar putea achiziţiona, la preţuri scăzute, de la "oameni cinstiţi", asemenea bonuri, devenind viitorii puternici acţionari (sau, cum s-ar spune, viitorii "capitalişti"). Acest ultim aspect al echităţii sociale se pune, însă, într-un mod practic similar şi în legătură cu investiţiile noi, "creative", întrucît tot actualii deţinători de bani sînt cei care pot face

plasamente investiţionale şi în crearea de noi întreprinderi. Alţi bani pentru investiţii particulare nu există! Poate doar cei care ar proveni din străinătate. Dar oricum numai pe aceştia - chiar în ipoteza improbabilă că ar sosi cu duiumul - nu se poate conta în procesul privatizării şi trecerii la o economie de piaţă.

Cu alte cuvinte, problema care se pune este dacă se acceptă, sau nu, folosirea pentru investiţii a actualelor disponibilităţi băneşti existente pe piaţă, în ciuda faptului că provenienţa lor este, în mare parte, nu tocmai licită. Este o problemă asupra căreia societatea românească - precum şi cea din alte ţări est-europene - trebuie să se decidă, ţinînd cont, însă, că alternativele nu sînt decît două: ori se confiscă (printr-o reformă monetară de tip 1947 sau 1952) toţi banii şi pornim în mod egalitarist de la zero, dar atunci vom aştepta zeci şi zeci de ani o acumulare primitivă a capitalului; ori se rămîne strict la actuala proprietate de stat care, ca "proprietate a nimănui", ştim bine cu toţii în ce situaţie economică ne-a adus. Inutil de menţionat că, în ambele cazuri, s-ar spune adio economiei de piaţă!

Lansarea bonurilor de valoare nu face decît să deschidă dosarul unei problematici deosebit de complexe şi delicate a economiei de piaţă. Aceasta remunerează factorii de producţie potrivit contribuţiei lor şi nu numai munca, dar şi capitalul este, într-o economie de piaţă, factor de producţie. Astfel, pentru a fi şi mai clar, într-o economie de piaţă, inegalităţile sociale sînt inevitabile. Sînt cele rezultînd din eficienţa diferenţiată a diverselor munci şi capitaluri în competiţia lor pe piaţă. Nu s-ar putea spune, însă, că nu ar exista, şi în economia centralizată, inegalităţi sociale, în ciuda egalitarismului afişat. Ele provin din surse mult mai "necurate": privilegii de poziţie; trafic de influenţă; corupţie şi, mai ales, exploatarea penuriilor de tot felul de către o pătură subţire de profitori. Opţiunea între economia centralizată şi economia de piaţă este alegerea între o societate cu 10-20 la sută relativ "bogaţi" şi 80-90 la sută "săraci" şi o societate de "bogaţi", dintre care 20 la sută "foarte bogaţi" şi 20 la sută relativ "săraci".

"LUMEA AZI" Nr.31/2 august 1990

UN PARADOX PE CALEA REFORMEI SPRE O ECONOMIE DE PIAŢĂ

O afirmaţie care poate şoca: declinul economic din ultimele luni constituie un element favorizant pentru trecerea la o economie de piaţă.

Problema faţă de care mulţi economişti şi factori guvernamentali de răspundere exprimă cele mai mari îngrijorări în momentul de faţă este legată de declinul pronunţat al producţiei în economia naţională, pus în evidenţă, în plan statistic, de realizările sub cele din perioada corespunzătoare a anului trecut, iar, în plan practic, de greutăţile în lanţ întîmpinate în aprovizionarea tehnico-materială. Sînt economişti care susţin că, din această cauză, bazele de pornire în înfăptuirea reformei economice s-au modificat substanţial faţă, de pildă, de începutul anului, apărînd un handicap suplimentar, care complică sarcina eliminării gravei moşteniri economice comuniste şi, mai ales, ceauşiste.

Părerea autorului acestor rînduri este contrară, fiind aceea că, din punctul de vedere al reformei economice, declinul producţiei şi multiplele fenomene economico-sociale negative ce îl însoţesc, cu alte cuvinte "evoluţia în rău" a economiei din ultimele luni nu reprezintă, în mod paradoxal, răul cel mai rău, devenind, dimpotrivă, chiar un element favorizant al trecerii la o economie de piaţă.

Afirmaţia poate şoca, dar la o analiză atentă, debarasată de vechi mentalităţi şi de orice regrete, cu privirile ambilor ochi către viitor - şi nu cu a unuia din ei spre trecut - se evidenţiază că temeiuri există, dacă abordarea este făcută din unghiul de vedere al reformei spre o economie de piaţă.

Decembrie: o gravă moştenire economică

Care era situaţia economiei româneşti în decembrie, la înlăturarea regimului Ceauşescu? O economie în dezastru - aceasta era moştenirea. Extinderea forţată a proprietăţii de stat în întreaga economie - şi acolo unde aceasta era necesară, dar şi acolo unde

reprezenta o frînă - a transformat-o într-un fel de "proprietate a nimănui", care a alterat spre dezinteres şi lipsă de iniţiativă comportamentul agenţilor economici şi a văduvit sistemul economic de flexibilitatea şi deschiderea necesară înnoirii. Centralismul excesiv în planificarea şi conducerea economiei a generat o gestiune antieconomică, îndepărtînd locul luării deciziei de locul de aplicare a acesteia, împiedicînd deplasarea resurselor spre activităţile performante şi amplificînd, prin ignorarea corecţiilor cerute de piaţă, irosirile de resurse şi neacoperirile de nevoi sociale. Consecinţa cea mai dramatică a arbitrariului şi voluntarismului, a nerespectării legilor economice şi condiţiilor pieţei a fost deposedarea sistemului economic de un "feed back" - de un mecanism de autoreglare - care să oprească necorelările mereu mai flagrante dintre resurse şi nevoi sociale. Ca urmare, imense resurse au fost concentrate şi se află blocate în întreprinderi industriale producătoare de pierderi şi care nu au practic nici o şansă de a fi integrate într-o economie sănătoasă. Produse fără desfacere erau fabricate, în timp ce nu existau resurse pentru producerea unor mărfuri căutate. Necesităţi chiar primare nu erau acoperite. Structurile industriale româneşti erau ancorate în ramuri, sectoare şi activităţi care au fost, odată demult, portstindardul industrialismului clasic, dar care, astăzi, în "era postindustrială", au încetat - datorită impactului bulversant al tehnologiilor moderne - să mai constituie factori de inducere a creşterii economice. Cea mai gravă problemă a economiei româneşti este aceea că industria la nivelul existent de dotare tehnică şi competitivitate, nu era în măsură, prin export, să-şi procure, din import, măcar necesarul propriu de materii prime şi energie care, din motive naturale, lipsesc pe plan intern. Aşa numitele preţuri planificate, fără vreo legătură cu condiţiile pieţei, reflectau distorsionat realităţile economice, contribuţiile efective ale diferitelor activităţi; era imposibil, datorită unor asemenea preţuri, de a se spune dacă o activitate economică este, sau nu, rentabilă. Într-o mare măsură, aşa-numita ocupare deplină a forţei de muncă era un şomaj deghizat, prin salarii submarginale şi masiv amputate de nerealizarea unor planuri deliberat stabilit irealizabile. Inflaţia, şi ea mascată,ieşea la suprafaţă prin penuriile de tot felul şi exacerbarea pieţei negre, unde preţurile erau superioare celor oficiale într-o proporţie de mai multe ordine de mărime.Mult trîmbiţata egalitate socială era o sfruntată minciună, de care se serveau exponenţii traficului de influenţă, vînătorii de poziţii şi profitorii de pe urma penuriilor. Relaţiile interumane erau complet deteriorate. Atitudinea faţă de muncă era alterată, harnicii şi leneşii fiind puşi pe acelaşi plan. Competiţia valorilor practic nu exista. De aceea, inovaţia ştiinţifică nu se putea manifesta şi, deci, nu putea fi vorba de o reală promovare şi implementare a progresului tehnologic. Moneda naţională nu avea nici o semnificaţie internaţională, iar

relaţiile economice externe, reflectînd starea generală a economiei constituiau un canal de scurgere de substanţă economică spre exterior, în dauna şi prin reducerea continuă a standardului de viaţă şi civilizaţie al populaţiei.

Vorbim la trecut, de parcă s-ar fi schimbat ceva în aceste coordonate esenţiale! Grava moştenire economică este intactă. Pe fond, reforma se pune în aceiaşi termeni. Ce s-a modificat, însă, faţă de decembrie? Cîteva lucruri în mod cert, dar problema este dacă acestea pot fi, sau nu, interpretate ca un handicap suplimentar pe calea reformei.

Scăderea producţiei un handicap suplimentar?

În primul rînd, este vorba de faptul că nivelul producţiei a dat înapoi. Privit în sine, este un lucru rău şi mulţi susţin că, actualmente, pe lîngă reformă sau chiar mai înainte de reformă, ar trebui să se urmărească redresarea producţiei. Privind însă din punctul de vedere al reformei, scăderea producţiei nu este chiar un lucru rău. Ce ar însemna redresarea producţiei la nivelurile anterioare? Pe structurile industriale actuale (căci altele nu s-au format), nu ar fi vorba decît de o consolidare a acestora sau, altfel spus, de o amplificare a dezastrului. Nu s-ar obţine decît exact inversul a ceea ce trebuie urmărit: înlăturarea actualelor structuri. La ce ar folosi redresarea producţiei în întreprinderile industriale producătoare de pierderi? La nimic altceva decît la o accentuare a pierderilor şi la presiuni suplimentare asupra unei balanţe energetice şi aşa precare. Redresarea producţiei nu trebuie să constituie un obiectiv de urmărit în actuala fază. În urma organizării întreprinderilor de stat ca regii autonome şi societăţi comerciale, acestea trebuie lăsate fiecare în parte să-şi caute drumul, iar redresarea şi dezvoltarea producţiei în fiecare dintre ele să se facă în funcţie de condiţiile reale pe care le au şi, oricum, în funcţie de asigurarea desfacerii şi, deci, realizării financiare a produselor fabricate.

Măsurile populare şi pierderea unor atuuri

În al doilea rînd, ceea ce deosebeşte situaţia din prezent de cea din decembrie este în strînsă legătură cu consecinţele multiplelor măsuri populare, adoptate - fie din bune intenţii fie din raţiuni electorale - de către guvernul din perioada de tranziţie pînă la alegeri. Încă din ianuarie, autorul rîndurilor de faţă a avertizat asupra pericolelor pe care le comportă asemenea măsuri populare (deşi la vremea respectivă era vorba doar de reducerea tarifelor la

gaze naturale şi energie electrică), argumentîndu-se că o economie sleită nu poate susţine asemenea măsuri populare şi că este obligatoriu, în situaţia dată, a se lua nu după nevoi, ci doar după posibilităţi. Din păcate, reducerii tarifelor amintite li s-au adăugat alte şi alte măsuri populare, care mai de care cu efecte economice mai destabilizatoare: restituirea rapidă către populaţie a părţilor sociale (injecţie suplimentară de bani pe o piaţă şi aşa în deficit de mărfuri); trecerea, aproape dintr-o dată, la săptămîna de lucru de 5 zile (fără legarea menţinerii salarizării de creşterea productivităţii muncii); acceptarea unor sporuri salariale netarifare (ceea ce a declanşat un val revendicativ, cu mult peste posibilităţile economiei), asigurarea plăţii salariilor integral şi nu în funcţie de programele de producţie aduse, spre deosebire de trecut, la niveluri rezonabile.

În ansamblul lor, aceste măsuri au generat puternice presiuni inflaţioniste - mult peste cele şi-aşa existente în condiţiile penuriilor de mărfuri de consum - şi au determinat un dezechilibru bugetar, pe care oprirea multor investiţii (îndeosebi în construcţii) şi majorarea unor preţuri (benzină, motorină, hîrtie) nu reuşesc să-l compenseze.

De asemenea, descătuşarea importurilor (alimentare şi altele) fără o corelare cu încasările din exporturi, ca şi renunţarea la cursurile de revenire la export şi import, fără ca un alt mecanism, mai adecvat, să fie pus în loc pentru a lega cît de cît decontarea la preţurile interne de evoluţiile preţurilor internaţionale au dus la consumarea rezervelor valutare ale ţării şi la tendinţa ca o nouă datorie externă să-şi facă apariţia.

Astfel, prin comparaţie cu alte ţări est-europene, singurele două atuuri ale României pe calea reformei spre o economie de piaţă au fost pierdute: echilibrul bugetar intern şi echilibrul din conturile externe. Îndatorarea externă nu este ceva rău în sine, ci, în anumite cuantumuri, se poate dovedi, dimpotrivă, a fi chiar folositoare. Dar pentru aceasta, este nevoie ca reîndatorarea externă a ţării să fie utilizată nu pentru sporirea consumului şi cu atît mai puţin pentru întărirea actualei structuri productive, ci numai şi numai pentru sprijinirea reformei economice. S-ar părea că situaţia în ce priveşte dezechilibrul bugetar intern şi cel din conturile externe nu este deloc încurajatoare, de vreme ce acelaşi secret, ca în trecut, este menţinut asupra oricăror date statistice revelatoare în domeniu.

Economia de piaţă - unica ieşire

Inutil, însă, de menţionat că noua situaţie creată nu are nici o şansă de a fi corectată pe articulaţia vechilor structuri economico-industriale şi pe calea fostelor politici economice şi sociale. Tot numai reforma spre o economie de piaţă este unica soluţie. Chiar

şi numai faptul că dacă la măsuri de corecţie - ce ar putea antrena nemulţumiri sociale datorită inevitabilului lor caracter nepopular - tot va fi necesar să se apeleze, măcar să existe perspectiva că asemenea măsuri vor aduce o îmbunătăţire a situaţiei; or, o astfel de perspectivă este oferită doar în cazul în care măsurile de acest gen reprezintă nu paleative ce prelungesc o maladie, ci sînt parte integrantă a unui program coerent de trecere de la o economie bolnavă spre una sănătoasă. În mod paradoxal, înrăutăţirea situaţiei economiei româneşti şi din punctele de vedere menţionate favorizează grăbirea şi aprofundarea reformei, în sensul că pur şi simplu o altă opţiune nu mai există.

De ce "nu se mai munceşte"?

În sfîrşit, în al treilea rînd, spre o reformă economică radicală şi rapidă împinge însăşi implicaţia poate principală a măsurilor populare adoptate, în plan economic, în perioada decembrie-mai şi care au înrăutăţit starea economiei româneşti. Aceste măsuri au creat iluzia deşartă că ar exista posibilităţi economice, fapt deosebit de grav în situaţia unei economii sleite, lipsită complet de orice capacităţi de ridicare a nivelului de trai al populaţiei. Şi, îndată ce a apărut această iluzie - după ani de privaţiuni de nebănuit şi decenii de absenţă a unei adevărate competiţii profesionale - a fost foarte uşor ca etica muncii să primească o lovitură de graţie. Comportamentul în procesul muncii era deja profund alterat de tratamentul uniformizant faţă de harnic şi leneş, faţă de rezultatele economice superioare şi inferioare, faţă de aptitudini, capacităţi, valori şi creativităţi diferite. Un tratament nestimulativ, şi, deci, contraproductiv, ce şi-a amplificat consecinţele negative din momentul în care au dispărut constrîngerile politice şi administrative din perioada deceniilor de comunism şi cînd s-a văzut că, în condiţiile reglementărilor mult mai laxe introduse, arhiuzitatele manevre în normarea muncii şi raportarea statistică pot fi folosite pentru obţinerea aceloraşi salarii la programe de producţie sensibil diminuate, mai ales că orice revendicări în ce priveşte sporuri salariale netarifare au avut cîştig de cauză.

Există acum un simţămînt larg răspîndit că s-a ajuns să nu se mai muncească. Fiecare face această constatare cu referire la toţi ceilalţi, în general excluzîndu-se pe sine.Şi nu numai atît: se spune că "multora li s-a urcat democraţia la cap", ocupîndu-se de politică, greve şi diverse revendicări, în loc de a munci. De fapt, se munceşte la fel de prost precum în trecut, cu singura diferenţă că se munceşte mai puţin, datorită reducerii săptămînii de lucru, reorganizărilor sindicale, acţiunilor revendicative, dar şi consecinţelor tuturor acestora în lanţul aprovizionării tehnico-materiale.

Forţa de muncă: stimulente, coerciţie, protecţie socială

Poate ar fi fost mai bine ca o asemenea situaţie să nu se fi creat. Acum, însă, ea există. Şi, din punctul de vedere al reformei spre o economie de piaţă, poate fi considerată chiar ca un atu. Nu există nici o altă modalitate de a se ieşi din cercul vicios menţionat decît introducerea urgentă, fermă şi pe scară de ansamblu a regulilor economiei de piaţă în relaţiile de muncă şi salariale, adică atît a stimulentelor materiale, cît şi a coerciţiilor economice, în funcţie de rezultatele financiare. O întoarcere înapoi la vechile metode de salarizare (uniformizant nestimulative) şi la fostele reglementări ale relaţiilor de muncă (fără coerciţia şomajului individual în cazul nerespectării obligaţiilor contractuale şi a şomajului colectiv în cazul falimentului unor întreprinderi) nu mai este nicicum posibilă.

O politică guvernamentală lipsită de ambiguităţi în acest domeniu oferă unica şansă. Condiţii sociale, oricum mai favorabile decît în decembrie, există spre a o promova, în măsura în care tot mai mulţi sînt aceia care îşi dau seama că "nu se mai munceşte" şi că ceva, deosebit faţă de trecut, trebuie făcut pentru a depăşi o asemenea stare de fapt.

Aceasta nu înseamnă, însă, că vor fi evitate - nemulţumirile sociale. La ele trebuie să ne aşteptăm. Protecţia socială guvernamentală (împotriva şomajului şi inflaţiei) ar putea eventual să le tempereze, dar în nici un caz să le elimine.

Ar fi, însă, o mare greşeală ca, din teama sau în faţa unor nemulţumiri sociale, protecţia socială să îmbrace conceptual vreuna din formele din trecut (garantarea în principiu pentru fiecare a unui loc de muncă şi uniformitatea de tratament a muncii, indiferent de competenţă, valoare, hărnicie, spirit de iniţiativă sau rezultate financiare), care s-au dovedit a altera spre dezinteres comportamentul agenţilor productivi. Este necesar ca protecţia socială să fie cea specifică economiei de piaţă. Mecanismele de piaţă trebuie lăsate să opereze la nivelul tuturor factorilor de producţie (inclusiv, deci, al forţei de muncă), precum şi la nivelul relaţiilor de schimb între unităţile economice, urmînd ca protecţia socială să intervină doar la nivelul efectelor, dacă acestea înseamnă neocuparea unei părţi a forţei de muncă sau flagrante inechităţi sociale.

"LUMEA AZI" Nr. 32/9 august 1990

ESTE POSIBILĂ CONVERTIBILITATEA LEULUI?

Dificultăţile şi consecinţele probabil dureroase ale unei eventuale convertibilităţi a leului nu pot fi ignorate, dar este sigur că, dacă nu va exista curajul introducerii acestei măsuri, reforma economică va fi compromisă.

Producţia şi exportul sînt în declin. Neacoperirea cu mărfuri şi servicii a masei monetare din economie se accentuează. Penuriile de produse se prelungesc şi se adîncesc. Zahărul a fost din nou raţionalizat. Cozile ne reconectează la situaţia reală a economiei, trezindu-ne din artificialul în care am trăit circa o jumătate de an. Moratoriul salarial pe şase luni cerut de guvern nu întîlneşte o mare audienţă din partea sindicatelor, care cer îngheţarea preţurilor pe o aceeaşi perioadă - ceea ce înseamnă, de fapt, amînarea reformei, cel puţin în latura ei poate principală: liberalizarea preţurilor. Prin descătuşarea importurilor şi necorelarea lor cu încasările din exporturi, rezervele valutare ale ţării s-au epuizat şi o nouă datorie externă tinde să-şi facă apariţia. Situaţia politică rămîne aceea în care ţările occidentale nu par dispuse să înscrie România între beneficiarii de asistenţă economică. Deşi o grăbire a reformei economice se arată obligatorie, condiţiile de realizare a uneia din cele mai importante coordonate ale acesteia - introducerea convertibilităţii leului - par, prin toate tendinţele semnalate, a se îndepărta mereu mai mult.

În viziunea potrivit căreia convertibilitatea monedei naţionale este un corolar al reformei, introducerea acestei măsuri este din ce în ce mai lipsită de perspective; ne vor trebui ani şi ani pentru a lichida penuriile (şi deci, asigura convertibilitatea internă a leului, ca un prealabil al celei externe), iar constituirea unui fond valutar substanţial pentru susţinerea convertibilităţii stă sub semnul celei mai mari incertitudini.

Să lăsăm economia să-şi scoată masca!

Există, însă, şi o altă părere. Economia românească se află într o asemenea stare încît, dacă nu i se impune să-şi scoată masca şi să se prezinte aşa cum este de fapt, nu există nici o şansă de a o restructura într-adevăr, de a o aduce la normalitate, ca economie de piaţă. Aceasta înseamnă ca preţurile factorilor de producţie (materii prime, echipamente, forţa de muncă), precum şi ale "produselor" bancare şi financiare (credite, acţiuni, obligaţiuni şi alte titluri de valoare) - cu alte cuvinte toate preţurile (preţurile propriu-zise ale mărfurilor, tarifele serviciilor, salariile forţei de muncă, dobînzile la credite, dividendele la titlurile de valoare, comisioanele la operaţiuni financiare, ca şi "preţul tuturor preţurilor", respectiv cursul de schimb al monedei naţionale) - să se formeze pe piaţă, prin acţiunea mecanismului concurenţial, potrivit cererii şi ofertei. Altfel spus, economia românească trebuie lăsată să intre în realitate nu numai din punctul de vedere al preţurilor şi ocupării forţei de muncă, ci şi al monedei naţionale. Legarea preţurilor de piaţă este precondiţia convertibilităţii monedei, la rîndul ei singura care poate institui adevăr în raportarea economiei naţionale la cea mondială şi obliga la eficienţă în comerţul exterior, în general în relaţiile economice de orice gen cu străinătatea.

Este fals că introducerea convertibilităţii monedei nu poate fi decît punctul final al tranziţiei spre o economie de piaţă, ci, dimpotrivă, ca mecanism specific acesteia, reprezintă un instrument de bază al restructurării.

Întrebat de ce consideră că nu este posibilă - încă dintr-o fază de început a reformei - introducerea convertibilităţii leului, un responsabil s-a grăbit să argumenteze prin dificultăţile grave ce ar fi create economiei, spunînd interlocutorului, cu ton de reproş: "Dumneata chiar nu-ţi dai seama ce se va întîmpla?".

Chiar, ce se va întîmpla?

Chiar, să vedem ce s-ar putea întîmpla, mai grav decît se întîmplă acum?! Neacoperirea cu mărfuri şi servicii a masei monetare interne constituie, într-adevăr, un obstacol în calea introducerii convertibilităţii externe a leului. A se argumenta, însă, că din această cauză, trecerea la convertibilitatea leului ar trebui să mai aştepte, încă cîţiva ani, înseamnă nu numai a compromite reforma economică însăşi - care este de neconceput în afara unui curs real, de piaţă, al monedei naţionale - dar şi a confunda două lucruri. Echilibrul monetar intern este o premisă a convertibilităţii externe a monedei naţionale, dar realizarea acestuia este condiţionată, de fapt, de o liberalizare a preţurilor interne, prin care acestea să se reaşeze

potrivit cererii şi ofertei existente. O liberalizare a preţurilor interne - care nu exclude dirijarea anumitor preţuri (dar ca excepţie şi nu ca regulă) - ori este întreprinsă şi există şansa unei reforme reale, ori nu este întreprinsă şi reforma rămîne doar cu numele. Este clar, însă, că repercusiunile inflaţioniste dureroase ale corectării dezechilibrului monetar de pe piaţă sînt ale unei liberalizări a preţurilor interne şi nu ale introducerii convertibilităţii externe a monedei naţionale. În orice caz, din momentul (şi numai din momentul) în care sînt liberalizate preţurile interne, devine posibilă şi introducerea convertibilităţii externe a leului. Că aceasta va interveni la un curs cu mult inferior faţă de cel oficial actual al leului în dolari este cu totul altceva!

Introducerea convertibilităţii externe a leului va însemna, în mod obiectiv, în condiţiile prezente din economia românească, o devalorizare puternică a leului (faţă de cursul oficial actual). Folosirea cursului de piaţă, puternic devalorizat al leului, în decontarea de către unităţile economice a operaţiunilor lor cu străinătatea - fapt implicat în cazul introducerii convertibilităţii - va antrena o masivă şi bruscă scumpire în lei a importurilor, dar şi o ieftinire sensibilă a exporturilor. În raport cu situaţia din prezent, costurile de producţie ale întreprinderilor ce utilizează importuri va creşte; în schimb, efortul în lei pentru aceeaşi încasare în dolari la export va scădea comparativ, ceea ce oferă perspectiva stimulării livrărilor externe şi sporirii competitivităţii acestora. Interesul pentru a exporta va fi mult superior, cu atît mai mult în cazul în care furnizorul va fi autorizat să dispună liber de o parte semnificativă din valuta obţinută.

Bilanţul va fi oricum mai favorabil pe ansamblu decît situaţia din momentul de faţă cînd decontarea operaţiunilor cu străinătatea la preţurile interne (care nu au nici o relaţie cu cele internaţionale) decuplează pur şi simplu unităţile economice de orice legătură cu condiţiile de preţuri şi cursuri valutare de pe pieţele internaţionale, ele putînd umfla costurile în lei ale produselor de export şi apela la produse scumpe din import, bugetul statului preluînd consecinţele profund negative.

21 lei dolarul şi piaţa neagră

Pe piaţa turistică, influenţele nu ar fi practic decît pozitive. Faptul că pentru turistul român ar interveni o scumpire a costului călătoriilor în străinătate nu are o prea mare semnificaţie întrucît, şi în prezent, dobîndirea de fonduri în valută în acest scop se face nu de la stat (la cursul oficial), ci de pe piaţa neagră la cursuri de 6-8 ori mai defavorabile, iar cursul ce ar deriva dintr-o convertibilizare a leului este improbabil că va fi mai dezavantajos decît cel actual de pe această piaţă. Turiştii străini în România ar fi, în principiu,

avantajaţi, dar nu cu mult faţă de prezent, cînd oricum grosul schimburilor lor în valută le fac pe piaţa neagră şi nu la stat. Totuşi, intrările de valută în ţară din turism ar fi stimulate, iar statul - care acum, la cursul nerealist de 21 lei dolarul, nu poate face, în nici un fel, vreo concurenţă preţurilor de pe piaţa neagră - va avea numai de cîştigat, colectînd fondurile în valută aduse de străini în ţară. Fără a mai vorbi de efectul implicit al combaterii pieţei negre: efect pozitiv pe plan economic, politic, moral.

Ar fi nerealist să se propună de la început ca obiectiv introducerea unei convertibilităţi propriu-zise sau extinse care presupune posibilitatea efectuării de tranzacţii comerciale şi financiare internaţionale în moneda naţională, precum şi a unor transferuri internaţionale în şi din această valută practic nelimitate. În cazul unei asemenea convertibilităţi, transferurile valutare respective sînt deschise atît nerezidenţilor (companii şi particulari din străinătate), cît şi rezidenţilor (companii şi particulari din ţară), ceea ce poate duce la existenţa peste hotare a unei mase mari de monedă naţională pentru a cărei exigibilitate este nevoie de o economie puternică şi deosebit de competitivă, o astfel de convertibilitate fiind, ca atare, practicată de un număr mic de ţări, dintre cele mai dezvoltate. Este, însă, vorba de a se introduce pentru început o convertibilitate restrînsă.

Două propuneri

Poate fi avută astfel în vedere - încă din prima fază a reformei - una din următoarele modalităţi:

1. o convertibilitate a leului în valutele forte doar pe plan intern, fără posibilitatea scoaterii leului din ţară, deci fără o convertibilitate internaţională a leului (dar cu posibilitatea pentru companiile româneşti şi străine ce operează în ţară, precum şi a rezidenţilor români de a-şi transforma în valută forte anumite deţineri în lei);

2. o convertibilitate a leului în valute forte limitată la anumite operaţiuni (curente) sau la anumite cuantumuri; în acest fel se restrînge masa de monedă naţională ce se poate constitui în străinătate, devenind posibilă asigurarea exigibilităţii ei; în timp ce solicitările rezidenţilor de preschimbare în alte valute a deţinerilor lor în moneda naţională sînt restricţionate, cererile similare ale nerezidenţilor sînt libere şi, întrucît nu este vorba de sume prea mari, ele pot fi oricînd satisfăcute, ca însăşi condiţie a păstrării (şi recunoaşterii internaţionale) a convertibilităţii leului.

În esenţă, în ambele cazuri se obţine, din punct de vedere economic, un preţ (adică un curs) real al monedei naţionale în alte valute, ca bază a unei raportări aşezată pe adevăr a economiei naţionale la economia mondială. Obligate să opereze cu acest curs,

companiile din țară sînt nevoite astfel să se acomodeze schimbărilor intervenite pe pieţele internaţionale şi în raporturile dintre economia internă şi economia mondială. O politică guvernamentală în domeniul cursului valutar al monedei naţionale este pusă în aplicare pentru promovarea pe plan intern şi extern a unor obiective economice prioritare.

Un prim pas spre convertibilitate îl poate constitui organizarea unor licitaţii valutare oficiale pentru dobîndirea de valută forte pentru doritori. Aceste licitaţii pot oferi indicii preţioase asupra modalităţii practice şi momentului trecerii la o convertibilitate restrînsă într-una din formele menţionate.

Cheia reformei

Introducerea convertibilităţii leului este cheia restructurării spre eficienţă şi competitivitate a relaţiilor economice externe ale ţării. În absenţa unui curs realist, de piaţă, al leului ar fi imposibil de ştiut de fapt care activităţi de export şi import sînt profitabile sau nu (şi, prin incidenţă, problema se pune şi pentru activităţi ce par a fi doar "interne"). Conectarea la exigenţele de eficienţă şi competitivitate ale pieţelor internaţionale ar fi aproape compromise şi aportul investiţional străin ar fi, oricum, descurajat. În schimb, în situaţia convertibilităţii leului, reaşezarea pe criterii de rentabilitate a relaţiilor economice externe şi încetarea scurgerii prin intermediul acestora de substanţă economică spre exterior se realizează de la sine, prin însăşi adaptarea la condiţiile pieţei.

Spre deosebire de alte ţări est-europene, România nu are handicapul unei importante datorii externe, ceea ce constituie un element favorizant al introducerii convertibilităţii monedei naţionale. Această măsură nu poate fi, însă, întreprinsă fără o puternică susţinere tehnică (de expertiză şi consultanţă), precum şi financiară externă. Este vorba în această ultimă privinţă de un credit important care să garanteze convertibilitatea leului o perioadă.

S-ar putea ca, într-un anumit interval, cursul leului, chiar şi după şocul iniţial al intrării în realitate, să cunoască în continuare o devalorizare, dar este imposibil ca, mai devreme sau mai tîrziu, ordinea şi adevărul introduse în economia naţională, în schimburile economice externe de către convertibilitatea leului să nu-şi facă simţite efectele pozitive pe linia eficienţei şi competitivităţii. Fără introducerea convertibilităţii, asemenea efecte nu vor apărea niciodată.

"LUMEA AZI" Nr. 33/16 august 1990

OGLINDĂ, OGLINJOARA MEA...

Potrivit cifrelor oficiale, de la începutul anului prețurile au crescut cu peste 30% în Iugoslavia și cu 35% în Ungaria, iar în Bulgaria situația din ultimele două luni indică o rată anuală a inflației de 50% etc.

În România să nu existe, oare, inflație? Așa s-ar spune după absența oricăror date statistice oficiale în această privință, deși creșteri oficiale de prețuri la o serie de produse au intervenit, antrenînd sporiri de prețuri la altele care le folosesc pe primele ca materii prime, și cu toate că prețurile de pe piața liberă de produse alimentare și, mai ales, de pe piața neagră - care tind să ocupe un loc mereu mai important în ansamblul desfacerilor către populație - sînt într-o masivă majorare. Inflația există desigur și rata ei este, în mod clar, ridicată, dar date statistice nu sînt făcute cunoscute. De ce?

În conformitate cu aprecieri oficiale, în Polonia există deja 680 mii șomeri și numărul lor ar putea spori la 1,5 milioane pînă la sfîrșitul anului. Tot pînă atunci, în Cehoslovacia se estimează că 1,4 milioane persoane își vor pierde locul de muncă, iar în Bulgaria ar exista - potrivit unei oficialități - circa 58000 șomeri. Etc.

În România să nu existe oare șomaj? Așa s-ar spune după absența oricăror date statistice oficiale în această privință, deși, judecînd după informațiile parțiale care ajung publice în urma unor anchete prin diferite județe, proporțiile de ansamblu ale fenomenului sînt deja îngrijorătoare. Pe plan oficial statistic domnește, însă, tăcerea totală. De ce?

Mai avem rezerve? Avem datorii?

Alte date statistice fundamentale pentru evidențierea situației reale a economiei românești nu sînt, în continuare, făcute publice. Masa monetară din economie este ținută secret. La fel, umflarea ei considerabilă în urma măsurilor populare adoptate de guvernul provizoriu - din bune intenții sau din motive electorale - în perioada pînă la alegeri. Rata neacoperirii cu mărfuri și servicii a masei monetare - puternic deteriorată în ultimele luni datorită acestor măsuri - nu este, de asemenea, cunoscută publicului.

Nu se spune un cuvînt despre modalităţile în care este finanţat deficitul - de circa 1,5-2 miliarde dolari şi de 1,5-2 miliarde ruble la nivel anual - din balanţa comercială. Cum este acoperit acest deficit apărut în condiţiile descătuşării importurilor fără o corelare a încasărilor din exporturi: din rezervele valutare sau prin credite externe? Apropo, care este situaţia rezervelor valutare ale ţării? Şi-a făcut deja apariţia o nouă datorie externă?

Sînt în continuare subiecte tabu informaţiile minime necesare conturării coordonatelor oricărei reforme economice: situaţia financiară pe sectoare şi activităţi; cuantumul subvenţiilor pentru finanţarea întreprinderilor şi chiar sectoarelor ce funcţionează în pierdere; contribuţia reală a amortizărilor şi respectiv acumulării la fondul de investiţii, a ramurilor la formarea venitului naţional; proporţiile autentice ale repartizării acestuia pentru consum şi investiţii; aportul valutar al diferitelor produse de export, eficienţa (sau ineficienţa) acestora; efortul valutar pentru diversele produse de import, justificarea economică a acestora; scurgerile de substanţă economică internă spre exterior prin actualele schimburi desfăşurate cu alte ţări etc.

Pentru F.M.I. - da, pentru noi - ba

Transparenţa statistică practic nu există. Nimic cu adevărat esenţial nu s-a schimbat în acest domeniu faţă de trecut. Se vorbeşte despre dezastrul economic în care fostul regim a lăsat ţara, dar nici o singură dată statistică fundamentală nu este făcută cunoscută pentru a-l cuantifica. Informaţiile statistice se menţin tot în nota atît de incertă a "realizărilor curente faţă de cele din perioada corespunzătoare a anului trecut". Se poate consemna, astfel, una din tendinţele în schimbarea situaţiei, dar nimic nu aflăm despre situaţia însăşi. Deşi efectele ei oricum le resimţim. Inutil de subliniat că transparenţa statistică şi economică în general este o condiţie indispensabilă a reformei şi o componentă principală a transparenţei generale ce trebuie să existe într-o societate democratică.

Ridicarea vălului de pe situaţia reală a economiei româneşti în care speram în decembrie 1989, nu s-a produs. Şi nu există indicii că s-ar produce. Mai multe semne de întrebare ajung astfel să se pună.

Primul: Cum se poate explica faptul că informaţii esenţiale asupra situaţiei economiei româneşti continuă să fie ţinute secrete cînd, oricum, acestea au fost comunicate Fondului Monetar Internaţional? Ştie oricine că relaţiile unei ţări cu FMI presupun punerea la dispoziţia acestuia a unor date economice fundamentale. Şi orice specialist poate confirma că este vorba de a se completa o serie de formulare astfel concepute încît un neadevăr menţionat

într-un loc, chiar dacă nu apare ca atare acolo, se relevă într-un alt loc, printr-o necorelare, căci economia este un mecanism care nu admite necorelări. A fost inevitabil pentru România ca, în dorința reluării relațiilor cu FMI, întrerupte practic de cîțiva ani, să comunice aceste date, chiar de curînd, în iulie, cu prilejul reînnodării consultărilor anuale cu experți ai organizației.

Chiar e bine să nu știe populația?

Mai ales în condițiile în care comunicarea către FMI a unor asemenea date nu a fost urmată de facerea lor publică se ridică al doilea semn de întrebare. De ce se procedează așa? Din simpla inerție a trecutului sau în ideea - care este tot o meteahnă a comunismului - că ar fi bine ca populația să nu știe anumite lucruri, îndeosebi cele de interes nemijlocit pentru ea. Dacă acesta din urmă este motivul, socoteala guvernului nu este potrivită nici cu cerințele democrației economice, nici cu propriile sale interese. Pe de o parte dezvăluirea grelei moșteniri a vechiului regim ar fi un atu pentru guvernul actual. Pe de altă parte, deși populația ar constata că situația economică, față de această moștenire, a continuat chiar să se deterioreze, trebuie ținut cont că vine reforma (cel puțin așa sperăm!), care va implica, în mod inevitabil, dureri economico-sociale. În cunoștință de cauză asupra situației economice reale, populația va manifesta oricum o mai mare disponibilitate, decît în necunoștință de cauză față de reformele ce trebuie întreprinse, în ciuda durerilor economico-sociale pe care le comportă. Cum s-ar putea pretinde populației acceptarea moratoriului salarial de șase luni, fără a se dezvălui rata probabil îngrijorătoare a neacoperirii cu mărfuri și servicii a masei monetare?

Al treilea semn de întrebare: este oare absența transparenței economice determinată de o dorință a guvernului de a monopoliza procesul reformei, în măsura în care este cunoscut că nu pot fi formulate opțiuni reformatoare viabile dacă nu se pornește de la realitățile concrete? Cum va putea fi mai bine concepută și înfăptuită reforma: prin contribuția doar a unor specialiști, acum cei din cercul guvernamental, sau prin contribuția tuturor celor abilitați în această privință (și care deci ar trebui să fie toți în posesia datelor economice de bază)? Răspunsul este sugerat de însuși modul în care a fost formulată întrebarea.

Cînd la opt luni de la evenimentele din decembrie și la două luni de la lansarea programului guvernamental, datele statistice fundamentale se lasă încă așteptate, poate, sau nu, părea întîmplătoare absența din acest program a oricărei referiri la transparența economică? Indiferent care este răspunsul, rămîne, însă,

faptul că programul guvernamental nu menţionează, printre intenţiile evidenţiate, reconceperea întregului sistem statistic (...).

Avem nevoie de o oglindă care să ne arate cum sîntem!

Fără a mai insista asupra altor aspecte poate la fel de importante este evident că reforma economiei în sine - de la liberalizarea preţurilor la convertibilitatea leului - precum şi transformările pe care aceasta urmează a le antrena în structurile şi mecanismele economiei impun reconceperea întregului sistem statistic, astfel încît acesta să reflecte în mod relevant realităţile şi evoluţiile economice, contribuţiile efective ale fondurilor de producţie în creşterea economică, ale diferitelor ramuri şi sectoare la formarea produsului intern (sau naţional) brut, eficienţa diverselor activităţi economice interne şi a schimburilor externe, locul României în economia mondială.

Acest sistem nu poate fi altul decît acela pus la punct în cadrul O.N.U. (aşa-numitul "sistem al contabilităţii naţionale"), care se inspiră din cel practicat în ţările dezvoltate cu economie de piaţă şi este recomandat a fi aplicat unitar în ţările membre ale Organizaţiei mondiale.

Sistemul statistic respectiv s-a structurat pe parcursul unei îndelungate experienţe a economiei de piaţă şi este conceput spre a pune în evidenţă, în mod cît mai expresiv şi adecvat, realităţile economice, spre a descrie cît mai precis fenomenele şi procesele micro şi macroeconomice, spre a stimula rentabilitatea şi eficienţa. Nu trebuie uitat că, în baza informaţiilor statistice, întreprinderile îşi formulează strategia, se derulează procesul complex al impunerii fiscale, iar organele împuternicite ale statului îşi stabilesc obiectivele şi modalităţile în politica general-economică, bugetară, monetară, financiară, vamală, a cursului valutar.

Temelia conceptuală a sistemului statistic pentru o economie de piaţă o constituie evaluarea corectă a rezultatelor economice finale ale actului productiv, ca diferenţă între preţurile reale pe piaţă şi costurile reale de producţie. Este simplu, nimic nu este mascat, iar calea de evidenţiere este directă, fără întortochieri inutile. Şi jongleriile în raportările statistice sînt masiv combătute. Nu trebuie să ne speriem că aceste rezultate economice finale se numesc profituri. Dacă sînt obţinute, înseamnă că activitatea economică desfăşurată este utilă din punct de vedere social, fiind recunoscută tocmai prin profituri de către piaţă. Dacă nu, activitatea respectivă nu este necesară şi, în consecinţă va dispărea. Există şi excepţii: costurile superioare preţurilor în cazul unor activităţi vitale sînt preluate de stat în contul obiectivelor sale economice şi sociale. Dar atenţie, asemenea cazuri trebuie să reprezinte cu adevărat excepţii, şi nu regula! (...)

Pentru cuantificarea cît mai exactă a unor fenomene şi procese economice complexe, precum inflaţia la nivelul produsului brut, creşterea economică reală (dezbrăcată de creşterea preţurilor), evoluţia costului vieţii, masa monetară din economie etc. s-au pus la punct tehnici mereu mai rafinate, care fac evaluările tot mai relevante. Nu este de mirare, în aceste condiţii, că furnizarea de informaţii statistice - în care se manifestă deplină încredere - este de natură, în economiile de piaţă, să influenţeze, prin reacţiile agenţilor productivi,mersul economiei.

Este evidentă necesitatea introducerii unui asemenea nou sistem statistic, ca parte integrantă a reformei spre o economie de piaţă. Avem nevoie de o nouă oglindă, care să ne prezinte fidel, şi nu deformat, imaginea, care să ne spună că arătăm bine, dacă arătăm bine, şi rău, dacă arătăm rău. Mai mult ca sigur, într-o primă fază, ne vom speria cît de îngrozitor arătăm, dar acesta este pasul indispensabil spre a arăta mai bine.

"LUMEA AZI" Nr. 34/23 august 1990

CUM NE-AM PUTEA "LINIȘTI"?

S-ar părea că, încă înainte de a fi demarat efectiv, reforma economică - pe care o speram și care trebuie să fie radicală - ar urma să slăbească în viteză și intensitate. Cel puțin așa a lăsat impresia amplul interviu acordat TV de către primul ministru săptămîna trecută. A fost respinsă o accelerare a reformei sub motivația grelei situații economice, deși tocmai aceasta - prin declinul pronunțat al producției și exportului, accentuarea neacoperirii cu mărfuri și servicii a masei monetare și deteriorarea fără precedent a climatului muncii - ar reclama grăbirea și radicalizarea reformei. Căci altă soluție nu mai este! Dimpotrivă, a fost evocată reluarea sub control a unor fenomene și procese economice (știm unde a dus un asemenea control!). Repartizarea centralizată a resurselor prin așa-numitele balanțe materiale pare că va fi întărită (și nu diminuată în continuare). Se anunță revenirea la raționalizarea produselor de consum. Liberalizarea prețurilor este practic reportată la un orizont neprecizat. Iar convertibilitatea leului - cheie a reformei - nu este, pe mai departe, luată în considerare.

Cît privește privatizarea - baza restructurării și creării unei economii sănătoase - procesul este, pur și simplu, blocat în cadrul legislativ existent și în contextul măsurilor restrictive luate în ultimele săptămîni. Legea 54/1990 doar tolerează inițiativa particulară, plasează pe un plan derizoriu proprietatea privată, îi rezervă un loc marginal în economie și o expune pericolului de a fi discreditată în ochii populației prin limitarea ei la activități periferice și legate parcă anume de speculă. Dacă este firească preocuparea pentru a se pune stavilă revînzării în avantaj a unor produse ca atare (fără o anume prelucrare), diferitele extensiuni ale conceptului de speculă din legea adoptată în vederea combaterii acesteia, ca și diverse alte reglementări adiacente privind stabilirea prețurilor și impozitului pe circulația mărfurilor sînt de natură să gîtuie inițiativa particulară. Iar argumentul că, prin reglementările adoptate, se încearcă a se reorienta această inițiativă dinspre activități comerciale speculative, apte de a furniza un cîștig rapid și considerabil, spre activități productive, nu are nici un suport, în măsura în care întreprinzătorii privați sînt,

practic, excluşi de la aproape orice acces (de fapt, repartiţie) de materii prime.

Se spune că interviul domnului prim-ministru a avut loc după o îndelungată întrevedere a acestuia cu preşedintele ţării, prilej cu care au fost, probabil, analizate multiplele implicaţii sociale generate de degradarea situaţiei economice. Este imposibil ca, la urechile celor doi demnitari, să nu fi ajuns nemulţumirile populare, a căror expresie paroxistică (nedreaptă, dar existentă) este că "ar fi la fel, dacă nu chiar mai tău, decît pe vremea lui Ceauşescu". Ei nu pot să nu ţină cont de aceste nemulţumiri, chiar dacă, în cazul primului ministru, este vorba de acceptarea (poate cu regret) a unei "temporizări" a reformei.

Situaţia lor nu este - să recunoaştem - de invidiat. După ce unor oameni obişnuiţi cu privaţiuni de neimaginat li s-a creat iluzia unui trai mai decent - şi nu numai în frig, în întuneric, cu salam de soia şi salarii amputate - nu este uşor să te vezi obligat să recurgi la recartelarea alimentelor, la posibile reîntreruperi ale căldurii şi electricităţii în iarna care se apropie, la concedii forţate, din lipsă de materii prime şi comenzi, şi să ceri tocmai populaţiei majoritare, care te-a votat, sacrificii pentru însănătoşirea economiei, inclusiv să accepte şomajul şi inflaţia, implicate inevitabil de înfăptuirea unei reforme. Şi nu este mai facil nici de a dojeni, acum, propriul electorat pentru ingraditudinea de a fi răspuns la eforturile făcute spre a i se asigura un trai mai decent tocmai printr-o delăsare generală, în care nimeni nu mai munceşte.

De departe, în poziţia cea mai incomodă se află dl. Roman, în spatele căruia - prin implicarea sa directă ca prim-ministru, dar şi în calitatea sa de actual lider al F.S.N. - pot cădea, deopotrivă, şi eşecul reformei, şi nemulţumirile sociale din cauza reformei. Lucrurile nu sînt mai simple nici pentru dl.Iliescu. Dacă se implică, împărtăşeşte nemijlocit soarta dlui Roman. Dacă nu se implică lăsînd totul în seama primului ministru riscă acuze de fugă de greu, din chiar partea membrilor fostei sale formaţiuni politice. De fapt, însă, de la populaţia ce l-a votat - care este obişnuită a arăta cu degetul spre preşedinte şi care nu are o noţiune exactă asupra separării puterilor în stat - dl.Iliescu nu se poate aştepta decît la o luare a sa în obiectiv, indiferent dacă se implică sau nu.

Din punctul de vedere al factorilor de decizie înşişi, problema nu este dacă să "temporizeze" sau nu reforma, ci dacă realizează ceva printr-o "temporizare" a acesteia. Pe articulaţia actualelor structuri economice, redresarea este nu numai de nedorit dar nici nu mai este posibilă. Este o iluzie că un demaraj economic ar putea fi obţinut în vechile tipare, adică altfel decît printr-o reformă radicală. Este o iluzie că mobilizarea la muncă ar mai putea fi realizată prin vechiul sistem de salarizare sau prin fostele constrîngeri

administrative, adică altfel decît prin stimularea materială dar şi coerciţiile specifice economiei de piaţă (munceşti ai, nu munceşti nu ai! obţii profituri exişti, nu obţii dai faliment!). Este o iluzie să se creadă că, dacă se vor raţionaliza alimentele, dacă vor fi "luate în grijă" întreprinderile de către guvern şi dacă reforma va fi "temporizată" pentru a se preîntîmpina nemulţumiri sociale, se voi crea şi mijloacele pentru a da de mîncare oamenilor, pentru a le oferi căldură şi electricitate sau pentru a-i feri de inflaţie şi şomaj. Nu se va putea obţine nimic din toate acestea, ci numai o adîncire a dezastrului economic. Este o şansă unică de a se trece la o reformă radicală, şi încă deosebit de rapid, pentru că mai toţi simt că ceva trebuie făcut - întrucît aşa nu se mai poate! - chiar dacă nu sînt puţini cei ce nu vor să se desprindă de trecut. Nemulţumirile sociale tot vor veni, şi, atunci, măcar să fie cele legate de reformă, care oferă cel puţin o perspectivă de ameliorare!

Că actuala conducere a ţării se teme să ia taurul de coarne asta este de înţeles! Căci printre cei afectaţi se vor număra mulţi tocmai dintre cei cărora formaţiunea acum la putere le-a lăsat impresia (de fapt, iluzia) că le va fi mai bine, în loc de a le fi spus verde în faţă că, pentru a le fi mai bine, trebuie, mai întîi, să le fie ceva mai rău. Ce poziţie vor avea aceia cărora li s-au plimbat prin faţă poveşti despre modelele austriac, suedez şi chiar japonez, şi care se vor vedea, în schimb, cu cartele model cubanez? Va fi mult mai greu a-i înfrunta pe cei - metaforic spus - "din Piaţa Universităţii" care nu vor mai fi huliţii din Piaţa Universităţii, ci aceia care i-au hulit pe cei din Piaţa Universităţii.

Dezavantajul victoriei zdrobitoare a F.S.N. apare, acum, evident pentru însăşi această formaţiune, care, mizînd pe cartea electorală a măsurilor populare fără a se gîndi prea mult şi la implicaţiile pe termen lung, este, în prezent, nevoită a purta în cîrcă toată povara, şi dacă vrea, şi dacă nu vrea, şi dacă are curaj şi dacă nu are curaj şi dacă este în stare şi dacă nu este în stare, în timp ce, în mod clar, reforma economică implică, în condiţiile ţării noastre, contribuţia şi participarea tuturor forţelor politice. Contribuţie, pentru că nimeni nu poate pretinde că deţine cheia înfăptuirii reformei. Participare, pentru că numai astfel va exista curajul de a lua taurul de coarne pe calea reformei şi pentru că numai astfel populaţia va putea şti că nu are pe cine să se supere. Este grav pentru ţară că nu există, acum, o opoziţie credibilă, că aceasta este, deocamdată, fărîmiţată şi fără un nucleu în jurul căruia să-şi strîngă rîndurile.

Nu ştiu dacă oamenii politici din această ţară îşi dau seama că problemele economice sînt, de departe, cele mai importante şi că nu există, de fapt, alternativă la o reformă economică radicală,oricîte dureri ar produce. Impresia pe care viaţa politică a ţării o lasă este că reforma economică reprezintă una dintre probleme, în timp ce

aceasta este, în fond, principala. Fără reforma economică nu se va putea înainta spre o reală democrație. Fără reforma economică nu se va putea scăpa nici de comunism și neocomunism, ceea ce se contestă puterii actuale, și nici nu se vor dobîndi liniștea și stabilitatea, pe care le reclamă puterea actuală. Din partea puterii se pretinde că, din decembrie, au avut loc patru tentative de lovitură de stat. Nespunîndu-se, însă, cu probe cine le-a organizat, circulă interpretări și zvonuri care mai de care. Unii susțin că tentativele ar fi venit de la "dreapta", alții dimpotrivă - de la "stînga". Mulți sînt gata să "bage mîna în foc" că fosta securitate este divizată și fracțiunile se luptă între ele. Nu puțini sînt de părere că securitatea se înfruntă cu armata care, nici ea, n-ar fi un bloc monolit. Și, în plus, agenturile străine, care ar trage sfori, unele într-o parte, altele în cealaltă. Iar, în ultimul timp, vehiculat prin interior și chiar prin exterior, zvonul cel mai persistent, deși mai mult sau mai puțin dezmințit, este că, ținînd cont de dezordinea existentă, armata ar urma să preia puterea. Și!?... Și ce, aceasta ar ține loc de reformă economică? Dacă se va aștepta să ne "liniștim", indiferent prin ce metode, înainte de a se întreprinde reforma economică, înseamnă că aceasta nu va fi făcută niciodată. Și, deci, nici nu ne vom "liniști" vreodată!

"LUMEA AZI" Nr. 35/30 august 1990

REFORMA: SĂ PRIVIM ŞI SPRE EST

În ultimele zile, factori guvernamentali în frunte cu primul ministru s-au referit frecvent la o accelerare a reformei economice. S-ar părea că intervine o schimbare de atitudine, avînd în vedere că, în urmă cu numai cîteva săptămîni, se lăsase impresia dimpotrivă a unei "temporizări" a reformei, în faţa greutăţilor serioase din economie şi a problemelor sociale pe care acestea le creează. S-ar putea ca întîlnirea primului ministru cu lucrători ai industriei construcţiilor de maşini din Braşov să fi jucat un rol important. Este de presupus că primul ministru şi-a dat bine seama că, dacă la această întîlnire se va angaja cu ceva pe linia preluării directe în grijă de către guvern a întreprinderilor, s-a terminat cu reforma. Astfel că, dincolo de angajamente de susţinere permise într-o economie de piaţă (prin acordarea unor credite), primul ministru şi-a arătat buzunarele goale, a accentuat asupra autonomiei întreprinderilor şi a îndemnat lucrătorii să se adreseze consiliilor de administraţie ale acestora pentru rezolvarea problemelor; cît despre acţiunea guvernului a menţionat doar promisiunea de a grăbi crearea cadrului legislativ care să permită libera mişcare a unităţilor economice şi funcţionarea mecanismelor de piaţă. Noua orientare spre o accelerare a reformei pare să fi primit şi binecuvîntarea preşedintelui tării, după cum ne informează comunicatul, publicat în urma întîlnirii acestuia cu conducerea FSN, care precizează că grăbirea reformei este compatibilă cu obiectivele înscrise în platforma respectivei formaţiuni politice de guvernămînt.

Dacă este într-adevăr vorba de o accelerare a reformei, demersul trebuie, fără echivoc, salutat. Semnatarul rîndurilor de faţă a susţinut constant această necesitate, argumentînd că, în mod paradoxal, tocmai declinul producţiei şi exportului, deteriorarea generală a situaţiei economice şi aprovizionării pieţei şi, probabil, înainte de toate, degradarea climatului muncii accentuează urgenţa unei reforme radicale, în sensul că nu mai există altă soluţie !

Întreaga economie n-ar avea decît de beneficiat dacă guvernul a înţeles clar că s-a creat o asemenea stare de lucruri în care nu numai cale de întoarcere nu există, dar chiar şi o "temporizare" a

reformei ne-ar duce de fapt înapoi şi că, deci, trebuie mers doar înainte, şi încă rapid, spre o reformă radicală.

Un semn bun îl constituie cuprinderea recentă în sfera reformei a domeniului financiar-bancar. Decuplarea Băncii Naţionale de activităţile ce intră în sfera băncilor comerciale (relaţiile cu unităţile economice) şi desprinderea ei în bancă centrală (ca "bancă a băncilor"), cu funcţiile de supraveghere a sistemului financiar-bancar, de reglare a masei monetare şi creditului în economie, de urmărire a rezervelor valutare, a balanţei plăţilor externe şi cursului de schimb al monedei naţionale, sînt paşi de început de o mare însemnătate. Aducerea în fruntea noii Bănci Naţionale a dlui Mugur Isărescu (să-l ţină Dumnezeu aşa reformator precum îl cunoaştem) este dătătoare de speranţe. Rămîne de văzut cum se vor contura reformele în acest domeniu atît de important. Nimeni nu poate avea pretenţia unei răsturnări peste noapte, dar nici jumătăţile de măsură nu-şi pot găsi locul. Actuala Bancă Comercială - ce a preluat relaţiile fostei instituţii cu unităţile economice - se cere a fi dezmembrată în mai multe bănci cu funcţii similare pentru a se permite introducerea concurenţei în sistemul bancar. Preconizatele licitaţii valutate nu trebuie să devină consignaţia oficială pentru actuala bursă neagră, ci, prin dimensiuni, modalităţi şi participanţi, să se constituie într-un laborator al experimentării viitoarei convertibilităţi externe a leului, fără de care - indiferent de costuri - o reformă economică reală nu se poate înfăptui.

Un alt semn de bun augur este că se vorbeşte, deşi încă timid, de o liberalizare a preţurilor, care pare acum a fi pusă înaintea complicatelor opţiuni privind continuarea sau abandonarea subvenţionării întreprinderilor. O asemenea ordine de prioritate este logică: pînă cînd preţurile vor fi lăsate să se aşeze pe realităţi, conform condiţiilor pieţei, nu se poate şti nici ceea ce este rentabil sau nu, fiind imposibil, deci, de a spune ce, din actualele structuri, este de aruncat peste bord şi ce este de păstrat chiar dacă un timp mai trebuie subvenţionat.

În ciuda implicaţiilor sociale previzibile, o reformă substanţială în domeniul preţurilor ar deschide, pe de o parte, calea spre eficienţă în economia naţională, prin eliminarea evaluărilor deformatoare ale realităţii, ar crea, pe de altă parte, prin diminuarea dezechilibrului monetar intern, condiţiile introducerii convertibilităţii externe a leului şi, în sfîrşit, ar clarifica intenţiile guvernului asupra privatizării. Legile asupra societăţilor comerciale oferă posibilitatea privatizării a 30 la sută din patrimoniul lor, în timp ce 70 la sută din acesta rămîne deocamdată în posesia statului. Doar în cazul în care va exista o cunoaştere pe baza realităţilor pieţei a situaţiei rentabilităţii unei întreprinderi, va avea semnificaţie o licitaţie organizată pentru achiziţionarea de către particulari a acestor 70 de

procente: la preţuri superioare valorii de principiu a patrimoniului dacă întreprinderea este rentabilă şi, respectiv, la preţuri sensibil inferioare dacă întreprinderea este nerentabilă şi lipsită de şanse. Atunci ezitările guvernamentale - care se manifestă din plin acum - în ce priveşte privatizarea ar mai putea fi doar de ordin ideologic, întrucît cele de natură economică ar dispărea.

Nu este sigur că opţiunea pentru accelerarea reformei are resorturi doar în analiza situaţiei economice interne şi dacă nu cumva s-a privit şi prin jur, la ceea ce arată experienţa altor ţări est-europene. Iugoslavii o "scaldă" de ani şi ani şi pînă cînd n-au luat taurul de coarne n-au realizat nimic semnificativ. Polonezii au încercat jumătăţi de măsură practic un deceniu, dar de făcut ceva au făcut doar cînd s-au decis asupra unei "terapii şoc". Dar poate încă şi mai ilustrativ este exemplul sovietic. După cinci ani de excursuri teoretice dar ezitări practice - în care situaţia economică nu a încetat să se deterioreze - s-a ajuns acum la concluzia că tot o reformă radicală şi rapidă este unica soluţie.

"LUMEA AZI" Nr. 38/20 septembrie 1990

GUVERNUL - PRIMELE 100 DE ZILE

Se împlinesc 100 de zile de la instalarea guvernului format în urma alegerilor. Este o practică internaţională de a se face la 100 de zile de guvernare primele evaluări bilanţiare.

1. HANDICAPURILE ÎNCEPUTULUI

O economie dezarticulată, ale cărei posibilităţi au fost suplimentar sleite de măsurile populare din perioada preelectorală, precum şi o apăsătoare situaţie politică au constituit punctul de plecare.

Actualul guvern român a intrat în scenă cu un program centrat pe reforma economică, poate cea mai importantă problemă a ţării (căci şi democraţia este condiţionată de această reformă!), deşi pentru mulţi a părut că atenţia acordată altor probleme a fost prea marginală faţă de însemnătatea lor. Setul de intenţii guvernamentale - întrucît, ceea ce, la vremea respectivă, primul ministru prezenta parlamentului nu constituia propriu-zis un program operaţional şi concret - anunţa o reformă destul de radicală, menită nu numai să scoată ţara din dezastrul economic moştenit, dar şi să reprezinte o ruptură cu structurile şi mecanismele trecutului, responsabile de acest dezastru, prin trecerea la o economie de piaţă.

Deşi tranziţia nu era concretizată în etape, succesiuni de măsuri şi termene calendaristice, principalele coordonate ale economiei de piaţă erau avute în vedere. Realizarea unora avea contur bine precizat, altele însă erau prezentate fie ca intenţii destul de vagi, fie ca obiective urmărite la un orizont îndepărtat. Este important de accentuat asupra acestui lucru, pentru că derulările au dovedit, după cum anticipam, că reforma economică admite abordări secvenţiale dar nu prea "defazate" în timp, treptate dar nu trunchiate sau "neintegrate".

Între realism şi iluzii

În sfîrşit, ar mai trebui remarcat că avertismentul cu privire la posibilitatea şi chiar inevitabilitatea costurilor sociale - cu atît mai mari cu cît celor legate de depăşirea crizei urmau să li se asocieze cele inerente reformei înseşi - era însoţit de asigurarea că va sta în preocuparea guvernului punerea la punct a unei solide protecţii sociale împotriva inflaţiei şi şomajului. Deşi părea că fuseseră deja abandonate poveştile, din perioada preelectorală, despre tranziţia fără dureri sociale (spre deosebire de cea "cu dureri sociale" din ţări vecine!) se sugera, totuşi, că acţiunea guvernamentală va reuşi să le facă acceptabile; cea mai grea perioadă se prevedea a fi cea imediat următoare, iar preţul pe care salariaţii aveau să-l achite consta, în principal, în acceptarea unui moratoriu pe şase luni în ce priveşte revendicările lor.

Din aceste puncte de vedere, se plătea încă tribut unei imagini optimiste - chiar euforice, pentru a nu spune nerealiste - asupra situaţiei economice româneşti, gravă în sine şi în continuă deteriorare, ca şi asupra exigenţelor dure ale reformei. Era poate vorba şi de grija de a nu speria oamenii, şi de vechea cutumă de a nu spune lucrurilor pe nume şi a lăsa deschisă poarta iluziilor, şi, în orice caz, de determinări politice: cu greu ar fi fost de acceptat ca, încă de la început, să fie anulate fără echivoc speranţele celor, atît de mulţi, care, cu puţin timp în urmă, îşi dăduseră votul formaţiunii pe structura căreia se alcătuise echipa guvernamentală.

Deşi încă mulţi se mai agaţă de iluzii, procesul de risipire a acestora a înaintat şi înaintează rapid. Şi dacă nu s-au destrămat total este pentru faptul că procesul e legat, deocamdată, doar de situaţia în sine, în continuă deteriorare, a economiei româneşti, dar nu şi de efectele reformei. Aceasta a demarat; însă marile ei încercări abia urmează. Şi primul punct crucial îl va constitui o liberalizare a preţurilor.

Impactul evenimentelor din iunie

Realitatea este că guvernul şi-a început mandatul cu două mari handicapuri. Unul este de ordin politic şi are mai multe faţete. Guvernul, ca expresie a formaţiunii care a cîştigat zdrobitor alegerile, împărtăşeşte soarta acestei formaţiuni, aflată singură în faţa unei mari responsabilităţi şi unei teribile opţiuni: între inevitabilitatea reformei şi inevitabilitatea durerilor sociale implicate (şi care, în principal, vor afecta, tot inevitabil, tocmai electoratul formaţiunii respective). În plus, tragicele şi neclarificatele evenimente din 13-15 iunie au adăugat grave probleme suplimentare pentru guvern. O participare sau o cooperare instituţională a opoziţiei la guvernare a devenit exclusă. A

sporit contestarea la adresa puterii din partea opoziției extraparlamentare sau extrapartidiste. Toate acestea au accentuat pentru guvern povara responsabilității de opțiune. Mai mult, guvernul s-a văzut nevoit să pornească pe calea reformei economice fără a putea miza pe ajutorul economic occidental, refuzat din cauza evenimentelor din 13-15 iunie - element copleșitor în contextul situației dezastruoase din economia românească. Aceste evenimente au avut, se pare, și un paradoxal efect pozitiv, dar numai din punctul de vedere al reformei în sine și nu pentru guvern: radicalizarea reformei spre o economie de piață, peste intențiile probabil inițiale, a devenit un mijloc de a conta pe o reconsiderare a pozițiilor occidentale în ce privește ajutorul economic și afluxul de capital străin. Dar o radicalizare a reformei a implicat și implică un curaj suplimentar din partea guvernului în a înfrunta durerile și, deci, nemulțumirile sociale ce vor apărea poate mai rapid.

Grava moștenire

Al doilea handicap a fost de ordin strict economic, și de existența acestuia responsabilă a fost în parte chiar formațiunea politică la putere, prin guvernul din perioada de tranziție preelectorală. Desigur, grosul handicapului l-a constituit greaua moștenire economică din deceniile regimului comunist: o economie hipercentralizată și rigidă, fără un mecanism de autoreglare, cu mari nevoi sociale neacoperite din lipsă de resurse, pentru că imense resurse au fost irosite și sînt blocate în activități fără desfacere, cu un masiv șomaj mascat și o puternică inflație camuflată. Dar cel puțin în această ultimă privință, guvernul din perioada de tranziție a accentuat potențialul inflaționist din economie prin măsurile populare, de ordin electoral, adoptate: scăderea tarifelor la gaze naturale și electricitate, rambursarea precipitată a părților sociale, acceptarea de sporuri salariale netarifare, reducerea săptămînii de lucru cu menținerea unei salarizări necondiționate de creșterea productivității muncii, sporirea importurilor fără corelarea cu realizarea exporturilor etc. Toate acestea, îndrituie social, au fost peste posibilitățile unei economii sleite, nefăcînd altceva decît să deterioreze climatul muncii, să stimuleze valurile revendicative, să afecteze echilibrul bugetar, să adîncească dramatic neacoperirea cu mărfuri și servicii a masei monetare, să epuizeze rezervele valutare ale țării și să ducă la apariția unei noi datorii externe (care ar trebui legată doar de finanțarea restructurărilor economico-industriale). Neîndoios, primul ministru, care a condus guvernul și în perioada de tranziție, nu poate decît să regrete acum că, printr-o povară suplimentară, și-a îngreunat lui însuși sarcina, și așa dificilă, de a întreprinde reforma

Este prematur deocamdată de a se căuta rezultate concrete ale reformei. Pur şi simplu deoarece aceasta a demarat abia în legislativ şi nu a existat practic timp nici măcar pentru a fi aplicate propriu-zis primele noi reglementări.

Putem judeca totul doar după starea economiei?

Ar fi deci nedrept de a judeca cele 100 de zile ale actualului guvern doar după evoluţia strictă a situaţiei economice în această perioadă. Bilanţul ar fi dezastruos. Producţia şi exportul sînt în declin. Capacităţi mari de producţie rămîn nefolosite. Materiile prime lipsesc. Se munceşte mai puţin decît în trecut şi poate chiar şi mai prost, deşi pretenţiile salariale au crescut. Efectele în lanţul industrial sînt grave. După o evidentă dar temporară ameliorare, starea aprovizionării pieţei s-a înrăutăţit din nou. Unele produse de bază au fost recartelate pe ansamblul ţării sau în diferite judeţe. Apa lipseşte. Lacurile de acumulare ale hidrocentralelor sînt aproape goale. Ne aşteaptă o iarnă în care nu ştim dacă vom avea căldură şi electricitate. Balanţele comercială şi de plăţi externe s-au dezechilibrat. Şi lista nefericirilor ar putea continua. Pare un proces implacabil care, probabil, nu va înceta curînd. Dar acest proces nu a pornit sub actualul guvern. Declanşat încă de la începutul anului (şi doar stimulat în parte de măsurile guvernului din perioada de tranziţie), este, în esenţă, o prelungire, poate firească şi în forme specifice, a stărilor de lucruri din trecut, de îndată ce au dispărut - şi nu trebuie să manifestăm nici un fel de regrete! - contraproductivele constrîngeri extraeconomice (respectiv politice şi administrative), iar altele, economice, nu le-au luat încă locul. O economie nu poate funcţiona fără o combinaţie de stimulente şi constrîngeri (deşi, de fapt, în ultimă instanţă, şi stimulentele sînt tot un fel de constrîngeri). Economia centralizată şi de comandă este contraproductivă pentru că stimulentele practic nu există, întrucît constrîngerea pe care acestea o reprezintă este anulată de uniformitatea de tratament, în timp ce constrîngerile propriu-zise sînt doar politice şi administrative. Economia de piaţă este productivă pentru că lasă cîmp liber folosirii stimulentelor, iar constrîngerile - fără de care nu se poate - sînt economice, în ordinea naturală a lucrurilor: munceşti ai, nu munceşti n-ai; munceşti mai mult (cantitativ şi calitativ), ai mai mult; obţii profit (adică alţii îţi recunosc ca utilă muncă depusă) exişti pe piaţă, nu obţii nu exişti! Aici trebuie să se producă reforma în economia românească, o reformă deopotrivă în structurile de proprietate, de producţie, în sistemele salariale, de preţuri, în comportamentul agenţilor economici.

De aceea, cel puţin pentru aceste prime 100 de zile de la instalare, bilanţul guvernului trebuie apreciat, înainte de toate, după

ceea ce acesta a întreprins efectiv pe calea reformei, chiar dacă rezultate concrete n-au apucat să se facă simțite, iar situația economică tinde să se înrăutățească.

2. REFORMA: CONCEPȚII ȘI EZITĂRI

Scenariul între cerințele economice și presiunile sociale. Care este viitorul privatizării?

Dacă există, la nivelul guvernului, o concepție clar conturată asupra reformei economice, atunci scenariul ei pare a fi următorul. Primul pas este acela de a se asigura întreprinderilor, indiferent de proprietatea lor, autonomie. Este, în același timp, un pas către așezarea statului în funcțiile sale economice firești, nu de administrator direct al patrimoniului existent în economie, ci de factor de reglare socială a proceselor și fenomenelor economice prin intermediul pîrghiilor de care dispune: bugetare, fiscale, monetare, legislative etc. Acelorași deziderate le răspunde, în principiu, și al doilea pas, întreprins aproape concomitent cu primul: decuplarea Băncii Naționale de activitățile ce intră în sfera băncilor comerciale (relațiile cu unitățile economice) și desprinderea ei în bancă centrală (ca "bancă a băncilor"), cu funcțiile de supraveghere a sistemului financiar-bancar, a masei monetare și creditului în economie, de urmărire a rezervelor valutare, balanței plăților externe și cursului de schimb al monedei naționale.

Autonomia întreprinderilor - primul gong

În plan legislativ, lovitura de gong a scenariului a constituit-o lansarea și intrarea în vigoare (în urma aprobării de către camerele parlamentare) a legilor privind organizarea întreprinderilor de stat ca regii autonome sau societăți comerciale. Ambele categorii capătă autonomie de mișcare în administrarea patrimoniului, în politica salarială, de investiții, în relațiile de schimb dintre ele. Și într-un caz și în celălalt, statul - ca reprezentant al societății - intră în relații cu acestea în calitate de agent fiscal (colector de impozite pe circulația mărfurilor și pe venituri). Primele, însă, aflate în domenii de importanță strategică națională - după unele aprecieri cam 25-30 la sută din totalul patrimoniului de stat actualmente existent - rămîn în proprietate publică, în timp ce celelalte sînt, în principiu, deschise privatizării. În relațiile cu primele, statul apare și în calitate de unic acționar și deci singurul colector al dividendelor. În schimb, în relațiile cu societățile comerciale, statul este angajat în această calitate

doar pentru partea ce îi revine din totalul patrimoniului, în timp ce pentru rest (partea privatizată) este, însă, numai agent fiscal.

Privatizarea: încă în ceaţă

Organizarea unora dintre întreprinderile de stat ca sociatăţi comerciale (în diferitele lor forme) deschide propriu-zis dosarul privatizării. Pentru că decretul 54/1990, aşa cum este redactat şi cum operează acum datorită reglementărilor suplimentare (în parte justificate, în parte nejustificate) cu privire la speculă, este ridicol şi contribuie mai mult la compromiterea ideii de privatizare decît la promovarea ei. O lege a privatizării este anunţată, dar nu se cunosc încă modalităţile practice prin care guvernul intenţionează să lase a se desfăşura procesul. Deocamdată, se ştie doar că, pentru declanşarea acestui proces, 30 la sută din patrimoniul privatizabil existent actualmente la dispoziţia statului va trece în proprietate particulară cu titlu gratuit. Fiecare cetăţean major al ţării va primi bonuri nominative pe care le va putea transforma, prin intermediul unei Agenţii guvernamentale specializate, în acţiuni emise de societăţile comerciale. Timp de un an, bonurile respective nu vor putea face obiectul vînzării-cumpărării între cetăţeni şi, de asemenea, statul va rămîne un timp principal acţionar în societăţile comerciale (foste întreprinderi de stat) cu partea de 70 la sută din patrimoniu care nu este deschisă privatizării cu titlu gratuit. În fiecare asemenea societate, 30 la sută din patrimoniu poate trece în posesia particularilor, în schimbul bonurilor nominative distribuite gratuit (cu dreptul primului refuz aparţinînd salariaţilor proprii ai societăţii respective). În timp ce deschiderea spre achiziţionare de către particulari, în viitor, a celor 70 la sută acţiuni deţinute de stat se va organiza prin licitaţii, nu este clară, însă, deocamdată, modalitatea practică prin care se va realiza transformarea bonurilor nominative în acţiuni ale societăţilor comerciale pentru partea de 30 la sută. După cum nu este clar nici modul în care se va concilia autonomia întreprinderilor cu menţinerea - în parte justificată obiectiv în condiţiile actuale - a subvenţionării unor unităţi sau chiar sectoare economice şi a sistemului de repartizare centralizată a unor materii prime de bază, îndeosebi provenite din import.

Este poate justificat să mai aşteptăm!

Dacă nu cumva şi motive ideologice se află în spatele declanşării doar după un timp şi nu imediat a acţiunii propriu-zise de privatizare, oricum există şi o fundamentare economică: pe de o parte, un anume răstimp este necesar pentru complicata operaţiune

de evaluare a patrimoniului societăţilor comerciale, pe de altă parte, este vorba de implicaţia prezentului sistem de preţuri. Actualele preţuri prestabilite din birou, fără vreo legătură cu semnalele pieţei, reflectă deformat realităţile, procesele şi fenomenele economice, astfel încît doar o liberalizare a acestora, prin conectarea lor la mecanismele cererii şi ofertei, ar fi în măsură să determine aprecieri autentice asupra faptului dacă o activitate economică sau o întreprindere este rentabilă sau nu. Şi numai atunci ar avea semnificaţie organizarea de licitaţii în vederea achiziţionării unor acţiuni ale societăţilor comerciale: la preţuri mai ridicate decît cele rezultînd din evaluarea patrimoniului în cazul unor întreprinderi rentabile, la preţuri mai scăzute în cazul unor întreprinderi nerentabile dar cu şanse de redresare. Inutil de subliniat că nimeni nu va da vreun ban pe acţiuni ale întreprinderilor falimentare. Şi tot atunci va trebui, indiferent dacă se va vrea sau nu, să se stabilească modalităţi, de asemenea de "piaţă", pentru transformarea bonurilor nominative în acţiuni ale unor societăţi comerciale. Căci, deopotrivă de prisos de atras atenţia este că nimeni - nici chiar proprii salariaţi - nu va fi interesat să-şi plaseze bonurile nominative (chiar dacă gratuite) în acţiuni ale unor întreprinderi nerentabile, în timp ce posesorii se vor îndrepta, de fapt, spre acţiuni ale unor întreprinderi apte de a distribui dividente.

Confruntarea cu practica

După cum se observă, liberalizarea preţurilor - componentă în sine fundamentală a reformei economice - devine un punct nodal pentru realizarea acesteia în toate laturile ei: autonomia întreprinderilor, privatizarea, convertibilitatea monedei etc. Căci nu este vorba doar de aspectele deja menţionate. Cînd producţia a scăzut, guvernul şi-a văzut simţitor reduse resursele bugetare. Acceptînd, din motivele anterior arătate, menţinerea salariilor în ciuda scăderii producţiei, ca şi alte facilităţi salariale, guvernul a fost obligat, de fapt, să finanteze aceste cheltuieli din resursele în trecut afectate investiţiilor, care s-au subţiat îngrijorător. Nu întîmplător, din nevoia combaterii dezechilibrului bugetar, s-a văzut silit să scumpească benzina, alţi combustibili, precum şi hîrtia. Cînd guvernul însuşi transferă întreprinderilor prerogative de autonomie, inclusiv în ce priveşte obţinerea veniturilor şi utilizarea acestora, înseamnă că trebuie să aibă în vedere o altă modalitate de formare şi colectare a veniturilor proprii, în care preponderente devin impozitele indirecte (pe circulaţia mărfurilor) şi cele directe (pe venituri). Toate acestea converg spre o inevitabilă reformă a fiscalităţii şi a preţurilor. De altfel, nu poate fi vorba de o reală autonomie a întreprinderilor fără a se lăsa la latitudinea lor stabilirea preţurilor, statul urmînd doar a

le influența prin sistemul fiscal și eventual a controla anumite prețuri.

Nevoia unei alte fiscalități

Paliativele nu folosesc la nimic. Mai mult complică și îngreunează lucrurile. Cînd guvernul a dorit să combată posibilitatea de speculă din abia inițiatul sector particular, a recurs la o metodă neindicată din punctul de vedere al reformei: a introdus impozitul pe circulația mărfurilor folosit în actualul sector de stat, cu alte cuvinte a făcut o grefă dintr-un sistem în alt sistem care nu are nici o legătură cu primul. Mult mai indicat ar fi fost de a se încerca - și ar fi fost o primă experiență utilă - să se introducă acel sistem de impunere pe circulația mărfurilor aproape generalizat în economiile de piață: așa-numita taxă asupra valorii adăugate. Potrivit acestui sistem, impozitarea este în relație directă cu ceea ce se adaugă efectiv ca valoare în fiecare verigă productivă. Dacă sistemul respectiv ar fi fost aplicat, particularul care ar fi încercat să vîndă la preț de speculă un produs procurat ca atare din altă parte, fără contribuția semnificativă a unei prelucrări proprii, ar fi fost obligat să plătească asemenea impozite neiertătoare încît afacerea nu i-ar fi rentat. În schimb, dacă, în totalul valorii produsului, partea reprezentînd prelucrarea proprie ar fi fost substanțială, și deducerea de plată din impozitul total ar fi fost ridicată, afacerea devenind rentabilă. Taxa asupra valorii adăugate stimulează producția, prelucrarea elaborată a mărfurilor. Valoarea propriu-zis adăugată este impozabilă, dar cu un anumit procent, în general fix; cu cît este mai mare această valoare, cu atît partea din prețul de vînzare ce rămîne producătorului după achitarea impozitului este și ea mai importantă. Datorită neaplicării acestui sistem, efectul obținut în sectorul particular este exact invers celui vizat: încă și mai puțini întreprinzători decît pînă acum vor fi determinați să se angajeze în afaceri în domeniul producției, căutînd diverse alte subterfugii în domeniile comercial sau al serviciilor. Sîntem asigurați, însă, de către factori guvernamentali că este vorba doar de o măsură tranzitorie pînă la generalizarea pe întreaga economie a sistemului de taxe asupra valorii adăugate

3. DE CE O ACCELERARE?

Sacul este prea rupt pentru a putea fi doar peticit. Jumătățile de măsură nu-și găsesc locul. Cine pune bețe în roate?

Dincolo de acest paliativ, este evident că în chiar cadrul guvernului se simte că vechile sisteme și metode nu pot fi prelungite

sau transplantate într-un cadru care trebuie să fie nou, dacă se dorește într-adevăr a se crea un organism economic sănătos. Cuvintele tranșante cu care primul ministru i-a îndemnat pe prefecții județelor să-i schimbe pe funcționarii - aceiași din trecut - care pun bețe în roate ar putea include, desigur, și un mesaj propagandistic, dar sînt, fără îndoială, și expresia unei răbufniri de exasperare. Oricum, însă, sînt lucruri care s-au acumulat la suprafață. Mai important este poate faptul că, mai în adîncime, se intuiește de către mulți factori guvernamentali că s-a ajuns deja într-un punct în care nu se mai poate altfel decît "ori-ori" în ce privește reforma. Nu cred că este întîmplător că, în ultimele săptămîni, se vorbește intens de accelerarea reformei. Poate să fi fost vorba, și în aceasta, de ceva propagandă, în perspectiva deciziei Pieței comune cu privire la atitudinea față de România, a primei apariții a președintelui Iliescu la ONU și a marelui conclav financiar de la Washington, prilejuit de reuniunea anuală a Fondului Monetar Internațional și Băncii Mondiale, unde România dorea să ofere o imagine de largă deschidere economică. Dar nu cred că este vorba numai de atît. În înseși rîndurile factorilor puterii actuale s-a conturat probabil mai clar simțămîntul că redresarea producției nu s-ar mai putea obține pe articulația vechilor structuri economice, că mobilizarea la muncă nu s-ar mai putea realiza altfel decît prin stimulentele dar și coercițiile economiei de piață, cu alte cuvinte că nu mai există altă soluție decît o reformă radicală și întreprinsă în mod accelerat.

Arii marginalizate devin "centrale"

Poate încă și mai semnificativ este faptul că arii dintre cele mai importante ale reformei - care, la prezentarea programului guvernamental acum 100 de zile, erau fie marginalizate, fie prezentate ca simple intenții de viitor (neprecizat), fie pur și simplu "uitate" - au fost, în ultimele săptămîni, aduse în atenție, cu titlu de priorități. Deși menționată în mod expres atunci, nu cred că liberalizarea prețurilor ocupa, la vremea respectivă, între intențiile guvernamentale, locul de prim ordin pe care se situează acum. La rîndul ei, convertibilitatea leului era, atunci, pur și simplu exclusă pentru o perspectivă imediată și, considerată dependentă de întrunirea anumitor condiții greu dacă nu imposibil realizabile chiar și pînă la sfîrșitul secolului, apărea ca un corolar al reformei și nu ca un instrument de înfăptuire a acesteia. Acum se vorbește de căutarea unor modalități de introducere a unei convertibilități cel puțin parțiale. La aceasta au contribuit mulți factori: povara mereu mai apăsătoare pentru buget a lipsei de legătură între prețurile interne și cele internaționale, a susținerii unor exporturi și importuri tot mai dezavantajoase în condițiile absenței constrîngerilor pe care le

reprezentau înainte aşa-numitele cursuri de revenire, ce nu ar mai putea fi, însă, reintroduse; trecerea în CAER la decontările în valute liber convertibile începînd din anul viitor; creşterea puternică a preţurilor petrolului; dar, poate înainte de toate, înţelegerea faptului că fără convertibilitatea leului nu ar putea fi vorba de o reală reformă. De asemenea, potrivit textului programului guvernamental, pariul în domeniul agriculturii era ca şi cîştigat. Totuşi, acum este pusă pe rol cu caracter de urgenţă legea pămîntului. Multiplele situaţii specifice apărute şi neacoperite de reglementări, ca şi disensiunile şi diferenţierile de interpretare la împărţirea recoltei au adus în prim plan legea pămîntului şi, implicit, problema privatizării în agricultură.

Derulările economice, problemele apărute în practica însăşi au impus şi impun noi opţiuni, dintre care precumpănitoare sînt cele pe linia radicalizării şi accelerării reformei. În mod semnificativ, ministrul finanţelor - confruntat zilnic cu cerinţa de menţinere în funcţiune a bugetului statului, indiferent de ceea ce se întîmplă în economie - mărturisea de curînd, într-un interviu acordat cotidianului "Tineretul liber", că, deşi la început se număra printre partizanii unei tranziţii lente şi treptate, a devenit, din necesitate, exponentul accelerării şi radicalizării reformei economice, evidenţiind printre priorităţi introducerea unui nou sistem fiscal, reforma sistemului financiar-bancar, liberalizarea preţurilor, încercarea unor modalităţi de convertibilitate parţială a leului.

4. LIBERALIZAREA PREŢURILOR - NODUL GORDIAN

Dacă guvernul va avea curajul social să taie acest nod gordian, va trebui sprijinit din toate părţile. Căci nu există alternativă pentru înfăptuirea indispensabilei reforme.

O menţiune specială se cere a fi făcută în ce priveşte liberalizarea preţurilor. Din toate părţile pare că cercul de strînge în jurul acestei probleme pentru a o propulsa ca piatră de hotar pe calea reformei, în sensul că: ori liberalizarea preţurilor este întreprinsă şi reforma poate înainta, ori liberalizarea preţurilor este blocată şi reforma va fi înmormîntată. Este o opţiune grea, avînd în vedere îndeosebi implicaţiile sociale. Guvernul anunţă că a optat pentru liberalizarea preţurilor. Urmează, însă, a vedea ce va întreprinde în mod concret.

Trecem repede sau ne împotmolim?

Experienţa ţărilor din jur pledează pentru luarea taurului de coarne. Polonia, care a cochetat ani şi ani cu reforma, n-a putut-o întreprinde mult timp pentru că, printr-un referendum, s-a respins liberalizarea preţurilor. Rezultatul a fost o accentuare a dezastrului economic. În cele din urmă, polonezii, într-o bună majoritate, au înţeles că altă cale nu există. Şi au acceptat durerile. Guvernul a luat taurul de coarne şi 6-7 luni a fost dezastru. După şocul iniţial al intrării în realitate a preţurilor, hiperinflaţia a cedat însă semnificativ. Acum inflaţia pare să facă parte dintr-un trecut urît. Magazinele sînt pline. Dar nu prea există bani. O pătură de defavorizaţi este nemulţumită. Înainte erau toţi. Există o rază de speranţă că situaţia cîştigurilor se va ameliora. Dacă reuşeşti să cîştigi, ai, oricum, ce cumpăra. Este o diferenţă faţă de trecut şi un stimulent pentru viitor.

În Uniunea Sovietică se discută despre reformă de cinci ani. Nu s-a făcut nimic. Reforma s-a împotmolit la liberalizarea preţurilor. Situaţia economică s-a agravat. Nu se mai găseşte aproape nimic în magazine. A fost nevoie de a se acorda preşedintelui Gorbaciov împuterniciri excepţionale îndeosebi pentru înfăptuirea reformei. Acum, dincolo de alte implicaţii politice, întreaga povară a liberalizării preţurilor apasă asupra lui Gorbaciov.

Experienţa iugoslavă sugerează şi alte învăţăminte. O liberalizare a preţurilor nu este o soluţie în sine. Este doar o precondiţie a reformei. Fără liberalizarea preţurilor nu se poate înfăptui reforma, dar numai ea singură nu asigură succesul reformei. Este nevoie de a fi asociată cu alte măsuri printre care: accentuarea procesului de privatizare, restructurări industriale, introducerea concurenţei în sectorul bancar, convertibilitatea monedei. În absenţa acestora, în Iugoslavia a fost vorba, de ani de zile, de o hiperinflaţie, care a dispărut doar în momentul asocierii cu asemenea măsuri a liberalizării preţurilor.

Dezechilibrul monetar şi pericolul inflaţionist

În România, o liberalizare a preţurilor este o problemă deosebit de dificilă, dar tocmai acest lucru îi subliniază importanţa pentru realizarea reformei. Dezordinea în domeniul preţurilor este totală, centralismul excesiv şi ignorarea completă a cerinţelor pieţei decuplînd structurile de preţuri de orice legătură cu realităţile economice. În plus, pe piaţa bunurilor de consum - desigur doar unul din segmentele pieţei, dar care constituie terenul celor mai profunde implicaţii sociale - există un grav dezechilibru. Gradul de acoperire cu mărfuri şi servicii a masei monetare oricînd la dispoziţia populaţiei este în prezent de numai 19 la sută. Potenţialul inflaţionist

este deosebit de important; deocamdată este ţinut în chingă de controlul masiv al preţurilor de către stat. Altfel spus, inflaţia există, ea este doar camuflată. deşi apare la suprafaţă în forme specifice, dintre care piaţa neagră este cea mai manifestă.

Absurditatea situaţiei poate fi relevată pregnant de următorul fapt. Deşi toată lumea resimte clar creşterea preţurilor de consum şi, prin incidenţă, scăderea puterii de cumpărare a leului, Comisia naţională de statistică nu poate, în mod obiectiv calcula un indice real al costului vieţii. Folosind preţurile oficiale, ar reieşi chiar că inflaţia nu există, că în medie preţurile produselor şi tarifele serviciilor ce intră în calculaţia costului vieţii nu au crescut, ci au scăzut (de pildă faţă de situaţia din perioada corespunzătoare a anului trecut). Aceasta, pentru că preţurile oficiale la produsele alimentare şi industriale de consum, tarifele principalelor servicii, ca şi chiriile şi impozitele s-au menţinut, în timp ce tarifele la energia electrică şi căldură - cheltuieli cu pondere mare în calculaţia costului vieţii - s-au diminuat. Oricine, desigur, ar respinge autenticitatea unei asemenea statistici. Dar alta este aproape imposibil de obţinut: pentru că, dacă pot fi luate în considerare preţurile în creştere de pe piaţa liberă de produse alimentare (ţărănească) la nivelul unei ponderi (măsurabile aproximativ) a acesteia în totalul desfacerilor, nu este cîtuşi de puţin posibil să se cuantifice influenţa masivă a desfacerilor prin sistemul pieţei negre (cine ar putea şti cît anume din desfacerile prin sistemul de stat, înregistrate la preţurile oficiale, se efectuează, într-adevăr, la aceste preţuri şi nu urmează cumva drumul încîlcit al vînzărilor pe sub tejghea, cu bacşişuri sau al revînzării prin intermediari, şi cu atît mai puţin ar putea fi stabilite preţurile ori tarifele medii de speculă).

"Bogaţii" şi "săracii" noştri

În orice caz, din neacoperirea existentă a masei monetare la dispoziţia populaţiei de către volumul mărfurilor şi serviciilor evaluate la preţurile şi, respectiv, tarifele oficiale reiese că ar fi necesară o creştere în medie de circa 5 ori a preţurilor şi tarifelor pentru restabilirea echilibrului. În practică, ar fi nevoie de o creştere cu mult mai mică, din două motive: preţurile şi tarifele actuale reale la orice produs sau serviciu de consum sînt în medie mult superioare celor oficiale; masa monetară existentă nu este egal distribuită la nivelul populaţiei. În această inechitabilă distribuţie se află una din dificultăţile majore ale liberalizării preţurilor. Nu există statistici, dar este foarte probabil că peste 80 la sută din această masă monetară se află la dispoziţia a numai 20 la sută din populaţie. Aceşti din urmă ai noştri "bogaţi" (nomenklaturişti şi, mai ales, diferiţi beneficiari ai penuriilor) - care reprezintă cea mai grăitoare condamnare a

pretinsului egalitarism proclamat de comunism - ar rezista fără mari dureri şi la o creştere medie de 5 ori a preţurilor. În schimb "săracii" noştri (oameni cinstiţi, salariaţii obişnuiţi) ar capota la o sporire mult inferioară a preţurilor, căci mulţi dintre ei se află încă şi acum în pragul mizeriei. Din cauza puterii de cumpărare scăzute a acestei majorităţi, probabil o creştere chiar de numai 2 ori a preţurilor ar fi suficientă pentru a lichida presiunea pe piaţa bunurilor şi serviciilor de consum. Dar tocmai cei mai defavorizaţi ar fi şi cei mai loviţi.

Un contract al încrederii

Ce-i de făcut, totuşi, căci nu există alternativă la liberalizarea preţurilor? Precum în prezent nu se poate continua! Mai ales că dezastrul se va adînci inevitabil! Liberalizarea preţurilor şi în general reforma economică sînt indispensabile şi nu dintr-un alt motiv decît din acela că nu există o altă cale de a-i scoate din mizeria în care trăiesc tocmai pe cei mai mulţi. Reforma economică şi liberalizarea preţurilor, ca o componentă fundamentală a acesteia, sînt infinit mai necesare celor mulţi şi săraci dintre noi decît celor puţini şi bogaţi, care se "descurcă" şi în prezent, sfidînd şi umilind. A cere, însă, acum tot celor mulţi şi atît de îndelung năpăstuiţi să facă sacrificii pare probabil un cinism. Dar, economic, alternativă totuşi nu există! Mai sînt capabili, însă, aceştia, după decenii de mizerie, suferinţă şi minciună să accepte sacrificii? Mai sînt ei în stare să creadă că, după ce le va fi mai rău, le va fi într-adevăr mai bine? Poate unii da, poate alţii nu. Şi pentru ca primii să fie majoritari, ar trebui să existe condiţiile unui fel de contract social între putere şi populaţie. Puterea, în speţă reformatorii, să inspire deplină încredere populaţiei şi aceasta să aibă deplină încredere în putere, în bunele ei intenţii şi în capacitatea de a le duce la bun sfîrşit. Sînt întrunite aceste condiţii? Numai dacă acestea sînt întrunite, reformatorii vor avea curajul de a întreprinde pasul decisiv, iar populaţia va accepta sacrificiile, încredinţată că o face pentru ceva care merită.

Durerile şi protecţia socială

Într-un asemenea contract social de încredere nu-şi găsesc loc amăgirile, nici de sine, nici faţă de alţii. Dureri vor fi. Măsurile din sfera protecţiei sociale, care vor trebui indispensabil asociate reformei în general şi în special liberalizării preţurilor - controlarea unor preţuri la bunuri şi servicii vitale (produse alimentare, căldură, electricitate), compensaţii financiare pentru cei defavorizaţi, ajutoare de şomaj etc. - vor putea juca un rol important în alinarea acestor dureri. Dar nu le vor elimina pe toate. Astfel încît trebuie cultivată

în rîndurile populației convingerea că nu există altă cale. Dureri sînt și acum și vor fi din ce în ce mai mari în cazul în care reforma nu va fi întreprinsă. Și dacă tot vor fi dureri, sînt oricum preferabile cele legate de reformă, care măcar deschide perspectiva spre ceva mai bun și nu spre ceva mai rău.

În orice caz, dacă guvernul actual va avea curajul să ia taurul de coarne întreprinzînd o reală liberalizare a prețurilor, el trebuie sprijinit din toate părțile. Căci își va asuma misiunea unei asanări în folosul general, preluînd în primul rînd asupra sa riscurile. Ar fi lamentabil ca forțe politice, indiferent dacă de la dreapta sau de la stînga, să încerce a dobîndi capital politic printr-o ipocrită erijare în apărătoare ale intereselor populației lovite de inflație și șomaj; căci oricine ar întreprinde pasul dificil dar indispensabil al liberalizării prețurilor pe calea reformei s-ar expune aceloraşi posibile nemulțumiri sociale. Și mai ales din partea economiștilor ar fi inacceptabil să se facă auzite glasuri care ar pune în discuție demersul spre o liberalizare a prețurilor tot pe considerente de apărare a securității sociale a populației, pentru că nimeni nu poate ști mai bine decît ei înșiși că nu există alternativă la o liberalizare a prețurilor pentru înfăptuirea reformei economice. Este regretabil că, încă înainte de a se fi întreprins acest pas, asemenea glasuri s-au și făcut auzite.

"LUMEA AZI" Nr. 40/ 4 octombrie1990

LIBERALIZAREA PREȚURILOR ȘI CREDITELE EXTERNE

Guvernul s-a decis să ridice măcar parțial vălul pe care, de decenii, puterea îl așternuse deasupra situației reale a economiei românești. Încă parțial, pentru că raportul domnului Vătășescu în fața camerelor reunite ale parlamentului nu a supus unei analize transparente toate laturile activității economico-financiare și, în plus, dezvăluirile se concentrează doar asupra unei utile dar totuși necuprinzătoare comparații a stărilor de lucruri actuale cu cele de anul trecut, nefiind aduse în discuție, și cît de cît măsurate, aspecte, unele grotești, și dezechilibrele paralizante care caracterizează pe fond economia românească. Faptul se dovedește, într-un fel, chiar de neînțeles, întrucît este vorba de moșteniri destabilizatoare de la vechiul regim și cu care actualul guvern este nevoit doar să lupte, fără a fi cîtuși de puțin responsabil de ele.

În orice caz, a fost de ajuns să se ridice puțin vălul și s-a evidențiat în ce situație gravă se găsește economia românească. În majoritatea lor, datele sînt în sine relevante pentru a mai trebui să se insiste asupra semnificației lor. Important este îndeosebi faptul că procesul transparenței economice, chiar dacă parțial, a demarat. Și motivele sînt clare. Situația este deteriorată într-o asemenea măsură încît a devenit nu numai greu, dar nu mai are nici un rost să se mai ascundă realitatea. Și apoi este vorba de implicația reformei înseși. Cînd, datorită situației economice, reforma nu mai poate fi amînată, populația trebuie să știe bine de ce este absolut necesar ca aceasta să fie întreprinsă, mai ales că, numai într-un asemenea caz, va fi cît de cît dispusă să accepte durerile sociale implicate.

Și poate nu întîmplător, deschiderea spre transparența economică este făcută în preajma deja anunțatei liberalizări a prețurilor. Pentru că probabil nici una dintre laturile indispensabile ale reformei decît liberalizarea prețurilor nu se supune, într-o măsură mai semnificativă, necesității unei prealabile dezvăluiri a situației economice reale. Actualele structuri de prețuri - cel mai mare fals economic moștenit de la fostul regim - constituie unul din responsabilii de primă anvergură ai dezordinii din economia românească, ai irosirii de resurse în activități inutile și fără desfacere,

în timp ce nu mai rămîn resurse pentru acoperirea unor nevoi sociale reale, ai creării şi existenţei unor întreprinderi-balast pentru economia naţională, ai imposibilităţii oricărei aprecieri privind rentabilitatea unor activităţi, întreprinderi, sectoare şi chiar ramuri întregi, ai unui masiv şomaj mascat, ai degradării spre dezinteres şi lipsă de iniţiativă a comportamentului agenţilor productivi, ai unei grave inflaţii camuflate, care scoate capul la suprafaţă prin imorala specula generalizată culminînd cu piaţa neagră. Profunda neacoperire cu mărfuri şi servicii a masei monetare la dispoziţia populaţiei transformă liberalizarea preţurilor într-o grea opţiune din punct de vedere social. Dar, tocmai dezvăluind toate dezechilibrele menţionate, liberalizarea preţurilor apare pentru oricare dintre noi indispensabilă.

Vom vedea cum primul ministru va argumenta, zilele acestea, opţiunea, dar poate nu ar trebui să evite a sublinia că liberalizarea preţurilor se cere a fi înfăptuită nu de dragul reformei, ci pentru că, fără ea, nu ne va fi niciodată mai bine, chiar dacă un timp s-ar putea să ne fie mai rău. Este necesar să se înţeleagă clar că, dacă ne va fi un timp mai rău, faptul nu se va datora liberalizării preţurilor în sine, ci lichidării, prin aceasta, a unei copleşitor de împovorătoare moşteniri care, obligîndu-ne să trăim în artificial şi nu în realitate, ne-a dus economic de rîpă şi ne-a impus o mizerie materială ce nu poate legic decît să se adîncească. A intra în realitate este o precondiţie a corectării dezechilibrelor şi a aspiraţiei către ameliorare. În fond, în poziţia socială faţă de o liberalizare a preţurilor, am putea avea în vedere şi următoarea reflecţie: ce vom pierde? Este clar că pentru cel puţin 80 la sută dintre noi nu poate fi vorba decît de niscai iluzii, de altfel deşarte, şi în rest doar de o mizerie ce altfel iremediabil se va accentua fără speranţă.

O liberalizare a preţurilor - adică o corelare a lor cu condiţiile pieţei, potrivit cererii şi ofertei realmente existente - ne va ajuta să ştim care activităţi sînt rentabile şi care nu, spre care activităţi merită să canalizăm resursele, atîtea cîte sînt, şi spre care trebuie să încetăm alocarea pentru a nu le irosi. Cu alte cuvinte, vom putea obţine o acoperire a nevoilor sociale autentice atît cît permite plapuma actuală a economiei. O liberalizare a preţurilor ne va permite, totodată, o raportare bazată pe adevăr a economiei naţionale la economia mondială, cu implicaţia sperată a încetării actualei scurgeri iresponsabile de substanţă economică spre exterior prin canalele schimburilor comerciale.

Poate atunci, factorii de răspundere vor putea reanaliza opţiunile externe. O concluzie dramatică ce s-a degajat din raportul domnului Vătăşescu este aceea că, pentru a subzista în continuare, la actualul nivel de producţie şi export, economia naţională are nevoie de importuri fără resurse de plată - şi deci care ar trebui finanţate prin credite externe - în valoare de circa 6 miliarde dolari anual.

Merită să contractăm aceste credite - admiţînd că cineva ni le va acorda - în măsura în care ele ar fi destinate, în bună parte, menţinerii în viaţă a unor activităţi industriale fără şanse? Se poate spera că pe actualele structuri economico-industriale se va obţine un demaraj care nu numai să ne proiecteze pe orbita unei dezvoltări reale, dar şi să degajeze resursele de plată necesare rambursării creditelor? Să vedem ce ne va spune liberalizarea preţurilor, dacă aceasta însăşi va fi reală şi de anvergură! Poate o anumită parte din aceste credite este necesară ca un "respiro", ca o susţinere de pasaj, inclusiv a consumului, pentru resorbirea şocului liberalizării preţurilor. Dar, în esenţă, creditele pentru consum trebuie refuzate din principiu. Atu-ul ţării de a nu avea deocamdată mari datorii externe nu trebuie irosit. La credite externe se cere a se apela, dar numai pentru finanţarea restructurărilor economice, a retehnologizării echipamentelor, adică a reformei înseşi.

"LUMEA AZI" Nr. 42/18 octombrie 1990

ECONOMIA ÎN DERIVĂ: CINE RĂSPUNDE? CINE O VA SCOATE DIN MARASM?

Într-un singur an, situaţia bugetului "s-a inversat" cu aproape 120 miliarde lei. Vistieria este goală. Bugetul pe anul în curs este proiectat cu un deficit de circa 40 miliarde lei. Va fi finanţat acesta prin noi emisiuni monetare fără acoperire? Nu există deja suficientă monedă în exces pe piaţă? Deteriorarea climatului muncii, blocarea investiţiilor, scăderea producţiei şi prăbuşirea exporturilor au intrat în cerc vicios. Confuzia în legătură cu preţurile este totală. În mod evident, economia este scăpată de sub control, în condiţiile în care regulile stimulative dar şi coercitive ale mecanismelor de piaţă n-au luat locul vechilor structuri de comandă. Ne-au trebuit 10 ani de privaţiuni insuportabile pentru a achita o datorie externă de 10 miliarde dolari. În ultimul an, s-au cheltuit fără acoperire circa 5 miliarde dolari (aproape 2 miliarde rezerve valutare şi 3 miliarde în contul unei noi îndatorări), trăind, cu toate acestea, aproape la fel de prost. În mod grav, din cele 5 miliarde dolari, investiţiile în restructurări economico-industriale reprezintă mai nimic, neexistînd, astfel, şansa vreunei ameliorări economice viitoare. Cineva trebuie să răspundă pentru crearea unei asemenea situaţii. Şi trebuie să răspundă repede, astfel ca ajutorul occidental - se pare de acum deblocat şi care, deci, va veni curînd - să nu se ducă şi el pe apa Sîmbetei.

Situaţia în care economia românească se găseşte la începutul acestui nou an este cu mult mai gravă decît cea cu care, imediat după revoluţie, se intrase în 1990. Faptul - s-ar putea spune - este "remarcabil", întrucît puţini şi-ar fi închipuit că economia ar putea ajunge într-o stare chiar şi mai şi decît dezastrul în care o adusese regimul totalitar comunist şi îndeosebi gestiunea aberantă impusă de Ceauşescu.

Faţă de o asemenea apreciere, cei, probabil nu puţini, ce ar dori o întoarcere înapoi îşi vor freca mulţumiţi mîinile, în timp ce un val de indignare s-ar putea stîrni, dimpotrivă, în rîndurile celor convinşi că au de-a face cu o ingratitudine, din panoplia opoziţiei extremist-anarhiste, la adresa multiplelor eforturi, animate de atîtea

bune intenţii şi marcate de atătea demersuri corecte, întreprinse de guvern pentru îmbunătăţirea situaţiei.

Reacţia şi a unora şi a altora este posibilă, dar lipsită de obiect. Primii trebuie să ştie că tocmai moştenirea celor peste patru decenii de comunism şi îndeosebi a celor 25 de ani ai "epocii de aur" constituie dimensiunea principală a dezastrului în care economia românească se află la intrarea în acest ultim deceniu al secolului nostru. În ce-i priveşte pe cei din urmă, rămîne de văzut cu ce argumente, altele decît emoţionale, îşi vor fundamenta indignarea. N-ar fi bine decît pentru economia românească şi perspectivele ei ca analiza de faţă să fie "incorectă", ca argumentele prezentate aici să fie eclipsate de altele sau ca - mai pe scurt - situaţia economică să fie mai bună în realitate decît o sugerează o serie de date statistice şi aspecte ale pieţei. Şi dacă printre contraargumente vor fi menţionate unele realizări în ameliorarea nivelului de trai în anul care s-a scurs, ar fi de cerut celor "indignaţi" să le folosească cu reţinere, gîndindu-se la absenţa oricărui suport economic real al acestor ameliorări, la faptul că vistieria a fost secătuită şi că, goală fiind, greul abia începe, scadenţele nemaiputînd fi amînate.

"Haos economic" - un termen "dur"?

Nu ştiu dacă sînt mulţi cei care îşi dau bine seama în ce situaţie se găseşte de fapt economia românească. În esenţă, moştenirea economică a perioadei comuniste a rămas intactă. În mod obiectiv, aceasta nu putea fi lichidată într-un an de zile; cel mult, putea fi vorba doar de o zdruncinare a structurilor ei, întrucît despre consecinţe este clar că ceea ce a fost stricat pe perioade de decenii nu va putea fi reparat decît într-un interval de timp relativ similar. Grav este, însă, faptul că încercările de zdruncinare a acestor structuri au fost făcute în aşa fel încît singurul rezultat palpabil este instaurarea unui haos din care cu greu se va ieşi.

Cu prilejul lansării programului guvernamental (axat, de altfel, pe componenta economică), primul ministru vorbea de o "dublă sarcină" a resorbţiei crizei (legată de moştenirea economică a fostului sistem totalitar) şi a înfăptuirii reformei, de dublele greutăţi corespondente ce se pot combina în perioada de tranziţie. Indiferent dacă responsabilii actuali recunosc sau nu, acum guvernarea (oricare ar fi formula ei, cea prezentă sau o alta) are de făcut faţă unei "triple sarcini": nu numai resorbţia crizei şi înfăptuirea reformei, dar şi înfruntarea unui haos economic specific ultimelor luni, legat doar parţial de criză şi reformă, iar, într-o bună măsură, de o politică economică deloc adecvată. Poate unora li se va părea că "haos" este un termen cam "dur"; personal îl prefer eufimismelor guvernamentale de tipul "nemuncă" şi, oricum, nu am găsit altul mai potrivit pentru

a descrie actuala situaţie din economie, ce se caracterizează prin următoarele trăsături cărora nimeni nu le poate nega existenţa: devastarea bugetului de stat (ministrul de finanţe însuşi vorbea de o "inversare" de circa 120 miliarde lei, într-un an, în situaţia bugetului); blocarea practic a activităţii de investiţii (cum poate merge o economie fără investiţii?), scăderea masivă a producţiei; prăbuşirea exporturilor; "nemunca"; nerespectarea contractelor şi oricăror norme de relaţii între întreprinderi; confuzia totală în legătură cu liberalizarea preţurilor; dezechilibrarea conturilor externe şi reîndatorarea fără discernământ a ţării (nu în scopul necesarelor restructurări economico-industriale); criza de autoritate în verigile administrative; scăparea de sub control a economiei.

Moştenirea trecutului

Să fim mai expliciţi. Care era, în esenţă, moştenirea economică a regimului comunist? O economie caracterizată de o subvalorificare generală a resurselor existente şi de o dirijare antieconomică a acestora (blocări de resurse în întreprinderi falimentare, în fabricarea de produse fără desfacere, lipsă de resurse pentru promovarea activităţilor performante, pentru producerea de mărfuri cu căutare pe piaţă). Consecinţe: nevoi sociale chiar primare neacoperite; penurii grave de produse de bază, de strictă necesitate; grad redus de productivitate socială a muncii; nivel de trai scăzut, poate cel mai scăzut din Europa; comerţul exterior, un canal de scurgere de substanţă economică spre străinătate. Cauze: ignorarea completă a semnalelor şi cerinţelor pieţei, gestiunea antiproductivă legată, la nivel macroeconomic, de supercentralismul în planificarea şi conducerea economiei, şi, la nivel microeconomic, de absenţa oricărei autonomii a agenţilor economici şi degradarea spre dezinteres a comportamentului în muncă. Economia, funcţionînd prin comenzile oligarhiei nomenclaturist-comuniste, era văduvită de un mecanism de autoreglare, fiind deci inflexibilă la schimbări şi inaptă de a asimila înnoirea tehnologică. Un sistem de preţuri - planificate (prestabilite din birou, fără legătură cu semnalele pieţei) - reflecta deformat realităţile, procesele şi fenomenele economice, transformînd preţurile (cel mai important instrument de reglare a economiei, de orientare a resurselor spre nevoile sociale) într-un fals de proporţii, într-un obstacol în calea cunoaşterii, conducerii şi funcţionării normale a economiei. Potenţialul inflaţionist era evident, fiind doar ţinut artificial în chingă de controlul total al statului asupra preţurilor; răbufnea, însă, prin intermediul pieţei negre. Şomajul era mascat, prin salarii reduse şi serios amputate prin legarea obţinerii lor de înfăptuirea unor planuri de producţie stabilite deliberat nerealizabile. Pe acest fond, economia - aflată şi după aproape un deceniu de presiuni

insuportabile pentru plata fără noimă a datoriei externe - era complet sleită şi fără posibilităţi, în ciuda echilibrului din conturile externe şi celui din bugetul intern.

Care erau opţiunile?

Ce opţiuni existau? În fapt, doar una: trecerea spre o economie de piaţă. Cum avea să se facă această trecere era o altă problemă, mai complicată, în care se puteau confrunta abordări diferite: de la o tranziţie treptată în paşi mici, pînă la o "terapie şoc".

Într-o primă fază, o asemenea problemă în România nici nu s-a pus. Pentru că însăşi opţiunea pentru o economie de piaţă n-a existat. Comunicatul către ţară al CFSN vorbea despre o economie bazată pe eficienţă şi competenţă. Pentru o economie de piaţă s-a optat mult mai tîrziu. Şi chiar şi după aceea s-a tot cochetat fie cu ideea unei a "treia căi", fie cu diferite modele ale unei "economii sociale de piaţă", cu scopul de a semăna, în rîndurile unei populaţii în totală necunoştinţă de cauză, iluzia că tranziţia s-ar putea efectua fără dureri, protecţia socială urmînd a fi universală şi deplin compensatorie.

Gestiunea preelectorală - un dezastru

Mai important, însă, a fost ceea ce s-a făcut în practică. Măsuri populiste electorale, care cu cît erau mai bine "intenţionate" cu atît erau mai iresponsabile din punct de vedere economic - sporuri salariale netarifare, rambursarea precipitată a părţilor sociale, asigurarea salariilor la sarcini de producţie mult mai mici, reducerea săptămînii de lucru fără legarea cîştigurilor de creşterea productivităţii muncii - au creat rapid haosul, ale cărui efecte le resimţim acum; şi este încă doar începutul acestor efecte. În cîteva luni, bugetul era dat peste cap. Sursele de investiţii se subţiau pe zi ce trecea. Neacoperirea cu mărfuri şi servicii a masei monetare creştea fabulos. Rezervele valutare erau terminate, fără a se fi obţinut o reechipare industrială, adică fără şansa unui efect pe termen lung. Cel mai grav, măsurile populiste au creat iluzia că economia ar dispune de posibilităţi, cînd de fapt acestea nu existau. Deteriorarea climatului muncii şi scăderea producţiei au intrat în cerc vicios.

Într-un cuvînt, guvernarea din perioada preelectorală a fost, din punct de vedere economic, un dezastru, cu grave repercusiuni pe termen lung. Pentru că, în această perioadă, în loc de a fi fost atacate măcar în parte vechile structuri şi cauzele reale ale gravei mosteniri economice, s-a încercat, prin cîteva măsuri cosmetice, să se corecteze unele din efectele lor. Chiar dacă urmărind înlăturarea unor

nedreptăţi sociale, aceste măsuri, neavînd însă acoperire economică, au făcut mai mult rău decît bine.

A fost o gravă eroare de a deplasa direct spre salarii o parte însemnată din fondurile imense alocate înainte investiţiilor, cînd bunuri şi servicii nu existau. Ameliorarea vieţii oamenilor nu putea fi decît falsă sau cel mult de scurtă durată. Infinit mai adecvat şi util ar fi fost ca statul, care încă deţinea un control total asupra economiei, să deplaseze masiv resursele de investiţii spre producţia de bunuri şi servicii în deficit pe piaţă. Chiar dacă nici o ameliorare în nivelul de trai al populaţiei nu s-ar fi resimţit imediat, aceasta nu ar fi avut decît de beneficiat la o anumită perioadă după aceea. Nemaivorbind de efectele pozitive în facilitarea reformei economice. Viitoarea necesară liberalizare a preţurilor, de pildă, ar fi găsit o altă bază economică, şi, în plus, o masă monetară pe piaţă dacă nu mai mică, cel puţin nu una substanţial sporită. În demararea adevăratei reforme, atuul existenţei unor excedente valutare şi al absenţei unei îndatorări externe nu ar fi fost pierdut. Şi, mai ales, nu s-ar fi răspîndit atît de puternic senzaţia bolnavă că salariile pot fi luate şi la realizări productive cît de slabe, cu alte cuvinte "nemunca" ar fi avut poate o dimensiune mai redusă decît cea din prezent.

Handicapurile pe calea reformei

Un asemenea bilanţ al guvernării din perioada preelectorală s-a transformat într-un enorm handicap pentru însăşi echipa guvernamentală postelectorală care şi-a propus înfăptuirea reformei. Era foarte greu de recuperat acest handicap. Implicaţiile sînt multe, dar principala este, la o analiză atentă, restrîngerea opţiunilor în ce priveşte trecerea spre o economie de piaţă. Toate datele de bază ale situaţiei economice - de la depresiunea producţiei şi investiţiilor la deteriorarea climatului muncii, de la accentuarea excesului de monedă pe piaţă la dezechilibrarea conturilor externe - îngustau posibilităţile de recurgere la o tranziţie lentă şi în paşi mici, făcînd necesară o "terapie şoc". Intrate în cerc vicios, fenomenele economice negative nu ar fi putut decît să se adîncească la orice tergiversare. Deplasările de resurse spre activităţile performante şi spre produsele căutate pe piaţă nu mai aveau şanse să fie obţinute prin corecţii treptate ale vechilor structuri. Şi, mai ales, mobilizarea la muncă - în condiţiile dispariţiei vechilor constrîngeri politice şi administrative - nu mai putea fi realizată altfel decît prin introducerea regulilor stimulative dar şi coercitive ale mecanismelor de piaţă.

Guvernul a simţit aceasta. A urgentat şi radicalizat reforma. Şi, la scurt timp după ce a demarat-o, a vorbit de necesitatea accelerării ei. Dar stategia de "implementare", pentru a folosi un alt termen atît de mult utilizat de factorii guvernamentali, nu a fost cea

adecvată. Ea nu a respectat nici logica şi nici cronologia unei "terapii şoc".

Dacă a existat într-adevăr o strategie, şi semnatarul rîndurilor de faţă a înţeles-o exact, atunci aceasta a fost următoarea: reforma a fost demarată prin acordarea legală de autonomie întreprinderilor, odată cu reorganizarea lor în regii publice sau societăţi comerciale (ultimele fiind deschise în principiu privatizării), statul urmînd a se retrage din funcţia de administrator direct al patrimoniului productiv naţional şi avînd a-şi exercita funcţia de reglare socială a proceselor economice prin pîrghii bugetare, fiscale, monetare, financiare etc. Asociată unei restructurări a sistemului bancar, care să abandoneze vechea monopolizare prin specializare a instituţiilor pe operaţiuni bancare, măsura de acordare a autonomiei unităţilor economice urma, în concepţia guvernului, să creeze acel, măcar incipient, mecanism concurenţial apt de a permite aplicarea reformei în latura ei indispensabilă şi cea mai sensibilă: liberalizarea preţurilor bunurilor şi serviciilor, forţei de muncă (salariile) şi monedei naţionale (cursul valutar ca "preţ al tuturor preţurilor"), pentru a se intra în toate aceste domenii în realitate, eliminîndu-se falsul economic existent care împiedica chiar şi numai o apreciere asupra rentabilităţii vreunei întreprinderi sau activităţi economice, interne sau externe.

O abordare într-adevăr "corectă"?

O abordare "corectă" - s-ar putea spune preluînd un alt termen arhiuzitat de către primul ministru! În baza acestei abordări, guvernul a decis, la 1 noiembrie, să întreprindă marele pas - liberalizarea preţurilor la o bună parte a bunurilor şi serviciilor. Nimic de incriminat în aceasta, pentru că fără o liberalizare a preţurilor nici nu poate fi vorba de o reformă. Numai că momentul şi modul întreprinderii acestei măsuri au compromis însuşi scopul ei fundamental: intrarea în realitate a preţurilor, care să permită deplasarea resurselor existente spre activităţi rentabile şi acoperirea nevoilor reale. Aceasta pentru că, de fapt, mecanismul concurenţial - care, prin intermediul cererii şi ofertei (şi deci al preţurilor), urma să asigure redistribuirea utilizării resurselor - nu era creat doar prin acordarea legală de autonomie întreprinderilor. Nu numai că acestea, rămase în proprietate de stat, nu deveneau, implicit autonome prin simpla lor reorganizare, dar în mod cu totul clar legea 15, pe baza căreia se întreprindea o asemenea reorganizare, abia fusese adoptată, nu avusese timp să-şi facă simţite efectele şi, în plus, aplicarea unora din cele mai importante prevederi ale sale era amînată pentru mijlocul anului 1991.

După intrarea în vigoare a liberalizării preţurilor mulţi s-au grăbit să aprecieze că această măsură nu trebuia adoptată înainte de

a se fi asigurat existența unui semnificativ sector privat în economie, ca o condiție a mecanismului concurențial. Ceva adevărat este în aceasta, dar, după părerea mea, abordarea nu este realistă. Crearea unui sector privat semnificativ în economia românească este un proces care va dura probabil ani și dacă s-ar aștepta realizarea acestuia ca prealabil al unei liberalizări a prețurilor, reforma ar risca de a nu mai fi întreprinsă vreodată. Altceva s-ar putea spune: că liberalizarea prețurilor nu trebuia întreprinsă înainte ca, în ce privește privatizarea, să se fi înfăptuit două lucruri: crearea cadrului legal pentru dezvoltarea proprietății private (punerea pe același plan a acesteia cu celelalte forme de proprietate în ce privește dreptul la existență, tratamentul și accesul la resurse); promovarea proprietății private cel puțin în acele domenii în care introducerea acesteia nu punea probleme (agricultură, comerț, servicii). De aceea, liberalizarea prețurilor trebuia întreprinsă după și nu înainte de așezarea pe baze private a relațiilor funciare, problemă cu care era, de fapt, necesar a fi începută reforma însăși. Oricum, liberalizarea prețurilor nu avea, de fapt, vreo șansă de a-și atinge scopul de a apropia cererea și oferta nu numai pe calea reducerii cererii, ci și pe calea creșterii ofertei, în condițiile în care crearea de unități private noi era reglementată doar prin ridicolul decret-lege 54/1990 (care mai mult a contribuit la compromiterea decît la promovarea sectorului privat), iar privatizarea (adică trecerea în proprietate particulară a unei părți din actualul patrimoniu de stat) urma să înceapă, potrivit însăși legilor în vigoare, abia la peste opt luni după introducerea liberalizării prețurilor.

Eșecul liberalizării prețurilor

Încă și mai important este, însă, faptul că liberalizarea prețurilor nu a fost asociată unui pachet de reglementări care, prin sine, alcătuiau un tot unitar: liberalizarea salariilor, deblocarea controlului artificial al cursului monedei naționale și, cu o mențiune specială, introducerea unui nou sistem de impozitare specific economiei de piață - taxa asupra valorii adăugate - care să determine funcționarea mecanismului corector al pieței. Acest sistem leagă impunerea de efortul efectiv depus în fiecare verigă de producție. Tot ceea ce, într-o anumită activitate productivă, nu reprezintă valoare adăugată în acestă verigă nu poate fi însușit pentru că este impozitat. Sistemul, deci, se opune rentabilizării artificiale prin preț (...).

Fără toate acestea, liberalizarea prețurilor a fost un grav eșec, de natură a compromite reforma însăși. Reorganizate sau nu, întreprinderile nici pe departe n-au manifestat vreo înclinație concurențială în dobîndirea de clienți, ci s-au concertat, în cel mai caracteristic stil monopolist, pentru a impune împreună prețuri înalte

de cartel, la adăpostul cărora să-şi ascundă toate carenţele trecutului, prezentului şi chiar viitorului, întreaga operaţiune transformîndu-se într-o penibilă creştere masivă de preţuri cu unicul rezultat al rentabilizării artificiale a unor întreprinderi falimentare şi cu implicaţia dramatică a discreditării reformei în ochii populaţiei, care a ajuns s-o asimileze cu golirea buzunarelor, cu atît mai mult cu cît produse, chiar la preţurile înalte liberalizate, tot nu există în magazine.

Guvernul - prizonier al propriilor confuzii

O confuzie gravă s-a creat. Guvernul însuşi este unul din principalii ei prizonieri. Guvernul - care a grăbit introducerea liberalizării preţurilor nu atît de dragul reformei în sine, cît mai ales pentru faptul că bugetul ajunsese la pămînt iar declinul economic nu mai oferea nici o perspectivă de reconstituire a resurselor bugetare - a intrat în derută, de îndată ce a constatat reacţia adversă (de altfel justificată) la liberalizarea preţurilor, limitată practic la o simplă majorare de preţuri. Greşelile s-au succedat apoi în lanţ. Prima a fost făcută chiar la numai cîteva zile după liberalizarea preţurilor. Speriat de consecinţele sociale, guvernul a decis să dea compensaţii încă de la 1 noiembrie, cu toate că, potrivit propriilor hotărîri, compensaţiile urmau a fi acordate în legătură cu majorarea de preţuri la unele produse alimentare principale ce avea a fi întreprinsă abia de la 1 ianuarie 1991. La numai cîteva săptămîni după aceea s-a anunţat că majorările prevăzute la aceste produse se amînă de la 1 ianuarie 1991 la 1 iunie 1991. Preşedintele ţării şi primul ministru şi-au disputat parternitatea iniţiativei, de parcă ar fi fost vorba de cine ştie ce realizare formidabilă, cînd, în fapt, avem de-a face cu o măsură care mai mult complică lucrurile. Ministrului de finanţe, chiar dacă nu-i vor fi ieşit pînă acum peri albi, îi vor ieşi de acum încolo. Resursele pe care conta pentru echilibrarea bugetului nu mai vin. De unde va mai plăti compensaţiile? Este posibilă, politic şi social, oprirea lor? Nu numai atît. În loc de a se urgenta crearea acelor condiţii care trebuiau de fapt să prefaţeze liberalizarea preţurilor, se dă înapoi prin măsuri care nu folosesc cu absolut nimic reformei, întrucît o reîntoarcere pentru a lua totul de la început nu mai este, în fond, posibilă. Într-o mişcare caracteristică derutei, primul ministru a anunţat stupefiant că anumiţi coeficienţi de creştere a preţurilor la materiile prime vor fi stabiliţi pentru a nu se permite majorări explozive ale preţurilor la produsele prelucrate. Să ne amintim că, dimpotrivă, în dezbateri televizate, primul ministru şi fiecare din miniştrii săi angajaţi în întreprinderea reformei ne explicau, în urmă cu vreo două luni, cum este chiar o condiţie a acesteia ca întreprinderile, activităţile economice şi produsele să nu mai fie

subvenţionate "la intrare" (adică la nivelul materiilor prime), ci, eventual, doar "la ieşire", pentru a şti exact realitatea rentabilităţii lor! Iată în ce derută s-a ajuns, în care se consemnează schimbări de 180 de grade pe parcursul a numai cîteva săptămîni! Să recunoaştem că, în acest fel, nu se poate înfăptui o adevărată reformă!

Nu ne vindem ţara... decît pe valută

La 1 noiembrie ni se spunea că devalorizarea monedei naţionale la 35 lei dolarul şi introducerea obligativităţii folosirii acestui curs de către întreprinderi în decontarea internă a operaţiunilor lor cu străinătatea constituiau un prim pas spre trecerea la convertibilitatea leului. Se preconiza chiar organizarea unei pieţe valutare pe care să fie autorizate a interveni întreprinderile însele pentru aflarea unui curs realist al leului, ce va fi fost apoi utilizat ca punct de plecare în convertibilitatea monedei naţionale. Acum despre toate acestea parcă nu s-a vorbit niciodată. În schimb, la ce se asistă. Tot mai mulţi întreprinzători străini - de o statură morală discutabilă - deschid diferite magazine, preluînd contra şperţ spaţii comerciale, de nu mai ai de unde cumpăra nici pîine, şi vînd totul în valută. De parcă în ţara aceasta, cetăţeanul de rînd - acela pus de înşişi reprezentanţi ai guvernului şi partidului la putere să strige în gura mare "noi nu ne vindem ţara" - şi-ar dobîndi salariul în valută! Tot felul de afaceri deloc onorabile se desfăşoară sub ochii noştri, la adăpostul unor relaţii dubioase între întreprinzători străini şi "binevoitori" români, din care numai ţara nu are de cîştigat. Toate aceste afaceri, împreună cu determinarea principală, declinul economiei româneşti, accentuează discrepanţa dintre cursul oficial şi cel de pe piaţa neagră al leului. S-a pretextat, în noiembrie, că utilizarea cursului de 35 lei dolarul este tranzitorie şi că recurgerea la acesta are ca scop ferirea întreprinderilor ce folosesc importuri de a suporta în lei o povară prea grea, ce ar fi rezultat dintr-o devalorizare masivă şi bruscă a monedei naţionale la cursurile pieţei. Dar la 35 lei dolarul, jumătate din exporturile româneşti au devenit nerentabile, mai ales cînd aceleaşi întreprinderi nu întîmpină nici o constrîngere economică în stabilirea unor preţuri interne abominabile, faţă de care cele realizate la export, prin transformarea în lei a sumelor obţinute în valută, apar derizorii. Nu ar fi fost mai nimerit să fie lăsat leul la cursul pieţei, stimulînd exporturile - care constituie un obiectiv de prim ordin - şi, în schimb, să fie subvenţionate "la ieşire", cum ne sfătuia guvernul că trebuie făcut, întreprinderile, activităţile şi produsele utilizatoare de importuri.

Inflaţia sau şomajul?

Şi în timp ce despre introducerea sistemului de taxe asupra valorii adăugate nu se mai spune aproape nimic, aflăm că proiectul de buget pe anul viitor porneşte cu un deficit substanţial, de aproape 40 miliarde lei. Din ce va fi finanţat? Va accepta Banca Naţională noi emisiuni monetare fără acoperire? Nu este oare suficientă monedă în exces pe piaţă? Noi emisiuni monetare pentru a finanţa ce? Capitalul politic al unui guvern ce pare a bîjbîi în legătură cu o reformă pe care nu o poate stăpîni, dacă într-adevăr are o concepţie structurală asupra acesteia?

Nimic clar nu există în ce priveşte liberalizarea salariilor. Dacă guvernul nu va lăsa politica salariilor în seama întreprinderilor şi va continua controlarea centralizată a salariilor, atunci nu vor exista decît două posibilităţi: ori se vor accepta creşteri salariale (care vor fi sigur revendicate de către sindicate) în ritm cu majorarea preţurilor, ceea ce riscă să se transforme într-o cursă aducătoare a unei hiperinflaţii destabilizatoare (faţă de care actualul şoc al liberalizării preţurilor va părea ceva derizoriu), ori va fi blocată, prin decizie, creşterea salariilor, ceea ce ar fi dezastruos din punct de vedere economic şi social: populaţia nu ar mai avea decît simţămîntul că sporirea preţurilor a fost făcută cu unicul scop de a-i fi redus nivelul de trai, iar stimularea lucrătorilor, ca singură modalitate de ameliorare a situaţiei economice, va fi compromisă.

Dacă, însă, guvernul va lăsa politica de salarii ca şi întreaga gestiune economică în seama întreprinderilor, fără a le mai subvenţiona (în afara desigur a unor cazuri speciale, care există în cadrul oricărei economii de piaţă), atunci întreprinderile însele vor fi obligate să se gospodărească eficient, inclusiv să promoveze salarii stimulative pentru producţie, iar, la nivel economic de ansamblu, s-ar crea cadrul în care se vor putea realiza corecţiile indispensabile dirijării resurselor către nevoile sociale reale. Dar preţul inevitabil va fi şomajul!

Ce este de preferat: inflaţia sau şomajul? Opţiunea este grea atît din punct de vedere economic cît şi social. Totuşi, economic, este cu mult mai mare şansa de a se obţine, cu preţul şomajului, necesara eficienţă a gestiunii la nivelul întreprinderilor şi corecţiile, la fel de necesare, în dirijarea resurselor la nivelul întregii economii. Iar social - într-o formulare fără menajamente - este acceptabil mai degrabă a fi afectată o anume parte din populaţie prin şomaj decît toată populaţia printr-o gravă inflaţie. Mai ales că împotriva unei inflaţii scăpată de sub control nu există practic protecţie socială, în timp ce împotriva şomajului - da.

Ce nu îndrăznește să spună clar guvernul

Ceea ce guvernul actual nu are clar pentru sine și ceea ce, oricum, nu îndrăznește să spună dacă înțelege cumva acest lucru este faptul că singura posibilitate de a se ieși din dezastrul actual și de a se îndrepta economia spre competitivitate și eficiență este șomajul. Pînă ce prima din multiplele întreprinderi nerentabile nu va fi dat faliment, nu se va fi înaintat nici măcar un pas pe calea reformei! Simpla majorare a prețurilor, asociată unei compensări a cîștigurilor (fie prin creșterea în sine a salariilor fie prin diversele mecanisme de indemnizare și indexare, de altfel preconizate), nu va face altceva decît de a comuta, la niveluri de prețuri superioare, aceeași situație economică, fără a exista, de fapt, măcar o șansă de a se obține vreuna din corecțiile necesare în economie. Neținînd cont de această realitate și crezînd în iluzia unei redresări pe calea creșterilor de prețuri, guvernul aruncă țara, mai devreme sau mai tîrziu, într-o hiperinflație din care nu se va mai putea scăpa. Că guvernul nu înțelege pericolul, continuînd să se hrănească cu iluzii, ghidate în mod grav de motivații electorale, este și modul în care a conceput protecția socială: cea împotriva inflației este de departe precumpănitoare, nemaivorbind de faptul că este incorectă prin caracterul ei uniform (și nu îndreptat spre sprijinirea păturilor celor mai defavorizate), în timp ce tocmai protecția împotriva șomajului, care ar fi trebuit să stea în centrul atenției, este marginalizată și rizibilă din punctul de vedere al dimensiunilor financiare.

Să recunoaștem, din nou, că nu în acest fel se poate realiza reforma de care are nevoie economia românească în starea în care se găsește. Cel mai grav lucru este că guvernul mizează pe ajutorul occidental ce pare că va fi în curînd deblocat. Dacă acest ajutor, atît de așteptat și atît de binevenit, va fi folosit, ca și cel mult mai slab obținut pînă acum, tot pentru a susține, în scopuri politico-electorale, un consum peste posibilitățile economice, se va realiza același efect: fondurile se vor duce pe apa Sîmbetei. Ne vom bucura un timp, amînînd doar deznodămîntul pe care îl constituie marasmul. Care sînt soluțiile interne preconizate de guvern pentru a înfrunta teribilele influențe externe - consecințele conflictului din Golf, trecerea la decontarea în valută în relațiile cu țările est-europene, recesiunea mondială - care ne-au venit acum pe cap, împovărîndu-ne și mai mult, căci aveam și așa destule?

Reforma și puterea

Una din cele mai grave erori ale actualului guvern o constituie prezența grotească și sfidătoare că nu există alternativă la el însuși și la programul său. Nimic nu este mai contraproductiv decît

considerentul "ca mine nimeni" şi refuzul de a accepta şi părerea altora. Este regretabil că guvernul pune problema programului guvernării actuale în termeni politici, ca o simplă încercare a opoziţiei de a accede la putere. După cum cei din opoziţia parlamentară sau extraparlamentară care cer corecţii în configuraţia guvernamentală ar dovedi o totală stupiditate dacă demersurile lor ar fi călăuzite doar de interese de acces la putere! Nu este deloc momentul ca o anume forţă politică - oricare ar fi aceea - să se agaţe de putere. În joc trebuie să fie cu totul altceva: formularea, prin eforturi comune, a unui program coerent şi adecvat al reformei economice care, în plus, să se bucure de sprijinul tuturor forţelor politice, singura şansă ca populaţia, în întregul ei, să-i accepte durerile inevitabile. Care dintre aceste forţe politice va pune în aplicare programul este mai puţin important. Economic, însă, oportun este de a-l înfăptui specialiştii.

"LUMEA AZI" Nr. 1-2/10 ianuarie 1991

"AVEM NEVOIE DE O TERAPIE-ŞOC"

- discuţie cu Ilie Şerbănescu, doctor în economie, redactor-şef al săptămînalului "LUMEA AZI"

- Care este situaţia actuală a economiei româneşti?

- O putem compara cu o maşină care s-a izbit de un copac. Nu mai are nici motor, nici direcţie... Regulile economice de bază nu sînt aplicate încă şi modul de formare a preţurilor este aberant. Nu se poate spune astăzi dacă o anume întreprindere sau o anumită activitate este sau nu rentabilă.

Prima imagine asupra ocupării forţei de muncă este falsă. După părerea mea, mîna de lucru suferă în proporţie de 20-25% de un şomaj mascat. În ce priveşte producţia, aceasta este constituită în mare parte din bunuri necerute pe piaţă... În timp ce populaţia duce lipsă de produse de consum curent. Moneda, afectată de un curs oficial nerealist, n-are substanţă nici pe plan intern, unde îi lipsesc produse şi servicii de cumpărat, şi bineînţeles pe plan extern.

România a moştenit o situaţie economică dezastruoasă din perioada comunistă, care a fost agravată de măsurile populiste adoptate de guvernul provizoriu după evenimentele din decembrie '89.

- Ce părere aveţi de programul de reformă economică?

- Programul guvernului actual este destul de radical. Încă şi mai radical după evenimentele din iunie 1990. Guvernul speră să recîştige popularitatea pierdută accelerînd ritmul reformelor. Este în special o necesitate pentru el din punct de vedere extern, spre a obţine capitaluri din Occident. Căci, din păcate, pe plan intern nu există o veritabilă opoziţie, o alternativă politică viabilă.

În ce mă priveşte sînt partizanul unei reforme radicale şi rapide, al unei autentice terapii-şoc. Este singurul mijloc de a scoate economia românească din prăpastia în care se află. Dacă se va încerca o reconstrucţie pe baza vechiului sistem, eşecul este absolut sigur. Un singur exemplu: toţi românii au fost obişnuiţi să muncească datorită constrîngerilor politice şi administrative, care acum s-au prăbuşit; pentru a ameliora productivitatea muncii este nevoie de

constrîngere economică, adică de crearea unei veritabile pieţe a muncii sau, altfel spus, de o reformă de fond.

- *Cum apreciaţi programul de privatizare?*

- Dacă perspectivele liberalizării preţurilor şi convertibilităţii monedei sînt pozitive, abordarea guvernamentală a privatizării îmi pare eronată.

Transformarea fostelor întreprinderi de stat în întreprinderi particulare este doar una din probleme. Pentru care de altfel este nevoie de a se găsi capitalul financiar necesar. Este o problemă cu atît mai dificilă cu cît se estimează că 80% din masa monetară este deţinută de mai puţin de 20% din populaţie, această minoritate fiind constituită esenţialmente din foştii nomenklaturişti şi diferiţii profitori de pe urma penuriilor de tot felul. Problema este deci nu numai financiară, ci şi socială şi politică: putem accepta ca foştii comunişti şi toţi beneficiarii vechiului regim să devină primii capitalişti ai României?

Privatizarea în sine nu constituie esenţialul. Trebuie favorizată crearea de întreprinderi private noi. Or, reglementările actuale mai mult împiedică libera iniţiativă decît o promovează. Sectorul particular este marginalizat, rezervîndu-i-se activităţi periferice, unde domnesc specula şi bursa neagră.

Este un fenomen periculos din punct de vedere ideologic, căci populaţia a fost obişnuită să considere proprietatea privată un delict, iar acum are tendinţa de a vedea în întreprinzători mai degrabă nişte exploatatori decît nişte pionieri ai unei noi deschideri. Aceasta arată importanţa factorului psihologic în economie, de care trebuie ţinut cont.

Bernard Cherlonneix

"LE LIBERAL EUROPEEN" No 16/ mars-avril 1991

JUMĂTĂŢI DE EXPLICAŢII, JUMĂTĂŢI DE DEMISII, JUMĂTĂŢI DE MĂSURI

De la 1 aprilie ne aşteaptă un nou val de masive creşteri de preţuri. Şi nu la produse oarecare, ci, poate, la cele mai importante: alimente de bază, săpunuri, detergenţi, medicamente, articole pentru copii. În ansamblu, la aceste produse este vorba de o majorare medie de circa 2.5 ori şi, ţinînd cont de cuantumul compensaţiilor, creşterea respectivă ar urma să fie acoperită în proporţie de numai 60-70%. Desigur, tot în medie, întrucît pentru fiecare familie proporţia va fi diferită. Şi, chiar dacă ar fi aceeaşi, semnificaţia reală va fi una pentru o familie cu venituri ridicate şi alta pentru o familie cu venituri scăzute sau pentru pensionari. În cazul celor cu cîştiguri mici urmarea va fi restrîngerea sensibilă a consumului la produsele respective sau dispariţia lor în calitate de cumpărători pe piaţa produselor industriale de folosinţă îndelungată, sever scumpite anterior.

Iată de ce guvernul - puterea în general - ezită să spună deschis lucrurilor pe nume, disimulînd explicaţiile majorărilor de preţuri în spatele unor formule alambicate, care, pentru cetăţeanul de rînd, seamănă mai mult confuzie, fără a contribui cu ceva la înţelegerea acestui demers economic şi la disponibilizarea populaţiei spre a-l accepta eventual ca un "rău necesar".

În politică se practică în mod curent jumătăţile de adevăr, dar sînt momente în care nu există alternativă la dezvăluirea adevărului pe de-a întregul. Mai ales cînd în joc sînt probleme din sfera economicului, în cazul cărora este aproape imposibil de a se susţine că un lucru este alb dacă acesta se arată a fi negru. Un asemenea moment este acum! Aşa încît poziţia guvernului poate fi, într-un fel, de înţeles, dar, în nici un caz, de acceptat. De înţeles, întrucît ar fi desigur greu să spună acum că o scădere a nivelului de trai, şi-aşa precar, este necesară, după ce, în perioada preelectorală, nu numai că lăsase populaţiei impresia că problemele tranziţiei ar fi doar acelea de a se alege între modelele austriac, suedez sau japonez (!), dar şi crease iluzii deşarte în rîndurile oamenilor permiţînd, fără vreo acoperire economică, obţinerea de cîştiguri mai mari la producţii mai mici şi chiar reducerea săptămînii de lucru la standardele

modelelor amintite. Ar fi greu, de asemenea, pentru că ar trebui să se dea dreptate implicit celor - independenţi sau din opoziţie - care acuzaseră atunci puterea de demagogie electorală şi să se recunoască, totodată, că guvernul a contribuit la a face şi mai grele durerile sociale, oricum inevitabile, forţînd, prin măsurile populiste, posibilităţile reale ale unei economii sleite. Dar este de neacceptat, totuşi, ca, măcar acum cînd a venit momentul adevărului, guvernul să nu renunţe la ocolişuri, cu atît mai mult cu cît cei, care îl atacă de la stînga tocmai pentru a nu fi respectat promisiunile de protecţie socială, au şansa, mai bună decît oricînd, de a exploata nemulţumirile oamenilor dezorientaţi în scopul unei penibile reveniri la ce a fost.

Realitatea este că, în îndelungata perioadă comunistă de gestiune economică aberantă, s-au acumulat multiple şi grave dezechilibre în economia românească, printre care, la loc de frunte, cel dintre cererea şi oferta de produse şi servicii de consum. Un imens potenţial inflaţionist mocnea în economie. Controlarea strictă a preţurilor îl ţinea artificial în chingă, dar, la suprafaţă, acesta se manifesta prin penuriile de tot felul şi chiar răbufnea prin multiplele faţete ale pieţei negre. Politica populistă din perioada preelectorală, continuată încă un timp şi după alegeri, n-a făcut decît să adîncească acest dezechilibru şi să alimenteze potenţialul inflaţionist. Oferirea de venituri mai mari la producţii mai mici a încălcat o lege economică fundamentală - salariile nu pot spori decît în măsura creşterii productivităţii muncii - care acum se răzbună. Numai 14 bani dintr-un leu masă monetară pe piaţă au ajuns să aibă acoperire în mărfuri şi servicii. Scadenţa unei reechilibrări nu mai putea fi amînată. Şi nu exista altă soluţie decît majorarea preţurilor.

Aceasta acţionează pe două căi, dintre care doar asupra uneia din ele guvernul insistă în argumentarea sa: permiţînd producătorilor, spre deosebire de trecut, recuperarea costurilor, creşterea preţurilor va stimula producţia, adică oferta. Efectul este posibil, dar oricum, chiar dacă va apărea, va fi pe termen lung. Efectul imediat este, însă, altul şi rezultă din influenţa creşterii preţurilor în direcţia scăderii cererii. Un efect pe care guvernul îl are în vedere, dar pe care evită să-l releve, neîndrăznind să spună tranşant adevărul că "deşi am trăit prost, evoluţiile economice din ultimul timp, cînd am trăit ceva mai bine, doar în mod artificial, ne obligă de fapt să trăim încă şi mai prost". Filtrînd totul prin interese politice partizane şi incapabil să-şi recunoască propriile greşeli, guvernul ezită să ne spună măcar "deşi trăiţi prost, este mai întîi nevoie să trăiţi şi mai prost, pentru a spera să trăiţi apoi mai bine!". Neasumîndu-şi formularea deschisă a adevărului, guvernul îşi face sieşi un deserviciu, săpînd în propria credibilitate. Oamenii pot lua, doar o dată, de bun ce li se promite, dar a doua oară devine riscant întrucît este posibil să nu mai fie dispuşi. Mai ales că, de această a

doua oară, este deja vorba nu de ceea ce cred, ci de ceea ce văd ei înșiși.

Este îndoielnic că jumătățile de explicații ale domnilor Dijmărescu și Severin la TV au convins pe cineva și că sînt profitabile guvernului. Dimpotrivă, se va zice: umblă și ăștia cu cioara vopsită ca și ăia dinainte! Cu atît mai mult cu cît, încercînd să evidențieze virtuțile protecției sociale stabilite de guvern, dl. Severin a arătat că - dincolo de compensațiile plătite, într-adevăr, de unitățile economice - statul intervine totuși direct în susținerea celor eliberați din întreprinderile aflate în imposibilitate de achitare nu numai a compensațiilor dar și a salariilor. Să nu fi studiat dl. Severin bugetul de stat, care nu prevede alocații de șomaj decît pentru puținele instituții bugetare și să nu știe dînsul că ajutoarele de șomaj sînt, de fapt, suportate dintr-un fond constituit din înseși contribuțiile speciale ale salariaților?

Jumătățile de adevăr nasc implacabil jumătăți de măsură. Dintre multiplele variante, despre care se spune că i-ar fi stat în atenție în ce privește majorările de prețuri de la 1 aprilie, guvernul a ales-o pe cea care se vrea a fi "și în căruță și în teleguță", riscînd să nu ajungă nici colo, nici colo. Nemulțumirile sociale oricum vor exista, iar varianta aleasă, fiind una de creșteri comparativ mai moderate, va implica o continuare a subvenționării anumitor produse. Dl. Stolojan, obligat ca ministru de finanțe să păstreze în viață un buget pe cale de secătuire, și-a prezentat demisia, conștient probabil de dificultatea menținerii subvențiilor. Dl. Vătășescu, împărtășindu-i se pare opiniile, s-a raliat demersului. Primul ministru Roman n-a acceptat demisiile. Ca la noi, la nimeni! După ce pentru Ceaușescu demisiile nu erau de conceput (ci numai destituirile), acum ele sînt permise, dar nu și acceptate, devenind nu demisii, ci doar jumătăți de demisii!

Și pentru că toate la noi sînt pe jumătate, opoziția a ținut, și ea, să nu facă excepție prin mesajul către națiune lansat pe postul național TV în prezentul context economico-politic. După ce supune unei analize critice, de altfel în general corecte, evoluțiile economice și politice de sub actuala guvernare, documentul trece la ceea ce era mai important: alternativa. Atît observatorul politic, cît și omul de rînd intră însă într-o totală incertitudine, căci mai nimic concret nu precizează documentul în ce privește problemele cruciale ale reformei economice: modalitățile practice de privatizare; rolul statului în perioada de tranziție; susținerea (sau nu) a prețurilor; menținerea (sau nu) a subvenționării întreprinderilor și a repartizării centralizate a resurselor deficitare; dimensiunile protecției sociale; trecerea (sau nu) la convertibilitatea leului etc. Nu dorește opoziția să-și divulge opțiunile sau nu are o alternativă concretă? Se cere însă demisia guvernului care și-a pierdut credibilitatea. Parlamentarii feseniști s-au

grăbit să considere demersul opoziţiei ca o nouă manevră de destabilizare a ţării. Ce-or fi găsit atît de destabilizator în documentul respectiv, de vreme ce în acesta opoziţia nu se încumetă nici măcar a solicita propria participare la guvernul ce l-ar înlocui pe cel compromis? Dar atunci, care să fie noul guvern? Dl. Verdeţ de-abia aşteaptă! În orice caz, dacă şi opoziţia umblă tot cu jumătăţi de măsură, de ce s-ar mai plînge unii că, după o jumătate de revoluţie, avem de-a face cu o jumătate de reformă şi cu o jumătate de democraţie?

"EXPRES" Nr. 12/26 martie - 1 aprilie 1991

MĂCAR DE-AR FI DOAR O IMPRESIE !

Cu atenţia mai mult sau mai puţin aţintită asupra încărcatei agende diplomatice româneşti - prezenţa la Londra a domnului Iliescu la inaugurarea Băncii Europene pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, călătoria particulară a premierului Roman în SUA, vizita oficială a preşedintelui Mitterrand la Bucureşti - mai că era să nu observăm că lupta politică internă a luat, săptămîna trecută, o turnură nu tocmai aşteptată. După ce, în săptămîna anterioară, asistasem la o deschisă contestare a puterii din partea opoziţiei - aceasta anunţîndu-şi strîngerea rîndurilor sale şi cererea de constituire a unui guvern de tranziţie pînă la organizarea anticipată a unor noi alegeri legislative - a reizbucnit, într-o altă latură, conflictul, declanşat violent încă în urmă cu peste o lună, din sînul puterii înseşi.

În momentul de faţă, acest conflict se arată a fi încă şi mai important, îndeosebi prin posibilele implicaţii, decît cel dintre putere şi opoziţie. Şi aceasta în principal din două motive. Unul este acela că, în urma vizitei preşedintelui Franţei la Bucureşti, puterea a căpătat o îndelung căutată dar mereu întîrziată legitimizare şi, dacă în interiorul ei nu s-ar manifesta dispute, ar fi putut mult mai lesne cu cecul de credibilitate primit să discute de pe poziţii de forţă cu o opoziţie, de altfel destul de firavă. Al doilea motiv este legat de faptul că noua fază a conflictului din sînul puterii este centrată în jurul nu al unor abordări de strategie politică sau economică, ci al unei probleme deosebit de "prozaice", dar cu o enormă percutanţă la public: corupţia. Se coboară din sferele înalte ale controverselor privind separaţia puterii într-un stat de drept sau modul de concepere şi aplicare a reformei economice la parterul vieţii cotidiene, faţă de care o populaţie dezorientată ideologic şi dezmoştenită economic este oricum mai sensibilă decît la disputele doctrinare referitoare la afirmarea democraţiei şi trecerea la o economie de piaţă. Ceea ce era îndeobşte considerat a fi un conflict fie între parlament şi guvern, fie între conservatori şi reformişti, fie chiar între persoane (Bîrlădeanu - Roman) a devenit o confruntare asupra corupţiei şi traficului de influenţă de care s-ar face vinovaţi reprezentanţi ai puterii investiţi cu prerogative de decizii executive.

Să fie vorba doar de ceea ce "o anumită parte a presei" - pentru a-l cita pe domnul Iliescu - sugera mai de mult, că în sînul puterii s-ar manifesta o stare conflictuală, ascunsă dar acută, între cei ce au apucat şi cei ce nu au apucat să acceadă la ciolan? Cert este că, în interpelări în parlament, senatori şi deputaţi fesenişti au cerut ferm guvernului să clarifice de urgenţă zvonurile care circulă tot mai insistent în privinţa unor presupuse sau reale implicări ale unor factori guvernamentali în acte de corupţie ori trafic de influenţă. Unii parlamentari au reclamat chiar instituirea unor comisii de anchetă, solicitîndu-se oricum elucidări asupra faptului dacă incriminările sînt veridice sau simple calomnii. De mai multă vreme, prin presa independentă, dar nu numai, s-au făcut dezvăluiri asupra unor diverse matrapalzîcuri, ale căror fire încurcate ar duce şi prin birouri guvernamentale. De asemenea, s-a vorbit - nu fără anumite temeiuri şi chiar confirmări - că factori din sfera executivului au înlesnit aprobări, la limita dintre licit şi ilicit, a unor privatizări pentru prieteni sau chiar rude apropiate. Nu lipsesc nici zvonurile cu privire la nereguli - în avantaj personal - în administrarea fondurilor publice şi patrimoniului fostului PCR, sau chiar în executarea unor transferuri valutare, ceea ce ar fi permis unora să-şi construiască sau cumpere chiar vile şi hoteluri prin străinătate. Nemaivorbind de devastajul făcut de diferite mafii judeţene. Toate acestea au întărit sentimentul de frustrare în rîndurile populaţiei, care, în schimb, trăieşte tot mai prost. Pare că ceea ce simţim a se petrece printre noi este strict adevărat: că primii noştri capitalişti sînt foşti nomenklaturişti din aparatul de partid, de stat şi de securitate precum şi noii lupi care doresc să-şi folosească poziţiile actualmente deţinute pentru a se îmbogăţi într-un an cît cei vechi în zeci; că deschiderile spre liberalizarea economică sînt de fapt exploatate în beneficiu personal de către o pătură subţire formată din funcţionari publici de rang mai înalt sau mai puţin înalt, ori cu concursul lor larg; că aceştia întîrzie luarea unor măsuri concrete de combatere a fenomenelor antisociale în plan economic, financiar, pentru a avea timp să se "aranjeze" pe sine; că, în asemenea condiţii, corupţia, mita, traficul de influenţă au luat o amploare fără precedent. În orice caz, dincolo de gravele consecinţe morale, reforma economică însăşi riscă să fie discreditată în rîndurile populaţiei. Mai ales dacă s-ar dovedi că şi factori executivi de nivel înalt ar fi implicaţi.

Guvernul şi conducerea partidului de guvernămînt au replicat dur. Dar, în loc să se nege explicit orice fel de implicare şi să se înlăture orice suspiciune prin dovezi sau simple asigurări, s-a procedat într-un fel care ridică semne de întrebare. S-a cerut încetarea oricărei dezvăluiri sau abţinerea de la orice acuzaţie pînă cînd justiţia nu se va fi pronunţat, invocîndu-se prezumţia de nevinovăţie care ar trebui să opereze pînă atunci! Că incriminările trebuie făcute pe o

anumită bază - este clar, corect şi normal! Dar a nu le face pînă cînd justiţia însăşi se va pronunţa, ar însemna să se aştepte ce? Dacă nimeni nu ar sesiza nimic, nici o instanţă împuternicită nu va cerceta nimic, nici un proces nu va avea loc şi justiţia nu va avea în legătură cu ce să se pronunţe! Are guvernul a se teme de anume dezvăluiri? Sau încearcă să le blocheze în speranţa că zvonurile care circulă, deşi poate exprimînd realităţi - căci nu iese fum fără foc! - nu vor putea fi şi probate, existînd pentru matrapalzîcuri acoperiri eficient ticluite? În orice caz, guvernul şi conducerea FSN a solicitat din partea parlamentarilor şi presei dovezi fără echivoc pentru incriminările făcute, căci de nu îi paşte chemarea în judecată! Iar pe fesenişti - excluderea din partid, şi pe senatori şi deputaţi - pericolul de a li se cere retragerea imunităţii parlamentare.

Conflictul se poate amplifica sau nu. Guvernul pare decis să joace tare, mai ales că însuşi primul ministru se află sub focul suspiciunilor. Dacă procedura propusă de guvern are cîştig de cauză, parlamentarii care au cerut limpeziri ar urma de fapt să trebuiască a aduce dovezi, riscînd altfel a fi eliminaţi. Preşedintele Iliescu - situat în afara îndoielilor de probitate în acest domeniu - este din nou în postura de arbitru.

De fapt, nimic rău, dar absolut nimic rău, în acest conflict din cadrul puterii! Poate ceva-ceva se va clarifica: fie în sensul tragerii la răspundere a celor învinuiţi pe drept, fie în sensul dezvinovăţirii celor incriminaţi pe nedrept. O curăţenie din ambele puncte de vedere nu poate fi decît utilă atît celor suspectaţi cît şi climatului economic şi politic din ţară. Nu de alta, dar ar reprezenta un mare pas înainte chiar şi un mic pas în direcţia opririi a ceea ce avem impresia amară că se întîmplă acum în ţară: hiene tinere sau mai în vîrstă care se luptă, împreună sau între ele, pentru a apuca o bucată cît mai substanţială din cadravul pe care îl reprezintă economia în situaţia sa actuală. O Doamne, şi măcar de-ar fi doar o impresie!

"EXPRES" Nr. 16/23-29 aprilie 1991

"NECLINTITA" PUTERE ÎN FAŢA UNUI ADVERSAR DE TEMUT

Lăsînd impresia unui imobilism care tinde să se perpetueze, scena politică românească se schimbă totuşi. Pe fundalul unei redistribuiri a preferinţelor electoratului pentru diversele forţe politice - oricum situaţia, deşi nu fundamental modificată, nu mai este aceeaşi din mai 1990 - există şi oscilaţii conjuncturale, de care pot depinde însă, dintr-un anumit moment, şi deplasări politice pe termen lung.

Un asemenea moment poate fi acum. După ce, în ultimele săptămîni, opoziţia părea în ofensivă - desigur la dimensiunile reprezentării ei actuale, lansîndu-se în demersuri pentru care disensiunile din însuşi interiorul puterii constituiau o încurajare - acum tendinţele s-au inversat: puterea s-a angajat într-un contraatac pe toate planurile. Săptămînile trecute se vorbea de un guvern de uniune naţională. La un moment dat, acesta era întrezărit chiar ca o perspectivă iminentă. Însuşi preşedintele ţării iniţiase contacte pentru testarea poziţiilor forţelor politice parlamentare. Circulau chiar şi liste cu componenţa noului guvern, cărora un ziarist mai puţin versat le-ar fi putut cădea în plasă publicîndu-le. În orice caz, opoziţia - atît cea parlamentară cît şi cea extraparlamentară - reuşise o anumită unificare (cu o valoare mai mult simbolică decît cu o semnificaţie practică), solicitînd, pe această bază constituirea unui guvern de tranziţie care să asigure gestiunea treburilor ţării pînă la organizarea anticipată a noi alegeri legislative. Acum toate acestea nu par a mai putea face parte din peisajul politic al actualităţii.

Evident, rocada a produs-o vizita preşedintelui Mitterrand la Bucureşti. Indiferent cum a fost interpretată - ca o piesă din încercarea franceză de a bara repetarea unui nou condominium sovieto-german asupra spaţiului rămas între cei doi coloşi ai Europei sau, dimpotrivă, ca o binecuvîntare indirectă a tratatului Bucureştiului cu Moscova, ceea ce ar servi ideii, oarecum romantice, a Parisului cu privire la o confederaţie a statelor europene - vizita, prin însuşi faptul că a avut loc, a legitimizat puterea actuală din România chiar şi în cazul, cu totul improbabil, că nu ar fi urmărit un asemenea scop. Privite retrospectiv prin prisma acestui efect al călătoriei preşedintelui Mitterrand, căutările puterii dinaintea vizitei de a obţine

o colaborare a opoziției la guvernare pot apărea acum ca simple manevre de paradă. Ținînd cont, însă, de faptul că ideea unui guvern de uniune națională a aparținut d-lui Bîrlădeanu și că inițial dl. Roman a respins-o, ar însemna să admitem că cei doi lideri care își încrucișează spadele cu acuze de autoritarism dictatorial și, respectiv, de conservatorism stalinist nu ar fi decît două fețe ale aceluiași cap, că ar fi jucat în fața noastră o farsă bine orchestrată și că înfruntările din sînul puterii nu ar exista, ci ar fi de fapt doar un scenariu. Tot un scenariu abil regizat ne-ar putea părea și toleranța aproape ostentativă a puterii față de manifestările contestatare din timpul vizitei președintelui francez, care astfel a putut pleca din România cu impresia că opoziția românească este în stare doar de a spune nu, de a demonstra zgomotos, chiar violent, și că, deci, la o adică, devine inevitabil de a i se răspunde prin mijloace similare de către forțele de ordine.

Ar însemna, în esență, să admitem că profesioniști de clasă organizează lupta împotriva opoziției. Ar trebui să considerăm, însă, că puterea se teme tare de opoziție, de vreme ce pune în mișcare un asemenea arsenal sofisticat de acțiune. Dacă ar avea și de ce să se teamă într-atît, ar fi chiar de înțeles! Dar, judecînd obiectiv, opoziția - cheia oricărei democrații pentru că este factorul care împiedică puterea să facă absolut ce vrea - nu a ajuns, în România, datorită crizei de lideri și absenței unor programe alternative credibile de guvernare, să reprezinte, cel puțin deocamdată, o amenințare reală la adresa poziției puterii. Mai mult, dacă privim la rece, șansa de a se realiza în termen scurt o echilibrare substanțială a eșichierului politic românesc vine, din păcate, nu din partea opoziției, ci din partea unei fracționări a puterii actuale.

Avînd în vedere că, decît să se teamă, puterea ar trebui mai degrabă să fie mulțumită de faptul că are în față o opoziție încă slabă, foarte fărîmițată și cu personalități fie gata să accepte firimituri fie fără o mare priză de public, nu există decît două explicații posibile pentru tactica puterii: ori puterea se simte periclitată de tendințele centrifuge din interiorul ei și atunci agită amenințarea ce ar veni din partea opoziției pentru a forța strîngerea rîndurilor și a amîna propria divizare, ori nu acceptă în sine ideea unei opoziții, ceea ce ar fi tragic.

În orice caz, vizita președintelui Mitterrand absolvă puterea de multe griji și dileme. Fără un rival cu aceeași audiență în rîndurile actualului electorat românesc, dl. Iliescu se simte și mai sigur pe poziție, avînd deocamdată un unic adversar serios: filmul "Piața Universității", care îl înfățișează într-o postură nu tocmai comodă politic și din care oameni inoculați doar cu o anumită variantă a evenimentelor din aprilie-iunie 1990 capătă și o altă variantă, în multe privințe pentru ei tulburătoare și aducătoare de

semne de întrebare si îndoială. În rest, dl. Iliescu scapă de grija unei decizii asupra unor eventuale alegeri anticipate, pe care le-a și respins de altfel în nu întîmplător prima sa conferință de presă organizată pentru ziariștii români și străini acreditați la București. Și, mai ales, este eliberat, cel puțin pentru o anumită perioadă, de ceea ce constituie probabil chinul nehotărîrii sale: opțiunea între Roman și Bârlădeanu (nu neapărat o alegere între persoane ca atare, ci între două generații cu diferențierile corespondente în concepțiile economice și politice).

La rîndul său, premierul Roman poate rămîne "neclintit" (din loc), făcînd o remaniere guvernamentală - care, oricît de substanțială, este în fond aceeași Mărie cu altă pălărie - și nu un guvern de uniune națională sau măcar de coaliție care ar fi însemnat, dimpotrivă, cedarea cîrmei executivului către un independent.

În ansamblul ei, puterea poate profita de situație trecînd repede prin parlament, încă înainte de adoptarea Constituției, unele reglementări care o interesează în cel mai înalt grad. Nu întîmplător, au apărut rapid spre dezbatere legea cu privire la siguranța statului care, pe cît de necesară, pe atît va putea reînvia constrîngeri nedemocratice dacă va urmări, prin prevederile ei, consolidarea puterii actuale, precum și legea referitoare la privatizarea caselor foste naționalizate, pe care un guvern sau o forță politică autoproclamată de stînga n-ar îndrăzni s-o propună, pentru că vizează - fără acoperirea vreunui criteriu - transformarea în proprietari a tuturor celor care, prin funcții și trafic de influență, au apucat, inclusiv după revoluție, vilele cele mai frumoase și fastuoase. Următorul pas va fi legea organizării teritorial-administrative, de care va depinde, în mare măsură, succesul în viitoarele - și imposibil de amînat la nesfîrșit - alegeri locale și legislative. Am spus "locale și legislative", deși încă și mai probabil succesiunea ce va fi impusă va fi "legislative și locale", întrucît cu actualele autorități locale - nu alese ci numite de FSN - este normal ca partidul de guvernămînt să considere a avea mai multe șanse, decît altfel, în cadrul unui scrutin pentru parlament.

Puterea actuală pare mai stăpînă pe situație decît oricînd. De dormit nu poate, însă, dormi liniștită. În fața ei nu se află decît un singur adversar, dar cu totul și cu totul de temut: starea economiei, gravă și fără a da semne reale de redresare. Un adversar cu care nu se poate lupta nici cu simple declarații, nici cu manevre abile de delegitimare sau discreditare și a cărui capacitate de "destabilizare" a puterii și de eroziune a audienței sale în rîndurile populației nu poate fi pusă pe seama nici a opoziției, nici a agenturilor străine. Față de acest adversar nici dl. Mitterrand nu putea fi de mare folos. Doar dacă ar fi pus la dispoziție fonduri excepțional de importante. Altfel decît dacă au fost acordate în secret, despre asemenea fonduri nu știm că ar veni. Dimpotrivă, reprezentanți autorizați ai puterii

s-au prezentat în parlament spre a cere dezlegare pentru a se contracta credite garantate de stat. Din noianul de cifre supuse atenţiei parlamentului, concluzia care s-a desprins în esenţă este că, din creditul de aproape 800 milioane dolari acordat de Fondul Monetar Internaţional, nu va intra propriu zis în ţară mai nimic (spre a putea fi folosit eventual pentru importuri), întrucît va trebui utilizat la achitarea unor credite comerciale deja contractate şi neachitate. Dincolo de necesităţile ţării de a accede la resurse financiare externe - necesităţi în afara oricărei discuţii - puterea însăşi are nevoie, în acest an, de asemenea resurse pentru a asigura o aprovizionare relativ îmbunătăţită a pieţei în perioada viitoarei campanii electorale. Deocamdată ţările occidentale, care menţin o anumită concertare în acordarea creditelor, nu sînt însă unanime în ce priveşte poziţia faţă de finanţarea României.

"EXPRES" Nr. 17/2-6 mai 1991

300 MILIARDE LEI BLOCAȚI ÎN LANȚUL SLĂBICIUNILOR

Economia se află în blocaj. Producția se situează la un nivel ce depășește doar cu puțin jumătatea celui din 1989 și nu dă decît palide semne de înviorare. Motivele sînt multe. Reforma spre o economie de piață, concepută și aplicată de actualul guvern, a demarat nu cu ceea ce trebuia - reconstituirea și constituirea proprietății private în sectoarele unde procesul nu punea probleme deosebite, respectiv înainte de toate în agricultură - ci cu o dezangajare a statului în raport cu fostul său rol economic, acordîndu-se în principiu autonomie agenților economici, prin reorganizarea întreprinderilor de stat în regii publice sau societăți comerciale (legea 15). În acest fel, tot ceea ce era previzibil că va urma - inflația (rezultînd din liberalizarea prețurilor) și șomajul (derivînd din stabilirea autonomă a salariilor în funcție de posibilitățile unităților economice) - avea să apară ca emanînd nu din acțiunea guvernului, ci din necesitățile însele, cărora nimeni altcineva decît chiar întreprinderile le-ar da expresie.

Transferarea către întreprinderi a responsabilității durerilor economice și sociale a fost o mișcare doar aparent profitabilă a guvernului, pentru că întreprinderile fac eforturi disperate de a nu prelua aceste responsabilități, îndemnîndu-și salariații și sindicatele să arate cu degetul tot către guvern; iar stîngiștii antireformiști au găsit cel mai eficace teren de a recurge la acuze că s-au încălcat angajamentele de centru-stînga, cu care actualul executiv a venit la putere, și promisiunile acestuia de protecție socială a lucrătorilor.

Încă și mai importante sînt consecințele asupra funcționării propriu-zise a economiei. Proprietatea rămînînd neschimbată, întreprinderile, deși rebotezate regii publice sau societăți comerciale, nu sînt și nici nu se consideră cu adevărat autonome, iar cele mai multe dintre ele chiar dacă ar avea uzanța și ar dispune de competența managerială necesară, tot nu ar avea cum să se descurce autonom într-o economie care păstrează un caracter neconcurențial.

O dezorientare totală domnește în întreprinderi. Nimeni nu se încumetă să facă ceva efectiv. Discuții interminabile se duc în jurul salariilor și compensațiilor. Liberalizarea prețurilor - transformată, în

absența mecanismului concurențial, într-o simplă majorare de prețuri - a fost folosită practic în fiecare sector pentru ascunderea, în spatele prețurilor înalte, a carențelor multiple din activitatea proprie. Dar chiar și la noile prețuri deosebit de ridicate, nu se pot asigura salarii la nivelurile cu care să se facă față inflației la produsele de consum. Deja cînd a apărut problema compensațiilor, o bună parte din întreprinderi constată că nu au de unde a le acoperi. Consiliile de administrație ezită să ia taurul de coarne - respectiv să reducă numărul de salariați pentru a-i putea plăti pe cei rămași în slujbă - căutînd, ca și în trecut, expediente: reducerea unor cheltuieli nesemnificative sau, și mai grav, a unora de care depinde calitatea produselor, ori exercitarea de presiuni pentru a se aproba "de sus" subvenții sau prețuri de livrare și mai înalte. Climatul muncii, deteriorat din perioada preelectorală prin acceptarea de salarii mai mari la producții mai mici, a degenerat acum într-un fel de așteptare neproductivă, în care timpul este irosit în negocierea unor salarii care nu vor avea de fapt vreo șansă de a fi acoperite. Un cerc vicios pare să se fi instaurat. Se privește în sus spre ajutor. Dar prima verigă - înseși conducerile întreprinderilor - se arată a fi intrat în acest cerc vicios. Conducătorii de întreprinderi nu mai sînt nici foștii executanți ai ordinelor venite de la minister, dar nici patronii care să taie în carne vie. Au în principiu autonomie decizională, dar la mare lucru aceasta nu le folosește într-un cadru neconcurențial. Și văzînd că autonomia pe care guvernul le-a transferat-o se referă mai ales la responsabilitatea de a se afla la originea durerilor economice și sociale ale oamenilor, preferă, cel puțin deocamdată, să nu facă altceva decît să aștepte. Dacă directori mai întreprinzători pornesc la acțiune constată că nu se dispune de materii prime și energie. Înainte se opera cu repartiții stabilite de la centru. Și-acum sistemul mai este, cel puțin parțial, în vigoare, dar nu mai funcționează; există tot mai puțin de repartizat, iar eludările și deturnările au devenit regulă. Nici o întreprindere nu se încumetă practic să se angajeze în încheierea de contracte ferme - cheia oricărei economii de piață - de teama de a nu le putea respecta, căci se depinde de aprovizionări improbabile din altă părți. Dacă se livrează, nu există siguranța că se vor primi și banii. Clientul poate chiar dispune în principiu de bani, dar, pentru că alții nu i-au achitat lui însuși produse sau servicii în cazul cărora fusese furnizor, nu poate de fapt plăti. Scăderea generală a producției a determinat un blocaj în lanț, economic și financiar. Potrivit aprecierilor Băncii Naționale, circa 300 miliarde lei sînt încurcate în acest blocaj. Pretențiile multor întreprinderi de a fi plătite cu banii jos la livrare accentuează de fapt blocajul, căci mai nimeni nu poate avea, în mod obiectiv, la dispoziție resurse financiare lichide deosebit de mari.

Situația bugetului de stat contribuie substanțial la blocaj. Alimentat cu resurse relativ tot mai puțin importante datorită declinului producției - aceasta însemnînd încasări în scădere din impozite pe circulația mărfurilor și pe profit - bugetul nu poate face față cheltuielilor prevăzute. La noile prețuri, chiar și aceleași alocații de la buget pentru cheltuieli productive sau social-culturale nu mai reprezintă, ca semnificație practică, nici măcar o treime față de situația de acum cîteva luni. Toate întreprinderile productive se plîng că instituțiile bugetare, care le sînt cliente, fie și-au redus drastic comenzile, fie sînt în întîrzieri de plăți.

Sistemul bancar - aflat și el în reorganizare - se arată a fi neputincios și chiar refractar în a face ceva. Speriate de blocaj și avînd, de acum, responsabilitatea creditelor pe care le acordă - în urma unei expertize proprii și nu la un ordin primit de la centru - băncile ezită să se angajeze în finanțări, pentru a nu da greș! În plus, dobînzile - mult sporite, de altfel în mod necesar, spre a se combate spirala inflaționistă și ineficiența în cheltuirea fondurilor - nu sînt deloc încurajatoare pentru întreprinderi în contractarea de credite.

Totuși de la sistemul bancar s-ar putea spera întrucîtva în promovarea deblocajului. Cel puțin așa crede Banca Națională care a anunțat lansarea unui program de creditare, cu facilități și probabil garanții, care ar fi de natură să contribuie la un deblocaj financiar, cu un efect corespunzător pe plan economic. Modalitatea de sprijinire a unei redresări a producției prin instrumentele financiare este, desigur, una din sfera economiei de piață. Dar, într-o economie cu caracter neconcurențial, efectele pe care se scontează pe o asemenea cale nu sînt sigure. De altfel, potrivit acordului cu Fondul Monetar Internațional, Banca Națională a României nu poate nici mări, în acest an, volumul de credite în economie cu mai mult de 15 la sută față de nivelul din anul trecut. Dar restricția pare a fi mai puțin importantă decît faptul că, în situația creată, impulsionarea băncilor de a acorda credite nu va putea compensa reținerea întreprinderilor însele de a le contracta. Mulți economiști consideră aproape inevitabilă o reintervenție masivă a statului pentru relansarea producției, fără a fi, însă, unanimi în privința a ceea ce ar trebui să reprezinte de fapt această intervenție. Sigur este doar faptul că, indiferent dacă va fi lăsată doar pe seama întreprinderilor sau va fi făcută și prin intervenționismul statului, corecția necesară în economia românească nu va putea evita un substanțial și dureros șomaj, pentru că, pînă la urmă, întreprinderile vor fi obligate să aleagă între neplata salariilor și concedierea de salariați.

"EXPRES" Nr. 18/7-13 mai 1991

PERICOLELE ÎNTOARCERII LA CE A FOST

Pe scena politică românească își anunță deschis intrarea noi forțe care s-au manifestat pînă în prezent mai mult subteran, în orice caz unele din ele nu sub forma unor partide sau mișcări politice constituite. Sînt forțe care acționează de la stînga eșichierului politic și care de pe pozițiile unui comunism mai mult sau mai puțin reformat, atacă tot ceea ce consideră că întîlnesc la dreapta: însăși puterea actuală, nemaivorbind de partidele istorice și opoziția extraparlamentară contestatară.

Aceste forțe par a avea o sursă comună, deși poartă pălării diferite și exprimă poziții nu tocmai identice. De aceea nu este deocamdată clar dacă vor constitui o formațiune politică unică sau dacă vor menține coloraturile distincte, care să le permită o capacitate mai mare de manevră. Lucrurile sigure pînă în prezent sînt: intrarea în scenă a partidului "România Mare", ofensiva pornită de pe aliniamentele revistei "Europa", activitatea tenace de reorganizare, inclusiv la nivelul celulelor din întreprinderi, a rebotezatului partid comunist. În ciuda nuanțărilor de poziții și diferențierilor de limbaj, ceea ce unește aceste forțe este contestarea practic a tot ce se întîmplă în România începînd din decembrie '89: înseși evenimentele din decembrie '89 au constituit o lovitură înscenată de agenturi străine; revoluția tinerilor a fost o revoltă anticeaușistă și nicidecum anticomunistă; toți oamenii de bine ai acestei țări au fost înlăturați de la putere de către uzurpatori în slujba unor interese externe, care, pentru a se menține în funcții, nu ar pregeta să vîndă chiar și Ardealul; întreaga reformă economică întreprinsă ar urmări desființarea economiei naționale și punerea ei la dispoziția monopolurilor internaționale, după ce haosul va fi desăvîrșit, iar patrimoniul productiv se va fi devalorizat suficient pentru a fi cumpărat pe nimic; dacă suspiciuni sînt aruncate asupra unor reprezentanți ai puterii în legătură cu o colaborare cu forțe străine ostile intereselor naționale, opoziția parlamentară ca și cea extraparlamentară este categorisită, cu mici excepții, ca vîndută totalmente intereselor străine; mai pe scurt, totul reprezintă un dezastru, care amenință însuși trupul țării și ființa națională!

În promovarea acestor teze se apelează, de pe poziţiile apărătorilor de neam, la fireştile simţăminte şi susceptibilităţi naţionale ale românilor, ceea ce nu exclude o coalizare a forţelor Vetrei Româneşti şi a PUNR. Demersul este uşurat de resuscitarea reală a iredentismului maghiar şi de atitudinile ezitante ale unor partide politice în această problemă. Propaganda unora din forţele respective nu se sfieşte a recurge, însă, la mijloacele incalificabile ale antisemitismului şi şovinismului, vorbindu-se fără perdea de conspiraţii ale sionismului internaţional împotriva României. Dar mai ales se profită de inadvertenţele în aplicarea reformei, care au amplificat inevitabilele dureri economice şi sociale, fără a contura perspectiva şi a unor efecte favorabile. Sînt exploatate deziluziile oamenilor, cărora însăşi puterea actuală le-a vînturat în perioada preelectorală poveşti cu feţi frumoşi, cu modele scandinave şi japoneze, în loc de a li se fi spus verde în faţă că vor veni vremuri grele. Şi, nu în ultimul rînd, este valorificată în interese proprii mînia pe care nu puţini dintre concetăţenii noştri o încearcă văzînd că, în timp ce ei o duc parcă mereu mai greu, "lupi tineri" şi bişniţari se îmbogăţesc în privatizări licite şi ilicite sau folosindu-se de funcţii, prin corupţie şi trafic de influenţă, care niciodată nu s-au arătat a căpăta o asemenea amploare precum în prezent.

Aşa cum se observă, deformări deliberate sînt combinate cu elemente ale realului care să constituie reazemul de credibilitate. La fel se procedează prezentîndu-se realizări indiscutabile ale muncii oamenilor din ultimele decenii - precum metroul sau cvartalele de locuinţe - ca virtuţi ale comunismului însuşi. După cum asupra liniei politice externe, animată de patriotism, a ultimilor capi comunişti din aparatul de partid, de stat sau de securitate se accentuează nu doar pentru a se evoca un fapt, ci pentru a se lăsa impresia nedreaptă că toţi cei care se află sau aspiră acum la putere n-ar fi cîtuşi de puţin buni români.

Dar ce alternativă la situaţia actuală ne propun aceste forţe? Un program coerent şi concret nu există. Partidul "România Mare" ne anunţă unul. Şi firesc nu s-ar putea face aprecieri înainte de a-l fi cunoscut. Partidul Socialist al Muncii declară că respectă pluralismul politic şi competiţia economică. Forţele din spatele revistei "Europa" nu au pus pe tapet un program, dar sugestiile şi opiniile exprimate nu pot să nu atragă luare aminte. Pluralismul politic, democraţia, economia de piaţă nu sînt recunoscute. Integrarea în Europa este refuzată. În colaborarea cu Occidentul este întrezărită ameninţarea aservirii faţă de acesta. Se îndeamnă - şi această idee este întîlnită şi în "România Mare" - la un fel de autarhie şi nu la deschiderea spre lume a ţării în plan economic. Comparaţiile între foştii nomenclaturişti şi liderii actuali, între realizările dinainte şi cele din

prezent - totdeauna făcute în defavoarea celor din urmă - sugerează că reinstaurarea vechilor rînduieli şi a exponenţilor lor ar fi soluţia.

Asemenea susţineri aproape că nu ar merita străduinţa de a le combate. În cazul în care comunismul ar fi fost o organizare economico-socială atît de reuşită, nu s-ar fi prăbuşit. Căci nu l-a împins nimeni spre prăbuşire decît el însuşi, mai ales eşecul său clar în plan economic. Dacă liderii comunişti ar fi fost atît de extraordinar de competenţi şi pricepuţi, de ce ne-au lăsat o moştenire economică gravă, căci timp de a-şi fi probat competenţa şi priceperea au avut destul! Cît priveşte autarhia economică nu există o mai mare himeră şi o mai serioasă ameninţare pentru o ţară în actuala lume mereu mai interdependentă! A ne întoarce înapoi ar fi o abominabilă iresponsabilitate, un act într-adevăr antipatriotic şi antinaţional! Este dreptul fiecărui român - "fost" sau "actual" - de a reflecta cu durere la faptul că treburile nu merg, de a se întreba cu îngrijorare spre ce se îndreaptă această ţară! Dar nu întorcîndu-se înapoi se va obţine ceva!

Susţinerile respective nu pot fi, însă, pur şi simplu, ignorate şi faţă de ele trebuie luată poziţie întrucît pericolul lor imens este că pot găsi aderenţi în rîndurile unei populaţii dezorientate, infestată de ideologia paternalismului statal în plan economic şi social şi inaptă de a desluşi exact durerile mersului înainte de dezastrul întoarcerii înapoi. Este tragic că un prim ministru - chiar dacă reprezintă omul în a cărui cîrcă poate fi aruncată responsabilitatea unor dureri economice şi sociale resimţite acum de mulţi dintre noi - a ajuns să fie bruscat fizic într-o fabrică bucureşteană. Oamenii trebuie să înţeleagă bine că, dacă au existat greşeli în înfăptuirea reformei, nu din cauza acestora în primul şi în primul rînd economia se află unde se află, ci datorită aberaţiilor fără precedent în istoria economică, pe care le-a promovat totalitarismul comunist. Voluntarismul comunist a condus la absurditatea situaţiei în care imense resurse au fost blocate în întreprinderi şi activităţi producătoare de mărfuri fără desfacere, în timp ce nu mai rămîn disponibile resurse pentru activităţi necesare şi produse căutate pe piaţă. Corectarea unei asemenea absurdităţi nu se poate face fără dureri. Oamenii trebuie să ştie că, dacă li se va spune de către cei ce vor o întoarcere înapoi că, votîndu-i pe ei, le va fi bine, aceasta este o minciună gogonată Nu le va putea fi bine, căci nu este de unde! Economia este în dezastru. Oricine ar fi la putere va fi confruntat cu absolut aceleaşi probleme şi va trebui să impună măsuri de austeritate pentru a se ieşi din dezastru. Maximum ce s-ar putea face ar fi ca unora să nu le fie prea bine prin mijloace ilicite, cînd celorlalţi le va fi foarte rău Dar promisiunile generale de bine sînt iluzii. Nimeni nu are voie - în situaţia actuală cînd măcar s-a creat posibilitatea de a se spune adevărul - să continue cu minciuni. N-am fost minţiţi atîţia ani? Nu

ne-am săturat de a ni se fi vînturat pe la nas balivernele despre "viitorul luminos"?! Puterea actuală a ignorat acest lucru, neezitînd să răspîndească iluzii în perioada preelectorală. Şi acum plăteşte! Este poate cel mai important dintre învătămintele pe care politicienii trebuie să-l tragă la un an de la primele alegeri desfăşurate în ţară după decenii de minciună. Este încă şi un sever avertisment pentru alegători: de a nu se mai lăsa păcăliţi!

"EXPRES" Nr. 20/21-27 mai 1991

ÎNCĂ O LOVITURĂ DATĂ IMPERIALISMULUI: ROMÂNIA A LUAT LOCUL ALBANIEI

O stare de tensiune domneşte în ţară. Fără a fi scăzut în intensitate înfruntările în plan strict politic, totuşi problemele economice constituie acum sîmburele acestor tensiuni. Fapt firesc. Scadenţele deteriorării grave a situaţiei economice au venit. Şi implicaţiile lor politice sînt inevitabile. Masive revendicări salariale sînt consemnate practic în toate întreprinderile, precum şi în instituţiile bugetare. Mişcarea sindicală este pusă în faţa primului examen greu al tinerei sale existenţe. Imposibilitatea satisfacerii acestor revendicări este evidentă în situaţia actuală a economiei, în timp ce creşterea puternică a costului vieţii constrînge la asemenea revendicări. Guvernul şi în general puterea actuală - responsabile în mare măsură de situaţia la care s-a ajuns - continuă să nu spună răspicat adevărul asupra acesteia, căutînd mai degrabă, prin influenţarea unor lideri sindicali, să preîntîmpine ceea ce consideră a fi cel mai mare pericol: unitatea mişcării sindicale.

Nu este greu de întrezărit de ce. Dacă o asemenea unitate s-ar realiza - fapt posibil în condiţiile în care revendicarea este, în ultimă analiză, una şi aceeaşi - guvernul ar trebui, obiectiv, să recurgă la un refuz global, căci de plătit oricum n-are de unde. Dar, într-o asemenea situaţie, revendicarea de esenţă economică s-ar transforma automat într-una politică, aşa cum de fapt s-a şi conturat în formularea unor sindicate: demisia guvernului. Întrucît dacă actualul guvern ar fi spus, de la bun început, că vor veni vremuri grele şi nivelul de trai va trebui să scadă, ar fi avut acum întreaga îndrituire să refuze revendicările salariale peste putinţele economiei. Dar, în măsura în care guvernul şi în general puterea actuală au vînturat pe la nasul oamenilor baliverne despre modele scandinave şi japoneze şi despre o protecţie socială împotriva durerilor economice, un refuz global al revendicărilor salariale ar presupune acceptarea responsabilităţii eşecului şi ar implica propria sacrificare. De aceea, guvernul şi puterea actuală caută să evite o eventuală concertare a mişcării sindicale.

Şi dacă ar fi vorba doar despre asta lucrurile încă ar fi mai simple. Dar în sînul puterii există, deloc improbabil, mai multe

tendințe. Și acestea încearcă să influențeze - uneori în direcții opuse - liderii sindicali. Nefiind, de altfel, prea greu în condițiile în care mișcarea sindicală se află încă într-o perioadă de infantilism și nu puțini sînt liderii în ale căror acțiuni și atitudini este greu de departajat apărarea intereselor salariaților de promovarea propriilor veleitarisme. Altfel nu s-ar putea explica de ce unii lideri sindicali apar pro-guvernamentali și alții anti-guvernamentali, unii prezidențiali și alții anti-prezidențiali, etc.

După cum nu s-ar putea explica faptul că anumite sindicate vorbesc de programe economice proprii, de posibilitatea constituirii în alternativă de guverne de experți sindicali și, mai general, că au ajuns să se implice în facerea și desfacerea de guverne. La toată această situație de confuzie - complet dezastruoasă pentru țară - contribuie direct încăpățînarea ridicolă a executivului și, în fond, a întregii puteri actuale de a nu accepta constituirea unui guvern de uniune națională condus de un independent, ca unică formulă de corectare a imaginii externe a țării și de deblocaj politic pentru ca populația să consimtă la durerile economico-sociale ale reformei.

În orice caz, cu cît situația în țară se va deteriora și mai mult, amenințată de confuzie și diversiuni și fără vreo șansă de a se limpezi, puterea actuală - cu gîndul mai degrabă la scaunele pe care le ocupă decît la interesele țării - devine pe zi ce trece mai răspunzătoare de ceea ce se întîmplă, de faptul că România rămîne practic singurul bastion al încremenirii în clișee comuniste contraproductive din toate punctele de vedere. În situații cvasi-similare, Bulgaria și chiar Albania - deși cu comuniști în clar la putere - au găsit soluții de deblocaj. E trist că, în România, o asemenea soluție nu se conturează.

Și dacă nu este interesată în imaginea externă a țării, puterea actuală ar trebui să se gîndească măcar la gravele probleme economice interne, care nu pot fi în mod obiectiv depășite fără un deblocaj politic și social. Potrivit însești declarațiilor oficiale, guvernul, ca executor de buget și ca reprezentant al celui mai important proprietar din economie care rămîne statul, este confruntat cu cereri salariale ce depășesc cu 230 miliarde lei posibilitățile bugetare din acest an. Este o sumă imensă, echivalentă cu peste o treime din ceea ce se produce anual, ca valoare adăugată, în România. Și fără să fii specialist îți poți da seama că asemenea revendicări și-au pierdut de fapt orice legătură cu rezultatele productive și financiare ale întreprinderilor și cu însești posibilitățile reale ale economiei în momentul de față. În acest punct ne aflăm acum! Ce va urma este ușor de prevăzut, în funcție de politica economică ce va fi adoptată. Unele lucruri oricum se vor întîmpla, căci sînt inevitabile. Există, însă, și altele care depind de deciziile guvernamentale. Și, din acest punct de vedere, hotărîrea în ce privește neplata sau plata parțială

ori integrală a revendicărilor salariale peste posibilităţile bugetare are un rol crucial.

Dacă din motive politice (de ordin pur social sau electoral) se va accepta plata integrală sau chiar parţială a acestor revendicări salariale, va fi un dezastru pe termen lung. Pentru finanţare nu ar exista decît trei posibilităţi. Prima ar fi ca impozite în valoare corespondentă să fie introduse pentru a se lua cu o mînă ceea ce se dă cu cealaltă. Această posibilitate trebuie însă exclusă. Operaţiunea nu poate fi făcută pe termen scurt, iar, din punct de vedere politic şi social, s-ar transforma o nemulţumire a unui segment al populaţiei într-o nemulţumire generală. Celelalte două posibilităţi - emiterea de monedă fără acoperire sau finanţarea prin împrumuturi externe (deşi este cu totul improbabil că s-ar găsi cineva care să acorde credite pentru plăţi de salarii!) - ar declanşa ambele cea mai gravă variantă a liberalizării preţurilor şi salariilor: cumularea integrală a efectelor lor negative şi eşuarea într-o ruinătoare cursă preţuri-salarii.

Neacceptarea revendicărilor salariale ar fi de departe o soluţie mult mai puţin gravă pe plan economic, în ciuda problemelor şi nemulţumirilor sociale pe care le-ar antrena. Aceasta ar obliga agenţii economici să înceapă restructurarea producţiei, acomodîndu-şi costurile salariale la rezultatele productive şi financiare. Efectul ar fi şomajul. Costul social al acestuia nu poate fi ignorat. Dar este oricum mai mic decît cel al unei curse preţuri-salarii. Din punct de vedere economic, o comparaţie este pur şi simplu de prisos, şomajul fiind singura ieşire posibilă - indiferent dacă ne place sau nu - din actuala gravă situaţie a economiei româneşti. Politic, însă, acceptarea şomajului este o opţiune grea. Guvernul actual se află într-o poziţie foarte incomodă pentru a adopta o asemenea opţiune; mai ales deoarece a evitat să vorbească sincer populaţiei despre ameninţarea şomajului, întreprinzînd în schimb o reformă căreia i se poate imputa că ar duce la o eventuală amplificare a acestuia peste dimensiunile pe care le-ar fi atins oricum, indiferent ce fel de reformă s-ar fi aplicat şi indiferent cine ar fi înfăptuit-o.

Este îndoielnic că guvernul actual - ca şi oricare al unui singur partid - va putea să-şi asume, politic şi social, responsabilitatea atît a refuzului revendicărilor salariale, justificat economic, cît şi a declanşării unui şomaj de anvergură, inevitabil de asemenea din punct de vedere economic. Tot ce va putea întreprinde va fi să încerce diverse paliative şi 'vopseli", care nu vor face decît să adîncească cercul vicios în care ne aflăm!

"EXPRES" Nr. 25/25 iunie - 1 iulie 1991

A ÎNCEPUT SAU NU REFORMA?

S-a împlinit un an de la instalarea guvernului Roman şi, implicit, de la lansarea actualului program de reformă economică. Dl.prim-ministru - sau, mă rog, televiziunea - au ţinut să marcheze momentul. Marile întrebări asupra reformei şi situaţiei economice reporterul nu le-a pus, ceea ce a uşurat mult sarcina premierului. Dar după cum a răspuns chiar şi la întrebările doar aluzive sau inconsistente datorită caracterului prea general, dl. prim-ministru ne-a demonstrat semnificativ la ce replici ne-am fi putut aştepta în cazul în care problemele ridicate de reporter ar fi fost incomode prin concretețe. Pentru guvernul actual lucrurile sînt clare: programul conceput şi aplicat de el însuşi este "exemplar" în plan est-european (fostele ţări frăţeşti ar putea fi chiar invidioase!), iar credibilitatea îi este asigurată de faptul că îl implementează oameni cu un profil moral corect, fără vreo legătură cu trecutul. Dacă nu totul este perfect, ne aflăm oricum pe aproape, şi dacă mai există şi unele neîmpliniri, acestea se datorează exclusiv neînţelegerii de către mulţi a esenţei programului de reformă şi nefolosirii de către agenţii economici a noilor posibilităţi create, de vină fiind eşaloanele doi şi trei ale vechii birocraţii care continuă să opună rezistenţă la schimbări. Guvernului nu i-ar reveni nici o responsabilitate şi, chiar dacă i-ar reveni, ce mai contează căci tot nu este dispus să şi-o recunoască. "Avem programe clare şi perspective minunate", "dispunem de toate condiţiile", dar nu aplicăm aceste programe şi nu folosim aceste condiţii - parcă am mai auzit, şi încă nu demult, asemenea cuvinte! Este într-un fel tragică lipsa de dorinţă sau de putinţă în a întreprinde evaluări bilanţiere obiective la un an de la lansarea reformei. Premierul a găsit cu generozitate bile albe în programul guvernamental de reformă, dar cu greu a admis că ar putea exista şi unele negre, refuzînd de fapt să le vadă altfel decît cel mult cenuşii. În continuare pentru premier, reforma pare un clişeu desprins de situaţia în sine a economiei, dînsul făcîndu-se a uita blocajul în care se află aceasta şi abominabila corupţie ce se manifestă la cele mai diverse nivele de decizie, fără măcar un gînd din partea celor cuprinşi de frenezia îmbogăţirii rapide că se înfruptă nu dintr-o plăcintă rumenită ci dintr-un cadavru.

Că există bile albe și bile negre este o realitate incontestabilă. Dar posibilitatea de a le împuțina pe ultimele constă tocmai în depistarea lor, în recunoașterea cu responsabilitate a existenței lor, ca o condiție a identificării corecțiilor necesare. Altfel se riscă a se intra într-un cerc vicios, din care nu sînt șanse de ieșire.Din noianul de întrebări posibile pentru evaluarea bilanțului reformei, una - deși contrariantă - ar fi foarte relevantă: a demarat sau nu reforma economică în România? Întrebarea poate într-adevăr intriga, în măsura în care de reformă se vorbește deja de un an de zile și programul guvernamental în domeniu se derulează efectiv. Totuși, întrebarea poate avea o anumită justificare. Căci dacă cineva are ideea de a rezuma constatările la faptul că nu s-a consemnat, pînă în prezent, nici un faliment - măcar al uneia din arhicunoscutele de acum întreprinderi-balast pentru economia națională - ar însemna că, practic, reforma încă nu a început!

Mai elaborat și mai nuanțat răspunsul ar fi că, pînă în momentul de față, pe linia necesarei reforme economice, s-au adoptat o serie de reglementări legislative și au fost introduse instrumentele de piață preliminare, dar restructurarea producției - componenta de fond - nu a pornit. Și dacă aceasta nu a pornit, înseamnă că reforma însăși nu a ajuns să opereze. Căci, în cazul în care restructurarea producției pe criterii de eficiență și rentabilitate ar fi demarat, ar fi fost realmente imposibil ca nu unul ci mult mai multe falimente să nu fi intervenit, știindu-se prea bine situația în care se găsește economia românească din punctul de vedere al competitivității. De altfel, o economie nu trebuie să fie neapărat într-o stare proastă pentru a se înregistra falimente. Dimpotrivă, dispariția unor întreprinderi și apariția concomitentă a altora reprezintă un semn de sănătate într-o economie normală de piață, o dovadă că mecanismul de autoreglare - de asanare și deopotrivă de inițiativă - economică operează.

Deocamdată la noi acest mecanism nu funcționează. Motivul este limpede. Întreprinderile private - care pot supraviețui doar dacă se adaptează cerințelor pieței - au o slabă reprezentare în economia românească. Oficiali guvernamentali vorbesc de o pondere a sectorului privat de circa 15 la sută. Nu s-a precizat în ce mod s-a calculat această pondere, ceea ce face cifra destul de incertă. În orice caz, luînd-o ca atare, nu poate fi vorba decît de gospodăriile țărănești din agricultură și de micile afaceri desfășurate pe baze particulare în comerț și servicii. În schimb, se știe că în industrie proprietatea a rămas aproape integral a statului. Privatizarea acesteia nu are nici măcar o bază legală, o lege în materie abia fiind înaintată parlamentului, unde se pare nu se bucură de o mare trecere. Iar crearea de întreprinderi particulare noi cu profil productiv - pentru care există în principiu asemenea reglementări legislative - se lovește,

în practică, de multiple bariere economice, administrative, financiare și de mentalitate. Deschiderea întreprinderilor particulare spre implicare în activități productive este încă mică, întrucît profiturile nu sînt rapide, iar capitalul avansat trebuie să fie important, ceea ce determină preferințele pentru implicări în sectorul comerțului și serviciilor, unde condițiile sînt relativ inverse. Există, însă, mulți întreprinzători privați care, prin capitalul deja deținut și prin spiritul de inițiativă avut sau dobîndit, sînt gata să se lanseze și în afaceri cu profil productiv, dar întîmpină opreliști descurajatoare: nu pot efectiv obține sedii pentru mici întreprinderi sau terenuri pentru a și le construi; procurarea utilajelor este o adevărată problemă, deși atîtea stau nefolosite prin întreprinderile de stat; nu există practic nici un fel de facilități pentru cei ce doresc a iniția noi activități de producție și care ar trebui să se bucure de un tratament preferențial față de întreprinzătorii din comerț și servicii; în fine, dificultățile în accesul la materii prime și energie constituie unul dintre cele mai mari obstacole. Și nu poate fi trecut cu vederea impedimentul de nedescris pe care a ajuns să-l reprezinte sistemul bancar însuși în calea derulării oricărei afaceri în România. Neavînd nici o echipare electronică, înecat în birocrația unor funcționari complet depășiți de noile reglementări și aflat, în plus, într-o acută criză de fonduri datorită blocajului financiar din întreaga economie, sectorul bancar pur și simplu nu mai face față. Unui acreditiv, unui simplu transfer de fonduri le trebuie săptămîni întregi pentru a fi comunicate între întreprinderi aflate pe aceeași stradă sau chiar în aceeași clădire.

Cele peste 85 de procente pe care le constituie sectorul de stat, concentrat îndeosebi în industrie, mențin pe mai departe economia ca un sistem neconcurențial. Multe din întreprinderile industriale de stat păstrează poziții de monopol și, ca atare, pentru ele nici nu există vreun imbold de a-și restructura spre eficiență producția, chiar dacă acum sînt rebotezate regii autonome sau societăți comerciale. Celelalte n-o fac dintr-un complex de motive diverse. Dar, în esență, pentru că restructurarea producției este un rezultat aproape exclusiv al spiritului concurențial care decurge din simțămîntul proprietății și, în ultimă și ultimă analiză, dintr-o necesitate economică. Actualele societăți comerciale cu capital de stat n-au nici simțămîntul propriei proprietăți și nici n-au fost confruntate pînă acum cu nevoia în sine de a-și restructura producția și a se adapta la cerințele pieței pur și simplu pentru a supraviețui. Așa cum este concepută, legea privatizării nu va schimba ceva cu adevărat semnificativ din acest comportament al întreprinderilor.

Guvernul are, desigur, dreptate cînd pretinde întreprinderilor să-și restructureze ele singure producția, căci realmente într-o economie de piață acest lucru cade în sarcina fiecărui agent economic. Dar și întreprinderile au dreptate să arate cu degetul spre

guvern, căci o fac de fapt către proprietar şi, într-o economie de piaţă, acesta este cel mai interesat în soarta propriilor proprietăţi şi, deci, trebuie să fie factorul de decizie.

Astfel încît, una peste alta, guvernul - oricare ar fi acela, respectiv cel actual sau unul de coaliţie - nu poate să nu se implice măcar în demararea unei restructurări a producţiei. Desigur preţul social va fi şomajul. Dar trebuie spus răspicat că nu există o altă soluţie de ieşire din actuala situaţie gravă a economiei româneşti, în care atîtea activităţi nu fac decît să irosească resurse materiale şi financiare în detrimentul altor activităţi de stringentă utilitate. Şomajul în România cifrează în prezent, după date oficiale, circa 120000 de persoane, ceea ce nu reprezintă nici 1,5 la sută din totalul forţei de muncă salariate. Pentru o ţară - obişnuită doar cu un şomaj ascuns în salarii scăzute - pare mult şi îngrijorător. Dar, potrivit standardelor economiilor de piaţă, este puţin. Şi oricine îşi dă seama că, în actuala situaţie gravă a economiei româneşti, şomajul este atît de mic doar pentru că nu s-a declanşat, continuînd să fie camuflat în spatele unor subvenţii care păstrează în viaţă artificial activităţi care nu se ţin financiar pe picioarele proprii. Despre şomaj în România nu vorbeşte nimeni serios - nu doar guvernul, dar nici partidele de opoziţie. Nimeni nu îndrăzneşte să prezinte deschis ameninţarea şomajului. S-ar putea spune chiar că nu se ia în mod responsabil în considerare perspectiva şomajului, plutindu-se pe undeva prin iluzia că acesta ar putea fi cumva evitat.

Din păcate, din această cauză - şi aici este înainte de toate responsabilitatea guvernelor postrevoluţionare - economia românească nu este echipată pentru a înfrunta realmente ameninţarea şomajului ce va deveni inevitabil. Mulţi economişti - printre care şi autorul acestor rînduri - au avertizat, încă imediat după evenimentele din decembrie '89, asupra necesităţii constituirii unui fond de restructurare a economiei naţionale care să fie alimentat din imensele resurse alocate în trecut unor investiţii megalomanice costisitoare şi care să fie destinat atît sprijinirii unor investiţii în activităţi de strictă utilitate cît şi susţinerii celor rămaşi fără slujbe sau nevoiţi să se recalifice. Un asemenea fond nu a fost, însă, creat, ci dimpotrivă - acţionîndu-se cu iresponsabilitate economică - fostele resurse pentru investiţii au fost, în mare parte, convertite direct în salarii, cu efecte dezastruoase manifestate în scăderea producţiei şi amînarea reorientărilor economico-industriale. Iar fondul de ajutor de şomaj - constituit într-un tîrziu din contribuţii de 1 la sută asupra salariilor - este departe de a fi suficient spre a înfrunta problemele create de un şomaj de anvergura celui ce va veni. Astfel încît acum, cînd restructurarea producţiei este de o acută stringenţă, iar şomajul bate într-adevăr la uşă, nu mai există resurse financiare nici pentru

demararea acestei restructurări şi nici măcar pentru o reală protecţie a şomerilor.

Indiferent dacă ne place sau nu, şomajul va fi în curînd marea problemă a economiei româneşti. A considera acum nivelul scăzut al acestuia o bilă albă - aşa cum face guvernul actual - este un fel de a-ţi fura propria căciulă. Şi riscul cel mai mare este că vei găsi strînse în ea, peste puţin timp, foarte multe bile negre, fără vreo şansă de a te mai face că le vezi doar cenuşii.

"EXPRES" Nr. 26/2-8 iulie 1991

PETRICĂ ŞI LUPUL

Guvernul s-a decis să ia singur taurul de coarne, adoptînd un program dur de asanare a economiei şi de intrare în realitate, care pentru mulţi va fi extrem de dureroasă. În ceea ce trebuia făcut mai de mult şi în ceea ce era bine să fi fost întreprins de către un guvern de uniune naţională s-a angajat actualul executiv. Vom vedea cu ce consecvenţă se va merge pînă la capăt pe calea măsurilor preconizate, cu ce efecte pentru reformă şi cu ce consecinţe pentru soarta guvernului însuşi.

Pierderi - de circa 150 miliarde lei - înregistrate în 1989 şi 1990 de întreprinderile nerentabile vor fi preluate, pentru ultima dată, de către stat şi sistemul bancar; mai concret, statul va suporta în cea mai mare parte efortul financiar al compensării, lansînd un împrumut public pe care se obligă să-l ramburseze treptat în anii ce vin. Odată preluate aceste pierderi, toate întreprinderile pornesc practic de la zero, urmînd a depinde exclusiv de fiecare din ele dacă ulterior va mai exista sau nu. În paralel, Banca Naţională va pune pe rol un program de creditare care să scoată economia din blocajul financiar existent, dar, pentru a se respecta prevederile aranjamentului cu Fondul Monetar Internaţional (FMI), creşterea volumului de credite nu va putea depăşi 15 la sută. Creditul va fi scumpit sever pentru a fi folosit doar de agenţii economici în măsură, prin rentabilitatea activităţilor depuse, să-l poată restitui. Creşterile de salarii nu vor fi subvenţionate de către guvern, ci vor depinde exclusiv de posibilităţile financiare ale fiecărei societăţi comerciale. În funcţie desigur de rezultatele economice concrete. În cazul regiilor autonome - unde guvernul se consideră reprezentant al proprietarului - se va merge pînă la destituirea consiliilor de administraţie care s-au angajat în negocierea de salarii peste posibilităţile financiare reale.

Preţurile interne la energie şi combustibili lichizi şi gazoşi (petrol, gaze naturale) vor fi aliniate la cele mondiale (prin transformarea acestora din urmă în lei la cursul oficial, care va fi devalorizat masiv spre a se apropia de cursul licitaţiei valutare). Efectul inflaţionist pe care această măsură îl va propaga în întreaga economie va determina o nouă acţiune de negociere a preţurilor între furnizori şi consumatori, care va trebui să se încheie pînă la 30 septembrie. Pentru stimulare, exporturi principale vor fi degrevate de

impozitul pe circulaţia mărfurilor. Subvenţii la unele resurse energetice interne (cărbune) şi materii prime (precum minereu de fier) se vor menţine. Susţinerea de la buget a preţurilor la unele produse şi servicii de consum pentru populaţie (combustibili, ulei, zahăr, chirii) urmează a se păstra doar pînă la stabilirea şi aplicarea unui sistem de indexare a salariilor la creşterea preţurilor, care să compenseze în parte rata inflaţiei. Paralel cu aplicarea accelerată a acţiunii de privatizare (conform proiectului de lege în domeniu), va fi declanşată procedura de declarare în faliment a întreprinderilor şi activităţilor care se dovedesc a nu avea şanse de reabilitare.

Particularii vor fi autorizaţi să intre pe piaţa licitaţiei valutare şi un nou curs oficial realist va fi adoptat, corespunzător indicaţiilor oferite de piaţa valutară şi în orice caz mult inferior celui oficial actual (vorbindu-se insistent de 120-125 lei dolarul). Pas decisiv în direcţia convertibilizării monedei naţionale şi unic criteriu al evidenţierii adevăratei rentabilităţi economice, noul curs oficial al leului nu a fost încă introdus şi nu va fi pînă cînd a doua tranşă din creditul acordat de FMI nu va fi disponibilă, iar Grupul celor 24 nu va fi oferit creditul de 1 miliard dolari promis, împrumuturi cu ajutorul cărora să se reconstituie rezervele valutare ale ţării (astăzi epuizate), ca garanţie a convertibilităţii. Într-un fel se încearcă şi o forţare a mîinii acestor două instanţe în disponibilizarea creditelor către România, avînd în vedere că tocmai FMI ca şi guvernele occidentale solicită abandonarea cursurilor paralele şi introducerea unui curs unic al leului. Cînd acest curs va fi operaţional, leul va rămîne într-adevăr singura monedă de circulaţie pe piaţa românească, dar posibil de a fi transferat pe plan intern în valută liber convertibilă la instituţiile bancare şi oficiile de schimb autorizate.

Aceste măsuri nu trebuie să surprindă, căci realitatea este că scadenţele gravei deteriorări a situaţiei economice veniseră. Şi că jumătăţile de măsură nu-şi mai puteau găsi vreun loc. Este lăudabil, însă, că guvernul - responsabil cel puţin în parte de situaţia creată în economie - a ales, totuşi, măcar în acest crucial al doisprezecelea ceas, calea ieşirii din marasm nu printr-o întoarcere în trecut, ci prin continuarea şi adîncirea reformei. Nesfîrşite pot fi analizele care să evidenţieze că, dacă guvernul actual nu ar fi făcut greşelile ce-i pot fi trecute în cont în aplicarea reformei şi că dacă n-ar fi aşteptat cu adevărat declanşarea dezastrului pentru a abandona jumătăţile de măsură, ar fi existat poate şansa ca durerile economice şi sociale ale intrării în realitate să fi fost mai mici. Căci oricum durerile economico-sociale erau inevitabile. Moştenirea a zeci de ani de gestiune economică aberantă era prea grea pentru ca simpla scoatere a măştii să nu dezvăluie, prin izbucnirea inflaţiei şi şomajului, gravele desfigurări ale unei economii care nu a fost supusă practic nici uneia din corecţiile cerute de piaţă. Ceea ce trebuie, însă, să li se

reproşeze înainte de toate guvernelor feseniste este tocmai încercarea fără sorţi de izbîndă de a nu fi spus lucrurilor pe nume, în iluzia că vechile rînduieli ar mai putea fi perpetuate, eventual sub o altă mască mai arătoasă, sau că reformele s-ar putea derula cumva fără un sever cost economic şi social. Şi că procedînd aşa cum au procedat, s-a ajuns în situaţia ca mai întîi căruţa economiei să se împotmolească de tot pentru ca guvernul, doar în lipsă de alternativă, să ia în sfîrşit măsurile necesare.

Previzibila împotmolire s-a produs de îndată ce economiei - recunoscîndu-i-se statutul de organism viu şi nu de simplu obiect - i s-a permis să reacţioneze la propria stare de sănătate. Maladiile sale profunde se manifestau la nivelul pieţei prin masivul dezechilibru dintre excesul de monedă şi volumul de mărfuri şi servicii disponibile. Liberalizarea preţurilor - începută în noiembrie trecut - urmărea tocmai să corecteze acest dezechilibru. Şi desigur ideal ar fi fost ca această corecţie să se producă prin stimularea ofertei. Dar chiar dacă ar fi existat alte condiţii, îndeosebi un sector privat semnificativ, efectul, într-o primă fază, ar fi fost tot reducerea cererii, care era nu mai puţin necesară. Puterea de cumpărare a leului - şi deci nivelul de trai - trebuiau să scadă pentru a se intra în realitate. Cererea este disproporţionat de mare în comparaţie cu oferta, şi mai mult decît se produce nu se poate consuma. Preţurile înalte ajungînd, prin lanţul industrial pe piaţa bunurilor de consum, s-a declanşat însă - ca reacţie economică firească - puternica presiune în direcţia sporirii salariilor pentru a se face faţă inflaţiei. Şi în momentul în care revendicările salariale fără acoperire au ajuns la nu mai puţin de 270 miliarde lei, era clar că ora marilor decizii a sosit. Satisfacerea acestor revendicări ar reface dezechilibrul profund dintre cerere şi ofertă. De fapt, însă lucrurile sînt chiar mai simple: bani pentru revendicările salariale nu mai sînt. Şi tipărirea de bani pentru a plăti salarii ar arunca economia într-o ruinătoare cursă preţuri-salarii.

A venit timpul - indiferent dacă ne place sau nu - să se aducă economiei corecţii în fundamentele ei, adică la nivelul producţiei. O economie de piaţă nu admite dezechilibre. Ele ies la suprafaţă în blocaje care o opresc să funcţioneze şi o obligă să se autoregleze. Şi corecţia reală nu poate fi decît şomajul.

Situaţia actuală a economiei româneşti trebuie privită drept în faţă, fără amăgiri: industria, la nivelul ei de competitivitate şi dotare tehnică, nu reuşeşte să exporte într-atît încît să-şi procure din import măcar necesarul propriu de materii prime şi energie de care, din motive naturale, nu dispune din resurse interne. Faptul că industria nu se ţine pe picioarele proprii are două consecinţe dramatice: pe plan intern, alte ramuri sînt puse să întreţină industria, ceea ce blochează îndeosebi posibilităţile agriculturii de a-şi realiza menirea asigurării nevoilor alimentare ale populaţiei la preţuri rezonabile: pe

...OTECA PUBLICĂ
...R ARGHEZI"
...anovei, Nr. 151 bis

plan extern, România trebuie să-şi consacre toate mijloacele financiare valutare disponibile pentru importuri de materii prime şi energie, fără a mai rămîne resurse şi pentru ceea ce ar trebui procurat cu prioritate din exterior: echipamente şi tehnologii moderne pentru restructurarea şi eficientizarea producţiei.

Este clar că ieşirea din acest cerc vicios nu poate avea loc decît prin amputarea industriei în acele activităţi şi întreprinderi care se dovedesc nu numai că sînt nerentabile dar mai produc şi pierderi ceea ce ar permite ca restul industriei să se ţină pe picioarele proprii, fără a mai fi nevoie de penalizarea agriculturii, iar resurse valutare să se disponibilizeze pentru importuri de echipamente şi tehnologii moderne.

Noile măsuri guvernamentale, dacă vor fi duse pînă la capăt, vor realiza această corecţie, deloc plăcută dar indispensabilă. Păcatul lor este că nu sînt însoţite de un program operaţional de privatizare. În orice caz, nemulţumirile sociale vor fi imense. Cînd, nu peste mult timp, şomajul va cuprinde 1 milion şi ceva de persoane, cînd, prin alinierea la preţul mondial şi introducerea unui curs oficial de 120-125 lei dolarul, benzina va costa 100 lei litru, Kilowatul-oră circa 4-5 lei şi preţurile tuturor produselor vor urca din nou ca urmare a scumpirii în lei a importurilor, iar indexarea salariilor nu va putea compensa decît parţial consecinţele, va fi un dezastru pentru guvern. De aceea asemenea măsuri - repet dureroase din punct de vedere social, dar indispensabile din punct de vedere economic, singurele care oferă speranţa într-o redresare a situaţiei - ar fi fost bine să fie adoptate de un guvern de uniune naţională. Dacă executivul actual - plătind tribut orgoliului de a se identifica el şi numai el cu reforma economică - a acceptat să preia integral grelele responsabilităţi este, în fond, treaba lui! Se vor repezi mulţi să-l sfîşie. Şi dacă pînă acum a ghidonat astfel lucrurile încît a evitat demisia sau demiterea s-ar putea ca, în noile condiţii, să nu mai reuşească. Paradoxal ar fi că ar putea cădea tocmai cînd ar merita mai puţin. Mai ales că cei ce ar veni în loc nu vor avea, nici ei la dispoziţie, decît tot măsuri nepopulare pentru scoaterea economiei din marasm.

În vechiul basm care l-a inspirat pe Prokofiev, Petrică s-a salvat de lup chemînd în ajutor un vînător dibaci. Cine îl va salva pe primul ministru de lupul cel mai de temut din această ţară: grava situaţie economică?

"EXPRES" Nr. 27/9-15 iulie 1991

IARNA CAR ŞI VARA SANIE

Acum în miez de vară, cînd căldurile îi împing pe oameni, dacă desigur le permite buzunarul, să caute briza mării sau răcoarea muntelui şi, dacă nu, măcar să se ascundă la umbră, puţini se gîndesc la iarna ce va veni. Şi care, judecînd după precipitaţiile abundente din acest an, ar putea fi una grea, cu zăpezi ca altădată.

Există vreo şansă ca sistemul energetic naţional să facă faţă unei asemenea ierni admiţînd că autorităţile în domeniu, acţionînd ca buni gospodari s-ar îngriji să-şi pregătească, de acum din vară, sania, după ce şi-ar fi construit din iarna trecută carul? Deşi nu este, din păcate, deloc aşa. Carul - respectiv o concepţie clară asupra rezolvării crizei energetice româneşti pe însăşi baza experienţei dureroase a anilor trecuţi - nu există. Iar în ce priveşte sania pentru iarna viitoare, ştirile care ne parvin nu sînt cîtuşi de puţin încurajatoare. În condiţiile scăderii producţiei interne de combustibil, stocurile pentru termocentrale nu au perspective de a fi constituite nici măcar la nivelurile minime. Posibilităţile de apel la import sînt grav afectate de dezechilibrul plăţilor externe. Reparaţiile la instalaţiile energetice sînt în mare întîrziere. Şi se continuă practica păgubitoare de a forţa folosirea, în vară, în mod prelungit hidrocentralele, deşi, în marea lor majoritate, acestea sînt construite pentru a acoperi nevoile doar din perioadele de vîrf ale consumului zilnic. Se compromite astfel singurul atu cu care se intra în acest an în iarnă, întrucît ploile abundente readuseseră, după ani de secetă, apele la cote satisfăcătoare în bazinele de acumulare.

Ministerul Industriei care păstoreşte şi energetica, a formulat un program în materie pînă în 1995, dar de planuri nu s-a dus lipsă nici pînă în prezent. Marea absenţă a fost şi continuă să fie, însă, voinţa politică de a privi lucrurile în faţă fără cruţare şi a se lua, în sfîrşit, deciziile dure dar inevitabile care se impun.

Un prim pas l-a făcut totuşi guvernul, prin hotărîrea recentă de a înlătura plafoanele de preţuri la unele produse şi servicii energetice. Luată pentru a permite concretizarea efectelor unei alte decizii - de a se alinia preţurile respective la cele mondiale în contextul introducerii unui curs unic realist al leului - această măsură, deşi va avea consecinţe dramatice, nu va putea nicidecum

rezolva pînă în iarnă dificilele probleme energetice ale țării, dar în principiu deschide calea unei soluționări de fond a acestora.

Aprovizionarea cu energie este una din cele mai grave constrîngeri ale economiei românești. Moștenirea lăsată în domeniu de regimul totalitarist comunist și, îndeosebi, de aberațiile strategiei economice promovate de Ceaușescu este deosebit de grea. Cu iresponsabilitate economică, industria a fost disproporționat dezvoltată față de resursele energetice disponibile pe plan intern (....)

Cu atît mai grav este faptul că, față de asemenea resurse sărace și un grad avansat de epuizare, industria promovată a fost de tip energofag - adică mare consumatoare de energie. (.....)

Rezultatul este că, de ani de zile, România este confruntată cu un masiv deficit de energie, care s-a adîncit mereu și care tinde doar să se accentueze (...)

La dimensiunile deficitului, este nevoie, pentru echilibrarea cererii și ofertei, de o creștere a prețurilor de cîteva ori. Se poate spune că piața agenților termici și a electricității în România are caracterul unei piețe negre, atît de mare este dezechilibrul dintre nevoi și disponibilități. La energie electrică, de pildă, deficitul a ajuns să reprezinte aproape două cincimi din disponibil. Și proporția tinde să sporească în contextul scăderii producției interne de combustibil, dificultăților în plățile externe și presiunii din direcția creșterii consumului. Deși firav, sectorul particular a intrat și el în consum și, în orice caz, dezvoltarea acestuia înseamnă nevoi suplimentare de energie.

Corectarea prin preț a actualului dezechilibru ar putea - estimativ - ținînd cont de anvergura posibilă a creșterii costurilor să scoată din consum circa o treime din consumatorii casnici și necasnici. Cei casnici vor trebui, fără îndoială, protejați cel puțin o perioadă. Guvernul prevede asemenea protecții temporare la combustibili și energie electrică pentru populație. Dar nu și pentru agenții economici. Aceștia vor trebui să preia integral și imediat noile prețuri. Și consecința va fi, fără dubii, una economic pozitivă - căci nu vor supraviețui decît activitățile și întreprinderile rentabile - dar cu o contrafață socială negativă: șomajul. Prețurile la cărbune vor fi încă subvenționate, pentru ca producătorii interni să nu impună, profitînd de monopolul deținut, sporirea lor la niveluri inaccesibile oricărui client (în special centralelor electrice). Dar prețurile la hidrocarburi - în cazul cărora pentru aprovizionare se apelează la piața externă deja prepondent la petrol și tot mai mult la gaze naturale - vor trebui să se alinieze la cele mondiale, prin transformarea acestora din urmă în lei la noul curs oficial masiv devalorizat al monedei naționale. La cursul oficial de 120-125 lei dolarul, de care se vorbește insistent, litrul de benzină va intra, curînd, în costurile agenților economici de stat sau particulari la circa

10-120 lei, litrul de motorină la circa 80-90 lei, păcura la 50-60 lei, kilowatul oră la 4-5 lei etc. Indiferent de consecințele imediate - respectiv creșterea prețurilor rezultînd din încercarea furnizorilor de orice fel de a transfera asupra clienților costurile sporite la energie - efectul final nu va putea fi decît acela, deloc plăcut dar singurul necesar pentru a se ieși din actuala gravă situație energetică și economică a țării: amputarea industriei în acele activități și întreprinderi care se dovedesc nu numai că sînt nerentabile, dar mai produc și pierderi și irosesc resurse. Aceasta ar permite ca restul industriei să dispună de energie și să se țină financiar pe propriile picioare, iar mijloace valutare vor putea să se disponibilizeze pentru importul de echipamente și tehnologii externe indispensabile restructurării și modernizării producției, inclusiv a sectorului energetic.

Șocul economic și social va fi dur. Dar, se va afla, în sfîrșit, care activități sînt rentabile și care nu. Vor primi un răspuns fără echivoc multiplele studii care astăzi, pe baza unor calcule fictive și nu a realităților, susțin fie viabilitatea fie, dimpotrivă, caracterul falimentar al acelorași activități energofage din siderurgie, metalurgie, petrochimie sau construcții de mașini. Oricum, va fi sigur că resursele disponibile - puține cîte sînt - vor fi distribuite spre activitățile care nu le irosesc ci, dimpotrivă, le folosesc într-un mod mai performant.

"EXPRES" Nr. 29/23-29 iulie 1991

CINE PE CINE PĂCĂLEŞTE?

Cu fiecare ocazie apărută, observatorii scenei politice româneşti au încercat să desluşească resorturile intime ale faptului că preşedintele Iliescu, care nu poate fi suspectat ca partizan al unor reforme radicale, a părut a "ceda", în atîtea rînduri, reformistului (de tip occidental) Petre Roman. S-au căutat explicaţii care trimiteau la interese politice pe termen lung sau de conjunctură, la legături personale între cei doi din perioada evenimentelor din decembrie şi chiar dinainte de acestea, la influenţe externe etc.

Numai că, la o analiză atentă, se poate constata că aproape de fiecare dată, dl. Iliescu nu prea a avut motive să-şi calce pe inimă şi să-şi abjure propriile concepţii pentru a "ceda" în faţa demersurilor propuse de premierul Roman pe linia reformei economice. Păi, să le luăm cronologic.

Trecem peste faptul că, în perioada de tranziţie pînă la alegeri, neîntreprinzîndu-se nici un fel de reformă în economie, preşedintele şi premierul, pe atunci în posturi provizorii, n-au făcut decît să se înţeleagă de minune în a lua măsuri care mai de care mai năstruşnice în scopuri electorale şi care, în numai cîteva luni, au dus economia de rîpă, mai ceva decît dezastrul moştenit de pe vremea lui Ceauşescu: ieftiniri de tarife, fără acoperire economică, la căldură şi iluminat; acceptarea reducerii săptămînii de lucru, în ciuda scăderii productivităţii muncii; iresponsabila convertire directă în sporuri de salarii a mijloacelor financiare alocate înainte unor proiecte de investiţii, chiar dacă megalomanice; ruinarea bugetului de stat; lichidarea excedentului de plăţi, a rezervelor valutare ale ţării şi contractarea, fără vreo şansă de rambursare, a unor credite comerciale externe etc.

Dar scadenţa unor asemenea măsuri păgubitoare pentru o economie şi-aşa sleită a venit repede. Şi după alegeri, trebuia afişat un spirit reformist de primă dimensiune - şi dacă nu exista trebuia inventat! - mai ales că tragicele evenimente din 13-15 iunie, în legătură cu care s-a considerat poate chiar nimerit ca preşedintele şi premierul să nu emită aprecieri tocmai identice, lăsaseră în străinătate o imagine lamentabilă asupra ţării şi conducătorilor ei. Şi un spirit reformist în domeniul economic ar fi putut întrucîtva estompa o

asemenea imagine, cu speranța că Occidentul va fi dispus în perspectivă să reia ajutoarele blocate, văzînd că noii guvernanți doresc, dacă nu democrația, măcar economia de piață.

Programul economic lansat la sfîrșitul lui iunie 1990 de către guvern, cu prilejul investirii sale, părea radical. Premierul își asuma o aură reformistă. Președintele rămînea să treacă drept conservator. Obligat să înțeleagă și să accepte situația, domnia sa se arăta, pentru mulți, a fi în defensivă și chiar a fi înghițit gălușca. Totuși, a avut forța să-i atragă premierului Roman atenția că merge prea departe acordînd autonomie gestionară întreprinderilor. Dar premierul l-a asigurat complice că nu are de ce să se teamă, căci autonomie-autonomie dar pîrghiile de comandă rămîn în mîna statului - adică a noastră, de! - centralizarea nefiind pe fond afectată. În plus, formula ar mai prezenta și avantajul că, dacă ar veni cîndva timpul să se majoreze niscai prețuri și cîțiva oameni să fie "restructurați", toate aceste rele ar putea fi puse în seama conducătorilor întreprinderilor și nu, doamne păzește!, în seama puterii "emanate" din revoluție. Președintele a înțeles și a "cedat"! Iar legea privind rebotezarea întreprinderilor de stat în regii autonome sau societăți comerciale - considerată piatra unghiulară a reformei - a trecut, prin parlament, în aplauzele generale!

Vremuri grele aveau, însă, să vină. Cînd s-a văzut că, din bugetul adus la pămînt, nu se mai poate extrage nici un șfanț - căci alimentarea lui cu resurse sărăcea pe măsură ce producția scădea - guvernul a considerat creșterea prețurilor singura ieșire, prezentînd-o, în autentic spirit reformist, ca liberalizare. Președintele "conservator" s-a speriat. Dar premierul i-a demonstrat că nu mai există bani pentru plata salariilor și i-a șoptit, așa ca pentru dînsul, că nu are de ce să fie preocupat, descriindu-i scenariul pe care guvernul îl avea în vedere. Liberalizînd prețurile, Occidentul nu poate decît să ne felicite - îi va fi spus premierul, căci probăm disponibilitatea către economia de piață. De fapt, într-o economie neconcurențială precum este cea românească,fără un sector privat, noi nu facem decît să mărim prețurile, neschimbînd nimic altceva, mai ales că păstrăm sub control prețurile la produsele și serviciile principale. Și, întrucît nu liberalizăm în același moment și salariile, cîștigăm de fapt timp. Bugetul va fi realimentat din impozitele și taxele mai mari la noile prețuri și dobîndim astfel un răgaz - va fi continuat premierul - căci pînă ce salariații vor cere noi "retribuții" va mai trece timp. Nu realizăm mare lucru, dar alternativă n-avem pentru că altminteri ar trebui să închidem măcar cîțiva din mastodonții industriali care ne produc atîtea pierderi, dar care reprezintă fala industrializării socialiste. Președintele a înțeles, poate chiar a zîmbit, și a "cedat" din nou!

Occidentul a continuat, însă, să nu ofere vreun credit în ciuda tot mai deselor campanii din partea guvernanților români de a-i cîștiga bunăvoința. Reforma trebuia deci, să vină cu ceva mai spectaculos și în fond mai concret. Iată cum a apărut legea fondului funciar. Aici președintele a pus piciorul în prag; nu exagerați cu restituirile, nu vă atingeți de IAS-uri și păstrați pe cît posibil CAP-urile! Nu era nevoie de prea multă intransigență, întrucît premierul avizase un proiect de lege care mergea exact pe aceste idei. Opoziția a venit însă cu multe deranjante amendamente. Conservatorii au făcut imediat presiuni ca acestea să nu fie acceptate. Președintele era gata să intervină. Aura reformistă a premierului era însă în pericol. Și atunci i-a sugerat președintelui că poate e mai bine ca legea să pară mai reformistă, în timp ce, prin instrucțiuni de aplicare, va fi adusă la ceea ce puterea, de fapt, dorește, mai ales că oamenii ei o vor aplica. Și președintele a înțeles și a "cedat" din nou!

Încă de la intrarea în 1991, guvernul a simțit că nu se va descurca cu bugetul pe noul an decît dacă mai liberalizează niscai prețuri - dintre acelea la produse de primă necesitate. Președintele nu dorea, însă, să se înceapă anul cu noi creșteri de prețuri și a obținut din partea grăbitului reformist premier amînarea celei de-a doua faze a liberalizării pentru iunie. Premierul era însă nestăvilit și a devansat-o la 1 aprilie. I-a explicat președintelui că nu mai poate face față revendicărilor salariale care se strînseseră amenințătoare între timp. A agitat iarăși spectrul închiderii colosilor industrializării socialiste și a arătat că, potrivit scenariului încă anterior expus, s-ar mai putea cîștiga un nou răgaz. De data aceasta, însă, în așteptarea a ceva foarte precis: creditele externe, căci, Occidentul părea a da semne că-și va mai schimba poziția "rigidă". La noile prețuri interne și deci la nivelul puternicei deprecieri a leului, un credit de pildă de circa 1 miliard dolari venit din Occident ar valora peste 200 miliarde lei, sumă cu care s-ar putea acoperi toate revendicările salariale, putîndu-se astfel, fără a schimba nimic în economie, face față situației pînă la noile alegeri. Și apoi vom mai vedea! Președintele a înțeles și a "cedat" din nou!

Dar Occidentul întîrzia nepermis cu creditele. În mod evident, trebuia scoasă încă o dovadă de reformism la suprafață. Salvarea: legea privatizării. Președintele era de-acum chiar intrigat: prea multe reforme deodată! Premierul l-a invitat pe președinte la o plimbare cu bicicleta în parcul Herăstrău și i-a spus între patru ochi că iarăși n-are de ce să se teamă, întrucît, dacă observă bine, legea privatizării, așa cum este concepută, îngheață de fapt privatizarea pe o perioadă de cinci ani și promovează mascat centralizarea economiei în mîna a cinci-șase instituții parastatale mamut. Președintele a înțeles și a "cedat" din nou! Iar legea privatizării a trecut în parlament, în ciuda contestării ei de către aproape întreaga opoziție. Executivul a putut

zîmbi şi el, întrucît putea taxa chiar opoziţia drept bolşevică pentru că respingea tocmai privatizarea!

Reformismul guvernului a mers pînă acolo încît nu numai că o a treia etapă a liberalizării preţurilor a fost demarată din iulie anul acesta, dar a fost agitată şi perspectiva imiuentă a introducerii unui curs unic al leului şi a convertibilităţii monedei naţionale. Preşedintele ajunsese excedat: astfel de măsuri exact în preajma alegerilor locale?! Dar premierul l-a asigurat că nu este vorba decît de o uşoară forţare a mîinii Occidentului de a oferi creditele cu care ne amăgeşte de atîta timp, căci, a adăugat premierul, le-am spus clar: nu ne daţi credite, nu adoptăm un curs unic! În plus, premierul l-a convins pe preşedinte că reinstaurarea gestiunii centralizate a valutei agenţilor economici de stat goleşte de semnificaţie introducerea unui asemenea curs, astfel încît nu trebuie să existe nici o temere că efectul ar putea fi acela al obligării întreprinderilor de a se alinia la durele exigenţe ale rentabilizării. Şi preşedintele a înţeles şi a "cedat" din nou!

Aşa că, una peste alta, preşedintele, dacă este conservator, nu a avut decît să "cedeze" fără mari probleme demersurilor executivului, pentru că reforma concepută şi aplicată de echipa Roman nu riscă în vreun fel să degenereze în prefaceri radicale, care ar demola într-adevăr vechile structuri şi mecanisme. Mai ales după reintroducerea gestiunii centralizate a valutei agenţilor economici de stat, din autonomia întreprinderilor n-a mai rămas mai nimic. Şi, din aceleaşi motive, un eventual curs unic al leului - ca factor de restructurare spre eficienţă şi competitivitate economică - este o biată poveste! De privatizarea, care ar ameninţa economia potrivit programului guvernamental, nu trebuie să avem nici o grijă. Iar, în asemenea condiţii, de la liberalizarea preţurilor este exclus să ne aşteptăm că va declanşa cumva vreun mecanism concurenţial, ci nu va face nimic altceva decît a făcut pînă acum: va muta aceeaşi situaţie economică la un nivel de preţuri mereu mai ridicat, fără a aduce măcar vreuna din corecţiile globale şi structurale necesare în economie. S-ar putea spune că puterea noastră face orice pentru a nu schimba nimic din economie cu scopul de a nu lăsa oameni pe drumuri, în şomaj. Preocuparea poate fi considerată chiar nobilă, deşi sugerează mai degrabă mentalităţi încremenite în trecut şi încercări de agăţare cu tot dinadinsul de scaune mai ales în perspectiva alegerilor.

Dar, neschimbînd nimic în economie, este o pură iluzie să se creadă că o vom duce altfel decît din rău în mai rău! Cu sau fără credite externe! Că nimic nu s-a schimbat în economie şi că reforma este doar pe hîrtie o dovedeşte clar faptul că nici măcar un faliment nu s-a produs şi ştim cu toţii chiar bine de tot, că sînt atîtea şi atîtea întreprinderi care aduc economiei doar daune. O întrebare gravă se pune însă: de ce se mai vorbeşte atît de reformă şi se pretinde chiar că ar fi cea mai avansată din ţările est-europene, cînd

aceasta de fapt nu există? Pentru a păcăli Occidentul? Ar fi o miză! Dar este cu totul şi cu totul nesemnificativă. Pentru că, de fapt, cu credite sau fără, ne păcălim pe noi înşine! Totul este ca oamenii să înţeleagă bine că s-au lăsat păcăliţi atîta amar de ani şi înţelept ar fi ca, măcar în ceasul al doisprezecelea, să nu mai accepte acest lucru. Chiar dacă a căzut Gorbaciov!

"EXPRES" Nr. 33/20-26 august 1991

SĂ UITĂM TRANDAFIRUL!

Răsturnările de la Kremlin au fost şi sînt de natură să aibă un impact puternic asupra României. Imediata vecinătate cu colosul de la Nord-Est, graniţa de sute de km cu acesta, copleşitoarea înrîurire a ceea ce se întîmplă la Moscova asupra evoluţiilor de altfel din întreaga Europă de Est şi, nu în ultimul rînd, masiva dependenţă economică de Uniunea Sovietică sînt tot atîtea motive. Dealtminteri, mult prea evidente pentru a se insista asupra lor.

Indiferent despre ceea ce a fost vorba la Moscova - lovitură de stat eşuată sau o capcană abil întinsă conservatorilor duri - semnificaţia şi efectele sînt, dintr-un anumit punct de vedere, aceleaşi. În chiar citadela creaţiei sale aşa cum îl cunoaştem, comunismul, ca practică socială, este pe terminate, dacă nu deja terminat.

Pentru România consfinţirea decesului comunismului ca practică socială este de o importanţă crucială. Şi dimensiunile economică, politică şi umană sînt de prim ordin, fără a le ignora cu ceva pe celelalte. Pentru că, înainte de toate, comunismul a fost un imens eşec economic, o sfidătoare dictatură politică şi o infinită umilinţă a omului. Mai pe scurt: o stare de anormalitate a societăţii.

Jumătăţile de măsură pe calea democraţiei şi reformei economice - cu care puterea actuală a cochetat după decembrie 1989 - primesc o grea şi probabil decisivă lovitură. Şi înţelepciunea liderilor politici trebuie să fie tocmai aceea de a le abandona cît mai repede cu putinţă. Şansele de abandonare a jumătăţilor de măsură sporesc, întrucît partizanii democraţiei şi reformei capătă nu numai o poate nesperată încurajare, dar şi posibilităţi mult superioare prin însuşi faptul că nostalgicilor după trecut sau pur şi simplu conservatorilor nedezminţiţi li s-au tăiat ghiarele.

Cînd doar primul act din loviturile de teatru de la Moscova apucase să se deruleze, comuniştii români - rebotezaţi sau consecvenţi titulaturii lor, aflaţi deschis în lupta politică sau fals retraşi în umbră dar gata să scoată capul la o adică - îşi vor fi frecat cu satisfacţie mîinile la gîndul că, în condiţiile revenirii la putere a conservatorilor duri la Moscova, şansele unor recuperări comuniste ar fi mai promiţătoare şi în România. Ceea ce le surîdea - o întoarcere la trecut - a fost receptat însă ca un grav pericol într-un larg spectru politic şi social românesc. Oameni cei mai diferiţi au reflectat

probabil cu infinit mai multă luare aminte la ceea ce a fost înainte de decembrie 89. Şi, din acest punct de vedere, este posibil ca - şi în condiţiile în care Gorbaciov ar fi rămas înlăturat de la Kremlin - dl. Verdeţ şi ai săi, aflaţi la lumină sau în umbră, să fi avut surpriza de a înregistra la primele alegeri libere la care ar fi participat, mult mai puţin decît ar fi sperat şi oricum mai puţin decît ar fi obţinut dacă românii nu ar fi văzut în revenirea conservatorilor sovietici pericolul unei reîntoarceri la ce-a fost şi în România. Pentru că înşişi loviţii de către durerile economice şi sociale ale reformei - din rîndurile cărora comuniştii sperau să-şi racoleze electoratul - vor fi devenit dintr-odată mai sensibili la ceea ce a fost, amintindu-şi că tovarăşul Verdeţ şi ai săi le-au oferit, ani de zile, doar promisiuni deşarte şi, în fond, mizerie economică, represiuni politice, agresiune psihică şi perspectiva unui viitor mereu mai întunecat.

Puterea actuală s-a arătat a fi înţeles aceste posibile implicaţii, care ar fi putut să i se întoarcă împotrivă, şi, luînd în considerare pericolele pe care o restauraţie de sorginte pur comunistă le-ar fi reprezentat pentru ţară, şi-a jucat onorant cartea într-o situaţie încă incertă. Ezitările par să nu îi fi fi lipsit, semn că vechi mentalităţi persistă şi desprinderea de trecut este anevoioasă. Reacţia a venit cu destulă întîrziere, ceea ce este un lucru cert. Şi, întrucît cîteva zeci de ore nu s-a aflat oficial decît că situaţia este urmărită cu atenţie şi preocupare, zvonurile şi-au făcut apariţia. Se spune că, la şedinţele Consiliului Suprem de Apărare, din partea preşedintelui au existat propuneri privind decretarea temporară a stării excepţionale, introducerea pe perioada acesteia a cenzurii şi continuarea activităţii partidelor politice dar fără declaraţii oficiale. Aceste propuneri ar fi întîlnit opoziţie din partea unor membri ai Consiliului, îndeosebi din partea preşedintelui Senatului, iar premierul ar fi părăsit chiar şedinţa. Zvonuri dacă informaţii oficiale nu se dau. Fapt negativ. Căci, neştiindu-se cine le-a lansat, nu se poate cunoaşte de fapt ce urmăresc, pe cine vizează pentru a-i crea capital politic şi pe cine, dimpotrivă, pentru a-i deteriora imaginea. În orice caz, faptul cert că o convocare a parlamentului nu a fost iniţiată - iar o cerere în acest sens din partea unui partid din opoziţie nu a fost luată în considerare - trimite la climatul în care s-au desfăşurat şedinţele Consiliului în cerc restrîns şi constituie un argument că propuneri de genul limitării chiar şi temporare a cadrului democratic au fost aduse în discuţie.

Deşi cu întîrziere, poziţia oficială a venit şi, spre avantajul ei, puterea a apucat s-o formuleze înainte ca situaţia de la Moscova să se inverseze. Este de subliniat că, indiferent de interpretările ce ar putea fi date, atît preşedinţia cît şi mai ales executivul au spus ceea ce trebuia, cerînd revenirea la constituţionalitate în Uniunea Sovietică, subliniind imposibilitatea opririi reformelor în această ţară şi, mai

ales, insistînd asupra ireversibilității drumului României către democrație și economie de piață. Asumarea - în ciuda posibilelor implicații negative în plan economic - a unei delimitări clare de tendințele din Uniunea Sovietică în eventualitatea rămînerii la guvernare a conservatorilor, nu a putut decît să ajute la ameliorarea imaginii interne și externe a puterii actuale, cu previzibile efecte pozitive pentru țară pe termen lung și chiar pe termen scurt. O poziție scăldată nu ar fi făcut decît să dăuneze țării și puterii înseși, punînd sub semnul îndoielii disponibilitatea spre reformă și democrație. A fost o lecție dură pentru putere, care a putut simți cît de palpabil este pericolul unei restaurații comuniste dacă, prin jumătăți de măsură, nu se taie din rădăcină răul care ne-a scos, pentru atîtea decenii, din normalitate economică și civică. Într-un moment de restriște, puterea însă s-a arătat, măcar în vorbe, a înțelege, chiar dacă desigur privind cu un ochi și la Occident, că reformele spre o economie de piață și democrație în România trebuie să le facem pentru noi înșine și nicidecum de dragul Occidentului. Iar dacă, prin aceasta Occidentul își va modifica atitudinea distantă de pînă acum față de România, este o altă problemă, care nu poate fi decît de bun augur.

Venirea rapidă a reformiștilor la Kremlin lasă intact capitalul politic care a apucat să fie cîștigat. Dar România nu mai poate fi la fel ca înainte de evenimentele de la Moscova. Aripile conservatorilor comuniști români sînt, fără îndoială, amputate. Puterea se va vedea probabil obligată să-și cruțe rîndurile și abordările pentru a sublinia desprinderea de trecut, dacă dorește să-și mențină pozițiile și să îndepărteze suspiciunile (de neocomunism), interne și externe, la adresa ei. Deschiderea sa către dialog cu forțele din opoziția democratică va fi poate mai mare și, în orice caz, binevenită ar fi reținerea în a-și impune jocul singură atît timp cît încă poate folosi dictatul majorității.

În asemenea condiții, o concertare a forțelor politice favorabile economiei de piață și democrației ar putea interveni ca un element marcant al evoluțiilor economice și politice românești. Cu atît mai mult cu cît rezultatele cele mai probabile ale viitoarelor confruntări electorale vor fi acelea în urma cărora nici una din forțele politice nu va cîștiga suficiente voturi pentru a putea guverna singură.

Ar fi nimerit ca o eventuală concertare a forțelor democratice să se axeze pe problemele economice, care sînt grave, presante și prioritare, iar pentru o reușită a reformei este nevoie de o colaborare fără echivoc a acestor forțe, singura modalitate ca populația să aibă încredere în virtuțile înaintării spre o economie de piață și să accepte durerile temporare, dar inevitabile, pe care le implică. Șansa unui sprijin extern din partea Occidentului pentru înaintarea spre o

economie de piață a sporit. Deja Administrația americană a declanșat procedura în vederea acordării către România a clauzei națiunii celei mai favorizate, iar deblocarea unor credite occidentale este de acum posibilă. Și investitorii străini devin mai încurajați.

În mod obiectiv, opțiunea externă către Europa trebuie întărită. Și, tocmai de aceea, cu atît mai stranii apar astăzi acele prevederi din Tratatul semnat de actuala putere cu Uniunea Sovietică prin a căror interpretare României i se poate bloca participarea la structuri instituționale europene pe care Moscova le-ar considera eventual ostile intereselor ei.Curios, însă, la anunțarea revenirii lui Gorbaciov, președintele Iliescu, persistînd în a nu înțelege implicațiile, s-a grăbit să se felicite cît de vizionar a fost semnînd acest tratat. Din cauza încercării de a se include prevederi de același gen, toate celelalte țări est-europene au avut înțelepciunea de a nu consimți la tratate similare. Și cît de nefericit se dovedește acum, cînd Basarabia își declară independența, că, la negocierea tratatului, s-a acceptat a nu se păstra măcar o portiță pentru o soluționare în spiritul dreptății istorice a problemei teritoriilor de peste Prut.

În urma evenimentelor de la Moscova, indiferent ce au fost acestea, României i s-au creat condiții de a face un pas semnificativ spre normalitate din toate punctele de vedere. Și dacă, din păcate, trandafirul a devenit un simbol al jumătăților de măsură către normalitate - pentru că formațiunea politică ce și l-a ales ca siglă și care a preluat puterea și se află la guvernare după evenimentele din decembrie 1989 a promovat doar jumătățile de măsură - atunci trandafirul trebuie uitat! Înainte de toate de înșiși foștii și actualii lideri ai acestei formațiuni.

"EXPRES" Nr. 34/27 august - 2 septembrie 1991

SUS COMUNISMUL, REFORMA KAPUT!

Dumnezeu nu dă niciodată cu parul! Această vorbă din bătrîni arată mai bine ca oricare alta că niciodată soarta nu-i pedepsește imediat pe cei care au înfăptuit o fărădelege, ci exact cînd se așteaptă mai puțin și cînd par a se simți mai în voie. Cînd, pentru interesele lor de putere, actualii noștri guvernanți au asmuțit români contra românilor - chemînd în mai multe rînduri mineri în ajutor și folosindu-i condamnabil ca batalioane de ordine publică - nici nu s-au gîndit, probabil, că roata se va învîrti și că manipularea intervenției unor categorii sociale este un joc cu focul mai mult decît periculos, care, o dată și-o dată, li se poate întoarce împotrivă. Cînd, în cursul și ulterior evenimentelor din 13-15 iunie 1990, erau împroșcați cu invective de către propaganda guvernamentală că nu sesizează "interesele naționale" și ipoteticile acțiuni ale unor "forțe destabilizatoare", mulți - inclusiv semnatarul rîndurilor de față - avertizau puterea că va veni, mai devreme decît ar putea crede, timpul cînd cei puși să îngroape fizic și moral fenomenul Piața Universității vor fi cei care vor bloca Piața Universității, protestînd împotriva puterii înseși. Nu trebuia să fii vreun ghicitor pentru o astfel de prezicere. Era suficient a avea în vedere grava situație economică și promisiunile deșarte în care puterea, din motive electorale, se angajase. Căci, de îndată ce oamenii manipulați se vor fi trezit, receptînd că li se vînduseră iluzii și baliverne, nu aveau să mai pregete a reacționa. Scadența a sosit! Dacă de la început oamenilor li se va fi spus verde în față că vor veni vremuri grele poate disponibilitatea acestora de a accepta durerile ar fi fost alta și lucrurile s-ar fi derulat altfel. Așa, însă, s-a ajuns la o tragedie!

Întrucît despre o tragedie națională este vorba. Și responsabilitatea creării acesteia aparține puterii. Este strict imposibil de acceptat ca, într-o democrție, minerii sau oricare altă categorie socială - indiferent în ce situație economică se află! - să-și facă dreptate singuri, cu bîta, și, cu atît mai puțin, să impună ordinea pe care o voiesc, dînd jos guverne, schimbînd oamenii politici, dictînd condițiile sociale în afara posibilităților economiei, maltratînd polițiști, etc.,etc. Nimeni nu poate face ce vrea într-un stat de drept. Dar cine să-i fi convins că este inadmisibil și cine să-i fi oprit dacă nu

înțeleg? Un președinte care, din păcate, le-a dat nas să facă tocmai ceea ce fac, salutîndu-i cînd altă dată veniseră pentru a "apăra puterea" și mulțumindu-le în final pentru contribuția adusă la restabilirea ordinii și degajarea circulației și chiar plantarea de flori în Piața Universității? Atunci, poate premierul care - chiar dacă, să spunem, nu a făcut și el exact ca președintele - nu s-a desolidarizat, însă, în nici un caz de acțiunile acestuia, și în plus a fost cel care a turnat gogoși despre pariuri cîștigate, în loc să explice inevitabilitatea durerilor tranziției? Atunci, poate armata și serviciile secrete, care n-au întreprins ceea ce era necesar pentru a spăla rușinea implicării lor în represiunile din decembrie '89 și care ulterior nu s-au învrednicit să-și construiască imaginea clară a apolitismului ce trebuie să le caracterizeze, preferînd să joace destul de transparent cu puterea actuală? Atunci poate Prea Fericitul Patriarh Teoctist, care își permite acum să facă apel la rațiune și înțelepciune, în timp ce nu a fost în stare să se alăture cu crucea în mînă tinerilor în 21 decembrie '89 sau măcar să incrimineze violențele în iunie 1990? Realitatea este că, la nivelul nici uneia dintre aceste structuri nu exista legitimitatea de a-i opri pe mineri dacă întradevăr au venit din proprie inițiativă.

Prins la mijloc, premierul Roman a cedat, depunîndu-și mandatul. Din păcate, în situația existentă, este vorba de o regretabilă satisfacție dată minerilor, care nu au decît a considera că ceea ce visează peste noapte și obțin, mai ales că se dovedește a fi avut cîștig de cauză prin mijloace de forță. Deși, în situația dată o soluție nu era deloc ușoară, rezolvarea acceptată de președinte este una inadmisibilă din punctul de vedere al statului de drept. Și este de mirare că opoziția nu a condamnat clar acest lucru, îmbătîndu-se cu apă rece și căzînd de fapt într-o cursă. Nu este vorba de a plînge guvernul Roman, pentru că acesta nu a înțeles din timp ce trebuia întreprins spre a nu se expune unei asemenea situații. Guvernul Roman a greșit, în primul rînd, atunci cînd nu a spus clar că reforma va antrena dureri economice și sociale, lăsînd dimpotrivă cel puțin impresia că, prin protecție socială, aceste dureri vor fi compensate, cu toate că știa bine că nu exista acoperire economică pentru asemenea compensări. Guvernul Roman a greșit, în al doilea rînd, crezînd că un singur guvern poate realiza reforma. Nicidecum, aceasta are nevoie de sacrificiul a 3-4 guverne. Cînd coarda se va fi întins, un alt cabinet trebuia să ia locul celui precedent pentru a debloca tensiunea astfel încît reforma economică să poată fi dusă mai departe. În al treilea rînd, guvernul Roman s-a încăpățînat să nu accepte din vreme trecerea la o guvernare de uniune națională, infinit mai bine situată pentru a înfrunta nemulțumirile sociale implicate, dimpotrivă izolîndu-se într-un fel de turn de fildeș după ideea neprofitabilă că ar deține monopolul competenței în domeniu.

La venirea minerilor în Bucureşti, jocurile se pare erau deja făcute. Era deja tîrziu pentru dl. Roman să bareze bulgărele de zăpadă, chiar dacă ar fi acceptat un dialog de ultimă instanţă în stradă cu minerii şi chiar dacă îşi dăduse bine seama că venirea acestora fusese poate provocată tocmai pentru a determina căderea sa şi că oricum intervenea deloc întîmplător în preajma unei decizii asupra interzicerii forţelor politice comuniste şi asupra dezvăluirii celor implicaţi în încercarea de restauraţie comunistă din perioada puciului moscovit şi în chiar preziua proiectatei introduceri a convertibilităţii leului, măsură esenţială pe calea reformei. Ca unic reper al autenticei rentabilităţi a întreprinderilor, convertibilitatea nu putea evita declanşarea şomajului, dar fără aceasta nici nu poate fi vorba de reformă şi de o asanare economică de natură să contureze măcar perspective de ameliorare a situaţiei.

Atenţie deci la comunism! Pericolul de aici vine. S-ar putea ca autori de diversiuni să fi vizat prin prezenţa din nou a minerilor la Bucureşti nu doar pur şi simplu schimbarea echipei Roman, ci crearea unei asemenea stări de lucruri în care, orice nou guvern ar prelua puterea, acesta să fie nevoit, datorită "nemulţumirilor populare", să blocheze necesara reformă economică şi, totodată din cauza "dezordinilor", să ne pretindă un cec în alb pentru a accepta, oricînd şi oricum, intervenţia armatei şi forţelor poliţieneşti. Nu există probe certe că este vorba de vreo tentativă de puci comunist, dar că numai comuniştilor le poate conveni la ceea ce s-a ajuns este sigur! Inutil de subliniat că, într-o atare situaţie, orice fel de ajutor economic extern ar fi din nou blocat. Şi-aşa, numai după cele întîmplate la Bucureşti, este greu de crezut că străini, de indiferent ce sorginte, vor considera că mai pot avea de-a face cu România şi că o vor aprecia altfel decît o "ţară neguvernabilă", contînd mai puţin cine se va afla concret la putere.

Cu ce s-ar alege ţara şi oamenii înşişi dintr-o blocare a reformei? Cu un comunism de tristă memorie. Că guvernul Roman a făcut fără îndoială greşeli - unele grave - în conceperea şi aplicarea reformei este sigur! Dar acest lucru trebuie despărţit de reforma în sine, de a cărei necesitate se pare a fost convins, deşi a acţionat numai cu jumătăţi de măsură. Cerinţa acesteia nu poate fi pusă în discuţie. În timp ce, dacă analizăm revendicările minerilor - la care din păcate se asociază şi alte sindicate, deşi nu împărtăşesc şi metodele "minereşti" de promovare a acestora - numai de reformă nu este vorba, ci de întoarcerea la cel mai penibil centralism comunist! Fără a ne mai referi la conţinutul economic în sine al acestor revendicări care a pierdut orice fel de legătură cu posibilităţile actuale ale economiei.

Depinde exclusiv de forţele politice româneşti şi de înşişi cei care se dovedeşte că acţionează subteran, dar atît de eficient, să

înţeleagă bine că, dacă reforma va fi blocată, ţara, aflată şi-aşa în dezastru, nu va face decît să se adîncească şi mai mult în marasm. Cale de întoarcere nu poate şi nu trebuie să existe. În ciuda nemulţumirilor sociale care au apărut şi care vor mai apărea, este indispensabil ca reforma să meargă înainte. Şi primul pas este dezvăluirea dezastrului în care se găseşte economia românească şi de care unii nu sînt, se pare, pe deplin conştienţi, cochetînd cu ideea absurdă că, venind ei la putere şi înfăptuind un gen de perestroika, durerile sociale ar fi eliminate şi economia s-ar redresa.

În formarea unui nou guvern, lucrurile sînt departe de a fi simple. Puterea vorbeşte de un guvern de deschidere şi nu de uniune naţională, semn că doreşte menţinerea priorităţii sale absolute rezultînd din alegeri, deşi situaţia s-a schimbat, în timp ce forţele din opoziţie cer în general o reprezentare cvasiparitară şi oricum un prim-ministru neutru. O altă problemă o constituie prezenţa, sau nu, în guvern a forţelor din afara arcului parlamentar. Iar PNŢcd, care vizează de fapt înlăturarea preşedintelui, respinge participarea la un guvern de uniune naţională, reclamînd un guvern de tranziţie, format din tehnicieni, cu unica misiune de a organiza alegeri generale şi prezidenţiale anticipate. Soluţia ar fi cea bună, dar ar fi valabilă îndeosebi în cazul unei constituţionalităţi existente. Situaţie în care, din păcate, România nu se găseşte. Să se aştepte, sau nu, finalizarea Constituţiei pentru organizarea alegerilor? În instabila situaţie creată, ar fi nimerit, sau nu, din punct de vedere politic, să fie decapitată şi instituţia prezidenţială? Scenariştii noştri nedezminţiţi au avut însă grijă să soluţioneze dilema, aruncînd imediat în joc sămînţa confuziei: Regele ar fi forţat intrarea în ţară, desigur prin Transilvania (pe care de altfel doreşte s-o vîndă!), ba mai mult ar fi şi reuşit potrivit unor zvonuri, fiind găzduit de cine altul decît de însuşi Laszlo Tokes!

Şi, ca atare, d-lui Iliescu i s-a deschis calea să propună ca nou prim-ministru un general şi - dacă partidele de opoziţie nu ar accepta - să impună un guvern de tranziţie militară, aşa cum de altminteri a sugerat Partidul România Mare. Inutil de menţionat că astfel ar deveni clar, deşi indirect, că, în spatele venirii minerilor la Bucureşti şi al înlăturării premierului Roman, s-ar fi aflat capete înalt gradate care, de altfel, nu au ordonat apărarea sediilor guvernului şi parlamentului, dar care s-au grăbit apoi să anunţe că au înzestrat cu muniţie de luptă unităţile militare, semn că sînt gata să riposteze cu foc la încercări de atingere a instituţiei prezidenţiale. Şi, în plus, s-ar confirma - cel puţin tot indirect - că dl. Miron Cosma nu este chiar numai lider al minerilor, ci şi un vîrf de lance al unor forţe nu tocmai obscure, dar cărora le place să lucreze obscur (oare de ce un alt lider al minerilor declara, chiar la Cotroceni, că se teme că "aceştia au fost folosiţi pentru un program de stopare a reformei"?).

Oricum, o grea răspundere apasă asupra celor ce s-au angajat în diverse jocuri,dacă le-au făcut pentru a bloca democrația și reforma. Și cea mai grea răspundere va aparține d-lui Iliescu dacă s-a putut preta să joace cu aceștia. Cum crede dl. Iliescu că România s-ar putea salva din dezastrul economic în care se află fără o deschidere spre Europa? Sau nu înțelege că stoparea reformei o va menține în sine în marasm și în plus acesta va fi adîncit prin întreruperea oricărui ajutor extern? Sau chiar nu-și dă seama dl. Iliescu că, acceptînd toate revendicările minerilor, se lansează într-un cerc vicios fără sfîrșit? Nu realizează că, de fapt, cade în aceeași eroare a minciunii dinaintea alegerilor din 20 mai? De unde va acoperi dl. Iliescu miliardele cerute de mineri? Și apoi zecile sau chiar sutele de miliarde pe care, în lanț, le vor pretinde alte categorii sociale, de vreme ce minerii le vor fi primit? Dl.Iliescu are desigur cunoștință de situația economică gravă, care nu permite oricui ar fi la putere să se angajeze în promisiuni populiste. Și să nu se mire dl.Iliescu dacă minerii, simțindu-se mințiți, vor mai veni încă o dată - și asta curînd! - la București. Și atunci vor veni într-adevăr nechemați de nimeni și cu un singur gînd: să dărîme comunismul!

"EXPRES" Nr. 39/1-6 octombrie 1991

Octombrie 91 - octombrie 92

Guvernarea Stolojan

- "Dezordonata" reformă Roman, cu consecinţa ei principală dezechilibrarea marilor corelaţii din economie - grea moştenire pentru guvernul Stolojan
- Sfidînd iarna şi diversele condiţii potrivnice dar mai ales puternicele împotriviri politice, Stolojan ia taurul de coarne introducînd cursul unic şi convertibilitatea parţială a leului, făcînd un pas imens pe linia ireversibilităţii reformei căci, ca semnificaţie pe termen lung, comunismului i s-a tras astfel preşul de sub picioare
- Nu întîmplător, stîngismul economic, nostalgic faţă de trecutul autoritarismului politic şi faţă de oala comună a centralismului, începe să se manifeste deschis împotriva reformei
- Fără un arc politic de susţinere în spate, Stolojan nu atacă problema problemelor - restructurarea industriei - acceptînd ca rău-platnicilor să li se şteargă datoriile iar segmentului falimentar al industriei să i se permită să trăiască prin inflaţie pe seama populaţiei
- În vara anului 92 un curs într-adevăr unic în România; dar din nefericire şansa este pierdută din cauza faptului că politica şi-a băgat, ca şi în alte rînduri, coada
- Sub puternice presiuni politice, Stolojan coboară în final ştacheta guvernării sale acceptînd jumătăţi de măsură în reducerea subvenţiilor de preţ
- Alegerile din septembrie 92 şi perspectivele reformei: stîngismul economic dobîndeşte poziţii întărite pentru că din păcate încă s-a putut cîştiga cu baliverne
- Efectul irezistibil al cursului unic şi convertibilităţii chiar şi parţiale - absorbţia în economie a devalorizării leului este obligatorie pentru oricare guvernanţi, indiferent de culoarea lor politică

ALEGEREA-I BUNĂ, DEZASTRUL E MARE!

Că ne-am înfundat rău de tot în mocirlă și se pare că sîntem condamnați a o face în continuare este cert. Că trebuie să supraviețuim ca națiune este iarăși sigur, măcar în speranța că generația următoare, eliberîndu-se de comunism, va avea înțelepciunea ca, punînd umăr lîngă umăr, să se sprijine spre a ieși la suprafață.

Așadar, neavînd la dispoziție acum decît această speranță, să ne permitem mica bucurie că, într-o stare de acută criză, forțele noastre politice parlamentare s-au putut pune de acord - și încă neanticipabil de repede - asupra celui care să formeze noul guvern.

Personalitatea acestuia pare că a contribuit la facilitarea unei decizii rapide. Dl. Stolojan era un binecunoscut al scenei economice și politice românești, deși intrase în aceasta nu cu mai mult de un an și ceva în urmă, cînd, ca ministru de finanțe, fusese cooptat în echipa Roman. În mod paradoxal, era, ca economist, o floare rară într-o echipă care își propunea să inițieze și să înfăptuiască reforma economică. Și, din toată echipa, era singurul care avea în spate atuul de a fi fost nu doar teoretician, ci și practician economist. Lucrase mult timp în ministerul de finanțe, îndeosebi în departamentul relațiilor externe. Și într-o perioadă cînd cei cu o anumită competență trebuiau să rămînă anonimi, a ajuns să devină cunoscut într-o împrejurare care îl onorează. Pe la sfîrșitul anului 1987, Ceaușescu se decisese să achite în avans cele 1,8 miliarde de dolari către Banca Mondială, practic ultimele principale datorii pe care România le mai avea către străinătate. Unele dintre datoriile către Banca Mondială fuseseră contractate după 1982, cînd, în condițiile creșterii substanțiale a dobînzilor pe plan mondial și fluctuațiilor masive ale cursurilor valutare, Banca Mondială schimbase modalitățile de creditare, impunînd dobînzi variabile (nu fixate dinainte, ci în funcție de evoluțiile de pe piață pe timpul rambursărilor) și acordînd împrumuturi calculate în valoarea unui "coș de valute". Întrucît, în 1987, cursul dolarului în alte valute se prăbușise pe piețele de schimb, împrumutul acordat României apărea, exprimat în dolari, a valora mai mult decît în 1982, cînd fusese primit, din simplul motiv că era constituit în principal din componente în alte valute, care în 1987 ajunseseră să echivaleze cu mai mulți dolari. Era desigur doar o

aparență, pentru că dolarul devalorizat din 1987 nu mai reprezenta tot atît cît în 1982 (deci în "termeni reali", cum se spune, împrumutul avea aceeași valoare). Ceaușescu a cerut, însă, negociatorilor români să nu se accepte a se rambursa "mai mulți" dolari decît s-au împrumutat, declanșînd o vastă acțiune propagandistică împotriva imperialismului care subjugă popoarele punîndu-le să suporte povara așa-numitului "risc valutar". Dl. Stolojan nu s-a implicat în susținerea unui asemenea neprofesionist demers către Banca Mondială și a fost bineînțeles destituit din funcția de director în ministerul de finanțe. În echipa Roman a fost considerat, pentru o perioadă destul de lungă, un obstacol în calea reformei. Realitatea este că dl. Stolojan, ca ministru de finanțe, avea înainte de toate obligația de a menține în viață, măcar pentru a putea plăti salariile, un buget care fusese complet devastat de măsurile iresponsabile adoptate de guvernanți, în scopuri populist-electorale, în perioada pînă la alegeri, și care tindea să ajungă în colaps datorită continuului marasm economic. Paradoxal este faptul că dl. Stolojan a părăsit echipa Roman în urma unei confruntări de opțiuni asupra abordării reformei, în care opinia cea mai reformistă i-a aparținut. În aprilie 1991, cînd s-a pus problema ca liberalizarea prețurilor să cuprindă și produsele alimentare, dînsul s-a pronunțat pentru varianta mai radicală, care elimina subvențiile, determinînd prețuri mai înalte, dar asociate unei compensații mai ridicate decît cea care s-a acordat. Se pare, deci, că dl. Stolojan, ca partizan convins al reformei, a înțeles că dacă, la început, se putea opta între o "terapie de șoc" și o "înaintare în pași mici" pe calea reformei, de îndată ce s-a adoptat însă "terapia de șoc", jumătățile de măsură nu-și mai au nici un rost, nefăcînd altceva decît să prelungească perioada inevitabilelor efecte sociale negative ale reformei și să amîne apariția așteptatelor efecte economice pozitive, singurele apte de a justifica, și nu compromite, reforma și de a convinge populația că are un sens să-i accepte temporar durerile.

Dl. Stolojan a declarat, de altfel, că nu ar fi consimțit misiunii de a forma un nou guvern dacă nu ar fi primit încredințarea din partea formațiunilor politice care i-au acordat sprijinul că se va merge mai departe pe calea reformei. Desigur, în practică, misiunea va fi deosebit de grea, căci situația economică este dezastruoasă, iar părerile partidelor politice asupra reformei sînt diferite. Atuurile d-lui Stolojan îi vor fi, fără îndoială, folositoare. Este economist și acest lucru îl face deschis către o abordare mai coerentă, secvențială asupra măsurilor intercorelate ce trebuie adoptate pe calea reformei. Se bucură de reputația unui om integru, care, în orice caz, a rezistat tentației de a-și fi utilizat funcția avută pentru a se chivernisi sau a se "privatiza", cum peiorativ a ajuns să se spună, prin rude sau intermediari - ceea ce îi dă un important ascendent moral, o credibilitate mai mare și șansa de a primi suport din partea

formaţiunilor politice din opoziţie. În sfîrşit, dl. Stolojan este recunoscut pe plan internaţional, inclusiv în cercurile financiare, ca interlocutor serios şi valabil, ceea ce are mare importanţă pentru ca fluxurile de capital din exterior să nu fie complet oprite sau chiar să devină un factor cu contribuţie relevantă dacă, pe plan intern, se vor face eforturi ca nu numai noroiul să constituie imaginea ţării.

Perioada negocierilor în vederea formării echipei guvernamentale constituie pentru dînsul o experienţă de primă însemnătate, întrucît reprezintă o acomodare implicită cu diversele interese, cu presiunile şi veleităţile personale. După aceea, partenerii de confruntare devin sindicatele, nemulţumirile sociale, de fapt economia însăşi, cu problemele sale teribil de grave, cărora oricine ar guverna le poate face faţă doar deosebit de greu. Bilanţul guvernării Roman este considerat de unii încurajator pentru promovarea reformei, iar de alţii o adevărată tragedie. De fapt foarte complex, el poate fi, însă, sintetizat de sintagma: o reformă care a început, dar fără a fi făcut măcar un pas pe fond, căci nimic din structurile economice nu s-a schimbat. În mod normal un guvern de tranziţie - cum este cel ce va fi alcătuit de dl. Stolojan - ar urma să stea deoparte de implicarea în marile decizii, căci abia începerea reformei pe fond va antrena marile dureri economice şi sociale. Dar însăşi grava situaţie economică face să nu se mai poată aştepta. Va depinde foarte mult de sprijinul pe care forţele politice vor fi dispuse să-l acorde d-lui Stolojan şi de determinarea sa de a dezvălui şi combate corupţia de a spune întregul adevăr asupra situaţiei economice şi de a explica populaţiei că nu există de fapt alternativă la durerile reformei. Oricum, dl. Stolojan trebuie să se sprijine înainte de toate pe sine, făcînd din principii scutul care să-l ferească de a deveni marioneta cuiva, indiferent de cine ar fi vorba.

Primul test va fi înfruntarea cu preşedintele Iliescu în delicatele probleme economice, politice şi sociale legate de promisiunea făcută de acesta din urmă minerilor de a li se satisface revendicările înaintate. Dezastrul economic pe care îl va genera o acceptare integrală a acestor revendicări ar fi mai mare decît cel pe care l-ar provoca refuzul şi, deci, o prelungită grevă a minerilor. Căci un şir de revendicări ar veni, firesc, din partea altor şi altor categorii socio-profesionale, pe care o economie sleită, precum este cea actuală, nici nu poate fi vorba că ar fi în stare să le suporte. Dacă va consimţi integral revendicărilor minerilor înseamnă că dl. Stolojan va porni cu stîngul. Să sperăm că n-o va face. Iar dacă se vor exercita presiuni asupra sa în acest sens să nu pregete a-i lăsa pe cei ce s-au angajat în promisiuni fără acoperire economică să-şi rupă ei gîtul!

"EXPRES" Nr.40/8-14 octombrie 1991

ROMAN A MERS PREA ÎNCET, NU PREA REPEDE

În situaţia dată, dl. Stolojan - orice bune intenţii l-ar fi animat - a dispus evident de un spaţiu restrîns de manevră în constituirea echipei noului executiv. Tot aşa va fi şi cel pe care îl va avea la dispoziţie în guvernare. Presiunile la care a fost supus în alcătuirea echipei - provenind cel puţin din poziţiile diferite ale forţelor politice participante - se vor prelungi. Problemele economice cărora va trebui să le facă faţă sînt grave şi sînt aceleaşi pe care le-ar avea de înfruntat oricine s-ar afla la putere. Mai important, însă, opţiunile sînt strict limitate în privinţa acţiunilor de întreprins.

Cei ce aşteaptă de la guvernul Stolojan miracolul de a pune economia pe roate în răgazul scurt pe care îl are sînt naivi. Iar cei ce cred că în promovarea reformei - admiţînd că o acceptă ca principiu - pot interveni schimbări fundamentale de orientare în ce priveşte concepţia şi ritmul, trăiesc pur şi simplu în afara realităţilor economice. Indiferent că unora le place şi altora nu, guvernarea fesenistă - şi această formulare este de reţinut pentru că include şi executivul din perioada de tranziţie pînă la alegeri şi nu doar echipa Roman postelectorală - a lăsat o moştenire care, înainte de toate, se manifestă în îngustarea opţiunilor pe calea reformei.

În înfăptuirea acesteia - nemaiinsistînd asupra necesităţii ei, care era în afara oricărei discuţii - existau, în mare, două posibilităţi: "terapia de şoc" şi "înaintarea în paşi mici". Fiecare dintre acestea prezenta avantaje şi dezavantaje. Punîndu-le în balanţă, "terapia de şoc" era însă preferabilă; dureri economice şi sociale mai mari vor fi apărut, dar pe o perioadă mai scurtă, deci varianta oferea şansa unei legitimări superioare a reformei, în măsura în care perspective de ameliorare a situaţiei economice s-ar fi conturat la un orizont mai apropiat.

De-acum însă, orice discuţie despre modul în care ar fi fost mai bine să se întreprindă reforma sînt inutile. Nu ne aflăm nici în ianuarie 1990 şi nici măcar în iunie 1990 (cînd s-a constituit, potrivit rezultatelor scrutinului din mai, guvernul Roman). Sîntem în octombrie 1991 şi trebuie să luăm în considerare situaţia de-acum! Şi această situaţie ne arată clar că o întoarcere la alegerea între "terapia de şoc" şi "înaintarea în paşi mici" nu mai este pur şi simplu

posibilă şi că nu rămîne decît aplicarea urgentă a "terapiei de şoc", dar nu în maniera Roman care, apelînd la jumătăţi de măsură, a procedat probabil cum era mai rău, căutînd să fie şi în căruţă şi în teleguţă, respectiv declanşînd "terapia de şoc" în formă, dar nu şi în fond (...)

Reforma promovată de echipa Roman s-a limitat la crearea cadrului legislativ şi la introducerea unora din mecanismele economiei de piaţă, fără ca reforma să fi demarat efectiv, adică să atingă aspectul ei de esenţă, al restructurării producţiei, pentru redirijarea resurselor spre activităţile necesare şi performante.

Guvernul Roman a deschis drum liberalizării preţurilor şi apoi salariilor, dar - fără un criteriu obiectiv de rentabilizare şi eficientizare a producţiei, pe care nu-l putea oferi decît convertibilitatea monedei - s-a declanşat, de fapt, o ruinătoare cursă preţuri-salarii (...)

În mod evident, ar fi fost necesar ca liberalizarea preţurilor şi salariilor să fi fost introdusă o dată cu un curs unic realist al leului (şi, deci, convertibilitatea internă a monedei naţionale). Ca singur reper al autenticei rentabilităţi a întreprinderilor, convertibilitatea leului, după ce în mod obiectiv ar fi antrenat un şoc în creşterea preţurilor, se va fi constituit într-o barieră pentru orice altă sporire artificială a acestora, obligînd întreprinderile să caute alte modalităţi de supravieţuire pe piaţă, respectiv să aleagă, pentru a nu falimenta, între reducerea salariilor şi restrîngerea numărului de salariaţi. În mod clar, preţul social ar fi fost şomajul.

Aici este jumătatea de măsură, căci tocmai şomajul s-a căutat a fi evitat de către echipa Roman, din motive electorale şi, fără îndoială, şi la presiunea conservatorilor ataşaţi de himera citadelelor industrializării socialiste. În ciuda declanşării şomajului, situaţia ar fi fost oricum preferabilă celei actuale. Căci dacă tot este inevitabil de a se plăti un cost social, e mult mai bine ca acesta să fie achitat prin şomaj decît prin inflaţie. Inflaţia destabilizează întreaga economie, loveşte în ansamblul populaţiei şi împotriva ei nu există de fapt protecţie socială, în timp ce şomajul nu numai că reprezintă o corecţie economică necesară, dar nu afectează decît o parte a populaţiei, care în plus poate fi protejată social. Şi, prin această corecţie, ar fi început procesul redirijării resurselor spre activităţile performante, producţia putînd da semne de redresare, iar populaţia receptînd reforma nu doar în latura sa de generatoare a unor dureri economice şi sociale, ci şi în latura sa de ameliorare a perspectivelor economice.

Iată de ce dl. Stolojan nu are prea multe opţiuni. Dacă nu va introduce un curs unic al leului şi convertibilitatea internă a monedei naţionale, în ciuda durerilor economice şi sociale ce vor rezulta, nu se va putea ieşi nicicum din cercul vicios în care se află economia

națională. Inutil de menționat că, fără aceste măsuri, nu se poate conta pe vreun sprijin financiar extern. Alternativa pașilor mici este definitiv pierdută, iar întoarcerea la centralismul din trecut să sperăm că va fi refuzată. De altfel este cu totul îndoielnic că ar mai fi și posibilă. Ceea ce, însă, poate face dl. Stolojan este de a utiliza pîrghiile economice pe care autoritatea statală din orice economie de piață le are la dispoziție - impozite diferențiate, scutiri și suprataxe vamale, facilități neuniforme de creditare, chiar subvenții în anumite cazuri bine fundamentate economic și social - pentru stimularea investițiilor și activității productive și pe care echipa Roman nu le-a folosit din păcate cum ar fi trebuit, îndeosebi în absența unui program coerent și precis de restructurare a producției și influențare a schimbărilor moderne și eficiente din economie.

"EXPRES" Nr. 41/15-21 octombrie 1991

PUTEREA CU "SULA ÎN COASTE"

Indiferent de interpretările ce i se vor da, chiar de ceea ce va întreprinde şi realiza, guvernul format de dl. Stolojan aduce un element fundamental nou în peisajul politic românesc. Este primul, după mai mult de patru decenii de comunism, care include nu doar ne comunişti, ci reprezentanţi ai unor formaţiuni politice care nu sînt nici comuniste şi nici suspectabile de neocomunism. La guvernare participă acum un partid ai cărui lideri nu numai că nu au fost nici măcar simpli membri ai partidului comunist, dar s-au aflat printre deţinuţii lagărelor comuniste. Şi, în acelaşi timp, noul guvern rupe sistemul monocolor ce părea fără sfîrşit, prelungindu-se din păcate şi în ultimii aproape doi ani, în ciuda restabilirii normalităţii pluripartidismului.

Să recunoaştem, deci, că este o breşă. Una minoră în comparaţie cu deschiderile majore din ţările central-europene, care de-acum au preşedinţi necomunişti şi guverne necomuniste. Dar totuşi o breşă! Şi este un pas infim faţă de cel imens făcut aproape concomitent de Bulgaria vecină, unde forţele necomuniste au cîştigat alegerile urmînd se pare a prelua singure guvernarea. Dar totuşi un pas!

Desigur nimeni nu este atît de naiv încît să cadă în capcana că puterea actuală ar consimţi, din bunăvoinţă sau filantropie, la împărţirea guvernării sau considerînd aceasta spre interesul ţării. Este vorba, dimpotrivă, de un calcul politic precis: ceva trebuia întreprins pentru a bloca eroziunea certă a puterii, determinată de situaţia economică gravă, de consecinţele nemulţumirilor sociale, de ezitările tot mai penalizate de electorat în desprinderea de comunism şi, nu în ultimul rînd, de gustul amar şi lehamitea provocate de repetatele incursiuni minereşti asupra cărora puterea lasă să planeze neclaritatea, ca şi în privinţa atîtor evenimente începînd cu cele din decembrie'89. Pentru putere, participarea şi a altor forţe politice la guvernare putea oferi posibilitatea unei împărţiri a responsabilităţilor şi chiar a unui răgaz în vederea refacerii capitalului politic şi a imaginii în perspectiva oricum a apropiatelor înfruntări electorale. Se căutau "elefanţi" dispuşi să preia din povară şi care, indirect, să contribuie la oprirea declinului actualei puteri. Dacă oferta de a se

forma un guvern măcar de coaliție, dacă nu de uniune națională, venea mai de mult, acesta urmînd a se constitui "la rece", pe baza unui program concertat pentru adîncirea democrației și reformei, opoziția nu ar fi avut de ce să manifeste suspiciuni și chiar i-ar fi fost greu să-și decline participarea. Puterea a înaintat, însă, oferta la ananghie și oricum sub presiune, într-un moment fierbinte și de mare confuzie, căci a patra venire a minerilor la București n-a făcut decît să sporească întrebările fără răspuns ce se acumulează neîncetat de la neelucidatul decembrie '89.

Opoziția democratică nu putea, deci, să nu fie neîncrezătoare și să nu prefere a sta de-o parte, lăsînd puterea să se confrunte în continuare cu eroziunea pe care ea însăși a stimulat-o prin obstinația agățării de scaune. Totuși, cei din opoziție dispuși să joace rolul ingrat oferit de putere nu sînt chiar de incriminat, indiferent ce vor spune despre ei ceilalți din opoziție și indiferent de motivele care i-au determinat s-o facă; chiar dacă aceste motive se rezumă doar la tentația accesului la portofolii ministeriale. Pentru că, prin demersul lor, deschid acea breșă necomunistă în sînul puterii executive, care s-ar putea dovedi ireversibilă. Se va demonstra că România poate fi guvernată nu doar de comuniști, neocomuniști sau cripto-comuniști și că pretenția arogantă a acestora că sînt de neînlocuit și deci de neclintit este o aberație. Ceea ce, nu este deloc puțin pentru un electorat care, infestat de ideologia comunistă, crede că nu poate avea conducători ce poartă barbă ori papion sau știu a sta picior peste picior ori a vorbi altfel decît într-un limbaj de lemn.

Cu reprezentanți ai opoziției necomuniste în echipa de guvernare, puterea are o "sulă în coaste" și nu va mai putea face exact ce vrea. Și, dacă nu va ezita totuși să-și impună manevrele, acești "intruși" au toate posibilitățile să se retragă, devenind însă clar atunci pentru întreaga populație românească și pentru străinătate că puterea actuală nu este defel animată de gîndurile bune pe care nu scapă un prilej să și le autoproclame.

Deci, supărîndu-se pe național-liberali pentru acceptarea participării la guvernare, țărăniștii au și n-au dreptate. În contextul politic actual, mișcarea făcută de PNL nu este tocmai neprofitabilă opoziției în ansamblu. Vechile suspiciuni la adresa PNL, că este gata oricînd să cocheteze cu puterea doar-doar de va primi un os, cresc; dar, fără îndoială, intrînd acum în executiv unde dețin cel puțin două portofolii importante (justiția și economia și finanțele), național-liberalii o fac cu riscul unei pierderi a propriei popularități, în favoarea însă a unei demonstrații că și opoziția poate guverna. Dacă ar fi sigur că, unită, opoziția democratică ar cîștiga viitoarele alegeri, atunci demersul PNL ar fi, din punctul ei de vedere, greșit. Cum, deocamdată, nu este însă sigur, opoziția democratică nu are ce pierde punînd un picior în guvernare și menținînd altul, al

intransigenței, în opoziție. Totul este ca replicile și contrareplicile, destul de intolerante, între național-liberali și țărăniști să nu însemne sacrificarea Convenției pentru instaurarea democrației din care fac parte și al cărei rost doar pare a fi marginalizat în contextul actual, în timp ce se va putea dovedi major în perspectiva alegerilor generale.

Este aproape inutil de subliniat că multe din cheile înaintării spre democrație și economia de piață în România se află în mîinile d-lui Stolojan, avînd în vedere situația economico-socială teribil de grea căreia este nevoit să-i facă față, dificila poziție de echilibru pe care va trebui s-o găsească între abordările și interesele diferențiate ale partidelor participante la coaliție, precum și necesitatea de a onora cum se cuvine misiunea de organizare și desfășurare a unor alegeri cinstite și corecte.

Programul economic propus de dl. Stolojan este pe cît de dramatic în diagnostic, pe atît de reconfortant în terapie. Dl. Stolojan se angajează clar pe calea continuării reformei și încă într-un mod care se anunță tranșant. Pentru prima dată adevăruri fundamentale asupra economiei românești sînt spuse. Și remediile - chiar dacă dure - sînt fără echivoc menționate. Se afirmă, în sfîrșit, deschis, ceea ce în mod consecvent în paginile acestei reviste s-a cerut executivului să facă, recunoscîndu-se că economia românească este confruntată cu grave dezechilibre structurale, care nu au vreo șansă de a fi lichidate decît dacă se renunță măcar la unele din întreprinderile industriale energofage și neviabile. Că numai prin restructurarea producției - cu costul său social șomajul - se poate ieși din cercul vicios în care ne aflăm și se va putea opri ruinătoarea cursă prețuri-salarii. Și că în acest cerc vom continua să ne învîrtim dacă nu se va trece la un curs unic realist al leului și la convertibilitatea internă a monedei naționale - ca singur criteriu obiectiv de eficientizare a economiei naționale. Să vedem, însă, dacă în practică dl. Stolojan va avea curajul politic să întreprindă acțiunile necesare, abandonînd tactica jumătăților de măsură adoptată de guvernul Roman, care nu ofereau nici o speranță de a se stopa marasmul economic.

Acceptul de care s-a bucurat dl. Stolojan din partea practic a tuturor formațiunilor politice îl obligă de a face din acesta un scut care să-l ferească a deveni marioneta cuiva, indiferent de cine ar fi vorba. Inclusiv chiar a celor care l-au propus. Dl.Stolojan are la îndemînă refuzul de a consimți la compromisuri dacă acestea ar însemna abdicări de la adevărata reformă și de la deplina afirmare a democrației. Îl așteaptă o luptă grea. Căci adversarii reformei și democrației sînt mulți și încă destul de puternici. Nu o dată am tras semnale de alarmă asupra pericolului pe care aceștia îl reprezintă. În ciuda durerilor economice și sociale ce vor rezulta, dl. Stolojan trebuie să ia taurul de coarne. Rolul de sacrificat politic constituie cea

mai nobilă misiune pe care un om politic şi-o poate asuma în aceste vremuri grele. Şi este onorant pentru dl. Stolojan că a acceptat o asemenea misiune, angajîndu-se, drept garanţie, să rămînă în afara partidelor în perioada preelectorală şi să nu participe nici la alegeri. Mai ales că - în cazul destul de probabil că, în urma alegerilor, nici o formaţiune politică nu va avea suficiente sufragii pentru a guverna singură - un independent, vertical şi competent, va rămîne în continuare soluţia pentru funcţia de prim-ministru.

"EXPRES" Nr.42/22-28 octombrie1991

CONVERTIBILITATEA ŞI IARNA

Neîndoielnic, primul şi probabil principalul test al angajamentului luat de guvernul Stolojan în continuarea reformei îl va constitui introducerea, sau nu, a unui curs unic realist al leului şi, deci, a convertibilităţii interne de cont curent a monedei naţionale. În absenţa convertibilităţii monedei naţionale, reforma rămîne fără substanţă ori are doar formă şi nu conţinut. Sau, încă mai direct spus, nu există în fond. Adevărurile în diagnosticarea stării economiei româneşti - auzite pentru prima dată oficial (şi în această privinţă ne aflăm în faţa principalului merit de pînă acum al d-lui Stolojan) - trebuie să-şi găsească o corespondenţă pe potrivă în terapiile adoptate. Gravele dezechilibre structurale care confruntă economia românească nu au nici o şansă de a fi lichidate dacă nu se renunţă măcar la unele din întreprinderile industriale energofage şi nerentabile. Numai prin restructurarea producţiei - cu costul său social inevitabil (şomajul) - se poate ieşi din cercul vicios în care ne aflăm şi se va putea opri ruinătoarea cursă preţuri-salarii, ce subminează acum întregul angrenaj economico-social (...)

Premierul nu va putea însă - mai ales avînd în vedere durerile antrenate de unificarea cursurilor leului - să nu ţină cont de problemele sociale ce tind să devină explozive. Ca atare, şi-a propus o stăvilire a inflaţiei şi, paralel, o îmbunătăţire a protecţiei sociale, printr-o politică economică ce pare unica posibilă în situaţia actuală. Preţurile şi tarifele la o serie de produse principale (combustibili, încălzire şi electricitate pentru populaţie, chirii pentru locuinţele din fondul locativ de stat, pîine, ulei, zahăr şi altele) nu vor fi modificate, urmînd a fi în continuare subvenţionate. La unele produse alimentare în deficit, reglarea cererii şi ofertei nu se va face temporar prin preţ, ci printr-un eventual apel la raţionalizare. Accentul în protecţia socială va fi schimbat, aşa după cum numeroşi economişti - inclusiv semnatarul rîndurilor de faţă - au sugerat că trebuie făcut. Anume îndreptîndu-se protecţia socială spre păturile cele mai defavorizate - cele cu venituri mici şi relativ fixe (pensii, ajutoare etc.) şi către cei afectaţi de restructurarea producţiei, adică de şomaj - abandonîndu-se ideea şi practica antieconomice de a se promova o protecţie socială prin compensări relativ uniforme împotriva inflaţiei.

Dl. Stolojan a menţionat clar, pe de o parte, necesitatea adaptării protecţiei sociale la posibilităţile economiei şi, pe de altă parte, caracterul contraproductiv şi efectul-bumerang al compensării mecanice prin sporuri de salarii a creşterii preţurilor, ceea ce nu face altceva decît să ducă la ambalarea spiralei preţuri-salarii. De aceea, şi-a anunţat intenţia de a lăsa direct salariilor sarcina protecţiei sociale a celor angajaţi. În acest sens, salariile în întreprinderile de stat vor fi pe deplin liberalizate - precum în unităţile economice private - abandonîndu-se limitele existente acum pe funcţii şi profesiuni, dincolo de care trebuie plătite impozite suplimentare prohibitive. În schimb, se introduc plafoane pentru fondul global de salarii, a căror depăşire este penalizată printr-o impozitare descurajatoare, spre a evita situaţia actuală cînd întreprinderile cheltuiesc toate încasările pentru a plăti salarii, nemaifăcîndu-se investiţii şi blocîndu-se necesara restructurare a producţiei. Plafoanele asupra fondului global de salarii vor obliga întreprinderile să-şi reorienteze producţia spre activităţile rentabile şi performante, care să le facă viabile şi să le permită a micşora pe cît posibil - deşi evident nicidecum integral - costul social al alegerii între reducerea salariilor individuale şi restrîngerea numărului de salariaţi. Totodată, unităţile economice vor fi astfel constrînse a nu-şi mai rezolva toate problemele şi carenţele din activitatea proprie pe seama sporirii preţurilor de vînzare, ceea ce se speră că va pune o stavilă în calea unei inflaţii ruinătoare.

Ca urgenţă absolută, dl. Stolojan are în faţă scoaterea din iarnă a ţării, ceea ce implică obligatoriu folosirea la capacitate maximă a calităţii sale de interlocutor acceptat al comunităţii financiare occidentale spre a o convinge să crediteze indispensabilele importuri româneşti de energie şi alimente. Premierul a avertizat, însă, că o finanţare în aceste scopuri nu poate fi decît pasageră şi cu caracter de excepţie, după aceea rămînînd ca asemenea importuri să fie acoperite printr-o mobilizare stimulativă a exporturilor, iar datoria externă să fie făcută numai în vederea facilitării restructurării producţiei, adică pentru achiziţii de echipamente şi tehnologii moderne, care să ofere şi şansa rambursărilor fără probleme.

"EXPRES" Nr. 43/29 octombrie - 4 noiembrie 1991

COMUNISMULUI I S-A TRAS PREŞUL DE SUB PICIOARE

Indiferent că unora le place şi altora nu, 6 noiembrie 1991 va rămîne o zi de referinţă în zbuciumata şi atît de împiedicata tranziţie spre economia de piaţă şi democraţie în România. Introducerea convertibilităţii limitate - interne şi de cont curent - a leului reprezintă, prin incidenţele imediate dar mai ales prin cele profunde pe termen lung, o decizie majoră pe calea abandonării structurilor şi mecanismelor centralist-etatiste şi a desprinderii de comunism. Desigur, nici de mîine şi nici de poimîine nu se va asista automat la asemenea abandonări şi desprinderi, dar, prin convertibilitatea chiar dacă limitată a monedei naţionale, se atinge, se poate spune, acel punct de "non retour". Dacă o violentă retractare de la această măsură nu va interveni, întoarcerea pe vechiul drum nu va mai fi posibilă, căci treptat-treptat convertibilitatea leului va eroda adînc şi hotărîtor structurile economice - şi, prin implicaţie, şi cele politice - comuniste.

Într-o formulare nuanţată, semnificaţia de esenţă este aceea că economia de piaţă nu doar prin convertibilitatea monedei naţionale se instaurează, dar în mod cert fără aceasta nu există nici o şansă de a vedea vreodată funcţionînd o asemenea economie în România. Nici pe departe comunismul nu va fi eliminat numai prin convertibilitatea leului, dar absolut sigur în absenţa acesteia nu s-ar putea contura măcar o speranţă că structurile şi deprinderile comuniste vor ceda locul celor democratice. Convertibilitatea nu înseamnă că reforma se va fi şi înfăptuit, că adepţii ei vor fi cîştigat definitiv partida iar conservatorii comunişti vor fi fost integral înfrînţi, că împotrivirile faţă de procesul privatizării în agricultură, industrie şi alte ramuri va înceta iar tendinţele centraliste nu se vor mai manifesta, că foştii nomenclaturişti se vor retrage în anonimat, că diversiuni nu se vor mai organiza şi eventuale incursiuni minereşti nu vor mai fi, că va exista o netă separare a puterilor, că statul de drept se va fi instaurat şi alegeri libere şi corecte se vor desfăşura. Dar convertibilitatea constituie elementul indispensabil creării acelor baze economice pe care mecanismele de piaţă şi normele democraţiei să poată opera.

Convertibilitatea monedei este instrumentul care obligă la adevăr în economie, la eficienţă şi competitivitate, la acoperirea nevoilor sociale prin repartizarea resurselor existente către activităţile viabile şi performante, adică tocmai cele care exprimă aceste nevoi. Convertibilitatea este, totodată, o instituţie a democraţiei, eliminînd, prin blocarea gestiunii antieconomice, voluntarismul politic, eliberînd structurile decizionale de arbitrariu şi de promovarea pe alte criterii decît cele de competenţă. Nu întîmplător nici o ţară comunistă nu şi-a propus vreodată trecerea la convertibilitatea monedei naţionale. Şi nu întîmplător nici perestroika - tot un fel de comunism economic, dar altfel denumit - nu a inclus practic o asemenea măsură. Pe termen lung, convertibilitatea monedei naţionale înseamnă adio comunismului, adio perestroikăi!

Raportînd direct economia naţională la cea mondială, punînd în relaţie nemijlocită întreprinderile româneşti cu realităţile, condiţiile şi cerinţele pieţelor internaţionale, convertibilitatea leului constituie unicul reper obiectiv pentru o gestiune eficientă la nivel micro şi macroeconomic. În condiţiile convertibilităţii monedei naţionale, situaţia financiară a fiecărei întreprinderi şi, în general, a întregii economii nu mai poate fi ascunsă, rentabilitatea devine o noţiune precisă, viabilitatea sau dimpotrivă lipsa de viabilitate a unităţilor economice se evidenţiază fără echivoc, alocarea resurselor nu se mai poate face decît pe criterii economice şi nicidecum nu mai este posibilă camuflarea stărilor de lucruri în aceste domenii prin preţuri false, transferuri mascate de fonduri, subvenţii deghizate etc. Chiar dacă va mai fi nevoie - şi va fi - de subvenţionarea unor activităţi, aceasta va trebui făcută în clar, în deplină transparenţă, în baza unor comandamente economice, politice, sociale bine definite.

Datorită tuturor acestor considerente, introducerea convertibilităţii leului era un element esenţial al reformei. Nu poate fi apreciat decît pozitiv că reforma promovată de fostul guvern Roman a avut în vedere adoptarea respectivei măsuri, dar este de regretat că aceasta nu a fost luată mai demult, de fapt o dată cu liberalizarea preţurilor mărfurilor şi serviciilor şi a celei a preţurilor forţei de muncă (salariile). Încercarea, prin aceste liberalizări, de a aşeza pe baze reale preţurile - spre a permite necesarele deplasări ale resurselor dinspre activităţile nerentabile şi fără desfacere înspre cele cu adevărat utile şi performante - a eşuat tocmai în absenţa aducerii la realitate a "preţului tuturor preţurilor" care este cursul monedei naţionale. Multe întreprinderi au avut posibilitatea să se "rentabilizeze" în mod fictiv prin creşterea preţurilor de vînzare, în faţa cărora nu a existat un plafon-barieră pe care nu-l putea constitui decît convertibilitatea monedei naţionale. De acum încolo, un asemenea plafon-barieră va exista - reprezentîndu-l, în timp, înseşi preţurile internaţionale - şi astfel întreprinderilor li se va răpi

posibilitatea de a-şi ascunde carenţele pe seama creşterilor de preţuri, urmînd să caute alte mijloace (e drept mai puţin comode!) de a supravieţui: folosirea intensivă a echipamentelor de producţie, efectuarea de investiţii în vederea retehnologizărilor, reducerea costurilor unitare, îndeosebi a celor cu materiile prime şi energia, dar şi a celor cu forţa de muncă, pe calea fie a scăderii salariilor individuale fie a restrîngerii numărului de salariaţi. Tocmai faptul că - pe lîngă un nou şi puternic şoc iniţial al preţurilor interne datorat scumpirii în lei a importurilor - convertibilitatea limitată a leului ar putea antrena şi o creştere a şomajului şi abandonarea unor activităţi energofage şi nerentabile face din aceasta o măsură faţă de care s-au manifestat diverse împotriviri, deşi, neîndoielnic, nimic altceva nu putea înlocui convertibilitatea monedei pentru a promova necesara asanare a economiei naţionale, Fără de care - inutil de subliniat - nu există nici o şansă de ameliorare a perspectivelor economice şi a condiţiilor de viaţă.

În introducerea convertibilităţii, guvernul Stolojan a avut de întîmpinat mari dificultăţi. Pe de o parte, obiective precum cele legate de grava situaţie economică, de masivele dezechilibre existente (de altfel precis evidenţiate în raporul primului-ministru), de slaba competitivitate a produselor româneşti, de absenţa unor rezerve valutare semnificative şi de incertitudinile asupra unui suport financiar extern, indispensabil nu numai pentru a scoate economia din marasm, ci şi pentru susţinerea un timp a cursului stabilit, spre a se preîntîmpina o cădere bruscă a acestuia cu consecinţe incontrolabile. Pe de altă parte, este vorba de împotrivirile în sine faţă de adoptarea unei asemenea măsuri. Cea mai importantă rezistenţă au manifestat-o antireformiştii, care ştiau prea bine că, prin convertibilitatea chiar dacă limitată a leului, se dă o lovitură de graţie mecanismelor centraliste, baza structurilor comuniste. O împotrivire a venit însă, şi din partea acelora care, în principiu, doresc reforma, dar care au considerat momentul introducerii convertibilităţii deosebit de nefavorabil, avînd în vedere atît dificultăţile obiective menţionate, cît şi starea de spirit a populaţiei, deja pusă la grea încercare de anterioarele creşteri aberante de preţuri şi care în plus se va tensiona şi mai mult datorită durerilor pe care oricum iarna ce se apropie le va determina. Fapt este că, într-adevăr, momentul nu se dovedea deloc prielnic. Dar de ajungerea la un asemenea moment, fără ca un curs unic al leului deja să opereze, nu putea fi făcut responsabil guvernul actual. Argumentele reformiştilor adversari însă ai introducerii, acum în prag de iarnă a convertibilităţii limitate a leului - în cadrul cărora s-au numărat şi unii economişti asociaţi partidelor opoziţiei democratice - nu erau de ignorat, dar intervenţia lor în controversata dezbatere asupra oportunităţii acestei măsuri nu poate fi de bun augur, caci, în ultimă instanţă, venea să

facă jocul antireformiştilor comunişti. Pentru orice doritor al reformei este absolut clar că problemele grave ale economiei româneşti nu pot fi rezolvate doar prin convertibilitatea monedei naţionale, dar şi că, în absenţa acesteia, nici una dintre problemele respective nu va avea niciodată vreo perspectivă de a fi soluţionată.

Pentru responsabilitatea economică şi curajul politic în adoptarea acestei măsuri - în ciuda durerilor economico-sociale pe care le va produce şi a unor aspecte controversate privind derularea ei în practică - guvernul actual trebuie să beneficieze, în acţiunea întreprinsă, de susţinerea tuturor forţelor politice care se pronunţă pentru reformă şi democraţie. Şi de înţelegerea tuturor acelora care, din rîndurile largi ale populaţiei, îi surprind semnificaţiile economice şi politice pe termen lung.

"EXPRES" Nr. 45/12-18 noiembrie 1991

STOLOJAN REPARĂ GREȘELI ȘI PRIMEȘTE ȘUTURILE

Este de înțeles că noul regim valutar reprezintă o ruptură față de cel trecut și pune, ca atare, probleme extrem de dificile. Și nu este, desigur, posibil ca aprecieri asupra operaționalității sale să fie făcute înainte de a-l vedea efectiv la lucru. Dar întîrzierile la intrarea sa în practică nu fac decît să alimenteze contestările și controversele, să sporească starea de incertitudine și nerăbdare, și mai grav, să prelungească blocajul economico-financiar intern și extern pe care, între altele, vizează să-l combată. Mai ales că, între timp, sub impactul deficitului masiv de energie, fabrici una după alta își închid total sau parțial porțile.

În așteptarea indispensabilelor clarificări, măsura crucială de trecere la convertibilitatea limitată, internă și de cont curent a leului, pare să-și intre în drepturi în preocupările presei și forțelor politice. La adoptare, măsura, în ciuda unei acțiuni fără precedent de informare și explicitare din partea guvernului și Băncii Naționale, nu s-a bucurat, din păcate, nici din partea presei de o atenție pe potrivă și nici din partea forțelor politice de luările de poziție corespunzătoare importanței acestei măsuri în zbuciumata și atît de împiedicata tranziție spre economia de piață și democrație în România. De mai mult ecou a beneficiat măsura în străinătate, unde au fost percepute mai bine semnificațiile ei, îndeosebi pe termen lung, legate de introducerea adevărului în economie și de desprinderea de structurile comunist-etatiste.

În atîtea rînduri pînă acum, forțe politice diverse - inclusiv din cadrul opoziției democratice - au reclamat prezența lor pe posturile naționale de radio și televiziune, au difuzat comunicate pentru marile cotidiene spre a-și face cunoscută poziția în diferite probleme, unele nu tocmai de o mare acuitate. Dar în legătură cu problema s-ar putea spune fundamentală a trecerii la convertibilitatea leului, aceste forțe politice au excelat prin absența pozițiilor. De ce? Ar fi tragic ca explicația să fie pur și simplu tactica de a se sta de-o parte în așteptarea rezultatelor, pentru ca abia la apariția acestora să se spună așa sau așa. Ar fi tragic, deoarece ar fi vorba de lipsă de responsabilitate față de problemele grave ale țării, cu care nimeni nu

are dreptul de a se juca sau în raport cu care ar fi inadmisibil să se adopte politica struțului ce-și bagă la primejdie capul în nisip.

Faptul că tratat - deși la un răstimp îndelungat după adoptarea măsurii - unele forțe politice și cercuri economice au abandonat expectativa trebuie în sine salutat. Dar se constată că dezbaterea mai largă, tardiv începută, asupra convertibilității limitate a leului are deocamdată un caracter unilateral și nenuanțat. Accentul cade pe aspectele controversate și constrîngătoare privind modul în care este pusă în aplicare și pe durerile economico-sociale pe care le va produce inevitabil pe termen scurt, în timp ce efectele economice pozitive pe care le-ar putea determina pe termen lung par practic pierdute din vedere. Un asemenea accent nu este de bun augur pentru o populație care nu are pregătirea economică spre a discerne ea însăși, care este oricum obligată să aibă în vedere mai ales implicațiile dureroase căci asupra ei se vor răsfrînge și căreia este nevoie să i se prezinte și laturile cert pozitive ale măsurii, de redresare a perspectivelor economice, spre a-i obține acceptarea constrîngerilor de acum. Dacă asemenea laturi nu ar exista, problema desigur nu s-ar pune. Dar, cum convertibilitatea monedei crează condiții pentru necesarele corecții în economia românească și, prin aceasta, pentru inversarea tendințelor actuale de marasm, interpretările nenuanțate asupra implicațiilor acesteia fac mai mult rău decît bine, populația nesesizînd vreun sens de a consimți la austeritatea la care va fi supusă.

În mod deosebit se insistă în contestarea modalităților prevăzute pentru trecerea la convertibilitatea internă a leului. În principal vizat este noul regim valutar, care prevede interdicția conturilor directe în valută ale agenților economici, a căror posibilitate de deținere a fost oferită cu dărnicie de guvernul Roman fără o analiză concretă asupra posibilităților economice și implicațiilor. Acum interdicția pare o dare înapoi, deși guvernul Stolojan nu face altceva decît să pună tardiv pe rol ceea ce guvernul Roman nu a întreprins la timp, anume să introducă, odată cu liberalizarea prețurilor și salariilor, convertibilitatea internă și de cont curent a leului, căreia îi este asociat noul regim valutar. Stolojan încearcă să repare greșeli ce nu-i aparțin, primind în schimb șuturile.

Avantajul d-lui Stolojan este acela că neagățîndu-se de putere, se arată gata să renunțe la apăsătoarea sarcină pe care și-a asumat-o dacă nu i se lasă mînă liberă să întreprindă ceea ce și-a propus: scoaterea țării din iarnă prin continuarea și nu stoparea reformei și, în cazul în care va fi posibil, realizarea măcar a unui început de redresare economică. Dacă va reuși, vom vedea. Probabil mulți - antireformiști, dar și vînători de capital politic - îi așteaptă eșecul. Convertibilitatea leului îl va ajuta, însă, în acțiunea sa, deși pe primele ei efecte pozitive nu se poate obiectiv conta mai devreme de

cîteva luni. Şi miracolele nu sînt posibile. Deocamdată, însă, trebuie să se lupte cu efectele iniţiale ale convertibilităţii leului, care se vor concretiza într-o creştere a preţurilor interne, datorată scumpirii în lei a importurilor ce vor fi decontate acum în costuri nu cu 60 lei, ci cu 180 lei dolarul. Dar dl. Stolojan are de partea sa - după cum lasă impresia - o înţelegere clară a situaţiei economice, o cunoaştere a ceea ce poate fi făcut şi un program, cu secvenţe bine precizate, în ce priveşte modul în care trebuie procedat pentru realizarea obiectivelor propuse. Premierul mizează pe cartea dezvăluirii adevărului asupra situaţiei economice - şi asistăm, pentru întîia dată după zeci de ani, la o analiză reală a acesteia, căci datele economice fundamentale au continuat să fie ţinute sub obroc şi de către fostul guvern Roman - precum şi pe o coerenţă a măsurilor economice, în contradicţie cu pompierismul ce a cam caracterizat acţiunile fostei echipe a executivului.

Dl. Stolojan a sesizat legătura ce putea fi făcută între unificarea cursurilor valutare şi grava situaţie energetică a ţării, transformînd poate cel mai important obstacol în trecerea la convertibilitatea limitată a leului într-o pîrghie de susţinere a acestei măsuri. Deblocarea, prin măsura respectivă, a celor circa 800 milioane dolari din conturile agenţilor economici a fost folosită ca argument economic şi politic - înainte de toate în faţa potenţialilor adversari comunişti - pentru introducerea convertibilităţii, condiţie a reformei şi cerinţă a accesului la credite şi ajutor economic din străinătate. Şi iarna, oricît de grea, va trece, iar convertibilitatea va rămîne. Valuta deblocată va fi utilizată pentru finanţarea indispensabilelor importuri de energie şi pentru refacerea rezervelor monetare oficiale ale ţării, care condiţionează atît susţinerea cursului leului cît şi accesul la resurse financiare externe.

Următorul pas a fost hotărîrea privind acordarea de compensări pentru preluarea şocului noilor creşteri de preţuri. Asigurările sociale îşi asumă sarcina în ce priveşte pensiile şi ajutoarele sociale, în timp ce în cazul salariilor responsabilitatea revine agenţilor economici (în funcţie desigur de posibilităţile lor). Indexarea cîştigurilor nu poate însă depăşi circa 40% din sporirea preţurilor. Avertismentul d-lui Stolojan adresat salariaţilor şi sindicatelor sună clar şi tranşant: dacă se va forţa o compensare mai mare, preţurile trebuie să crească şi mai mult, raportul de acoperire rămînînd însă acelaşi, pentru că resurse financiare nu sînt şi altă soluţie în vederea depăşirii situaţiei grele nu există. Promisiunile de sporuri salariale făcute minerilor din Valea Jiului în timpul celei de-a patra mineriade - care deci nu pot fi puse în seama noului guvern - vor fi indirect refuzate, fiind considerate drept compensări atribuite în cadrul actualului program de indexare. Plafoanele-barieră pe care, în condiţiile convertibilităţii monedei, le vor constitui înseşi preţurile

internaționale vor răpi întreprinderilor posibilitatea de a-și ascunde carențele pe seama creșterilor artificiale de prețuri, obligîndu-le de a căuta alte mijloace (e drept mai puțin comode!) de a ființa. Șomajul și abandonarea unor activități energofage și nerentabile ar putea fi printre consecințe. Dl. Stolojan pare, însă, decis să demareze procesul dureros al asanării economiei naționale, deși a arătat că nu va fi posibil, nici economic nici social, de a lăsa să falimenteze, dintr-o dată, sute de întreprinderi. Va deveni, însă, clar care sînt întreprinderile aflate într-o asemenea stare, cîte din acestea merită a fi subvenționate, cît costă societatea întreținerea lor și, inevitabil, un program de rentabilizare sau de abandonare a lor treptată va fi, în sfîrșit, conceput, pus pe rol și aplicat.

"EXPRES" Nr. 46/19-25 noiembrie 1991

ANTIPOPULISMUL ÎNTRE CENTRALISM ŞI DEZORDINE

Mai voalată sau mai deschisă, contestarea guvernului Stolojan şi a măsurilor adoptate de acesta vine atît din partea antireformiştilor comunişti sau a celor care, de pe poziţii de stînga, consideră actuala reformă ca avînd un net caracter de dreapta, cît şi din partea unor puternice segmente ale opoziţiei democrate. Frapant este că, deşi sînt folosite argumente, în bună măsură, diferite - accentul căzînd pe aspectete economico-sociale în primul caz şi, dimpotrivă, pe cele politico-economice în al doilea - pot fi totuşi consemnate multe contestări comune. Aşa se explică poate, şi faptul, oarecum bizar, că publicaţii de fermă atitudine pro-reformă şi democraţie găzduiesc opinii ale unor economişti care nu exprimă în general poziţii radical angajate în promovarea reformei şi care sînt chiar asociaţi unor forţe de cealaltă parte a "baricadei". Faptul ar putea fi considerat mărturia pasului înainte făcut pe calea maturităţii politice, dezbaterea fiind deschisă oricăror opinii indiferent de coloratura lor, dar, din păcate, pare mai degrabă a fi vorba de tentaţia, cu mult mai prozaică, de a sprijini în sine o anume contestare.

În orice caz, omul de rînd - de care televiziunea are grijă spre a nu-l induce în eroare, neexplicîndu-i absolut nimic - se găseşte într-o mare confuzie. Mai ales dacă, prin absurd, ar mai avea bani să cumpere cîteva publicaţii. Din unele ar afla că, prin introducerea convertibilităţii leului, guvernul Stolojan continuă reforma distrugătoare începută de Roman, ca şi politica sa de cedare şi aservire în faţa marii finanţe internaţionale, ce va împinge ţara într-un şi mai acut dezastru şi într-o gravă pauperizare a maselor populare. Din alte publicaţii, ca şi din partea unor reprezentanţi ai opoziţiei ar afla însă că, dimpotrivă, prin continuarea reformei iniţiate de fostul premier, care de altfel l-ar şi dirija din umbră pe cel actual, se urmăreşte aceeaşi politică de a păcăli Occidentul cu o mască de reformism şi tehnocratism spre a-l determina să acorde credite. Şi mai bulversat ar fi omul de rînd cînd alţi membri ai opoziţiei îi dau ca sigur că dl. Stolojan face jocul d-lui Iliescu, reîntronînd centralismul prin confiscarea valutei şi dirijarea ei administrativă cu ajutorul unor diverse semnături şi aprobări.

Ca unul care a susţinut nedezmințit trecerea la convertibilitatea monedei - considerînd-o necesară încă din prima fază a reformei, fiind un instrument esențial în promovarea ei și nu un punct final al acesteia, și apreciind-o drept o ruptură pe termen lung cu mecanismele etatist-comuniste - autorul însemnărilor de față a fost de partea guvernului Stolojan. Și nu a acestuia ca atare, ci de partea acelui guvern, oricare altul, care s-ar fi încumetat la o asemenea măsură, indispensabilă din punct de vedere economic, deși dramatică din punct de vedere social. Căci nu există, de fapt, altă șansă de a introduce adevăr în economie, de a asana activitățile productive și, prin aceasta, de a ameliora condițiile de trai - chiar dacă nu imediat ci doar în perspectivă. Dintr-o asemenea poziție - cu toate că nu cunoaște realitatea culiselor - autorul acestor rînduri refuză însuși gîndul că dl. Stolojan ar face jocul cuiva și cu atît mai puțin al domnilor Roman sau Iliescu. Economist-finanțist, dl. Stolojan nu poate să nu fi înțeles cît rău au făcut unei economii, sleite de gestiunea aberantă comunist-ceaușistă și de plata forțată a datoriei externe, măsurile populist-electorale adoptate de echipa Iliescu-Roman în perioada de dinaintea alegerilor din 20 mai. Ministru de finanțe, pentru cîteva luni după aceste alegeri, dl. Stolojan s-a confruntat el însuși cu încercarea disperată de a menține în viață un buget devastat de aceste măsuri. În plus, dl. Stolojan, cînd a preluat funcția de prim-ministru, avea în buzunar numirea sa într-un post de înalt funcționar al celei mai importante instituții financiare internaționale și, potrivit propriilor declarații, a obținut această nominalizare în urma unui exigent examen, în cadrul căruia i-au fost testate nu doar cunoștințele și competența, ci și deschiderea sa către o economie de piață. Ca atare, pentru un partizan "atestat" al economiei de piață ar fi inadmisibil - și dacă totuși așa s-ar întîmpla, ar fi tragic - de a face cumva jocul fie, de pildă, al d-lui Iliescu, a cărui deschidere spre o economie de piață nu este certă, fie al d-lui Roman, care o avea poate această deschidere, dar, prin modul s-ar putea spune destrăbălat în care și-a manifestat-o, mai mult a compromis-o decît a legitimat-o, nemaivorbind de urmele grave pe care le-a lăsat în economie. Iată de ce datoria d-lui Stolojan este de a-și urmări propriul crez, chiar dacă pentru aceasta ar fi nevoie - pe parcursul mandatului său - să se lupte singur împotriva tuturor.

Faptul că există atîtea contestări - că economiști (și chiar juriști și alți nespecialiști?!), asociați unor forțe politice de coloraturi opuse, se întîlnesc în argumente cum că numai rele și nimic bun va aduce în economie convertibilitatea monedei și că devalorizarea corespondentă a patrimoniului național ne va amenința țara (de parcă străinii se vor și îmbulzi imediat să ne cumpere industriile producătoare de pierderi) - face necesară o analiză cît de sumară a situației economiei românești în momentul octombrie-noiembrie 1991,

pentru ca forţele politice contestatare să poată preciza ce ar fi întreprins ele însele dacă s-ar fi aflat la guvernare în momentul respectiv. Producţia era la un nivel de circa 2,3 faţă de cea din 1989 şi în continuu declin. Un grav blocaj se instalase în economie, generat în parte şi de imobilizarea în conturile agenţilor economici a unor fonduri în valută, căci încredere în leu nu putea exista în măsura în care substanţa acestuia era considerabil şi rapid erodată de o inflaţie ce nu dădea vreun semn că s-ar potoli. Fără bariera pe care numai în condiţiile convertibilităţii monedei o pot constitui preţurile internaţionale, cele interne creşteau neîncetat, iar revendicările salariale căutau să le ia urma. Susţinerea lor de la buget era o himeră, căci, în contextul degringoladei producţiei, resursele se aflau la pămînt. O ruinătoare şi fără de sfîrşit cursă preţuri-salarii ameninţa economia. Iar masivul deficit energetic o punea "fizic" în pericol de colaps. Nu exista o pregătire cît de cît a aprovizionării cu energie în parg de iarnă. Ce să se mai spună despre faptul dacă unele activităţi economice erau rentabile şi altele nu, în condiţiile în care nu se puteau desfăşura.

Cam aceasta era, în mare, situaţia. Cum s-a ajuns la ea şi cine va trebui să răspundă sînt alte probleme. Dar, în momentul respectiv, ceva trebuia făcut. O primă opţiune ar fi fost reintroducerea unui centralism de tristă memorie - deşi poate ar fi trebuit unul şi mai milităresc - dar o asemenea revenire este îndoielnic că ar mai fi posibilă; oricum, rezultatele ar fi fost nule, căci semnificaţia ar fi fost stoparea reformei şi încetarea oricărui sprijin economic extern. O altă opţiune ar fi fost de a lăsa totul de izbeliște sau la voia întîmplării, în maniera Roman. Cu ce rezultate se poate prevedea, judecînd după situaţia de pînă acum; jumătăţile de măsură promovate de echipa Roman au fost mai periculoase decît absenţa reformei, căci economia de piaţă este un sistem complex, căruia dacă îi lipseşte unul din mecanisme, devine vulnerabil, întrucît nu mai există contrapondere la efectele adverse venind din alte direcţii. În orice caz, o explozie socială ar fi fost sigură şi, la primăvară, România s-ar fi trezit cu circa 2 milioane de şomeri, un "lux" pe care această ţară nu şi-l poate permite dintr-odată, nici economic nici social.

În ce constă opţiunea Stolojan? Aceasta caută o ieşire ţinînd cont de realităţi şi, important de subliniat, prin continuarea şi nu prin stoparea reformei. Introducîndu-se convertibilitatea internă şi de cont curent a leului se abandonează jumătăţile de măsură pe calea reformei, se întregesc mecanismele economiei de piaţă, iar întreprinderile sînt constrînse la comensurarea reală a eficienţei activităţii lor, răpindu-li-se - e drept, după un nou şoc asupra preţurilor! - posibilitatea de a recurge la creşteri artificiale ale acestora pentru a fiinţa. Totodată, semnalîndu-se continuarea reformei,

finanţarea externă este deblocată. În contrapartidă, un regim de control asupra valutei este instituit. O gestiune complet liberă a valutei străine nu era dintr-o dată de nasul nostru, după cum nu fusese nici pentru ţările occidentale timp de 10-15 ani după război. Valuta "demobilizată" poate fi folosită pentru sporirea rezervelor monetare ale ţării şi pentru finanţarea importurilor de energie necesare ieşirii din iarnă. Accesul deocamdată constrîngător la valută serveşte la depăşirea impasului, în timp ce, dacă acesta va continua, reglarea cererii şi ofertei de valută va fi făcută prin devalorizarea cursului leului.

Marea miză a d-lui Stolojan este însă gîtuirea inflaţiei. Dînsul ştie prea bine că, fără jugularea inflaţiei, totul se poate ruina. Încrederea în leu nu ar putea exista şi o lege economică spune că banii răi alungă pe cei buni de pe piaţă. Toată lumea ar încerca să-şi folosească leii spre a-i transforma în valută sau mărfuri pentru a le tezauriza. Consumul de orice fel ar fi stimulat, împingînd în sus preţurile. Economisirea - baza procesului necesar de investiţii - ar fi de neconceput. Alternativa - adică fixarea unor dobînzi fabuloase, a căror rată s-o depăşească pe cea a inflaţiei - ar înmormînta activitatea economică. Presiunea asupra valutei ar creşte. Una peste alta, inflaţia trebuie cu orice preţ oprită. Dl. Stolojan este un monetarist. Pentru cei nespecialişti, aceasta înseamnă că dînsul este adeptul teoriei care spune că masa monetară existentă pe piaţă, sub diferitele ei forme, are o importanţă de prim ordin asupra evoluţiilor economice. Practica arată că strangularea masei monetare stăvileşte în cîteva luni inflaţia. De aceea dl. Stolojan, împreună cu guvernatorul Băncii Naţionale, dl. Isărescu, se opun oricărei emisiuni de monedă fără acoperire şi urmăresc o expansiune redusă a creditului, ca şi o creştere a salariilor sub cea a creşterii preţurilor. Pentru una în pas cu cea din urmă nu există resurse reale. Fondul global de salarii va fi plafonat, spre a obliga întreprinderile să aleagă între limitarea creşterii salariilor individuale şi restrîngerea numărului de salariaţi pentru eficientizarea activităţii. Dl. Stolojan cere austeritate, refuză exacerbarea deficitelor bugetare. El reclamă unei populaţii ajunsă la sapă de lemn să strîngă şi mai tare cureaua. O spune deschis căci nu există alternativă. Tot ce îi poate oferi în schimb este şansa unei recuperări după stăvilirea inflaţiei, cînd schimbarea anticipaţiilor privind încrederea în moneda naţională va încuraja economisirea şi deci investiţiile, stimulînd redresarea economică şi slăbind totodată presiunea asupra valutei. Ne aşteaptă vremuri grele. Dar o explozie socială nu va rezolva nimic. Căci resursele vor rămîne aceleaşi sau chiar se vor diminua. Cam aceasta ar trebui să înţeleagă şi politicienii care sînt tentaţi să tragă capital de pe urma aberaţiei populiste, nefăcînd prin aceasta decît să alimenteze dezastrul.

Iarna va trece şi convertibilitatea va rămîne. Şi prin alinierea preţurilor interne la cele internaţionale cel puţin în ce priveşte produsele de bază, va scoate la iveală viabilitatea fiecărei activităţi economice. La intern, dacă nu produci sub preţul internaţional, rişti ca clientul să te abandoneze în favoarea unui furnizor extern. La export, ori ai ofertă competitivă, ori nu vinzi. La import, ori ai bani, ori nu cumperi. În mod cert, multe din activităţile ce se vor dovedi nerentabile vor mai trebui subvenţionate din considerente economice sau sociale. Dar totul se va desfăşura într-o deplină transparenţă, nu doar prin voinţa executivului ci şi cu aprobarea legislativului, cumpănindu-se în fiecare caz dacă societatea merită să facă sau nu efortul acestei subvenţionări. Şomajul va creşte, dar nu exploziv. Un program de revitalizare ori abandonare treptată a activităţilor nerentabile va fi inevitabil pus pe rol şi aplicat, iar procesul de asanare şi restructurare a economiei va începe, singurul de la care se poate aştepta o ameliorare a condiţiilor de viaţă. Eficientizarea economiei şi creşterea competitivităţii exporturilor - pe care le reclamă convertibilitatea monedei - sînt, la rîndul lor, unicele fundamente ale relaxării graduale a actualului regim valutar.

Dacă printr-o asemenea politică economică, dl. Stolojan face jocul d-lui Roman ar fi un punct bun pentru cel din urmă. Dar dacă dl. Roman crede că, în cazul acestor măsuri coerente cu cap şi coadă, este vorba de prelungirea reformei promovate de el însuşi, atunci se îmbată cu apă rece. Dacă, dimpotrivă, politica urmată de dl. Stolojan are la bază indicaţii ale d-lui Iliescu, acesta din urmă ar fi de lăudat. Dacă, însă, dl. Iliescu crede că, prin convertibilitatea leului, doar a fost confiscată valuta şi s-a introdus o gestiune controlată a acesteia, atunci, spre dezamăgirea sa, trebuie să consimtă că dl. Stolojan l-a păcălit, pentru că pe termen lung avem de-a face cu o măsură net anticentralistă.

Şi dacă primul ministru - indiferent ce joc face şi ce contestări înfruntă - va merge pe drumul pe care şi l-a fixat, atunci, faţă de tentaţia centralistă a d-lui Iliescu sau reforma "dezordonată" promovată de dl. Roman este de preferat antipopulismul riguros al d-lui Stolojan.

"EXPRES" Nr. 48/3-9 decembrie 1991

PRIN INFLAȚIE, INDUSTRIA TRĂIEȘTE PE SEAMA POPULAȚIEI

Anul 1991 s-a încheiat dezastruos în plan economic. Produsul intern brut a fost cu aproape o cincime mai mic decît în 1989. O adevărată prăbușire au înregistrat producția industrială, investițiile, exporturile. Dacă această scădere a activității economice s-ar datora schimbării structurilor fizice ale economiei naționale, atunci situația încă n-ar fi gravă, căci ar avea un sens, fiind legată de procesul dureros dar necesar al realocării resurselor spre activitățile viabile și performante, singurul care ne poate da speranța într-un trai mai bun. Nu acesta este, din păcate, cazul.

Deși a creat cadrul legislativ și a introdus unele mecanisme ale economiei de piață, reforma promovată de guvernarea fesenistă, fiind una a jumătăților de măsură, nu a realizat nici măcar începutul unei schimbări în structurile fizice ale economiei naționale (...). Grav în situația creată este nu că au apărut durerile economice și sociale - de altfel inevitabile - ale reformei, ci că nu se întrezărește vreun rost pentru aceste dureri.

Este firesc într-un asemenea context să crească presiunile în direcția stabilirii unor responsabilități pentru reforma - cam destrăbălată - întreprinsă. Complet nefiresc, însă, este faptul că printre cei ce caută să arunce răspunderea în cîrca fostului guvern se numără chiar foști colegi feseniști care nu au nici o legitimitate ca părtași deopotrivă la eșec.

Preluînd întreaga moștenire a guvernării Roman, premierul Stolojan s-a încumetat să mai salveze ce se mai putea. Introducînd convertibilitatea internă și de cont curent a leului și-a asumat, însă, responsabilitatea nu numai a unei explozii a prețurilor peste cea de 3,5 ori din perioada Roman, dar și a unei aspre contestări legate de momentul neprielnic al adoptării acestei măsuri, ca și de modalitățile "administrative" ale aplicării ei. Din nefericire pentru dl. Stolojan, lucrurile - poate din motive obiective, dar oricum și subiective, între care s-ar părea că joacă un rol important lipsa de profesionalism a unor factori de decizie bancari - nu se desfășoară deloc așa cum probabil spera dînsul.

Pentru ca preluarea către Banca Naţională a valutei agenţilor economici - măsura prin care s-a introdus convertibilitatea internă şi de cont curent a leului - să nu rămînă a fi considerată un fel de confiscare, precum au apreciat-o mulţi, era absolut necesar ca, pe de o parte, cursul de preluare să fie menţinut o perioadă semnificativ de îndelungată (cel puţin pînă în primăvară, angajament pe care şi l-a luat de altfel guvernatorul Băncii Naţionale), iar, pe de altă parte, ca accesul la valută al importatorilor să fie cît mai mult "economic" şi cît mai puţin "administrativ". Nu aceasta este, însă, situaţia. Valuta preluată a permis deblocarea unor importuri de energie, cu care să se poată ieşi din iarnă, fapt desigur de neneglijat şi ale cărui constrîngeri trebuie acceptate. Numai că cea mai mare parte a valutei preluate a fost destinată acoperirii unei găuri de circa 500 milioane dolari ce ajunsese să se înregistreze în conturile BRCE. Oficial, se menţionează că această gaură era rezultatul creditelor comerciale (mărfuri importate dar neachitate) pe care România le contractase în general pe termen scurt şi a căror rambursare a căzut în contul BRCE doar în virtutea faptului că această bancă, deşi teoretic a pierdut monopolul din trecut al operaţiunilor cu valută, continuă în practică să-l deţină în măsura în care alte bănci româneşti nu au încă legături de recunoaştere internaţională cu parteneri bancari străini. Ce a determinat, în noile condiţii, această bancă să accepte, într-o perioadă de gestiune economică deloc responsabilă, să preia în propriul ei cont asemenea angajamente externe riscante, pentru a căror acoperire trebuie cheltuit acum banul public?

În asemenea condiţii, din resursele valutare deblocate doar sume modeste au putut fi canalizate pentru sporirea rezervelor valutare naţionale, cu care să se menţină cursul leului, în situaţia unei conjuncturi economice incapabile deocamdată să sprijine acest curs. În mod evident, cursul valutar actual al leului nu rezultă din acel mecanism de piaţă de care s-a vorbit şi care, în aşa-numitele şedinţe de "fixing" bancar, derivă din cerere şi ofertă. El pare mai degrabă un curs forţat, care este menţinut aproape la nivelul anterior stabilit doar printr-un acces administrativ la valută. Mai curînd decît un mijloc de a anticipa cererea şi oferta de valută pentru stabilirea cursului, depozitele prealabile în lei pentru realizarea acestui acces se dovedesc a fi utilizate pentru a temporiza solicitările de valută ale agenţilor economici prin aprobările administrative de care asemenea solicitări trebuie să beneficieze

Pe cale de consecinţă, agenţii economici caută diverse modalităţi de evaziune valutară, îndeosebi prin suprafacturarea achiziţiilor din străinătate, care înseamnă ieşiri artificiale de valută din ţară. Iar cursul pe piaţa valutară a particularilor individuali (a oficiilor autorizate şi piaţa neagră) se îndepărtează tot mai mult de cel de pe piaţa agenţilor economici, neputîndu-se nicidecum vorbi de

o "unificare" a cursurilor. În condiţiile accesului administrativ la valută pe piaţa agenţilor economici, deţinătorii particulari de valută, din lipsă de încredere, nu mai alimentează piaţa oficiilor de schimb autorizate, astfel încît o reînviorare a acestei din urmă pieţe ar putea fi obţinută doar în măsura în care Banca Naţională ar face ea însăşi o asemenea aprovizionare. Dar Banca Naţională n-are valută pentru aşa ceva, ceea ce menţine decuplarea cursurilor de schimb de pe cele două pieţe. Decalajele în această decuplare sînt deja deosebit de mari. Iar sistemul bancar românesc, nefolosind cîtuşi de puţin pîrghia dobînzilor asupra depozitelor în valută pentru atragerea disponibilităţilor particularilor individuali, accentuează tendinţa acestora de a tezauriza valuta şi de a manifesta neîncredere în leu.

Într-o atare situaţie, se amînă sau scad şansele apariţiei efectelor pozitive ale introducerii convertibilităţii interne şi de cont curent a leului (legate îndeosebi de comensurarea reală a eficienţei diferitelor activităţi economice, prin raportarea lor la reperele internaţionale), în timp ce efectele negative cîştigă teren: accesul la valută este blocat, exodul de devize se amplifică, iar piaţa neagră înfloreşte.

Copleşitoarea miză a domnului Stolojan este de a obţine, după noul şoc asupra preţurilor cu punct maxim prin februarie, o stăvilire rapidă a inflaţiei, fără de care consecinţele menţionate nu pot fi oprite să se accentueze, iar tendinţele de economisire şi, deci, de reluare a investiţiilor nu vor putea exista. Şi, ca atare, nu se va înregistra nici un semn de redresare a activităţii economice. Zvonuri îngrijorătoare circulă că Banca Naţională ar urma să lanseze emisiuni monetare de circa 300 miliarde lei. Ca argument se susţine că, la noul nivel dublu al preţurilor, nu ar exista în prezent suficientă masă monetară pentru a pune în mişcare mecanismul economic şi-aşa blocat. Numai că asemenea emisiuni monetare sînt de fapt fără acoperire, riscînd să anihileze orice încercare ulterioară de jugulare a inflaţiei. În sînul guvernării pare a domni confuzia. Nu este clar dacă există o coordonare strînsă între executiv şi Banca Naţională în ce priveşte politica de urmat, avînd în vedere chiar şi numai faptul că, prin noul sistem de salarizare pe care îl propune de la 1 ianuarie, guvernul vizează dimpotrivă obiective antiinflaţioniste.

Desfiinţînd plafoanele individuale de salarii (dincolo de care se percepeau impozite prohibitive) şi introducînd plafoanele pe fondul global de salarii, noul sistem obligă întreprinderile de a alege între reducerea salariilor individuale (neacoperitoare ale majorării costului vieţii) şi restrîngerea numărului de salariaţi. Ceea ce înseamnă o încercare de a lăsa şomajului funcţia de asanare a activităţii economice. De altminteri, noile reglementări - pe care Parlamentul ar urma să le discute cu ocazia dezbaterii bugetului naţional pe 1992 - prevăd o creştere a contribuţiilor salariale pentru şomaj la 6%, astfel

încît să se mărească resursele pentru susţinerea celor afectaţi de pierderea locului de muncă.

Dacă sub presiuni politice de natură electorală, va fi îndemnat să amîne scadenţa şomajului, dl. Stolojan, în cazul că ar rămîne consecvent programului economic pe care l-a anunţat, va fi obligat să renunţe înainte de termen la mandatul său. De fapt, alternativă la şomaj nu există. Inflaţia oricum nu ar putea fi. Politicienii şi cu atît mai mult economiştii care cochetează cu inflaţia ca alternativă preferabilă la şomaj nu dovedesc responsabilitate, căci contribuie la accentuarea şi nu la diminuarea dezastrului economic. Prin inflaţie - faţă de care nici nu există protecţie socială - nu se poate realiza altceva decît o contraproductivă şi imorală transferare asupra populaţiei a sarcinii de a întreţine o industrie ce nu se ţine pe picioarele proprii.

Dar cei ce cred că, apelînd la credite externe, vor putea evita şomajul se înşală. Creditele externe pentru funcţionarea actualelor (neschimbate) structuri economico-industriale (ramuri, întreprinderi, activităţi) sînt bani aruncaţi pe fereastră. De altfel, nici un creditor extern nu se va angaja în a finanţa României importurile de energie, deoarece nu ar avea vreo şansă de a-şi recupera banii. Credite externe pot fi obţinute doar pentru restructurarea şi retehnologizarea producţiei. Ca atare, de ceea ce, înainte de toate, are nevoie România încă în 1992 este un program serios şi coerent de restructurare economico-industrială - convenit cu participarea tuturor forţelor politice democratice - care şă-şi propună nu evitarea şomajului, ci controlarea acestuia, atît din punctul de vedere al dimensiunilor, spre a nu depăşi anumite limite ale suportabilităţii economice, cît şi din punctul de vedere al asigurării unei protecţii sociale adecvate pentru cei afectaţi. Să nu se uite că - în chiar condiţiile în care nimic din structurile fizice ale economiei naţionale nu s-a schimbat - România are nu doar cei 200 000 de şomeri înregistraţi oficiali, ci de fapt aproape un milion, luîndu-i în considerare şi pe cei aflaţi astăzi în ceea ce eufemistic se numeşte "şomaj tehnic", care, dînd expresie activităţilor fără acoperire energetică, reflectă incapacitatea industriei de a ocupa atîta forţă de muncă pe cît pretinde că poate.

"EXPRES" Nr. 1/7-13 ianuarie 1992

PESTE UN AN, VA FI APROAPE DEGEABA

A început campania electorală! Fiind vorba de alegeri locale, este firesc ca aceasta să se axeze pe problemele administrației din teritoriu și nu pe acelea generale, politice și economice. Există, însă, multe aspecte datorită cărora cele două categorii de probleme nu pot fi cîtuși de puțin despărțite. Dintre aceste aspecte, unul, indiferent cum l-am formula, ne spune cu precizie că, din cauza situației economice dezastruoase și fără șanse de ameliorare, a face oamenilor promisiuni de mai bine înseamnă de fapt a le vinde iluzii deșarte, pentru a nu le spune exact pe nume: minciuni.

Cîțiva, cu capul pe umeri, au avertizat, înainte de alegerile din 20 mai 1990 că vor veni vremuri grele, că măsurile populiste adoptate din rațiuni electorale de către "emanații" din decembrie '89 demolaseră o economie și-așa sleită și că, deci, balivernele despre modelele social-democrate de protecție socială cu care guvernanții feseniști se încumetaseră să se prezinte în fața unei populații dezorientate nu aveau nici un fel de acoperire economică. Majoritatea populației s-a lăsat, însă, ademenită de aceste baliverne, a votat ce a votat și are ceea ce are.

Cu o altă gestiune economică, mai responsabilă, este posibil ca rezultatele să nu fi fost atît de dezastruoase pe cît sînt, dar oricum de promisiuni de mai bine în plan economic nu era loc, indiferent cine ar fi fost la guvernare. Aceasta decurgea din starea economiei, deosebit de gravă. Cu atît mai puțin ar putea exista acum loc pentru asemenea promisiuni. Electoralismul nu se dă, însă, bătut. El funcționează ireproșabil. Căci, dacă asculți ce vor face și ce vor drege candidații, nu poți decît să te crucești. De unde vor lua fondurile pentru a face și a drege - în a repara drumuri, a aproviziona corespunzător populația, a îmbunătăți rețeaua de ocrotire a sănătății, a oferi mai mult bătrînilor și copiilor, a lupta împotriva poluării mediului înconjurător - nu spune nimeni. Poate doar dacă vor cădea ceva bani din cer!

De-a dreptul caraghioase sînt, în aceste condiții, promisiunile în care se angajează partidul de guvernămînt. De parcă nu acesta ar fi fost cel care a păcălit populația și care a avut de altfel la dispoziție suficient timp să facă, dacă într-adevăr ar fi existat resurse,

tot ceea ce pretinde acum că ar urma să facă (întrucît atît de majoritar pe cît a fost, nimic şi nimeni nu l-ar fi putut opri!). Şi ar fi comic, dacă nu ar fi tragic, că angajamentele cele mai ferme în distrugerea structurilor comuniste şi ameliorarea programelor sociale sînt luate tocmai de cei care, cînd au fost la guvernare, n-au prea făcut nimic împotriva structurilor comuniste şi care sînt responsabili, cel puţin în parte, de degradarea situaţiei economice şi deci a programelor sociale.

Privind obiectiv, nici opoziţia nu se poate lansa în promisiuni economice, căci acestea n-au acoperire. Iar dacă se lansează - şi tentaţia se arată a fi mare printre multe partide componente - o face cu riscul de a împărţi exact soarta neseriozităţii feseniste. Singurele segmente ale vieţii sociale în care opoziţia se poate angaja fără limite în promisiuni - desigur cu condiţia de a le respecta - sînt demolarea vechilor structuri la nivel local, sprijinirea administrativă a sectorului privat, combaterea îngrozitoarei corupţii şi traficului de influenţă, inclusiv a celor care au ca efect deturnarea fondurilor publice (toate manifestări încurajate sub guvernarea fesenistă), precum şi mai buna gestionare a resurselor existente, aspecte de altminteri strîns legate între ele. Dar dacă este vorba de promisiuni a căror satisfacere presupune fonduri superioare, prudenţa este indispensabilă. Marja de redistribuire a resurselor disponibile este mică la actuala sărăcie a acestora, iar pe noi fonduri este aproape exclus să se conteze atît timp cît o restructurare economico-industrială nu va fi pusă pe rol, singura care poate oferi şansa unei redresări economice, inclusiv a unei soluţionări mai adecvate a multiplelor cerinţe la nivel local.

Despre restructurarea economico-industrială nu pare a vorbi nimeni în campania electorală. A lăsa această problemă eventual în contul campaniei pentru alegerile generale este doar o abordare comodă, care amînă de fapt punerea în dezbatere a dosarului, poate cel mai stringent al societăţii româneşti actuale, de care depinde rezolvarea tuturor celorlalte dosare şi fără îndoială şi a celor locale. Tema respectivă este atît de absentă încît nici măcar aspectele ei presante nu sînt amintite. Indiferent că vor fi sau nu aduse în discuţie, efecte ale inevitabilei asanări a economiei naţionale se vor produce, iar cu acestea - dintre care cele mai importante sînt restrîngerile de activitate în unele întreprinderi şi şomajul corespondent, reprofilarea altor întreprinderi şi recalificarea personalului, relocalizarea forţei de muncă cu problemele sale de transport şi locuinţe - vor rămîne să se lupte tocmai noile autorităţi ale administraţiei locale, chiar dacă vor fi stabilite măsuri de susţinere de la nivelul guvernului central.

Din păcate, pentru cei ce surprind cîte ceva din derulările economice, impresia este că actuala campanie electorală se desfăşoară într-un climat călduţ, care nu are nici o legătură cu starea reală a

economiei, parcă forţele politice n-ar realiza deloc clar dezastrul care există şi cel, încă şi mai mare, care ne pîndeşte. Au intrat în cerc vicios scăderea activităţii economice, creşterea distrugătoare a preţurilor, incapacitatea regulatoare a bugetului statului din lipsă de resurse şi decapitalizarea bancară - pentru a menţiona doar cele mai importante aspecte. În mod absolut evident, acest cerc vicios se datorează, în ultimă şi ultimă analiză, încercării - de natură populist contraproductivă - de a nu abandona acel segment al industriei care face să nu se ţină energetic şi financiar pe picioarele proprii. Întreţinerea directă sau indirectă a acestui segment blochează desfăşurarea normală a activităţii în restul sectoarelor economice, strangulează bugetul statului, ameninţă sistemul bancar cu o criză de mijloace financiare şi împinge povara, prin inflaţie, pe umerii populaţiei. Apelul disperat la noi emisiuni monetare fără acoperire nu numai că nu ar rezolva nimic, dar ar genera o hiperinflaţie care ar da lovitura definitivă unei economii în derivă. Abandonarea segmentului neviabil al industriei - ca obiectiv principal al unui program de restructurare economică - apare nu doar ca unică opţiune politico-economică, dar şi drept cea mai puţin dureroasă economico-social.

Ne-am bucura să fim prost informaţi, dar, după ştiinţa noastră, niciuna dintre forţele politice actualmente la putere sau în opoziţie, care însă aspiră la guvernarea viitoare, nu are pregătit un program CONCRET de restructurare economico-industrială, care, pentru o primă etapă, în baza unei analize amănunţite, să evalueze situaţia întreprinderilor de stat în funcţie de utilitatea economică a activităţilor depuse, de existenţa unei pieţe reale pentru care lucrează, de competitivitatea şi rentabilitatea lor şi să formuleze un scenariu secvenţial de renunţare treptată şi controlată (spre a se evita distorsiuni economice şi sociale majore) la acele activităţi (sau chiar întreprinderi ca atare) ce se dovedesc a nu avea şanse de reabilitare.

Partidul la putere - singurul care a dispus pînă acum de datele, forţele şi mijloacele necesare stabilirii unui asemenea program - ne-a arătat, însă, prin întreaga reformă întreprinsă, că nu este conştient de necesitatea acestuia sau că, şi mai grav, manifestînd iresponsabilitate, nu a dorit să-l aplice din motive politice. Datorită acestui partid s-au pierdut deja doi ani pe linia întreprinderii adevăratei reforme şi, în contextul trecerii de la o campanie electorală la alta, se va mai pierde cel puţin încă o jumătate de an. Cu ce preţ s-a irosit o asemenea perioadă se vede clar!

Opoziţia măcar are scuza de a nu fi avut la dispoziţie datele economice absolut obligatorii întocmirii unui astfel de program, dacă la rîndul ei realizează indispensabilitatea acestuia. Dar obiectiv privind, chiar dacă ar exista o preocupare angajată într-o atare direcţie, opoziţia - în condiţiile actualei sale fărîmiţări, alimentate şi

de orgolii personale, şi la nivelul mijloacelor sale financiare modeste - nici nu are posibilităţi "fizice" de a pune la punct un astfel de program, care presupune munca de cîteva luni a unui grup numeros de specialişti care să nu se ocupe de altceva decît de acesta.

Ca urmare, una peste alta, România, indiferent de structura puterii ce va rezulta din alegerile locale şi generale, nu va dispune de un program concret de restructurare economico-industrială, căci doar "liste de obiective" în acest sens nu-i pot ţine locul. Am spus România, pentru că ţara este cea care are nevoie de un asemenea program şi nu altcineva. Partidele politice doar sînt datoare să-l întocmească. Ideal ar fi ca, prin eforturile comune ale tuturor forţelor politice democratice, să se pună la punct şi aplica un astfel de program. Pentru că reforma este a economiei româneşti şi nu apanajul vreuneia din forţele politice. Un program comun de restructurare economico-industrială este, însă, o himeră în actualul context politic. Rezultatul alegerilor generale - în urma cărora este probabil că nici o forţă politică nu va cîştiga suficiente voturi pentru a guverna singură - ar putea, prin inevitabilitatea unei coaliţii la putere, să creeze condiţiile politice ale unui asemenea program economic. Dar chiar dacă acesta va fi fericitul caz, se va mai pierde încă o altă jumătate de an. Va fi poate prea tîrziu, căci pînă atunci economia românească ar putea fi deja la pămînt.

"EXPRES" Nr. 2/14-20 ianuarie 1992

SÎNT JUSTIFICATE SUSPICIUNILE?

Rolul sindicatelor într-o țară democratică cu economie de piață este imens. Alături de patronat, constituie partenerul acelui contract social indispensabil funcționării mecanismului economic și asigurării stabilității politice. Aproape inutil de a sublinia în context răspunderea copleșitoare a liderilor sindicali, căci termenii contractului social nu pot reprezenta decît satisfacerea maxim posibilă a intereselor salariale în funcție de conjuctura economică dată. Nu întîmplător, structurile sindicale din țările democratice cu economie de piață așezată s-au dotat cu sisteme informaționale complexe și solide (inclusiv chiar institute proprii de cercetări economice și sociale), astfel încît, în posesia tuturor datelor necesare, sindicatele să fie un partener credibil și puternic în negociere.

Departe de a exista o asemenea situație la noi! Și dacă inerentele greutăți ale începutului sînt obiective - mai ales după decenii în care sindicalismul a fost doar o fantasmă - grave și regretabile obstacole, cele mai multe de natură politică, se ridică (sau sînt deliberat ridicate), însă, în calea înaintării acestuia spre o stare de normalitate, dincolo de împrejurarea că, neexistînd de fapt un patronat, guvernul apare în postura atît de reprezentant al proprietarului cît și de arbitru final al disputelor asupra contractului social. Orice încercări ar face guvernul de a se desprinde de prima postură, sindicatele îl obligă la contrariul, considerîndu-l singura structură "patronală" valabilă ca interlocutor.

Nerezolvată a rămas, din rațiuni net politice, distribuirea către noile structuri sindicale a fostului patrimoniu al UGSR. Blocarea sau deblocarea acestui transfer pot fi folosite, din motive și în scopuri politice, inclusiv ca pîrghie de influențare a sindicatelor (mai degrabă a liderilor lor) în acordarea unui sprijin electoral sau chiar financiar către anumite partide ori formațiuni politice.

Interesul puterii post-decembriste de a preîntîmpina unitatea mișcării sindicale a fost evident și s-a dovedit a da rezultate palpabile. O asemenea politică a găsit un teren propice în clivajul general al societății românești actuale, precum și în interesele duplicitare și jocurile obscure ale unor lideri sindicali.

Mulţi lideri sindicali s-au băgat în faţă mai abitir chiar decît "emanaţii" care pretind a fi ajuns, în prim-planul scenei politice, pe creasta valului revoluţionar. Deosebirea este însă că n-au fost luaţi în obiectiv precum cei din urmă. Nu puţini sînt liderii sindicali în ale căror acţiuni şi atitudini este greu de departajat apărarea intereselor salariale de promovarea unor interese subterane, legate de anumite forţe politice, sau pur şi simplu, a unor proprii veleitarisme. De-a lungul a doi ani, unii lideri sindicali au apărut proguvernamentali şi alţii antiguvernamentali, unii proprezidenţiali şi alţii antiprezidenţiali. Oscilaţiile lor, conjuncturale sau comandate, au creat confuzie.

Implicarea unor lideri sindicali în încercarea de a face şi a desface guverne, de a se amesteca insidios sau, dimpotrivă, chiar grosolan în treburile politice şi (culmea!) în ordinea publică este de-acum notorie. Cazul unui Miron Cosma constituie o pată ruşinoasă asupra mişcării sindicale româneşti.

Nu există indicii certe că liderii unor confederaţii sau federaţii sindicale exprimă numai şi numai interesele salariaţilor pe care îi reprezintă şi, în orice caz, este sigur că aceşti lideri nu au în spate numărul pretins de sindicalişti şi că, deci, nu poate fi vorba că, la un semn, sutele de mii sau chiar milioanele celor din urmă li s-ar ralia (căci nu este constituit, de fapt, un sistem de comunicare bine pus la punct "de sus în jos" şi "de jos în sus").

Unii lideri sindicali vorbesc de programe economice proprii, de alternativa formării de guverne de experţi sindicali. Dreptul la programe economice proprii este al oricui, dar de pe poziţiile unor partide constituite. Nimeni nu împiedică crearea de partide. Dar, deşi oricine poate face politică - şi obiectiv o fac şi sindicatele - devine suspectă folosirea structurilor sindicale pentru a impune concepţii şi programe ce nu au putut fi sau nu au şanse de a fi promovate de pe platforma unor partide politice.

Nu ar putea să nu existe suspiciuni asupra unor lideri sindicali, cînd aceştia - într-o perioadă, precum cea actuală, de maximă restrişte economică şi tensiune socială - toarnă gaz peste foc cerînd revendicări fără absolut nici o relaţie cu posibilităţile reale ale economiei şi cînd, ca din întîmplare, în plin proces de negocieri între guvern şi sindicate, se declanşează, în mod dubios, majorări nejustificate de preţuri la produsele alimentare, care să susţină de fapt respectivele revendicări fără acoperire economică. Ce joc este acesta? S-ar părea că, pentru a-i prinde firul, nu numai Garda Financiară ar trebui să intre în acţiune prin unităţile producătoare şi departamentele sus-puse şi neschimbat nomenclaturiste ale agriculturii, ci şi SRI-ul dacă tot vorbim atîta de apărarea intereselor naţionale.

"EXPRES" Nr. 3/21-27 ianuarie 1992

CÎND NE APUCĂM DE ECONOMIE?

Guvernul a introdus o supraveghere asupra negocierii preţurilor, pentru a se asigura respectarea reglementărilor legale şi înlăturarea abuzurilor monopoliste în reflectarea costurilor şi formarea preţurilor unor produse alimentare. Măsura - care încearcă, pe un segment de fapt restrîns al pieţei, să evite distorsiunile specifice absenţei unui mecanism concurenţial, fără însă a se abdica de la principiul libertăţii preţurilor - este binevenită. Din păcate, a rezultat dintr-un context şi dintr-un demers avînd un net caracter politic şi nu economic. Decenii, în perioada comunistă, în România s-a acordat politicului prioritate în faţa economicului, ceea ce şi explică, printre multe altele, de ce ne aflăm economic în starea gravă actuală. De doi ani, în ciuda declaraţiilor privind trecerea spre o economie de piaţă, se cam face acelaşi lucru: adică foarte multă politică şi foarte puţină economie. Situaţia dezastruoasă a economiei nu a fost pe de-a-ntregul dezvăluită din motive politice. Despre durerile asanării economiei nu s-a vorbit în clar şi dinainte, tot din motive politice şi electorale. Cînd cineva s-a încumetat să arate cum stau de fapt lucrurile a fost privit cu suspiciune şi contestat. Ce să mai spunem de soarta celor care s-au apucat să încerce a le îndrepta: li se pun beţe în roate direct sau subteran din motive tot politice.

Cînd a fost nevoie, totuşi, pe calea inevitabilei reforme, să se deschidă supapele pentru corectarea dezechilibrelor din economie s-a procedat tot politic: a fost menţinută închisă supapa corecţiei prin şomaj şi s-a deschis doar supapa preţurilor. Economia n-a întîrziat să se răzbune. Întreprinderile au înţeles repede că pot folosi creşterea preţurilor de livrare spre a se rentabiliza artificial. Cu cît erau mai neviabile cu atît mai aberante au fost creşterile la preţurile practicate. Ajunse la nivelul produselor şi serviciilor de consum, sporirile de preţuri au declanşat reacţia inversă: salariaţii-consumatori lansează permanent revendicări pentru a face faţă inflaţiei. Cursa preţuri-salarii s-a instalat distrugător. Tot politic, s-a stabilit mecanismul prin care să se înfrunte noua situaţie: indexarea salariilor la creşterea preţurilor. Prin acest mecanism, cursa preţuri-salarii este de fapt mereu alimentată şi sînt mutate la niveluri monetare mereu mai înalte absolut aceleaşi structuri economice, fără ca măcar ceva din acestea

să se schimbe. Cercul vicios se adînceşte, demolînd bugetul statului sub povara subvenţiilor şi ruinînd populaţia sub efectele inflaţiei.

Evident, de un alt mecanism este nevoie pentru a se rupe acest cerc vicios: un program de ajustare economico-industrială care să promoveze corecţia indispensabilă a schimbării treptate a structurilor fizice ale industriei. Schimbare treptată pentru ca şomajul corespondent să nu capete dimensiuni insuportabile economic şi social, iar economia să fie în stare de a asigura o protecţie socială cît de cît corespunzătoare celor afectaţi. Protecţie socială care trebuie gradual deplasată dinspre compensarea inflaţiei spre ajutorarea în caz de şomaj.

Din păcate, s-a pierdut mult timp pe linia asanării economiei naţionale în lipsa unui asemenea program. Şi pînă la elaborarea acestuia va mai trece încă o bucată de vreme. Pînă atunci, soluţia nu poate fi decît aceea de a se continua mecanismul indexării, dar cu amendamentul ca sporirea salariilor să reprezinte doar o parte din creşterea preţurilor. Trăind acum în dezechilibru, o asemenea indexare constituie singura modalitate de a le corecta şi a menţine sub control respectarea corelaţiilor fundamentale din economie. Moştenind mecanismul indexării, guvernul Stolojan n-are alternativă la a-l folosi mai departe, angajîndu-se însă să-l aplice tocmai cu amendamentul menţionat, în încercarea de a opri cursa preţuri-salarii, de a bloca inflaţia distrugătoare pe care această cursă o întreţine. Populaţia este chemată să accepte suportarea costului pînă la jugularea inflaţiei şi pînă la obţinerea unei creşteri a productivităţii muncii, numai în funcţie de care pot spori salariile. Majorarea salariilor în absenţa ridicării productivităţii muncii este strict artificială, efectul ei ca putere de cumpărare fiind rapid mai mult decît anulat de inflaţia pe care o generează. Miza pentru populaţie de a accepta durerile combaterii inflaţiei este legată şi de faptul că aceasta descurajează orice economisire - căci într-o perioadă de creştere vertiginoasă a preţurilor nimeni nu pune de-o parte bani, chiar dacă are - şi, deci, subminează formarea fondurilor pentru investiţii. Or, fără acestea, nu există vreo speranţă într-o redresare economică, singura căreia i se poate asocia şi perspectiva unei sporiri reale de salarii.

Din motive personale sau comandate, unii lideri sindicali au înaintat cereri salariale fără acoperire economică, şi, ca din întîmplare, în toiul negocierilor guvern-sindicate, parcă pentru a turna gaz peste foc, aberante creşteri nejustificate de preţuri la produsele alimentare au fost declanşate îndeosebi pe pieţele bucureştene. Desigur nu poate fi vorba decît tot de politică. Care a fost totuşi scopul concret? Mai multe supoziţii circulă. Dar poate cea mai probabilă ar fi următoarea: în preajma alegerilor, unele cercuri din sînul puterii ar fi considerat că pot dobîndi capital electoral dintr-o blocare administrativă a creşterii preţurilor, mai ales că aceasta s-ar fi putut constitui într-o

deschidere spre introducerea unui control centralist asupra preţurilor. În mod curios, un comunicat cu un mesaj de acest gen a venit din partea conducerii FSN. Curios, pentru că actuala conducere a FSN a fost aceea care a iniţiat liberalizarea preţurilor şi se consideră, de altfel, integral ataşată reformismului spre o economie de piaţă. Preşedintele Iliescu a considerat că nu poate să se lase mai prejos, implicîndu-se el însuşi în a cere măsuri ferme în domeniul preţurilor într-o reuniune specială cu participarea primului ministru şi a altor membri importanţi ai executivului. În timp ce reuniunea se desfăşura, PNL a difuzat, la rîndul său, un comunicat în care a apreciat că revenirea la un control al preţurilor ar însemna un mare pas înapoi pe calea reformei. Se pare că premierul Stolojan a refuzat fără echivoc introducerea unui asemenea control. Nu numai pentru că ajutorul occidental - legat de continuarea reformei, între care liberalizării preţurilor îi revine un loc esenţial - ar fi încetat, dar şi pentru că, oricît ar părea de paradoxal, calculele arată că, în conjuctura economică actuală, o îngheţare a preţurilor şi salariilor ar impune statului un efort financiar imposibil de susţinut sau, ca alternativă, ar genera un şomaj de dimensiunea unei explozii sociale.

Pînă la urmă, s-a convenit doar introducerea unei supravegheri de către factori guvernamentali a procesului de negociere a preţurilor la produsele menţionate între societăţile de stat furnizoare şi beneficiari. Cît de eficientă va fi această supraveghere pentru evitarea abuzurilor şi, mai ales, a umflării nejustificate a costurilor rămîne de văzut. În absenţa unui real mecanism concurenţial şi în condiţiile penuriei de produse, marja de influenţare a unei limitări a creşterii preţurilor este îngustă, demersul administrativ fiind anihilat de copleşitorul factor economic. Pentru a-i face faţă este nevoie de un program responsabil de restructurare economico-industrială care ne-ar ajuta să încetăm odată a face numai politică, apucîndu-ne în sfîrşit şi de economie.

"EXPRES" Nr. 5/4-10 februarie 1992

DEGEABA ALIFIE LA UN PICIOR RUPT

Preocupaţi de alegerile locale, s-ar putea să fi uitat pentru scurt timp de economie. Din păcate veştile în această perioadă din economie înnegurează de tot perspectivele. Dacă pînă acum mai exista măcar o speranţă într-o redresare cît de cît a activităţii productive la un anumit orizont, deşi deloc apropiat, de zilele trecute şansele au fost aproape complet îngropate. Este o consecinţă a anunţării rezultatelor aşa-numitei operaţiuni de compensare globală a plăţilor în economie, care erau previzibil dezastruoase dar care au întrecut şi cele mai pesimiste aşteptări.

Multiple cauze au fost menţionate pentru a explica blocajul financiar din economie, în numele combaterii căruia s-a recurs la operaţiunea de compensare globală a plăţilor. De fapt, însă, doar una se dovedeşte principală, celelalte decurgînd din aceasta. Şi, oricum, era de ordin economic şi nu strict financiar. În actualele structuri "fizice" ale industriei (sectoare, întreprinderi) - create pe parcursul multor ani în timpul regimului comunist ignorîndu-se semnalele pieţei - o bună parte reprezintă "producţie de dragul producţiei". Cu alte cuvinte, activităţi industriale care dau expresie mai degrabă unor "necesităţi artificiale" decît unora autentice, verificate de cererea pieţei. Ca atare, asemenea activităţi sînt nu doar neprofitabile dar şi de natură a irosi resurse materiale, umane şi financiare în dauna altor activităţi utile, performante şi rentabile.

Reforma economică întreprinsă pînă acum - fiind una a jumătăţilor de măsură - nu a făcut decît să pună şi mai pregnant în evidenţă aceste irosiri de resurse, dar nu a creat şi mecanismul prin care "bucla de reacţie" să se închidă. Adică să intervină aşteptata şi necesara realocare a resurselor, prin reorientarea lor dinspre activităţile inutile şi nerentabile înspre cele utile şi profitabile. Întreprinderile au găsit în liberalizarea preţurilor - neasociată timp de peste un an cu un curs unic realist al monedei naţionale - posibilitatea de a-şi ascunde, prin creşterea preţurilor de vînzare, carenţale din activitatea proprie. Chiar dacă nu la nivelul din trecut, partea de "producţie de dragul producţiei" a continuat. Dar clienţii - fără a mai fi oprimaţi de obligativitatea fostului plan imperativ - au preluat doar ceea ce le era cu adevărat necesar, dispunînd ca plăţile

să se facă în consecință. "Producția de dragul producției" a trecut în stoc. Cu alte cuvinte, s-au cheltuit materiale, energie, echipamente, salarii etc. dar acestea au devenit imobilizări de fonduri, perspectivele lor de recuperare fiind nule. Nerecuperarea cheltuielilor a însemnat neplata furnizorilor, care, la rîndul lor, au ajuns rău platnici față de cei ce îi aprovizionau ș.a.m.d. S-a intrat în cerc vicios pe ansamblu.

Faptul că acest proces s-a derulat pe fondul unor prețuri mereu mai ridicate nu a făcut decît să accentueze cercul vicios, fără însă a constitui cauza principală. Desigur, la prețuri mărite brusc de cîteva ori, apăreau în mod firesc probleme în a pune angrenajul economic în mișcare cu aceeași masă monetară. Dar, deși prețurile înalte au contribuit fără îndoială la blocaj, determinarea de esență a acestuia nu era financiar-monetară, ci economică, decurgînd din lipsa de viabilitate a unui important segment al industriei. Și, ca atare, fără măsuri economice pentru redresarea sau, dacă nu se poate altfel, chiar abandonarea acestui segment, nu există nici o șansă de a obține o reală deblocare a economiei. Structurile fizice ale industriei care produc de dragul producției n-au fost schimbate sau cel puțin oprite să mai funcționeze spre a nu mai irosi resurse. Nu există nici măcar o reglementare legală care să prevadă ce se întîmplă cu structurile industriale falimentare.

O simplă deblocare financiară - cum a fost cea realizată prin compensarea globală a plăților - putea fi doar fictivă. Și așa a și fost. Mai grav, însă, prezintă pericole poate chiar mai importante decît blocajul însuși.

Pentru că, de fapt, dincolo de compensările de plăți cu acoperire, au rămas circa 400-500 miliarde lei obligații financiare fără vreo posibilitate de a fi onorate în mod real. Acestea însă, potrivit legii adoptate, au fost acoperite deocamdată prin credite de către sistemul bancar. Sînt sume reprezentînd "producție de dragul producției" și care probabil au stat la baza blocajului economico-financiar de ansamblu. Sistemul bancar nu are vreo perspectivă de a recupera de la debitori aceste sume. Întrucît debitorii au fost, sînt și vor fi în imposibilitate de plată. Îl paște, de aceea, decapitalizarea. Alternativa - căci trebuie să existe o alternativă, pentru că distrugerea sistemului bancar nu poate fi acceptată - va fi preluarea de către stat, probabil în contul datoriei publice, a acestor credite fără acoperire. Deci, întreaga societate va fi obligată să achite oalele sparte. Costul va fi dublu. Pentru că nu e vorba numai de a compensa aceste pierderi, ci și de faptul că, la nivel imediat, respectivele credite fără acoperire constituie o umflare nedorită a masei monetare, cu grava consecință a ambalării inflației, și așa aproape galopantă. În fond, s-au șters niște datorii ale unor permanent perdanți, consolidîndu-le credința că pot persevera pe aceeași linie, că, dacă vor lucra în continuare cu pierderi, aceste

pierderi le vor fi pînă la urmă acoperite. Blocajul economico-financiar se va repeta. Despre promovarea economiei de piaţă nici că poate fi vorba. Şi, inutil de subliniat că, din această cauză, ne ameninţă o nouă şi extrem de disturbatoare amînare a primirii creditelor externe. Conştienţi probabil de asemenea consecinţe, primul ministru şi guvernatorul Băncii Naţionale au avut înţelepciunea de a lăsa în seama Parlamentului iniţiativa şi aprobarea legii compensării globale a plăţilor. Efectul pozitiv se răsfrînge eventual asupra persoanei lor, dar nu şi asupra economiei româneşti.

"EXPRES" Nr. 9/3-9 martie 1992

VA REUȘI ÎNGĂDUINȚA UNDE A EȘUAT RESTRICȚIA?

În ultimul moment, chiar în ziua intrării în vigoare a unui nou regim valutar, guvernatorul Băncii Naționale a anunțat hotărîrea Consiliului de Administrație al instituției ce o conduce de a lăsa la dispoziția agenților economici - care, în noul regim valutar, recapătă autorizarea de a deschide conturi în devize - întreaga valută încasată. Cu această hotărîte - despre care guvernatorul Băncii Naționale a spus. că, în cele din urmă, a primit și consimțămîntul primului ministru - se plonjează pur și simplu în ceea ce probabil constituie cel mai liberal regim valutar posibil față de situația economică a unei țări precum România.

Că toate plățile în țară trebuie făcute în monedă națională nu reprezintă o constrîngere, ci o practică generalizată în aproape toate țările lumii și obligatorie. Că este interzisă scoaterea leului din țară (cu excepția unor sume limitate) nu este de asemenea o constrîngere, ci expresia stadiului în care se găsește economia românească. Dimensiunile acestei economii și mai ales nivelul competitivității sale exclud circulația internațională a leului, România neputînd accepta mari deținer de monedă națională la dispoziția nerezidenților, căci ar trebui să aibă cu ce le onora în valute forte eventualele cereri de preschimbare din lei. Puține țări - cu o economie nu numai foarte competitivă dar și de mari dimensiuni - își pot permite să autorizeze o largă circulație internațională a monedelor proprii. În orice caz, în situația României, convertibilitatea nu poate opera decît pe plan intern și nu și în exterior. Și va rămîne astfel încă foarte, foarte mult timp. Nu constituie o constrîngere nici faptul că această convertibilitate este limitată la operațiuni de cont curent. Căci deocamdată nici nu se poate pune problema de a o extinde la operațiuni de capital, pentru că pur și simplu nu va accepta nimeni investiții externe sau credite externe în lei.

În schimb faptul că nici o constrîngere - alta decît cele legate de evidențierea corectă a operațiunilor - nu există la încasarea, dirijarea și folosirea valutei de către agenții economici care au obținut-o reprezintă o temerară aventură liberalistă pentru o țară într-o criză acută de valută, cu o economie total necompetitivă și aflată într-un prelungit declin.

E riscantă o anticipare a rezultatelor acestei aventuri. O posibilitate ar fi ca noul regim valutar să oblige economia să înceapă să funcţioneze. Cam pe aceasta mizează Banca Naţională. Scenariul ar fi următorul. Autorizarea conturilor în valută şi liberalizarea folosirii acesteia ar elimina evaziunile valutare, ce luaseră amploare în condiţiile restricţiilor din regimul valutar anterior. Ceea ce ar contribui într-o măsură neneglijabilă la creşterea intrărilor în valută. În aceeaşi direcţie ar acţiona o creştere a exporturilor care ar fi în principiu stimulate de prevederile liberaliste ale noului regim valutar. Accesul importatorilor la valută ar fi lăsat strict în seama pieţei valutare, priorităţile rezolvîndu-se de la sine pe criterii economice şi nu administrative. Exportatorii ar fi obligaţi de fapt să-şi preschimbe în lei o bună parte din încasările în valută, deoarece toate plăţile interne sînt făcute în lei (şi cheltuielile cu salariile, energie şi diverse materiale de pe piaţa internă reprezintă cel puţin 30-50% din contravaloarea în lei a încasărilor în valută la export). Iar recurgerea la banul ieftin de credit pentru eludarea preschimbărilor în lei - practică arhiuzitată în condiţiile dobînzilor reale negative de pînă acum - nu va mai fi posibilă în contextul radical schimbat al dobînzilor reale pozitive, cînd dobînzile nominale vor creşte la 70-80%. Agenţii economici cu activităţi viabile şi rentabile vor avea asigurat deci acces nestingherit la import, căci dacă vor deţine lei vor avea de unde să-şi procure şi valuta corespunzătoare. Mecanismul de echilibrare a cererii şi ofertei de valută va fi piaţa însăşi, iar instrumentul de reglare - cursul valutar al leului. Acesta nu va mai putea fi menţinut artificial, iar cel ce va opera efectiv va avea un caracter semnificativ întrucît va rezulta din confruntarea cererii şi ofertei pe o piaţă semnificativă. Căci cuprinderea pieţei valutare va creşte, iar la un volum sporit cursul devine mai relevant. El va putea, de altfel, ghida precumpănitor şi cursul de pe piaţa oficiilor autorizate de schimb cu care va sfîrşi prin a se confunda, absorbindu-l. În principiu, piaţa neagră va primi o puternică lovitură.Mai puţin clar este ce va cîntări mai greu: încurajarea producţiei prin stimularea exporturilor sau, dimpotrivă, descurajarea producţiei prin gîtuirea importurilor.

În cealaltă variantă extremă, economia în derută ar putea veni ea de hac regimului valutar liberal, aşa cum a făcut-o şi celui aproape la fel de liberal, ce a funcţionat pînă în noiembrie trecut, cînd a fost nevoie, pentru a se ieşi din iarnă, de o confiscare a valutei şi de un control administrativ al acesteia pentru o perioadă de circa 6 luni. Spre deosebire de acel regim valutar, cel nou va opera cu un curs unic atît la export cît şi la import - diferenţă calitativă notabilă. Dar, ca şi celălalt, noul regim valutar va fi permanent ameninţat, dacă nu chiar sigur subminat, de criza de valută. Care are cauze structurale, fiind legată de faptul că

exporturile nu acoperă nici măcar importurile minime, de supraviețuire economică. Cursul valutar va ieftini exporturile dar va scumpi sever importurile. În condițiile în care importurile, formate încă în proporție de peste 4/5 din energie și materii prime, vor fi amputate, producția internă s-ar putea restrînge încă și mai mult. Ținînd cont că scumpirea importurilor are și un efect inflaționist asupra prețurilor interne, deteriorarea situației economice - prin accentuarea atît a inflației cît și a șomajului - ar putea fi pusă și în seama noului regim valutar. Realitatea este că fără a nega înrîurirea regimului valutar asupra situației economice, relația de influențare este mai ales inversă. Principalul pericol de disfuncționalitate provine dintr-o compartimentare a pieței, din delimitarea netă între cei ce vor avea acces direct la propria valută (exportatorii finali) și cei care nu pot avea acces decît intermediat prin leu. O acțiune la o scară mai mare a exportatorilor indirecți (subansamble, semifabricate) de a-și face loc nemijlocit la valută ar putea afecta serios exporturile, prin compromiterea celor de produse elaborat prelucrate.

O problemă rămîne asigurarea constituirii fondurilor pentru importurile prioritare, chiar dacă prin noi taxe vamale importurile neesențiale vor fi descurajate. Va fi deajuns ca să nu se constituie factura energetică minimă și diferite măsuri administrative de control valutar vor trebui reintroduse. Nimeni nu se va gîndi atunci la caracterul liberal al regimului valutar dacă acesta se dovedește a nu putea fi păstrat. Singurul element de susținere, față de trecut, al regimului valutar ce a intrat de-acum în vigoare, îl constituie dobînzile înalte, care cu timpul vor stopa fuga de leu și în consecință vor atenua goana acerbă după valută. Starea mai puțin tensionată din sistemul valutar va fi însă plătită cu prețul unei depresiuni, încă și mai pronunțate cel puțin pentru o perioadă, a activității economice.

"EXPRES" Nr. 19/12-18 mai 1992

POVARA TRECE ASUPRA ŞOMAJULUI

În absenţa unui program de restructurare a economiei, dobînzile reale reclamate de FMI vor determina relativ aceleaşi efecte dar cu dureri economice şi sociale mult mai mari.

Judecînd după slaba publicitate făcută de guvern şi Banca Naţională noului aranjament cu Fondul Monetar Internaţional - prin care României, în schimbul promovării unei anumite politici economice, ar urma să i se acorde un credit de susţinere în valoare de 500 milioane dolari - s-ar părea că acest nou aranjament nu prea stîrneşte entuziasmul autorităţilor române în materie. Aşa-numitele condiţionalităţi propuse de FMI şi volens-nolens acceptate de partea română constau în măsuri economice greu de aplicat şi oricum deranjante pentru cei ce ar urma să le ducă la îndeplinire. Aceste aspecte sînt, însă, mai puţin importante. Esenţial este doar faptul dacă măsurile respective sînt sau nu de natură să scoată economia românească din marasmul actual şi s-o aducă pe drumul spre redresare.

Despre ce este, în fond, vorba? FMI reclamă fără echivoc jugularea inflaţiei, simţind că dacă acum nu se întreprinde ceva serios în acest scop, economia românească va aluneca inevitabil pe panta hiperinflaţiei. Acest fapt este binecunoscut atît de primul ministru Stolojan, cît şi de guvernatorul Băncii Naţionale, Mugur Isărescu. Ambii au vorbit în nenumărate rînduri de "inflaţia corectivă", care ar fi rezultat obiectiv din adaptarea la realităţi prin liberalizarea preţurilor, şi că şocul asupra preţurilor datorat unificării cursului leului a închis de fapt ciclul acestei inflaţii. De acum încolo inflaţia care va interveni nu va mai putea fi taxată drept "corectivă", ci va fi una de fond. Momentul unei acţiuni antiinflaţioniste decisive este acum şi nu mai tîrziu. Dar durerile economice şi sociale ale acţiunii sînt inevitabile.

S-ar putea ca atît premierul cît şi guvernatorul să fi vrut a avea mai mult spaţiu de manevră şi să fie mai puţin tranşanţi. În amurg de mandat, dl. Stolojan - după ce a fost nevoit să preia atîtea din şocurile sociale generate de eşecul guvernării predecesorului său - ar fi dorit probabil să lase unui nou premier ales sarcina de a înfrunta nemulţumirile generate de noul val de dureri economice şi

sociale. Pentru dl. Isărescu această problemă s-ar părea că nu se pune, căci mandatul său îl transcende pe cel al guvernului. Dar tocmai în perspectiva relativ apropiată a părăsirii scenei politice de către actualul executiv, guvernatorul Băncii Naţionale, ca singur factor ce ar rămîne în funcţiune, ar deveni unicul ţap ispăşitor. FMI, însă, a reclamat se pare să nu se mai meargă mai departe cu jumătăţile de măsură. Aiuritoarea compensare globală a plăţilor - de fapt o operaţiune deghizată de a salva de la faliment atîtea şi atîtea întreprinderi neviabile - i-a fost de-ajuns. Şi a pus piciorul în prag.

Concepţia experţilor organizaţiei este aceea că numai practicarea unor dobînzi reale pozitive ar fi de natură să stopeze în contextul actual inflaţia. Dacă aceasta atinge de pildă nivelul anual de 90%, dobînzile anuale cu care ar urma să se acorde creditele ar trebui să fie peste această cifră. La asemenea rate ale dobînzii nici nu mai este necesar să se stabilească plafonări valorice sau procentuale ale masei ori ale creşterii masei creditului. Aceasta se va autolimita, căci agenţi economici dispuşi să apeleze la credite în condiţiile unor asemenea dobînzi vor fi foarte puţini. Drept consecinţă, masa monetară se restrînge şi inflaţia este în principiu sugrumată. Vor putea rezista pe piaţă agenţii economici care se pot baza pe propriile resurse, şi deci neobligaţi să recurgă la mijloace bancare atrase, sau cei cu o situaţie financiară cu adevărat solidă şi cu profituri pe potrivă, ce-şi vor permite să achite dobînzile fabuloase menţionate. Dispare posibilitatea de a se apela la credite - ca acces la un ban mai ieftin decît cel dobîndit din activitatea proprie - posibilitate ce exista în situaţia unor dobînzi reale negative, cînd cel ce lua cu împrumut ajungea să ramburseze mai puţin decît încasase ţinînd cont de inflaţie, iar banca creditoare primea în fapt mai puţin decît dăduse. În condiţiile dobînzilor reale pozitive, procesul decapitalizării băncilor - ce luase amploare - va fi stopat. În primul rînd, pentru că bilanţurile bancare nu vor mai fi nevoite să înregistreze pierderile rezultînd inevitabil din dobînzile reale negative, iar în al doilea rînd pentru că noii termeni de împrumut vor exclude practic agenţii economici neviabili dintre clienţii solicitatori de credite ai băncilor. În schimb, pentru deţinătorii de fonduri, care îşi vor face depuneri în bănci, dobînzile reale pozitive vor constitui o asigurare. Ceea ce, reprezentînd o garanţie că depozitele nu se depreciază, va încuraja economisirea şi, pe termen lung, investiţiile. Desigur, pe măsura dezambalării inflaţiei, rata dobînzilor va putea scădea, putînd cu timpul să nu mai pară atît de prohibitivă eventualilor solicitatori de credite.

Dar, într-o primă fază, prin descurajarea masivă a apelului la credite, dobînzile înalte vor lovi sever activitatea economică şi-aşa atît de firavă. De fapt, consecinţele se vor concentra asupra întreprinderilor economice neviabile şi, prin incidenţă, asupra forţei de

muncă angajate în cadrul acestora. FMI forțează, în esență, demarajul unei restructurări pe care reforma întreprinsă pînă acum în România a evitat-o din păcate. Grav este că necesara restructurare ar putea astfel începe și s-ar putea derula cu costuri sociale copleșitoare, cu mult mai mari decît dacă procesul s-ar fi desfășurat pe baza unui program dinainte stabilit și cu pregătirea logistică adecvat asigurată în prealabil.

Absența unui asemenea program se resimte acut și, cu toate că oalele se vor sparge probabil în capul guvernanților actuali și imediat următori, vina aparține exclusiv celor care, în primii doi ani de gestiune fesenistă, nu s-au îngrijit cîtuși de puțin de un astfel de program, datorită lipsei lor de răspundere și ideii false că s-ar putea ieși din marasm și altminderi decît luînd taurul de coarne. Jumătățile de măsură pe calea reformei încep să trebuiască a fi plătite. Și milionul și jumătate de șomeri ce va putea apărea în curînd s-ar cuveni să arate cu degetul tocmai spre artizanii jumătăților de măsură pe calea reformei. Din păcate, aceștia nu se vor mai afla probabil la guvernare, în timp ce alții vor fi nevoiți să le plătească erorile.

"EXPRES" Nr. 17/28 aprilie - 4 mai 1992

FAIR-PLAY?
NU ŢINEM !

Campania electorală abia s-a declanşat şi deja primele semne ale posibilelor sale principale caracteristici şi-au făcut apariţia. Importanţa pe care partidele în competiţie i-o acordă - în fond pe deplin justificat - contrastează puternic cu apatia unor segmente considerabile ale electoratului, deziluzionate probabil de prestaţia partidelor şi evoluţiile politice şi, în orice caz, copleşite de durerile economice zilnice, care nu se arată deloc a înceta ori măcar îndulci şi care nu par a avea vreun rost de vreme ce redresarea şi prosperitatea viitoare, în numele cărora ar trebui plătit preţul suferinţelor actuale, nu se întrezăreasc la nici un orizont previzibil.

Contrastul s-ar putea adînci. Dacă nu cumva este chiar sigur. Cîteva scadenţe economice, de altfel de neamînat, cad tocmai în perioada campaniei electorale. Premierul Stolojan nici nu se gîndeşte cumva să le ocolească. Ştiindu-le inevitabile şi, totodată, neinteresat de impactul electoral, căci şi-a reafirmat neimplicarea în competiţia politică, premierul are intenţia să "acomodeze" economia cel puţin la cele două şocuri principale din această perioadă. Este vorba, pe de o parte, de faptul că, datorită prăbuşirii cursului leului pentru tranzacţiile comerciale (de la 180-200 lei dolarul la 360-370 lei dolarul), toate importurile se scumpesc în lei de circa 2 ori şi, prin consecinţă, toate preţurile vor trebui majorate într-o măsură mai mare sau mai mică în funcţie de ponderea componentelor din import în totalul costurilor. Pe de altă parte, de la 1 septembrie se pune problema trecerii în a doua etapă de reducere (cu 25%) a subvenţiilor la cele cîteva (dar principale) produse şi servicii (pîine, unt, zahăr, ulei, căldură şi electricitate pentru populaţie).

Sînt lesne previzibile efectele noului val de creştere a preţurilor asupra populaţiei, în ciuda compensaţiilor care vor fi acordate. Nici impactul asupra campaniei electorale nu este greu de anticipat. Se riscă aproape o decuplare a electoratului de campania electorală. Preocupate pînă la oprimare de problemele economice, părţi importante ale populaţiei vor ignora pur şi simplu campania electorală căreia partidele politice încearcă să-i dea o tentă preponderent politică. De ce partidele acţionează în această direcţie este uşor de explicat. Pentru că, în marea lor majoritate, forţele

politice n-au echipe de economişti şi nici programe economice solide, preferînd să ducă lupta pe terenul politicii, unde toţi au impresia că se pricep şi unde merg lesne bla-bla-urile. Iar forţele politice care au reuşit să încropească unele programe economice, susţinute şi de cîţiva economişti, înţeleg prea bine că, de fapt, s-a ajuns într-un punct - indiferent dacă, sau nu, din greşeli - în care nu prea mai există multe opţiuni. Sînt cîteva lucruri de făcut în mod obligatoriu şi toate sînt nepopulare. Cei ce susţin că s-ar putea face şi altceva sînt ori incompetenţi, ori incoştienţi, ori farsori.

De fapt, liderii forţelor politice, indiferent dacă de la putere sau din opoziţie, indiferent dacă de centru, de dreapta, sau de stînga, ar trebui să-i mulţumească d-lui Stolojan care, luîndu-şi el responsabilitatea celor mai nepopulare măsuri, le permite indirect să se bată pe terenul politicii, fără a fi nevoiţi să scoată dînşii castanele din focul economiei cu propriile mîini. Reforma spre o economie de piaţă cere cel puţin 3-4 guverne victimă. Şi dl. Stolojan este primul care a înţeles să joace de bună voie acest rol, făcînd, prin măsurile nepopulare, un imens serviciu guvernului ce va veni. Preţul măsurilor nepopulare va fi un absenteism masiv de la urne, dar ipoteca pentru viitorul guvern va fi mai mică. Întrucît cu reducerea la jumătate a subvenţiilor şi asimilarea în economie a noului curs, de acum realist, al leului se încheie un mare pas înainte pe calea reformei: dureroasa corecţie la nivel macro, a marilor corelaţii din economie. De aici înainte, reforma, pentru a căpăta substanţă, trebuie să pătrundă la nivel micro, al întreprinderilor, prin binomul privatizare-restructurare.

Că liderii noştri politici înţeleg miza problemelor economice este probabil. Deloc probabil va fi, însă, că vor şi proceda în consecinţă. Dimpotrivă, este aproape sigur că "politicul" va domina confruntarea electorală. Şi politicul nu se va rezuma la politică. Nu va fi vorba doar de opţiuni politice, ci şi de jocuri mai mult sau mai puţin "politice". Pentru un spirit fair-play prevalent nu se poate pune mîna în foc. Campania electorală riscă să fie cît se poate de murdară.

Jocurile au şi început. Însăşi desemnarea candidatului unic al Convenţiei la preşedinţie a fost rezultatul unor jocuri politice în care fair-play-ul nu a stat cîtuşi de puţin pe primul loc. Bomba lansată de dl. Câmpeanu propunîndu-l pe Rege candidat la preşedinţie din partea PNL este tot un joc politic care a deranjat pe mulţi, înainte de toate Convenţia.

Dl. Iliescu face jocuri pe măsura posibilităţilor sale, mult mai largi decît ale oricărui alt pretendent. Şi-a inventat un partid susţinător şi a manevrat pentru amînarea alegerilor, îndeosebi cu scopul de a lăsa timp pentru consolidarea partidului. Dar ştiind bine că numai cu susţinerea unei formaţiuni de mîna a doua precum FDSN nu va cîştiga, acţionează se pare, în mai multe direcţii şi cu un anumit folos. Nu poate fi chiar o întîmplare că aproape toate

forţele politice al căror electorat se înscrie în zona d-lui Iliescu a spectrului politic (PDAR, PRM, PSM) n-au prezentat candidaţi proprii la preşedinţie. Numai PUNR vine cu un candidat propriu şi nu unul oarecare, ci d. Funar, care se afirmă zgomotos ca "adevărat român". Este atîta ostentaţie în demersurile d-lui Funar, încît devine inevitabilă întrebarea: ce se doreşte de fapt prin agitaţia fără margini a acestui unic candidat care ar urma să ia din voturile destinate d-lui Iliescu? Căci, oricum, aderenţii d-lui Funar nu sînt dintre cei ce ar vota cu Convenţia sau cu FSN-Roman. Tobele naţionaliste bătute atît de spărtigos de către dl. Funar - mai ales în condiţiile în care asupra executivului s-au făcut presiuni puternice spre a-l determina să toarne gaz peste foc destituind în prag de alegeri prefecţii maghiari din Covasna şi Harghita - trimit la un aranjament al d-lui Iliescu. Se vorbeşte de nerespectarea unui acord secret, care ar fi stipulat ca acolo unde postul de primar este cîştigat de un maghiar, viceprimar să devină un român. Se mai vorbeşte de faptul că această schimbare de natură etnică, urmărită de mult, a fost realizată acum cu mîna unui guvern în amurg, degrevînd viitorul executiv de povara de a-şi începe activitatea cu o astfel de mişcare incomodă. În orice caz, indiferent de ceea ce s-a urmărit, s-a obţinut o întărire a aripii radicale a UDMR. Nu este exclus, însă, ca dl. Iliescu să aibă nevoie de a întinde coarda pentru a interveni apoi ca un conciliator, în speranţa dobîndirii de aderenţă electorală.(...)

Totuşi, marile înfruntări - ale căror semnale au apărut deja - se anunţă pentru septembrie, atît ca distragere a atenţiei populaţiei de la preţurile nesubvenţionate, cît şi ca încercare cu efect maxim de deligitimare întrucît în chiar preajma alegerilor nu va mai fi timp de contrareplici.

Şi la sfîrşitul lui septembrie, după o luptă acerbă - infinit mai puţin de idei şi programe decît de incriminări şi dosare compromiţătoare - îndeosebi pentru scaunul prezidenţial, forţele politice se vor trezi că n-au cum să încropească un guvern în condiţiile dispersiei de tip polonez a locurilor în Parlament. Şi atunci dl. Stolojan - care, după ce continuînd cu bună credinţă ce promisese, îşi va fi încheiat mandatul - va trebui să nu se mire cînd va fi (culmea!) chiar el făcut vinovat de toate relele, indiferent cine va forma noul guvern. Tocmai pentru că, în mod lăudabil, va fi fost independent şi se va fi retras de pe scena politică.

"EXPRES" Nr. 31/4-10 august 1992

SE MAI POATE CÎŞTIGA CU BALIVERNE ?

Realmente un paradox, guvernul pregăteşte, în chiar preajma alegerilor, poate cele mai dramatice măsuri economice nepopulare, noul val de creşteri de preţuri (rezultînd din puternica devalorizare a leului şi reducerea subvenţiilor la principalele produse şi servicii) urmînd a lovi serios în puterea de cumpărare a oamenilor de rînd, şi-aşa sever amputată în ultimii doi ani. Şi pe zi ce trece, tot mai multe forţe politice - curios nu doar din opoziţie dar şi de la guvernare - se reped aproape toate în executiv, criticînd intenţiile acestuia de a recurge la măsurile nepopulare. Un fel de război al forţelor politice împotriva unui guvern interimar, pe care chiar multe din ele l-au mandatat să facă ce face.

Această situaţie contrariantă la care s-a ajuns - şi care ţine România departe de tiparele normalităţii - este rezultatul debandadei economice şi politice care s-a accentuat treptat în urma alegerilor din mai '90. Formaţiunea politică ce s-a considerat emanaţia revoluţiei şi care a cîştigat zdrobitor acele alegeri a probat curînd ceea ce era de fapt: un adăpost fără de griji pentru foşti, o trambulină spre putere pentru lupii tineri şi o pălărie comună pentru oameni, inclusiv de bună credinţă, dar de coloraturi politice diferite. După ce a fost obligată să promoveze reforma economică, pe care, în ciuda inconsistenţelor ei, a păzit-o cu obstinaţie de orice încercare de amendare din partea unei opoziţii de altfel firave şi neinfluente, căreia în general nu a dorit să-i lase nici o şansă, formaţiunea politică la putere - autocatalogată de centru-stînga şi de inspiraţie social-democrată, dar de fapt, fără o ideologie şi chiar fără o doctrină - s-a rupt în bucăţele datorită, cel puţin într-o măsură, tocmai reformei întreprinse. Căci dinăuntru, reformiştii, antireformiştii şi reformiştii de circumstanţă au tras în direcţii diferite. Caraghioslîcul este că acum feseniştii rămaşi în jurul ex-premierului Roman - care imaginaseră reforma şi care şi-au autoproclamat-o aproape perfectă - pretind că s-ar fi ajuns în altă parte decît unde s-a ajuns dacă ei ar fi continuat-o cum o începuseră, respectiv dacă n-ar fi fost înlăturaţi de la guvernare în septembrie 1991, făcîndu-se însă a uita catastrofa economică în care se găsea ţara în acel moment. La antipozi, masiva dizidenţă fedesenistă, reunită în jurul d-'ui Iliescu, susţine că

dezastrul economic al ţării se datorează tocmai reformei defectuos concepute şi înfăptuite de echipa Roman, făcîndu-se şi ea a uita însă că toţi actualii fedeseniști formau maşina de vot cu care s-a impus în economie reforma incriminată. Şi, prin comparaţie cu FSN-Roman, un populism deşuchiat caracterizează promisiunile fedeseniste.

De partea cealaltă a baricadei, opoziţia, care n-a ştiut politiceşte să exploateze, prin propria sa acţiune concertată, sciziunea formaţiunii la putere, este departe de a avea o concepţie unitară asupra reformei şi multe accente populiste sînt prezente în poziţiile unora din forţele politice componente, fără vreo legătură cu posibilităţile reale ale economiei. La adăpostul responsabilităţilor evident mai reduse, multiplele partide mai mici jonglează asiduu cu populismul fără nici o acoperire.

La mijloc se află guvernul d-lui Stolojan. Preluînd în gestiune, pentru un mandat limitat, o stare economică dezastruoasă, dl. Stolojan - instalat în baza unui aranjament convenit cu forţele politice în contextul de atunci - a căutat metodic aducerea în echilibru a marilor corelaţii din economie. Preţul nedorit dar de neocolit l-au constituit cele mai nepopulare măsuri. Căci nu se poate să crească nivelul de viaţă cînd activitatea economică scade şi se mai traversează şi tranziţia în sine dificilă spre economia de piaţă. Acum dl. Stolojan se află în faţa unei opţiuni dramatice. Adoptă, sau nu, măsurile legate de reducerea subvenţiilor de preţ şi de acomodarea economiei la noul curs de schimb valutar? Nu este vina sa că alegerile nu au avut loc în primăvară, aşa cum se convenise, ci se vor desfăşura abia la sfîrşitul lui septembrie şi că economia nu-i aşteaptă pe parlamentari să-şi facă ifosele, jocurile şi interesele. Nu este deloc vina sa că scadenţa a două grave probleme cade cînd dînsul se află încă în funcţia de premier şi nu, cum ar fi urmat în mod normal, sub mandatul noului guvern rezultat din alegeri. Nu dl. Stolojan este de vină că liberalizarea preţurilor nu a fost întreprinsă concomitent cu liberalizarea "preţului tuturor preţurilor" - respectiv cursul monedei naţionale - astfel încît intrarea în realitate a acestora să fi intervenit în acelaşi timp. Evident, costul economic şi social ar fi fost mai mic, căci, dimpotrivă, aşa cum s-a procedat - în etape, în ideea falsă că se repartizează costul pe o perioadă mai îndelungată - acesta de fapt s-a amplificat prin defazare, întrucît creşterea preţurilor şi devalorizarea monedei naţionale pentru ajungerea la un curs realist al leului s-au alimentat reciproc. Creşterea preţurilor scade valoarea leului, iar devalorizarea corespondentă a cursului valutar, scumpind importurile, împinge în sus preţurile interne. Acum, lăsîndu-se, în sfîrşit, de circa o lună şi jumătate, cursul să se stabilească liber, acesta a coborît la un nivel de două ori mai mic şi, prin consecinţă, sporirea preţurilor în lei a importurilor va antrena un nou puseu inflaţionist în întreaga economie. Totodată, nu dl. Stolojan este de

vină că nu s-a îndrăznit, la vremea potrivită, să se liberalizeze prețurile și ale principalelor produse și servicii, cînd costul social și economic ar fi fost, de asemenea, mai redus. Dl.Stolojan s-a retras din guvernul Roman tocmai pentru că nu a fost acceptată varianta propusă de dînsul care elimina subvențiile disproporționate, acordîndu-se salariaților compensații corespunzător mai mari. Acum subvențiile de preț la acestea, prin masiva creștere comparativă a celorlalte prețuri, au ajuns a reprezenta o treime din bugetul național, blocîndu-l. Reducerile subvențiilor de preț sînt inevitabile. Nu numai că sînt economic necesare, dar bugetul pe anul în curs a fost calculat - și aprobat de parlament - în condițiile restrîngerii treptate a subvențiilor de preț, alte resurse de finanțare nefiind prevăzute și neexistînd. Nu dl. Stolojan este de vină deci că reforma a fost greșit întreprinsă și că acum a venit timpul ca cineva să arunce în sfîrșit balastul ce trebuia și putea fi înlăturat de mult.Culmea este însă că tocmai d-lui Stolojan s-a ajuns să i se reproșeze că, în prag de alegeri, adoptă măsuri nepopulare. Și este chiar grotesc că printre înverșunații reproșurilor la loc de frunte se află responsabilii direcți sau indirecți ai creării situației în care dl. Stolojan trebuie să recurgă la astfel de măsuri. Roman pretinde că Stolojan i-a abandonat reforma, Iliescu că i-o continuă pe-a lui Roman, Coposu că face jocul lui Iliescu, iar Vadim Tudor că tot ce urmărește dl. Stolojan este de fapt îndreptat împotriva lui Iliescu. În orice caz, FSN-Roman aproape nu se mai consideră reprezentat în guvernul Stolojan, FDSN argumentează că n-are nici o legătură cu acest executiv, putîndu-se erija chiar în partid de opoziție. Măcar în cazul Convenției, ca opoziție, lucrurile sînt clare din acest punct de vedere.

Pentru dl. Stolojan cel mai simplu ar fi, în asemenea condiții, să-și considere mandatul încheiat și să lase noile măsuri nepopulare în seama viitorului guvern. Cei ce cred că măsurile nepopulare respective ar putea fi evitate sau ocolite sînt ori incompetenți ori inconștienți. Dintre aceștia, există și la dreapta - unde mulți se consideră de acum deținătorii monopolului noilor vremuri sau apreciază că ar fi de ajuns ca schimbarea să fie politică pentru ca economia să demareze. Dar pericolul vine totuși de la stînga. Aici s-au grupat sau regrupat mulți farisei care sînt gata să toarne baliverne - măcar de-ar crede în ele! - despre apărarea maselor populare, despre modele social-democrate și alte asemenea, cu gîndul doar de a suci capul celor atît de afectați de suferințele economice.

Șansa stîngii - în principiu, în creștere în orice perioadă de dureri economico-sociale - este acum în România totuși în regres. Spre deosebire de aproape toate celelalte țări est-europene, stînga în România nu este în ascensiune pentru că postcomunismul a însemnat, la noi, cel puțin pînă în prezent, preluarea puterii de către neocomuniști și prezervarea ei cu orice preț. Reforma însăși a fost

pornită de ei și în ochii populației este legată de ei. Și, în ciuda oricăror delimitări ulterioare în rîndurile mișcării feseniste, rămîne pentru populație că, una peste alta, cam tot cei din trecut - hai să spunem Iliescu și ai lui - au făcut reforma, lor datorîndu-li-se și durerile. Oricum, realizează și ultimul votant că nu Coposu și ai lui au făcut reforma. D-lui Coposu îi poate refuza cineva votul acum pentru că nu-i este simpatic sau pentru că se teme că liderul țărănist va face o curățenie anticomunistă, dar în nici un caz pentru că dl. Coposu ar fi adus inflația și șomajul. Deși, inevitabil le-ar fi adus dacă ar fi inițiat și efectuat dînsul reforma! Dar asta este situația. Avantajul opoziției este că nu a fost pînă acum la guvernare. În schimb, indiferent că ar vrea sau nu, d-lui Iliescu i se pot pune în cîrcă și inflația și șomajul, chiar dacă încearcă acum să-l facă răspunzător de aceste nenorociri doar pe fostul său coleg emanat, dl. Petre Roman. De fapt s-a ajuns - chiar dacă, sau nu, din greșeli - într-un punct în care nu mai este nimic altceva de făcut decît de a lăsa corecțiile și adaptările inevitabile să se producă. Nu le face dl. Stolojan, va trebui să le facă viitorul guvern. Pînă la instalarea acestuia și intrarea sa propriu-zis în activitatea operativă și de decizie pot trece însă 4-5 luni. Pînă atunci, în lipsa măsurilor respective, economia va capota.

Onorant pentru dl. Stolojan - singurul om politic care are puterea de a se desprinde de putere - ar fi să-și asume responsabilitatea măsurilor nepopulare, dureroase dar necesare, indiferent de ce spun unii sau alții care vor să cîștige alegerile chiar cu prețul punerii în pericol a economiei naționale. Dacă dl. Stolojan nu va întreprinde aceste măsuri, guvernul următor, indiferent de coloratura sa politică, va exploda - ca și parlamentul cu a sa mai mult decît probabilă reprezentare dispersată de forțe politice - în cîteva luni. Situația economică este de o asemenea natură încît, chiar dacă dl. Stolojan nu lasă viitorului executiv ipoteca măsurilor nepopulare, acesta nu are șanse să supraviețuiască decît în cazul în care va fi suficient de credibil pentru a determina populația să accepte strîngerea în continuare a curelei. Dacă va reuși, atunci se va avea de luptat doar cu șomajul; în schimb, la orice înclinație sau cedare populistă, eșecul va veni curînd și va fi total, căci sfidarea va fi dublu ruinătoare: și inflație și șomaj.

"EXPRES" Nr. 32/11-17 august 1992

IPOTECA POPULISTĂ SAU PATOLOGIA PUTERII

Din păcate, dl. Stolojan parcă ține morțiș să coboare stacheta cu care își va încheia mandatul. După afacerea prefecților de Covasna și Harghita în care s-a lăsat tîrît, deși pînă la urmă cu eforturi lăudabile a reușit s-o "vopsească", și după refuzarea vizei pentru Rege, problemă în care totuși nu s-a izbit de reale acuze nici chiar din partea forțelor din opoziție, dl. Stolojan a cedat evident presiunilor politice, în dauna cerințelor economiei, acceptînd neonorabil, în ce privește reducerea subvențiilor de preț, jumătăți de măsură în genul celor promovate în timpul guvernării Roman și care sînt direct responsabile de agravarea situației economice mult peste ceea ce era inevitabil. Că reforma ar fi putut fi întreprinsă fără să fi atras severe dureri economice și sociale era o pură iluzie. Dar tocmai jumătățile de măsură pe calea acesteia n-au făcut decît să amplifice costul economic și social al reformei, adîncind dezechilibrele și distorsiunile moștenirii comuniste, complicînd problemele și tergiversînd soluționarea lor.

Impasul în care s-a ajuns cu subvențiile de preț la unele din principalele produse și servicii - căci despre un impas este vorba - reprezintă un tipic exemplu al efectelor jumătăților de măsură, tribut plătit în parte vechilor concepții comuniste (ce trebuiau de fapt abandonate dacă se decisese reforma spre capitalism) și în parte considerentelor de audiență politică. Din exact aceste motive, guvernarea fesenistă nu a făcut ceea ce trebuia: anume o liberalizare a prețurilor, nu parțială ci generalizată, dacă tot se hotărîse să fie întreprinsă, desigur cu compensațiile corespunzătoare. În numele unei eșalonări a povertii economico-sociale, s-au păstrat importante subvenții la principalele produse și servicii de altfel în penurie. Costul economic și social a fost de fapt amplificat. În locul unui șoc dur, dar poate unic, s-a prelungit și accentuat povara asupra economiei și populației. În condițiile masivei creșteri a prețurilor la celelalte produse și servicii, subvențiile la cele susținute de către stat s-au majorat într-atît încît au ajuns să reprezinte peste o treime din bugetul național, blocîndu-l pur și simplu. S-a obținut, de altminteri, o falsă protecție socială, căci susținerea prin preț tratează în mod egal milionarul și bietul pensionar sau șomer. Oricum efortul făcut de

societate pentru protecţia socială nu ajunge exclusiv la cel defavorizat, adică la cel ce trebuie protejat. În plus o serie de anomalii: pîinea, mult mai ieftină prin subvenţie decît furajele, este folosită în acest ultim scop; sorturile inferioare de carne sînt boicotate de producători ori, dimpotrivă, speculate sub altă denumire, ambele acţiuni în dauna consumatorilor etc. Reducerile subvenţiilor de preţ sînt nu numai economic necesare, dar sînt de neocolit întrucît bugetul pe anul în curs a fost calculat - şi aprobat de parlament - în condiţiile restrîngerii treptate a subvenţiilor de preţ, alte resurse de finanţare nefiind prevăzute şi neexistînd.

Dacă aceste măsuri de reducere erau, cu alte cuvinte, inevitabile, atunci discuţiile despre oportunitatea adoptării lor erau lipsite de obiect. Amînarea sau restrîngerea dimensiunilor lor doar le măresc costul economic şi social, deja majorat de erorile pe calea reformei.

Păcatul mare este de partea d-lui Stolojan. Dînsul nu numai că înţelege bine că situaţia economică actuală nu oferă prea multe alternative - pentru a nu ne amăgi ar trebui, de fapt, subliniat că nu există decît o singură abordare, indiferent cine ar fi la guvernare şi cît va fi de rapid şi judicios pusă în practică - dar, ca neparticipant în cursa electorală, este şi singurul care putea să despartă economia de politică. N-a făcut-o, lăsîndu-se parţial convertit de lamentările populiste ale unor partide care doreau să nu-şi afecteze şansele electorale, ba mai mult să cîştige capital politic din postura de apărătoare ale intereselor "maselor populare".

Lupul moralist cel mai bizar s-a afişat dl. Roman. După preceptul "nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase", după care se călăuzeşte fără nici o jenă, dl. Roman s-a exprimat pur şi simplu împotriva unor măsuri nepopulare în contextul electoral, uitînd că balastul în ce priveşte subvenţiile este opera guvernării sale. Vezi, Doamne, să nu fi fost afectate alegerile! Evident, nu de alegeri în sine îl rodea grija, ci de imaginea electorală a FSN care, după o reformă destrăbălată, nu pregetă să se erijeze în campion al protecţiei sociale. Pe banii cui? Din care resurse? Nu mai puţin caraghioasă este atitudinea FDSN care nu face altceva în campania sa electorală decît să incrimineze FSN-Roman pentru o reformă falimentară, uitînd că actualii săi membri sînt chiar cei ce au reprezentat maşina de vot cu care a fost introdusă în economie această reformă. Totuşi FDSN, trebuie să o recunoaştem, nu a avut, în ce priveşte problema subvenţiilor, tupeul d-lui Roman, exprimîndu-se pentru o variantă scăldată - a jumătăţilor de măsură - care a şi fost pînă la urmă adoptată. Singur dl. Coposu, în calitate de reprezentant al Convenţiei Democratice, a avut o atitudine responsabilă la întîlnirea cu dl. Stolojan în problema subvenţiilor, susţinînd măsurile inevitabile. Desigur, dl. Coposu putea vedea în durerile suplimentare ale

măsurilor respective un capital politic pentru o opoziție care nu s-a aflat la guvernare, dar nu putea fi ignorat nici riscul de a distona cu populismul atrăgător, chiar dacă fără acoperire, al altor partide. Căci nu doar FSN și FDSN, partide cu șanse de a ajunge la guvernare în funcție de diverse formule la care s-ar putea apela, au jucat cartea populismului. Partidele mai mici, evident cu responsabilități mai reduse, nu s-au sfiit chiar să mizeze pe această carte nenuanțat, într-un mod penibil: parcă fără a dori să țină cont de situația reală a economiei și de posibilitățile pe care aceasta le oferă. Și dacă de la un partid precum al d-lui Cornescu n-ai la ce să te aștepți - fiind vorba de un fripturist get-beget care pentru a exista nu are nevoie de electorat - este totuși inadmisibil ca un partid precum PDAR, căruia prin numărul de voturi potențiale i-ar putea reveni responsabilități cel puțin parlamentare, să-și permită să cocheteze cu un populism deșucheat.

Poziția PDAR ridică o problemă de morală politică. Este pur și simplu un cinism să declari că te retragi din guvern dacă se adoptă reducerile de subvenții, cînd știi prea bine ceea ce populația nu înțelege tocmai exact că presiunile principale în direcția creșterii prețurilor și, deci, marile dureri economice suplimentare după 1 septembrie nu vin de la reducerile de subvenții, chiar dacă acestea privesc produse și servicii precum alimente de bază și aprovizionarea cu energie termică și electrică, ci de la absorbția necesară în economie a cursului valutar al monedei naționale, care în ultimele două luni s-a prăbușit de la 180-200 lei dolarul la 380-390 lei dolarul. Inutil de a sublinia că și această prăbușire este rezultatul unei erori comise pe calea reformei și anume a faptului că liberalizarea prețurilor nu a fost întreprinsă concomitent cu liberalizarea cursului monedei naționale. Dimpotrivă s-a perpetuat practica unor cursuri paralele și cînd, în sfîrșit, s-a trecut la un curs unic pentru export și import acesta a fost menținut luni de zile artificial prin decizie administrativă. Aceasta în timp ce supapa prețurilor interne fusese deschisă, permițînd explozia lor. Abia din iulie - de cînd s-a dovedit foarte clar că nu există nici o șansă de a menține un curs nerealist căci atît timp cît importurile nu sînt compensate de exporturi solicitările de valută rămîn neacoperite și ca atare leul se află sub presiune - s-a lăsat monedei naționale posibilitatea de a-și stabili valoarea liber, în funcție de cerere și ofertă. Absorbția în economie a scăderii cursului - absorbție care se produce indiferent dacă guvernul (avînd ori nu în componență reprezentanți PDAR) o sprijină sau o interzice - înseamnă o creștere a prețurilor interne. Mecanismul este foarte simplu. Decontat la un curs de 380-390 lei dolarul, orice import costă acum în lei de două ori mai mult decît înainte de 1 iulie. Atîtea importuri intră în componența altor produse și servicii și, ca atare, în proporția reprezentării cresc și prețurile acestora. Deosebit

de profund este, din acest punct de vedere, impactul preţului energiei, care provine în proporţie covîrşitoare din import şi care intră în componenţa tuturor produselor şi serviciilor. O creştere de circa 40%, dacă nu şi mai mult, pe ansamblul preţurilor s-ar putea să fie efectul. Ceea ce nici nu se poate compara cu acele cîteva procente cît va constitui influenţa resimţită pe ansamblul preţurilor a sporirii acestora la produsele şi serviciile subvenţionate.

Compromisul la care s-a ajuns este pur şi simplu ridicol - expresie a lamentabilei intruziuni a politicului unde nu-i fierbe oala. Respectiv într-un demers care nu admitea alte motivaţii decît cele economice. Sînt avute în vedere doar reducerile subvenţiilor, într-o variantă neliniară (eliminîndu-se integral susţinerea la carne, ulei, zahăr, în schimbul menţinerii uneia substanţiale la pîine, lactate, electricitate şi energie termică pentru populaţie). Pentru efectele reducerilor sînt prevăzute compensaţii. Dar de adaptarea economiei la cursul puternic devalorizat al leului se face abstracţie, ca şi cum nu ar exista. Se lasă, de fapt, viitorului guvern să realizeze adaptarea peste vreo 2-3 luni. În practică, însă, această adaptare este deja în desfăşurare şi nu va aştepta noul guvern. Politicienii au intervenit şi s-a făcut exact ce era mai prost: efectele se vor produce, numai că, neluate în considerare de la început, nu vor putea fi compensate tocmai în perioada şocului declanşării lor.

S-ar putea ca şi dl. Stolojan să se fi gîndit că partidele care s-au bătut pentru amînarea sau limitarea reducerilor de subvenţii n-au înţeles prea bine că victoria lor parţială este integral falsă în măsura în care impulsul inflaţionist provine precumpănitor din adaptarea economică la noul curs valutar al leului. Ar fi posibil, dar ar însemna că trăim sau într-o splendidă ignoranţă sau într-o sinistră perpetuare a furatului căciulii proprii. Căci altfel nu s-ar putea explica faptul că principalele forţe politice - indiferent de coloratura lor - în loc de a mulţumi actualului prim-ministru care, deşi interimar, nu intenţiona să fugă de răspundere, şi era gata să ia şuturile, l-au sfătuit sau chiar somat să nu întreprindă măsurile nepopulare preconizate. Ca atare, se pasează viitorului executiv misiunea ingrată de a-şi începe mandatul exact cu nişte măsuri nepopulare. O grea ipotecă. Şi inutilă. Culmea este că cei ce au cerut mai abitir d-lui Stolojan amînarea sau limitarea măsurilor nepopuliste sînt tocmai cei ce ar dori neapărat guvernarea. Fără tăgadă, un caz patologic. Avem de ce a ne feri de aceştia, de vreme ce refuză inevitabilul şi acceptă chiar şi o inutilă ipotecă numai de dragul puterii.

"EXPRES" Nr. 35/1-7 septembrie 1992

"TOT ÎNAINTE" ... SPRE '89 !

Din simplă curiozitate, adunînd procentajele cu care principalele forţe politice aflate în competiţie îşi evaluează ele însele şansele în alegerile din 27 septembrie se ajunge la un total de 195-205% (în loc de evident 100%). Cifra urcă spre 300% dacă sînt luate în considerare şi celelalte forţe politice angajate în cursa electorală, respectiv alte peste 20 de partide care, spre deosebire de restul de 100 încă existente, s-au încumetat să participe la alegeri desigur în ideea că n-o fac inutil, deci în speranţa că vor întruni fiecare în parte măcar minimul de 3% din voturi pentru a căpăta reprezentare în parlament.

Aceste supraaprecieri nu sînt singurele care dau o tentă caragialescă actualei campanii electorale. O concurenţă serioasă le fac năzbîtiile ce pot fi auzite în propaganda pentru alegeri. Cînd vin din partea unor formaţiuni politice-fantomă, fără electorat - din nefericire atît de numeroase - năzbîtiile nu pot produce decît zîmbete. Ele, s-ar putea spune, chiar colorează campania electorală. Din păcate, nu puţine pot fi însă consemnate în poziţiile pe care ţin să le comunice formaţiuni politice cu audienţă în rîndurile electoratului precum şi unii candidaţi la preşedinţie. În aceste cazuri, năzbîtiile nu mai pot stîrni zîmbete, ci îngrijorare. Pentru că, în ultimă instanţă, sînt dovezi de iresponsabilitate.

Probabil, cele mai grave sînt acelea din sfera economiei, pentru că suferinţele economice zilnice afectează direct şi acut populaţia, aceasta fiind deosebit de sensibilă la abordările în materie ale principalelor forţe politice, mai ales ale forţelor politice cu şanse de a ajunge la guvernare. Inutil de subliniat responsabilitatea acestor forţe. Nimic nu este mai uşor decît a critica ceva ce s-a făcut pînă acum şi, prin contrapoziţie, de a lansa promisiuni. Problema este însă de a se ţine cont de posibilităţile reale ale economiei, de cerinţele de neocolit şi durerile inevitabile ale reformei.

Că oamenii politici pot deveni ridicoli de îndată ce realitatea îi va pune în faţa imposibilităţii respectării propriilor promisiuni - din lipsa de capacitate a economiei - nu ar fi cine ştie ce. În fond, asta îi interesează: căci dacă vor fi minţit, să plătească! Grav este altceva. Economia românească se află într-o stare suficient de grea pentru a-şi putea permite să mai piardă timp cu continuarea unor

experimente, cu ezitări pe calea reformei sau chiar întoarceri înapoi de la aceasta. Şi cu atît mai puţin şi-ar putea îngădui luxul de a avea la guvernare oameni politici veniţi în urma unui vot influenţat serios de balivernele pe care le-au vîndut credulilor. Or tocmai acesta este marele pericol: ca politicieni care vîntură obiective fără acoperire economică - fie din necunoaştere, fie pur şi simplu din demagogie - să ajungă la putere. În plus, dacă mai mulţi politicieni fac promisiuni deşarte, se poate crea o stare de spirit care ar împinge la dezastru. Atîţia amăgiţi ar putea crede că există într-adevăr alternative reale la durerile lor şi nu vor mai manifesta disponibilitate faţă de măsurile cu adevărat necesare. Prin consecinţă, pericolul este de a se intra şi mai profund în cerc vicios. Blocajul măsurilor necesare ar amplifica durerile şi,. ca urmare, tensiunea socială ar tinde să sporească îndepărtînd şansa de ieşire din criză.

Nu întîmplător promisiunile fără acoperire gravitează în jurul protecţiei împotriva inflaţiei şi şomajului. Nu puţine sînt partidele care, direct sau indirect, urmăresc menţinerea actualului sistem de protecţie împotriva inflaţiei: adică indexarea. Unele, fără discernămînt, au în vedere o indexare nu parţială (ca acum) ci integrală. Nu se ţine însă seama că împotriva inflaţiei nu există de fapt protecţie, încercarea curentă prin indexarea cîştigurilor la creşterea preţurilor fiind dimpotrivă generatoare de inflaţie. Căci prin indexare, preţurile şi salariile intră într-o ruinătoare cursă. Combaterea inflaţiei pe alte căi fiind o acţiune extrem de dificilă şi dureroasă, există partide care nu se dau în lături de a avansa ca soluţie blocarea pur şi simplu administrativă a creşterii preţurilor. Nu se spune însă cum practic s-ar realiza acum acest lucru şi cu ce consecinţe, nemaivorbind de faptul că în momentul respectiv reforma - bună sau rea cum a fost - va fi sugrumată.

În ce priveşte protecţia împotriva şomajului este de remarcat că sînt multe partide care limitează totul la protecţia (sau compensarea) în caz de şomaj. Sînt altele care extind abordarea, dîndu-i semnificaţia de combatere a şomajului. Foarte puţine - doar din eşichierul stîngii - îndrăznesc să reia nedisimulat şi nenuanţat sloganul comunist al deplinei ocupări a forţei de muncă, imposibil de realizat. Dar destul de multe aruncă nada mai plauzibilă a combaterii şomajului prin redresarea producţiei. Obiective supraoptimiste abundă, fără vreo legătură cu perspectivele economice reale. De pildă, în ceea ce poate fi denumit programul economic cel mai puţin coerent şi transparent (căci nu duce lipsă de fraze generale în timp ce măsurile concrete nu pot fi depistate), P.U.N.R. şi candidatul său la preşedinţie, dl. Funar, afirmă pur şi simplu că în doi ani readuc producţia la nivelul din 1989, asigurînd apoi o creştere stabilă (...)

Readucerea producţiei la nivelul din 1989 numai pentru că atunci era mai mare decît acum este un nonsens economic. Aşa ceva

nu poate fi un obiectiv pentru că o producţie mai mare acum nu s-ar putea obţine decît prin reactivarea structurilor existente (rămase fizic încă neschimbate), adică prin revenirea la cuantumul aberant al "producţiei de dragul producţiei", ceea ce ar fi un dezastru. Norocul nostru este că aşa ceva nu este posibil. Chiar dacă la nivel central s-ar încerca reînvierea vechiului dirijism strict şi chiar dacă la nivelul întreprinderilor atîtea au nostalgia acestui dirijism, întreprinderile viabile nu vor mai accepta să alimenteze în detrimentul lor oala comună a centralismului.

Scopul este de a atinge nivelul producţiei din '89 cu un alt gen de producţie, adică fără "producţia de dragul producţiei". Şi aceasta nu poate fi realizată decît pe alte structuri sau, altfel spus, printr-o restructurare economico-industrială, care cere însă timp. Ar fi ideal, ca, în doi sau chiar trei ani, să se obţină o altă producţie (mai acoperitoare a nevoilor sociale) echivalentă ca nivel cu cea din 1989. Dar nu este realist în măsura în care procesul propriu-zis de schimbare a structurilor fizice (ale industriei îndeosebi) este încă atît de firav. Şi este, de asemenea, improbabil că fără privatizare va exista o reală restructurare. Aşa după cum este clar, că, în această perioadă de tranziţie, restructurarea nu poate fi concepută şi realizată fără o implicare a statului (între altele şi poate înainte de toate pentru a nu permite şomajului să treacă peste limitele suportabilităţii economice şi sociale), tot atît de cert este însă faptul că, fără privatizare concomitentă, restructurarea riscă să nu se mai înfăptuiască deloc.

"EXPRES" Nr. 38/22-28 septembrie 1992

GUVERNAREA ILIESCU ÎNCEPE CU EXPLOZIA PREȚURILOR

Asumîndu-și oprobriul public și mînia politicienilor care urmează la guvernare, dl. Stolojan, la spartul tîrgului pentru mandatul său, a atras, fără ambiguități și neiertător, atenția întregii populații la ce trebuie să se aștepte indiferent de ceea ce a votat; iar celor ce vor veni după el la Palatul Victoria, aducîndu-i din sferele celeste ale luptei pentru putere pe terenul accidentat al cotidianului, le-a amintit ceea ce vor fi obligați să facă în chiar deschiderea guvernării lor, indiferent de ceea ce au promis în campania electorală. Acestea sînt semnificațiile deciziei d-lui Stolojan de a dubla prețul benzinei, acum în toiul negocierilor cu privire la formarea noului executiv.

Este cea mai elegantă dar și necruțătoare replică servită d-lui Iliescu la umilitoarea propunere pe care i-a făcut-o de a rămîne în fruntea guvernului actual, probabil remaniat, doar pentru a scoate țara din iarnă și nu de a forma un nou guvern. Ceea ce a sunat cam în sensul unei comenzi către propriul bufon: mi-a plăcut numărul mai fă-l o dată!

Consumatorii de benzină sînt desigur supărați, și nu vor să știe, și nici nu-i interesează de relațiile și conflictele Iliescu - Stolojan, Iliescu - Coposu, Iliescu - Roman etc., în măsura în care prețul s-a dublat. Ar trebui însă să știe și să-i intereseze. Pentru că prețul benzinei se află în prăpastia dintre vorbăria electorală și realitatea guvernării. Mărind prețul benzinei, dl. Stolojan acceptă să preia șuturile. Dar într-adevăr îngrijorat trebuie să fie dl. Iliescu.Căci dl. Stolojan se retrage, în timp ce dl. Iliescu rămîne cu toate problemele guvernării pe cap, inclusiv cu cea deosebit de incomodă de a explica oamenilor discrepanța între ceea ce înainte de alegeri a lăsat a se înțelege că va face după, și ceea ce va fi nevoit efectiv să facă.

Pentru dl. Stolojan cel mai simplu ar fi fost să paseze totul în seama viitorului guvern. Chiar dacă știa prea bine că măsura este inevitabilă și va trebui luată de oricine ar urma să devină prim-ministru. Adoptînd însă măsura, deși pare că-l ajută pe dl. Iliescu, preluînd în cîrcă o parte din povara viitoarei guvernări, de fapt îl încurcă serios pe președinte. Căci i-a răpit posibilitatea de a fi coafat măsura cu niscai înfloriturі populiste, astfel încît măcar de

formă să nu se deosebească atît de mult de ceea ce aşteaptă de la dl. Iliescu cei peste ai săi 7 milioane de votanţi.Dl.Stolojan nu i-a mai dat d-lui Iliescu nici un răgaz. De altfel, timp nici nu mai este. Spre probabila disperare a d-lui Iliescu, economia se încăpăţînează să nu ştie de alegeri şe de luptele de culise pentru putere.

Problema copleşitoare şi care nu suportă amînare - indiferent de dorinţa guvernanţilor - este acomodarea economiei la actualul curs valutar al leului. Întregul eşafodaj al preţurilor interne existent în momentul de faţă s-a structurat cu luni în urmă pe baza importurilor de energie şi materii prime decontate la cursul de 180-200 lei dolarul. Între timp, cursul leului - lăsat să-şi caute liber nivelul de echilibru în cadrul unui nou şi salutar regim valutar, potrivit căruia valuta rămîne la dispoziţia celor ce o încasează - a coborît la 430 lei dolarul. Deci o cădere mult peste 2 ori. Ca în cazul oricărei asemenea evoluţii a cursului de schimb, consecinţele sînt şi pozitive şi negative. Cele pozitive nu sînt puţine şi deloc de neglijat. Exporturile au fost sensibil şi relativ rapid stimulate, iar de trei luni consecutiv depăşesc importurile. Circa un miliard de dolari lichidităţi valutare se află în ţară, iar excedentul balanţei comerciale constituie factorul încurajator că România poate trăi pe picioarele proprii şi că nu va mai fi nevoită să apeleze la datorii de consum pentru că nu este în stare să producă decît deficite.

Consecinţele negative ale noului curs de schimb sînt legate de faptul că importurile se scumpesc în lei; evident una este ca pentru un produs adus în ţară importatorul să cheltuiască 200 lei pe fiecare dolar plătit exportatorului străin şi alta să cheltuiască 430 lei. Importatorul, în mod firesc, va trece cheltuiala suplimentară în lei în contul consumatorului român. Astfel, preţurile interne cresc şi anume într-o proporţie cu atît mai mare cu cît conţin mai multe importuri.

Procesul de acomodare a economiei la noul curs valutar al leului desigur a început, practic cu ocazia fiecărui import efectuat. Grosul procesului însă nu a intervenit încă în măsura în care marile importuri de energie pentru iarnă n-au fost făcute. Aceste importuri nu mai pot fi amînate. Iarna bate la uşă. Importatorii plătesc acum 430 lei pentru un dolar şi deci, la intrarea în ţară toată energia importată (care reprezintă circa 60% din consumul global) va putea fi distribuită consumatorilor interni doar la un preţ mai mult decît dublu faţă de cel actual. Efectul se propagă din stadiu în stadiu în întreaga economie, putîndu-ne aştepta estimativ la un nou puseu de creştere a preţurilor pe ansamblu între 40 şi 60%.

Această creştere a preţurilor n-o poate opri nimeni. Nici dl. Iliescu, prin decret prezidenţial, nici dl. Păunescu ce se erijează în apărătorul oamenilor nevoiaşi, nici dl. Vadim Tudor, chiar dacă bagă armata şi nici economistul (?!) Funar, care se laudă că opreşte de îndată inflaţia (cum?) şi face leul valoros! Oricine va forma

executivul, îşi va începe guvernarea cu mari creşteri de preţuri, indiferent de ceea ce a susţinut în campania electorală. Evident, postura cea mai inconfortabilă o au cei ce au promis marea cu sarea, precum dl. Funar, fie din joasă demagogie, fie dintr-o crasă neînţelegere a problemelor. Economia n-are de unde susţine - dacă eventual vreun domn Funar s-ar încumeta să încerce - diferenţa între 200 lei şi 430 lei dolarul în decontarea importurilor. Bugetul naţional abia se ţine, cheltuind circa o treime din resursele mobilizate spre a subvenţiona numai cîteva produse şi servicii doar pentru populaţie.

Majorarea preţului benzinei este doar un semnal, un avertisment pentru ceea ce va urma inevitabil. Indiferent că vrem sau nu, trebuie să ne obişnuim cu realitatea că valoarea externă a monedei noastre naţionale - exprimată de cursul ei valutar - face parte din fundamentele existenţei noastre cotidiene. Chiar şi în cazul în care preţurile mondiale au scăzut, benzina la liber nu se mai putea vinde totuşi cu circa 20 de cenţi, iar cea subvenţionată cu 10 cenţi litrul (50 lei) cînd, în ţările din jur, preţul este între 40-60 cenţi, iar în ţările vest-europene 1 dolar şi peste. Că avem şi producţie internă de petrol, este adevărat. Dar costurile exploatării nu sînt mai reduse decît cele medii mondiale. Că însă, n-avem bani, inclusiv pentru benzină, asta, evident, este o altă problemă, legată de ineficienţa cu care încă se munceşte în România.

Există şi o ironie a soartei în legătură cu preţul benzinei. Reverberaţiile politice negative ale măsurii se întorc împotriva celor care au insistat înainte de alegeri - tocmai spre a avea şanse mai mari în acestea - să nu se procedeze la reducerea prevăzută de la 1 septembrie a subvenţiilor de preţuri care blochează bugetul şi un eventual rol al acestuia în stimularea economiei.Cu excepţia lăudabilă a Convenţiei Democratice, atunci toate partidele politice, inclusiv preşedintele Iliescu, au cerut premierului Stolojan să limiteze amploarea preconizată a reducerilor de subvenţii. Cu acordul tuturor s-a recurs la o păcăleală. Subvenţiile s-au redus faţă de costurile din acel moment ale produselor şi serviciilor în cauză, şi nu faţă de costurile reale previzibile în urma acomodării economiei la noul curs valutar al leului. Este o păcăleală care nu foloseşte nimănui că, de pildă, subvenţiile la Kwh de electricitate s-a redus prin stabilirea unui preţ de 6 lei faţă de costul de 13 lei, cînd ştia toată lumea că, la noul curs de schimb al leului, costul unui Kwh creşte la 24 lei. Deci, faţă de situaţia din realitate, subvenţia nu s-a redus, ci s-a mărit. Şi tot noul guvern va trebui să se descurce cum poate. Programul anti-criză al d-lui Iliescu prevede amînarea etapei a treia de reducere a subvenţiilor. Dar deocamdată, guvernul d-lui Iliescu va avea o cu totul altă problemă urgentă: să găsească bani pentru a acoperi creşterea indirectă a subvenţiilor în urma păcălicioasei reduceri (!) de subvenţii din etapa a doua, sau să explice exact oamenilor care l-au

votat de ce este nevoit să urgenteze restrîngerea subvenţiilor, în ciuda faptului că s-a angajat tocmai să le amîne.

Cel mai teribil mesaj pe care dl. Stolojan l-a dat prin majorarea preţului benzinei este însă poate politic şi nu economic. Mesajul sună clar: indiferent că se vrea sau nu, reforma este una singură şi trebuie continuată, în ciuda durerilor economice şi sociale pe care le implică; dacă vor exista încercări de a o stopa sau de a o înscrie în alte coordonate care se opun firescului înaintării spre economia de piaţă, ne aşteaptă dezastrul. Avertismentul trebuie receptat atît de actualii cîştigători ai alegerilor, cît şi de opoziţie. Tentaţiile populiste şi stîngist-centraliste în rîndurile primilor sînt deosebit de mari şi, deci, pericolele la adresa reformei sînt pe potrivă. Căci, posibil, oamenii d-lui Iliescu vor fi la guvernare. De partea opoziţiei se consemnează atitudinea prevalentă de a nu se implica, lăsîndu-l pe Iliescu şi ai lui să-şi frîngă gîtul. Ceea ce este foarte probabil: căci, dacă vor continua reforma de pînă acum se dezic în faţa propriilor votanţi şi vor fi penalizaţi cu proxima ocazie, iar dacă vor încerca să facă o altă reformă pe precepte stîngist-centraliste şi cu accente populiste vor pune rapid economia complet pe butuci

Problema nu este însă aceasta. Nu va folosi la nimic şi la nimeni dacă o dată cu guvernarea Iliescu se va prăbuşi întreaga economie. Opoziţia ar obţine o victorie contraproductivă, căci, venind după, va trebui să preia şi moştenirea. Trebuie salvat încă acum ce mai poate fi salvat. Înainte şi înainte de toate reforma. Punctele esenţiale ale continuării reformei economice trebuie să constituie condiţiile minime ale participării opoziţiei la guvernare. Iar nerespectarea acestor puncte în guvernare de către dl. Iliescu şi oamenii săi - motivul imediatei retrageri a sprijinului parlamentar din partea opoziţiei şi a demisiei eventualilor ei miniştri din executiv, cu toate consecinţele corespondente: criza guvernamentală şi forţarea unor alegeri anticipate. În cadrul acestora, opoziţia ar porni oricum întărită, demonstrînd că nu s-a dat în lături de la implicarea în soluţionarea diferitelor probleme ale ţării, dar că nu poate face acest lucru decît în condiţiile respectării angajamentelor pentru înaintarea spre democraţie şi economia de piaţă. Numai în cazul în care dl. Iliescu şi FDSN refuză să dea garanţiile pentru continuarea reformei, opoziţia este îndrituită să respingă participarea la guvernare.

"EXPRES" Nr. 43/27 octombrie - 2 noiembrie 1992

STÎNGA ŞI STÎNGISMUL ECONOMIC

Acomodarea economiei la actualul curs valutar al leului - care, coborînd sensibil în ultimele luni, scumpeşte sever importurile şi, prin incidenţă, determină un nou puseu în creşterea preţurilor interne - subliniază prăpastia dintre vorbăria electorală şi realitatea guvernării. În poziţia cea mai puţin incomodă ar fi Convenţia Democratică, în al cărei program n-a figurat nici un angajament populist. Celelalte formaţiuni politice s-au lansat însă, într-o proporţie sau alta, în promisiuni fără acoperire economică. De departe în poziţia cea mai inconfortabilă sînt forţele de stînga, care au promis marea cu sarea în privinţa protecţiei sociale, unele chiar himere get-beget, precum asigurarea deplinei ocupări a forţei de muncă şi stoparea creşterii preţurilor.

Realitatea este că sporirea preţurilor interne ca urmare a absorbţiei în economie a cursului valutar slăbit al leului nu poate fi economic oprită de nimeni şi, dacă se va încerca administrativ, va fi şi mai rău, căci preţurile vor exploda pur şi simplu nu peste mult timp. Acomodarea economiei la cursul valutar presupune recurgerea în continuare la mecanismul indexării. Pentru moment, alternativă la aceasta nu există, dar, pentru a nu destabiliza economia, procentul indexării salariilor, pensiilor şi ajutoarelor sociale trebuie să se menţină sub cel al preţurilor pînă cînd nu se va fi relansat producţia. Să vedem dacă forţele politice la guvernare vor alege între responsabilitatea economică şi populismul destabilizator.

Un caz special îl constituie produsele şi serviciile subvenţionate. Varianta adoptată la 1 septembrie de guvern în ce priveşte reducerea subvenţiilor la acestea a fost una incompletă faţă de ceea ce se prevăzuse, respectiv să rămînă de susţinut doar jumătate din nivelul curent al costurilor la produsele şi serviciile avute în vedere. Sub presiunea sindicatelor şi unora din forţele politice, s-a recurs la o reducere mai mică a subvenţiilor, executivul făcîndu-se a nu ţine cont de impactul inflaţionist ce se va fi resimţit curînd din cauza absorbţiei în economie a cursului devalorizat al leului. Se lăsa, de fapt, noului guvern, în noiembrie - cînd acest impact va fi fost cunoscut - sarcina adoptării măsurilor legate de

acomodarea economiei la noul curs valutar al leului, inclusiv corectarea reducerii subvenţiilor de preţ.

Însă chiar dacă s-ar fi procedat cum se prevăzuse iniţial, tot nu s-ar fi ajuns la o soluţie definitivă. Noul guvern va avea de abordat tranşant problema subvenţiilor de preţ, una dintre cele mai dificile, căci miza lor se află între afectarea nivelului de viaţă (şi-aşa în scădere) al populaţiei şi destabilizarea completă a bugetului şi chiar a economiei în ansamblu.

Impasul în care s-a ajuns cu subvenţiile de preţ la unele din principalele produse şi servicii - căci despre un impas este vorba - reprezintă un tipic exemplu al efectelor jumătăţilor de măsură, tribut plătit în parte vechilor concepţii comuniste (ce trebuiau de fapt abandonate dacă se decisese reforma spre capitalism) şi în parte considerentelor de audienţă politică. Din exact aceste motive, guvernarea fesenistă iniţială nu a făcut ceea ce trebuia: anume o liberalizare a preţurilor nu parţială, ci generalizată, dacă tot se hotărîse s-o întreprindă, desigur cu compensaţiile corespunzătoare. În numele unei eşalonări economico-sociale s-au păstrat importante subvenţii la principalele produse şi servicii, de altfel în penurie. Costul economic şi social a fost de fapt amplificat. În locul unui şoc dur, dar poate unic, s-a prelungit şi accentuat povara asupra economiei şi populaţiei.(...) Singura ieşire, printr-o mişcare curajoasă, este abandonarea completă a subvenţiilor de preţ, cu compensaţii corespunzătoare pentru salariaţi şi pensionari. După aceea, înfruntarea preţurilor trebuie lăsată pe seama posibilităţilor pe care le oferă înşişi agenţii economici şi, concomitent, un alt sistem de protecţie socială să vină a-i sprijini pe cei într-adevăr în nevoie: salariaţi sub anumite praguri, şomerii, pensionarii, beneficiarii de ajutoare sociale.

Modul concret în care vor fi abordate problemele indexării, compensaţiilor, subvenţiilor, în general ale protecţiei sociale, va fi, pentru noul guvern de stînga, un test al opţiunii nu doar între responsabilitatea economică şi populismul fără acoperire, ci şi între continuarea şi blocarea reformei spre o economie de piaţă. Pericolul principal nu vine însă de la cei care, fără a ataca sistemul de protecţie socială dintr-o economie de piaţă, ar dori doar ca acesta să opereze la niveluri superioare. Probleme n-ar fi într-un asemenea caz, pentru că puţinătatea resurselor le-ar atrage rapid atenţia asupra diferenţei dintre dorinţe şi posibilităţi. Ameninţarea o putem identifica însă cu precizie în lozincile care încearcă să înlocuiască abordările concrete.

Deosebit de insidioasă este recurgerea, în aproape întreg arealul stîngii, la termeni imprecişi dar ademenitori. Promisiunea cea mai alunecoasă - atrăgătoare în principiu, dar poate chiar periculoasă prin absenţa acoperirii economice - este aceea (despre care mai toate partidele de stînga, şi nu numai ele, vorbesc) a economiei sociale de

piață, ca obiectiv pe care forțele respective l-ar viza și pe care o contrapun economiei de piață a capitalismului sălbatic ce ar fi dorită de liberali, țărăniști și fripturiștii care s-ar fi aciuit în jurul ex-premierului Roman. Se presupune un demers, aparent plin de miez, dîndu-se un sens larg protecției sociale ca protecție și a locului de muncă, dar sensurile demersului se deconspiră de îndată ce ni se spune că finalitatea este asigurarea unui loc de muncă pentru toți cei în stare muncă. Slogan comunist a cărui realizare în condițiile actuale este o himeră. În trecutul sistem centralizat, acest lucru - fără a fi strict realizat - era în principiu posibil cu un preț grav pe ansamblu: o nivelare contraproductivă a cîștigurilor, o îngropare a inițiativei, cu consecința generală a întîrzierii tehnologice, a unei productivități sociale a muncii mediocre și deci a unei sărăcii ca fenomen de masă. Deloc întîmplător, în afara vorbelor frumoase care să ademenească, nu se precizează nimic concret în legătură cu modul și mijloacele prin care, în noile condiții, s-ar putea asigura deplina ocupare a forței de muncă, oprirea inflației, întărirea leului și, în general, minunata protecție socială promisă. Din păcate, oamenii în nevoi sînt însă dispuși să creadă baliverne, permițînd celor nostalgici după trecut să joace cartea blocării reformei.

"22" Nr. 44/6-12 noiembrie 1992

CU ECHILIBRELE ECONOMICE NU-I DE GLUMIT

În ciuda asigurărilor date de dl. Iliescu, reforma economică este în pericol. Toate partidele cu coloratură de stînga, majoritare în parlament în momentul de faţă, se întîlnesc în a pune la zid actuala reformă, dar în coordonate care lasă destul de transparent să se înţeleagă că de fapt vizată este reforma în sine. Critica în general este făcută de pe poziţii nu reformiste ci antireformiste ca şi, din păcate, cea întreprinsă de grupul economiştilor conservatori ce se erijează abuziv în a prezenta, prin Asociaţia Generală a Economiştilor Români, întreaga gîndire economică românească. Unele din forţele politice menţionate nici nu se mai străduiesc să-şi disimuleze aprehensiunile faţă de reformă, vorbind deschis de blocarea ei sau vehiculînd obiective care, fie prin conţinutul lor în sine, fie prin populismul lor, n-au nici o legătură cu reforma. Presiunile acestor partide pot fi importante şi pot găsi uşi deschise deoarece însuşi preşedintele Iliescu s-a exprimat pentru încetinirea reformei spre a o face mai "tolerabilă".

De fapt, pericolul constă în aceea că echilibrul precar la care s-a ajuns în economie va fi aruncat pur şi simplu în aer la cea mai mică tentativă populistă sau la prima încercare de blocare ori chiar încetinire a reformei. Dl. Stolojan - împuternicit în fond cu un mandat de pasaj fără implicări pe termen lung - s-a concentrat asupra priorităţii absolute de a încerca o stabilizare economică, o punere în echilibru a corelaţiilor fundamentale din economie, inevitabil debalansate de primele măsuri de trecere de la economia de comandă la economia de piaţă, dar afectate profund şi de o reformă dezordonată şi lipsită de coerenţă. În timpul guvernării Stolojan, toţi paşii întreprinşi anterior pe calea reformei s-au consolidat şi un pas nou, imens, a mai fost făcut la nivel macro: unificarea cursurilor de schimb la import şi export şi introducerea convertibilităţii limitate, interne şi de cont curent a leului.

Totuşi, două probleme-balast - moşteniri în parte de la sistemul comunist ceauşist şi în parte de la jumătăţile de măsură ale reformei Roman - n-au putut fi eliminate, neexistînd timpul necesar. Este vorba, pe de o parte, de subvenţiile de preţ la unele produse şi servicii pentru populaţie care, fără a rezolva cine ştie ce în plan

social (căci tratînd în mod egal milionarul şi bietul pensionar sau şomer nu protejează de fapt pe cei de protejat), a vîrît bugetul în cerc vicios: cu cît cresc preţurile, trebuie sporite subvenţiile, bugetul devenind mereu mai împovărat şi deci deviat de la funcţiile lui, îndeosebi investiţiile de stat fiind blocate din lipsă de fonduri. Astfel, contribuţia bugetului la relansarea economiei este compromisă şi, prin incidenţă, noi presiuni inflaţioniste sînt resimţite. Pe de altă parte, este vorba de cercul vicios în care au intrat, prin alimentare reciprocă, devalorizarea monedei naţionale şi creşterea preţurilor interne ca urmare a faptului că liberalizarea preţurilor a fost întreprinsă defazat şi nu o dată cu liberalizarea cursului de schimb valutar al leului. Unificarea cursurilor la import şi export, apoi lăsarea liberă a cursului spre a-şi găsi nivelul de echilibru rezultînd din cerere şi ofertă au contribuit mult la lichidarea acestui cerc vicios, dar un hop mai este de trecut chiar în momentul de faţă pentru absorbţia în economie a cursului valutar liberalizat al leului.

Trecerea acestui hop ca şi a aceluia legat de o soluţie curajoasă şi economică în problema subvenţiilor de preţ este indispensabilă pentru aşezarea preţurilor într-un făgaş normal, moment dincolo de care la nivel macro se pot lua măsuri de stimulare a relansării economice, iar la nivel micro se poate declanşa procesul de anvergură al eficienţei economiei - care constituie adevărata reformă - pe baza binomului restructurare-privatizare, proces care deocamdată a stagnat în aşteptarea echilibrării la nivel macro.

Or, dacă tocmai într-un asemenea moment crucial se cedează unor tentaţii populiste sau se blochează înaintarea reformei, totul este pierdut pentru cîţiva ani Echilibrele macro şi-aşa fragile s-ar rupe, iar şansa coborîrii reformei în esenţialul palier micro s-ar pierde. Nu trebuie să fii economist pentru a sesiza ce pericole pîndesc reforma doar trecînd în revistă obiectivele pe care forţele politice care pot acum decide şi le propun. Obiective precum readucerea rapidă a producţiei la nivelul din '89, adică punînd în funcţiune la capacitate vechile structuri chiar dacă dintre ele atîtea falimentare, oprirea inflaţiei prin blocarea administrativă a creşterii preţurilor, lichidarea şomajului prin reasigurarea pentru fiecare a unui loc de muncă, rezolvarea problemelor economice prin "muncă" (fără a se spune unde, ce şi cum !), refacerea (?!) leului valoros şi alte asemenea sînt numai baliverne, dar reprezintă, prin lipsa lor de suport economic, o ameninţare concretă la adresa reformei, în cazul unei încercări de includere a lor într-un program de guvernare. Iată responsabilităţile de esenţă ce stau în faţa noului executiv.

"EXPRES" Nr. 46/17-23 noiembrie 1992

Noiembrie 1992 -
Guvernarea Iliescu-Văcăroiu

●O guvernare ce trebuie să înceapă exact cu ceea ce este împotriva propriilor dorinţe şi concepţii, împotriva promisiunilor electorale ale forţelor politice de stînga pe care se sprijină în parlament: explozia preţurilor
●Încercări de introducere a centralismului pe uşa din dos
●Contradicţia strategiei guvernamentale: între abordările de tip liberal şi tendinţele etatiste
●"Centralizarea" privatizării în loc de "privatizarea" privatizării
●Conturile statului-patron lăsate în continuare în umbră
●Guvernul între FMI şi susţinătorii săi antireformişti din parlament
●Cu trei "guverne" în executiv, cine va aplica strategia Negriţoiu
●Retragerea subvenţiilor de preţ - o grea încercare, necesară însă pentru a se scăpa de o piatră de moară
●Asanarea industriei - testul decisiv
●O remaniere în guvern care nu schimbă nimic: reforma nu se poate face decît cu o întreagă echipă şi nu doar cu unu-doi entuziaşti
●"Uite reforma, nu e reforma" - aproape un an de pertractări pentru negocierea şi aprobarea acordului cu FMI
●Redresarea producţiei - un slogan costisitor
●Stînga poate aproba Memorandumul cu FMI, dar nu şi face reforma!

O VICTORIE DEPLINĂ ASUPRA ŢĂRII

Votul de investitură pentru noul guvern şi tot bîlciul parlamentar care l-a precedat ca şi implicaţiile rezultatului său exprimă extrem de fidel comedia tragică pe care forţele politice româneşti au ajuns s-o joace spre propria lor mulţumire şi indubitabila năruire a ţării. Este o tragedie pentru că se pierde exact ceea ce ţara avea nevoie în momentul intern şi extern actual. Este o comedie pentru că altfel, prin votul respectiv, fiecare dintre forţele politice - oricît ar părea de paradoxal - obţine, desigur faţă de epilogul alegerilor din septembrie, tocmai ce şi-a dorit.

Dl. Iliescu realizează marele şlem: preşedinţia, parlamentul şi guvernul. Manevrînd abil, făcîndu-se a oferi unei opoziţii pe care o ştia gata de refuz fie conducerea uneia din camerele parlamentare fie participarea la un guvern de uniune naţională, dl. Iliescu, avînd deja cheia de la Cotroceni în buzunar, a luat pentru sine controlul atît asupra Senatului cît şi asupra Adunării Deputaţilor, instalîndu-şi totodată un guvern prezidenţial, format din oameni şterşi, în frunte cu primul ministru, care nu vor crîcni în front (desigur democrat al salvării naţionale).

Ca entitate politică în sine - deşi este atît de greu a-l lua în considerare măcar în principiu aparte de dl. Iliescu, fără de care n-ar reprezenta nimic - FDSN a reuşit performanţa ca, deţinînd doar o majoritate relativă, să ia tot caimacul în parlament şi să formeze şi guvernul. A fost probabil chiar mai bine că s-a probat a fi în totală criză de personalităţi, întrucît astfel a putut constitui un "guvern de tehnicieni" care să instaleze politic o confuzie suficientă pentru a se prezenta al FDSN dacă iese cumva bine sau, dimpotrivă, al nimănui dacă - aşa cum este mai degrabă posibil - iese prost. O colaborare la guvernare cu partidele naţionalist-comuniste a fost evitată, spre salvarea imaginii în străinătate, deşi cu votul acestora s-a dobîndit investitura noului executiv.

Minţi în ceaţă sau prea înfierbîntate, forţele naţionalist-comuniste - despre care nu se ştie dacă fac ceea ce fac din convingere sau dimpotrivă ca nişte marionete bine dirijate ale unor maeştri ai culiselor diversiunii, dar este absolut clar, numai pentru ele nu, că ceea ce obţin vine exact în contradicţie cu interesele de

moment şi de perspectivă ale ţării pe plan intern şi extern - sînt probabil satisfăcute. Deşi nu au fost asociate deschis la guvernare, ele îşi pot trece în cont ca "realizări" mai mult lucruri, indiferent dacă acestea au sau nu legătură directă cu votul de susţinere (probabil condiţionat) pe care l-au dat executivului: "clica tehnocraţilor vînzători de ţară" a fost eliminată de la putere, căci oricum Văcăroiu nu este nici Roman nici Stolojan, şi, ca atare, reforma are şanse de a fi oprită (şi oricum există tot timpul de a vărsa viscerele asupra celor ce eventual n-o vor stopa); din guvern se pare evrei nu mai fac parte, iar "opoziţia trădătoare" a fost învinsă în parlament (ca şi în alegeri) şi pusă cu botul pe labe, spre nemulţumirea jandarmului mondial, imperialiştii americani (şi desigur spre mulţumirea cercurilor KGB-iste şi GRU-iste de la Moscova). Deci numai motive de mîndrie patriotică.

Nici PUNR - care faţă de veleităţile pe care şi le-a arogat - s-ar putea văieta că nu i-au ieşit deloc pasienţele, nu are de ce de fapt să nu fie mulţumit. Primind acum lovituri la gioale din partea preşedinţiei pentru sfidările din timpul campaniei electorale la adresa d-lui Iliescu, PUNR, cu care Cotroceniul nu putea defila în guvern datorită poziţiilor extremiste îndeosebi ale d-lui Funar, ar trebui să se bucure că dl. Iliescu însuşi îl împinge spre o poziţie de arbitru în parlament, depinzînd de atitudinile politice pe care le va adopta dacă va fi acceptat sau nu ca interlocutor de bază nu numai de către putere, dar poate chiar şi de către opoziţie.

Culmea este însă că şi opoziţia este satisfăcută. Faţă de rezultatele mediocre obţinute în alegeri, dobîndeşte exact ce a dorit: o totală neimplicare, care în plus să fie afişată cu suficient tam-tam spre a fi clar tuturor că opoziţia nu are vreo legătură cu ceea ce va urma. Socoteala a fost că, dacă tot nu au fost cîştigate alegerile, atunci măcar să nu existe nici chiar cel mai mic semn de colaborare cu adversarul. Acesta, dacă tot a cîştigat, să-şi asume integral actul guvernării. Noi, opoziţia, nu numai că nu-i punem beţe în roate, dar şi sprijinim adversarul să-şi asume responsabilităţile. A se citi: să-şi rupă gîtul, căci se mizează pe un eşec rapid al executivului datorită greutăţilor iernii şi tentaţiei de stopare a reformei care ar bloca orice finanţare externă. Dacă se putea ca noul executiv să-şi asume responsabilităţile împreună cu naţionalist-comuniştii care l-au susţinut, opoziţiei i-ar fi căzut chiar mănuşă, căci ar fi putut dovedi cine sînt fedeseniştii şi i-ar fi oferit un şi mai puternic alibi pentru refuzul de colaborare cu aceştia. S-a ajuns la un moment dat la situaţia grotescă în care - după un bîlci de negocieri unde fiecare din părţi făcea celeilalte exact ofertele despre care ştia că nu pot fi acceptate - principalele partide din opoziţie s-au apucat să roage FDSN a forma un guvern monocolor şi să protesteze vehement în faţa tentativei (pînă la urmă reuşite) a acestuia de a-şi pasa într-un fel răspunderea în seama noului guvern de tehnicieni. FSN Roman şi PNL-AT, care

se consideră aripile cele mai reformiste ale opoziției actuale, au declarat oficial că nu pot susține guvernul nu doar pentru că programul prezentat nu oferă certitudini că reforma va fi continuată, ci și pentru faptul că acest program nu este echivalent cu cel al FDSN, cu care respectiva formațiune politică a cîștigat alegerile. Și în timp ce PAC a adoptat o argumentare scăldată pentru a-și motiva votul împotriva noului guvern, culmea a fost atinsă de țărăniști care mai-mai că se rugau de noul guvern să-și declare deschis și fără echivoc apartenența la FDSN pentru a-i putea da votul de investitură. Căci pentru țărăniști - singurul partid care nu s-a scindat dar în care conflicte există între generații, între monarhiști și nemonarhiști, iar reforma nu întîlnește păreri comune, ci dimpotrivă puternic divergente - nu se pune deocamdată problema (și votul din camerele reunite pentru investitură a dovedit-o) de a fi contra executivului format, ci doar de a face tămbălău în jurul apartenenței acestuia la FDSN, nu de a accede cumva la guvernare, ci de a rămîne în opoziție (după tehnica Maniu), nu de a forța noi alegeri (căci cum ar mai putea țărăniștii cîștiga tot atîtea mandate de parlamentari pe cîte au dobîndit pe mîna Convenției Democratice, deja practic destrămată), ci de a o duce așa pînă cînd poate se va proba clar că FDSN și implicit dl. Iliescu nu reușesc să gestioneze cum trebuie treburile țării. Admițînd că așa va fi - și este pe deplin posibil, căci problemele economice sînt grave și lasă puțin spațiu de manevră - nu se prea înțelege ce afacere fac țărăniștii căci nu folosește nimănui că economia se va prăbuși încă și mai mult chiar dacă s-ar demonstra astfel incapacitatea gestionară a tandemului Iliescu-Văcăroiu, și oricum nu viitorilor guvernanți care, o dată cu puterea, vor trebui să preia și o moștenire economică și mai dezastruoasă.

Iată deci tragicomedia. Toate forțele politice din parlament sînt de fapt mulțumite de formarea guvernului Văcăroiu pentru că au obținut exact ce au dorit strategic și tactic în raport cu posibilitățile pe care consideră că le au practic la actuala lor reprezentare în legislativ. Numai țara și îndeosebi economia sînt în pierdere, asupra lor forțele politice obținînd o victorie cu totul și cu totul remarcabilă. Inutil de insistat asupra situației deosebit de grele economice și politice a țării atît pe plan intern cît și pe plan extern în prezent și în lunile și poate în anii ce vin. Și nu este vorba de a subaprecia, înainte de proba vieții, dar este clar că actualul executiv nu are anvergura de a face față gravelor și complicatelor probleme ale perioadei. Componența și programul guvernului exprimă extrem de exact angoasele d-lui Iliescu, al cărui reprezentant este noul executiv, în contextul intern existent și în condițiile constrîngerilor externe de tot felul. Politica, este clar, rămîne a fi făcută la Cotroceni. De

economie se va ocupa dl. Văcăroiu ca gestionar dar nu şi ca director şi-l vor omorî drumurile dintre Palatul Victoria şi Palatul Cotroceni.

Din punctul de vedere al unui guvern prezidenţial alegerea d-lui Văcăroiu este pentru dl. Iliescu opţiunea ideală. Prin structura personală, prin convingeri şi probabil şi prin fidelitatea înregimentării, dl. Văcăroiu este un fedesenist perfect, chiar dacă se declară independent. Dar şi dintr-un alt punct de vedere, dl. Iliescu s-a gîndit bine cînd a optat. Dl. Văcăroiu este abilitat cu problemele echilibrelor macroeconomice şi, deci, ştie şi poate să spună dacă vreo măsură este sau nu economic posibilă şi cu ce riscuri. Fapt important, căci în numai două-trei săptămîni se poate pune la pămînt munca de un an a d-lui Stolojan de reconstrucţie a echilibrelor afectate de reformă, îndeosebi între preţuri şi salarii, între preţuri şi cursul de schimb al leului. În plus, ca finanţist nu este, prin definiţie, un populist. Ceea ce este de bun augur, căci pericolul cel mai mare ar proveni de la încercarea de transpunere în viaţă a promisiunilor populiste din chiar platforma FDSN. Nu este un aspect deloc de neglijat faptul că dl. Văcăroiu nici măcar nu încearcă să pună vreo stavilă acomodării economiei la noul curs slăbit al monedei naţionale, acceptînd să-şi înceapă mandatul cu creşterea de preţuri pe care devalorizarea leului o determină prin scumpirea importurilor. Şi nici nu s-a apucat cumva să promită vreo stopare a eliminării subvenţiilor de preţ la unele produse şi servicii către populaţie; dimpotrivă, programul său menţionează întreprinderea măsurii de înlăturare completă a acestor subvenţii începînd din anul 1993, exact ca în concepţia Stolojan, înţelegînd bine că altfel ar rămîne cu un buget blocat, care i-ar compromite orice şansă de a stimula investiţiile, ceea ce constituie exact angajamentul său principal şi factorul de la care speră ceva. A avertizat, de asemenea, asupra unei inflaţii de cel puţin 40% în 1993 şi a evidenţiat că doar după noul puseu inflaţionist din prima parte a anului viitor se poate avea în vedere o reducere a dobînzilor. În rest, mare lucru despre programul Văcăroiu nu se poate spune. Pentru că nu conţine nimic. Decît vorbe. Şi obiective - din păcate - în stil plan de măsuri B.O.B. Dînsul menţionează factorul timp ca explicaţie pentru lipsa de concreteţe a programului, de fapt pentru absenţa unui program de guvernare pe termenul de principiu al mandatului (patru ani).

Aici e buba. Programul FDSN nu este un program de guvernare. Şi, în esenţă, nu este un program serios de reformă. Dl. Văcăroiu n-are program pentru că dl.Iliescu n-are program şi nici nu este decis ce ar trebui făcut. Pericolul este tocmai că atîţia neaveniţi şi antireformişti sînt gata să-l determine pentru o opţiune de stopare sau întîrziere a reformei. Deja roiesc ca muştele pe la Palatele Cotroceni şi Victoria. Aici este gravitatea că opoziţia a rămas în afara guvernării şi nu se află înăuntru. Cît despre controversata

eventualitate ca un program de guvernare să nu fie cel al FDSN, trebuie subliniat - spre nemulţumirea fedeseniştilor şi a celor care i-au votat şi spre dezamăgirea celor din opoziţie care văd în transpunerea în viaţă a platformei electorale a FDSN exact şansa compromiterii acestei formaţiuni politice - că, pentru ţară, n-ar fi însă tocmai rău.

"EXPRES" Nr. 47/24-30 octombrie 1992

ie cel al FDSN,
și a celor care
e care văd în
SN exact șansa
țară, n-ar fi însă

7/24-30 octombrie 1992

REFORMA A MAI PIERDUT O RUNDĂ

Se împlinesc trei ani de la ceea ce s-a întîmplat în decembrie '89. "Ceea ce s-a întîmplat" pentru că nici acum nu știm exact ce a fost: revoluție, lovitură de stat? Cei mai cinici se referă pur și simplu la "filmările din decembrie". Cert este, însă, că acum, la împlinirea a trei ani, este vorba deopotrivă de o aniversare și de o comemorare. Aniversare pentru că, s-o recunoaștem - indiferent de ceea ce am ajuns a gîndi ulterior - atunci, în decembrie '89, a fost prima dată într-o jumătate de secol cînd românul a îndrăznit să spere: și așa ceva merită să fie aniversat. Comemorare, deoarece în decembrie '89 au căzut, aparent pentru cucerirea acestei speranțe, victime, dar care, cu cît a trecut timpul, s-a dovedit mereu mai clar că au constituit ofrande inutile chiar și din punctul de vedere al victoriei din acel moment a "revoluției" sau "loviturii de stat", nemaivorbind din punctul de vedere al rezultatelor finale pe termen lung.

Puterea actuală se străduiește a ne convinge să uităm ce-a fost pentru a ne putea concentra cum se cuvine asupra a ceea ce va fi. Abordarea ar fi corectă dacă - indiferent de ce-a fost - am fi convinși că ceea ce este reprezintă exact acele schimbări de care avem nevoie pentru a ne îndrepta realmente spre democrație și bunăstare. Am apucat într-adevăr drumul cel bun? Fără a nega cumva că au intervenit schimbări, au acestea amploarea celor necesare? Ar fi imposibil să te faci că nu vezi recuperarea, desigur inacceptabilă dar absolut remarcabilă, a vechilor structuri, ce păruseră pentru moment serios zdruncinate. Disponibilitatea acestora către democrație este binecunoscută și, ca atare, nu trebuie să mire neîncrederea unei bune părți a populației în șansele unor evoluții democratice. În condițiile acelorași recuperări, reforma economică este mai grav amenințată decît oricînd. Din păcate - și de ce n-am recunoaște-o deschis - în România speranțele n-au luat locul deznădejdilor și țara nu oferă nici acum, ca și în trecut, românului o soluție națională, ci tot una individuală, și atîția și atîția, îndeosebi tineri, și-o caută în bejenie prin străinătăți.

Mă aflu printre cei care cred că doar o ruptură politică, chiar dacă radicală, cu trecutul nu poate garanta perspectiva democratică, șansa acesteia fiind condiționată de o economie de piață așezată.

M-am asociat de aceea cu entuziasm recentului demers pe care, într-un moment de restriște pentru soarta reformei, mai mulți economiști, constituiți în Societatea Română de Economie, au considerat necesar să-l întreprindă ca un act de răspundere, lansînd un apel lucid la continuarea fără echivoc a acesteia. Demersul era, înainte de toate, o obligație profesională. În măsura în care, punînd mîna pe Asociația Generală a Economiștilor Români și neezitînd să vorbească în numele întregii bresle, economiștii conservatori atacaseră reforma nu de pe pozițiile schimbării, ci de pe acelea ale nostalgiei față de centralismul comunist, nu se putea lăsa impresia (de altfel falsă) că la cam atît s-ar rezuma gîndirea economică românească. Bătaia era, însă, mai lungă, căci ținta o constituiau înseși forțele care - din aceleași nostalgii față de omnipotența oferită de centralismul comunist unei oligarhii incompetente - urmăresc să oprească reforma. Ar fi tragic, cum se spune în documentul adoptat de fondatorii Societății Române de Economie, ca pretextul unor erori pe calea reformei să fie folosit pentru stoparea acesteia.

Este adevărat că - din dorința de a strînge laolaltă în susținerea continuării reformei economice partizani ai acesteia, indiferent dacă sînt sau nu angajați politic și, dacă da, indiferent în care zonă a spectrului politic - s-a acceptat să se renunțe la ascuțișurile mesajului, altfel justificabile în condițiile amenințărilor actuale la adresa reformei, urmînd ca "greutatea" acestuia să rezulte din înseși semnăturile inițiatorilor demersului, reprezentativi pentru un spectru larg: membrii ai echipelor guvernamentale care au declanșat reforma, dar, important, și miniștri în guvernul actual, participanți cu contribuție de fond la elaborarea programelor de reformă în cadrul opoziției democratice, reprezentanți ai cercurilor bancare, dar și independenți, neangajați nu numai politic dar nici în structurile administrației publice.

Ca unul implicat direct în demers, figurînd printre semnatari, am reflectat dacă să fac publice aceste însemnări. Am decis totuși să le fac - accentuînd desigur asupra caracterului lor strict personal - pentru că, urmărind ecoul acestui demers, concluziile ce pot fi trase merită a fi discutate întrucît vorbesc semnificativ despre șansele reformei. Și din păcate sînt nu îmbucurătoare ci întristătoare.

Era de așteptat în mod firesc ca forțele - partide, alte instituții sau chiar persoane - ce aveau să se simtă vizate să reacționeze vehement sau să tacă. Un partid precum FDSN, înțesat de atîția antireformiști, dar aflat la putere, era totuși normal să aleagă tăcerea, făcîndu-se a considera că nu despre el ar putea fi eventual vorba. Iar cu cît mai violent ar fi replicat partide precum PUNR, PSM și PRM - pentru care de altfel atît de mulți dintre semnatarii demersului pro-reformist sînt oricum trădători de neam - cu atît mai folositor s-ar fi dovedit acest demers, căci partidele respective nu se

pot lăuda cu abordări concrete şi programe alternative, ci doar cu faptul că au reuşit să adune forţele ce doresc întoarcerea la trecutul comunist şi reaservirea ţării faţă de Moscova.

Erau desigur şi instituţii pentru care singura reacţie nu putea fi alta decît lipsa de reacţie. Exemplul notoriu îl reprezintă instituţia prezidenţială. La nivelul acesteia - datorită puterii pe care dl. Iliescu a reuşit s-o concentreze prin controlul direct sau indirect dobîndit asupra parlamentului şi executivului, ca şi asupra altor instituţii eligibile şi neeligibile din stat - se strîng acum şi se înfruntă atît tendinţele pro-reformiste cît şi presiunile anti-reformiste. Deşi fără îndoială anti-reformiştii, care sînt poate şi printre cei mai mari specialişti în manevre oculte, au avut grijă să nu piardă prilejul de a prezenta la Cotroceni demersul respectiv ca un atac la instituţia prezidenţială, dl. Iliescu putea găsi mai degrabă în acesta o încurajare de a alege continuarea necesarei reforme în confruntarea cu gălăgioasa cruciadă anti-reformistă şi probabil cu propriile incertitudini asupra căii de urmat.

Personal credeam, în bruma de naivitate pe care o mai am, că există, însă, un segment al societăţii civile româneşti care va saluta şi susţine demersul, din raţiunea că împărtăşeşte cerinţa imperativă a reformei sau măcar din cauza faptului că demersul îi cădea mănuşă din punctul de vedere al obiectivelor politice. N-a fost aşa. Din rîndurile Convenţiei Democratice, minunata opoziţie care nu scapă un prilej să se prezinte garantul drumului spre democraţie şi reformă, doar PAC-ul a sprijinit demersul. PNŢCD-ul - cel mai puternic partid din opoziţie - a tăcut mîlc, ţinînd parcă să demonstreze că orientările stîngiste fac casă bună în partidul în care atîţia îşi pun speranţa luptei împotriva comunismului. În acest partid multe nu prea sînt în regulă. Se face paradă anticomunistă, dar defecţiunile de vot în favoarea FDSN par sistematice. O ramură a partidului nu recunoaşte programul economic al Convenţiei Democratice, elaborat în cea mai mare parte de o altă ramură tocmai din PNŢCD (!). Populisme derizorii se înfruntă cu tendinţe realiste. O teză a PNŢCD susţine că ar fi suficientă o ruptură politică majoră spre a rezolva problemele economiei româneşti. Nu se realizează că o asemenea teză poate duce la stoparea reformei? Cum s-ar putea lupta împotriva criptocomunismului, de care vorbeşte atîta liderul PNŢCD-ist, fără reforma economică?

Şi pentru că în politică dezamăgirile nu-şi află loc, atunci nu poate fi decît tragic că partide acum în opoziţie, participante sau nu la Convenţia Democratică - precum PNL-AT şi FSN - de care altfel nu poţi întoarce de atîta reformism, au găsit cu cale să nu se manifeste în susţinerea demersului. Probabil, pentru că se consideră unicii depozitari ai adevăratei reforme, deşi singurul monopol pe care îl deţin este acela că vor fi primii măturaţi de un val anti-reformist.

Aşa după cum nu era decît de aşteptat ca televiziunea să trunchieze mesajul, ar putea fi eventual de mirare că presa de tiraj nu a făcut nici ea măcar atît cît a făcut lăudabil "România liberă": să remarce demersul. Necum să-i mai dezvăluie şi comenteze semnificaţiile! Pretenţia ar fi fost prea mare căci nu era vorba nici de vreo nouă plăcuţă schimbată de dl. Funar, nici de vreun dosar al d-lui Măgureanu, nici de vreo respingere a vizei pentru Rege, nici de vreo insultă cu care dl. Vadim l-ar mai fi gratulat pe dl. Coposu, nici de vreo ţîţă supradimensionată şi nici de violul vreunei găini. Era vorba doar de a prezerva exact ceea ce face posibil ca presa independentă să existe, desigur o miză mică pentru cotidianele de tiraj.

Concluzia finală este descurajantă. Încă o rundă în bătălia pentru reformă a fost pierdută. A fost un fel de test care a arătat că şansele reformei economice în România sînt mici. Nu există nici climatul social care s-o promoveze şi nici forţele umane apte de a-i asigura, odată născută, măcar supravieţuirea dacă nu maturizarea. Adăugînd ezitările ale înşişi pro-reformiştilor şi, de ce nu, interesele de fapt meschine sau conjucturale ale unora dintre cei ce bat zgomotos toba reformei, perspectivele economiei de piaţă în România par mai degrabă înnegurate. Iată de ce acelora care, fără a avea sau urmări vreun interes personal, luptă pentru reformă, le rămîne doar să renunţe la desueta bătălie a la Don Quijote cu morile de vînt, retrăgîndu-se să pregătească şi să vîndă, pe baze individuale, cartofi prăjiţi. Dacă desigur va mai fi posibil pe baze private şi nu cumva doar ca vînzători în comerţul socialist. Şi bineînţeles în ipoteza optimistă - faţă de ceea ce se prefigurează - că vor mai exista cartofi. În orice caz, la trei ani de la "revoluţie" este o mare realizare de a se fi ajuns să se gîndească aşa !

"EXPRES" Nr. 51/22-28 decembrie 1992

LEUL CADE CÎND TAURUL NU E LUAT DE COARNE

Banca Națională și noul guvern s-au decis, la spartul tîrgului, cum se spune, să dea puțin drumul cursului leului, după ce acesta fusese ținut artificial luni în șir la 430 lei dolarul, timp în care pe piața neagră se consemna o prăbușire la 650 lei pentru un dolar. Redecuplarea cursului leului de pe piața neagră de cel de pe piața oficială a licitației interbancare, gestionat de Banca Națională, pune din nou în discuție în mod dramatic - pe măsura dimensiunilor acestei decuplări - problema care ar putea fi aparent rezumată la întrebarea: ce semnificație are cursul bursei negre? De fapt, este vorba însă de o problemă cu mult mai profundă, care include cel puțin întrebările fără un răspuns ușor de dat: care este cursul real al leului și care ar fi cursul pe care în mod realist ar trebui să-l promoveze Banca Națională în funcție de obiectivele economice urmărite de la o perioadă la alta?

În problema crucială a unui curs real al leului, economiștii români, cu numai cîteva excepții, n-au acordat, plătind tribut gîndirii din trecut, o cine știe ce semnificație cursului bursei negre, deși aceasta era singura piață care funcționa în condițiile centralismului comunist și absenței convertibilității monetare. De fapt s-a gîndit că, dacă așa-numitul curs oficial era o ficțiune, nici cursul bursei negre nu putea fi cel adevărat, întrucît era al unei piețe "subțiri", adică rezultînd din tranzacții în volum mic și cu produse nerelevante pentru comerțul exterior. O asemenea concepție i-a ghidat, din păcate, și pe economiștii care au trecut la realizarea reformei, ceea ce a generat una din cele mai grave erori pe calea acesteia. Liberalizării prețurilor nu i-a fost asociată liberalizarea monedei naționale, care reprezintă "prețul tuturor prețurilor", ci o himeră: așa-numitele cursuri paralele. S-au introdus, pe de o parte, un curs oficial - mai realist decît cel din perioada comunistă, dar la fel de fictiv întrucît nu decurgea din nici o relație de piață - iar, pe de altă parte, un curs de licitație bancară, care urma să se stabilească pe piață în funcție de cererea și oferta existente. Ideea era că, treptat, treptat, cele două cursuri se vor întîlni într-un curs real, aflat valoric între cele două extreme. Nici gînd să se întîmple așa! Cursul de licitație bancară a ajuns rapid la nivelul celui de pe piața neagră și nu s-a mai dezlipit

BIBLIOTECA PUBLICĂ
"TUDOR ARGHEZI"
Cal. Rahovei, Nr. 151 bis

de acesta. Şi cu toate că piaţa licitaţiei bancare nu mai era una "subţire" precum cea neagră, s-a persistat în iluzia "cursului de întîlnire" şi în respingerea semnificaţiei cursului bursei negre.

Cînd, într-un tîrziu, s-a renunţat la absurditatea cursurilor paralele, un preţ imens fusese deja plătit. Şi costurile n-au fost încă integral achitate, căci deteriorarea cursului valutar sau devalorizarea monedei naţionale (determinată la extern de deprecierea inflaţionistă internă) şi, respectiv, creşterea preţurilor interne (cerută şi de scăderea cursului valutar prin scumpirea importurilor) au intrat în cerc vicios şi greu par că vor ieşi.

La acest cerc vicios contribuie şi încercările de a bloca din cînd în cînd cursul în mod administrativ sau în scopuri politice, aşa cum s-a întîmplat cu cursul de 430 lei dolarul. Ideea a fost probabil ca, în măsura în care la acest curs exporturile sînt suficient de stimulate, să se menţină palierul spre a nu se scumpi prea mult importurile şi a se facilita astfel noului guvern sarcina de a asigura acomodarea economiei la un curs valutar şi-aşa puternic devalorizat faţă de cel de 180-200 lei dolarul pe care fusese aşezat anterior întreg eşafodajul preţurilor interne. Dar tensiuni psihologice artificiale s-au acumulat astfel în aşteptarea modificării cursului. În absenţa unor fonduri valutare substanţiale la dispoziţia Băncii Naţionale pentru susţinerea cursului, pentru alimentarea cu dolari sau mărci a pieţei caselor de schimb, piaţa neagră a explodat la peste 650 lei dolarul, după ce s-a simţit că mai multe luni cursul pe piaţa interbancară fusese încremenit deliberat. Presiuni severe au apărut asupra caselor de schimb autorizate şi, ca climat general, asupra pieţei licitaţiei bancare. Dacă nu era ţinut artificial, cursul cobora probabil la 470-490 lei dolarul; aşa însă se va alinia în curînd din nou la cursul de pe piaţa neagră, cu consecinţe de mai mare amplitudine şi deci gravitate asupra economiei. Înainte de a se fi încheiat acomodarea economiei la cursul de 430 lei dolarul se va intra în faza de asimilare în economie a unui nou curs de peste 600 lei dolarul.

Taurul trebuie luat o dată şi o dată de coarne. S-ar părea că nu există alternativă la introducerea deliberată pe piaţa bancară a unui curs supralicitant faţă de cel al pieţei negre şi asocierea lui cu lichidarea (desigur cu compensaţiile corespunzătoare) a ultimelor preţuri neliberalizate, după care o politică antiinflaţionistă draconică să urmărească temperarea creşterii preţurilor interne şi, prin consecinţă, relativa stabilizare a cursului leului. Din păcate, actualul guvern nu are nici forţa şi nu arată nici măcar intenţia de a lua taurul de coarne, ci mai degrabă de a-l mai trage puţin înapoi de coadă întărîtîndu-l şi mai rău împotriva noastră.

"DILEMA" Nr. 1/14 ianuarie 1993

BINE CĂ GUVERNUL VĂCĂROIU NU E ÎNCĂ FOARTE COERENT!

In extremis - dar poate doar deocamdată - guvernul Văcăroiu a renunţat să adopte măsura pe care o luase în considerare privind cedarea obligatorie de către agenţii economici, la intrarea în ţară, contra lei la cursul zilei, a 40% din valuta încasată în contul exportului sau unor servicii prestate în străinătate, restul de 60% urmînd a rămîne în continuare la dispoziţia acestora. În situaţia actuală, introducerea unei asemenea reglementări ar fi însemnat ca, pentru nişte cîştiguri discutabile şi oricum pasagere, să se sacrifice fărîmele din care încerca să se înfiripe o anume credibilitate internă şi externă. Ar fi fost a şasea oară în trei ani cînd se schimba regimul valutar. Şi, a avut ori nu rost, guvernele care s-au succedat s-au înghesuit mai ales la modificarea regimului valutar, cu efectul final că agentul economic a devenit complet bulversat, neştiind pe ce să conteze şi la ce să se aştepte, iar fără a avea anumite certitudini şi repere asupra anticipărilor nu se pot face afaceri. Dar, poate încă şi mai grav, s-a lăsat impresia unei improvizaţii, faţă de care comerciantul şi mai ales investitorul din străinătate nu pot manifesta decît neîncredere. În ultimă instanţă, atitudinea sfîrşeşte într-un refuz de a mai avea în vedere România, preferîndu-se ţări unde, bun sau rău, regimul valutar se ştie care este şi nu se schimbă o dată la şase luni în funcţie de părerile şi interesele de conjunctură ale unor forţe politice aflate la guvernare (...).

S-a recurs pînă la urmă la soluţia ca valuta necesară guvernului, în speţă regiei autonome de specialitate, pentru importuri urgente de energie, să fie procurată de pe piaţa licitaţiei bancare. Se subînţelege, prin anumite facilităţi, care nu pot fi decît de tipul unor priorităţi administrative în dauna altor doritori de valută. Căci, altfel, o soliciare masivă pe termen scurt din partea RENEL ar coborî, prin mecanismul cerere-ofertă, cursul leului aproape imediat spre nivelurile de pe piaţa neagră. Rămîne însă un mister cum ar putea fi procurate în general de pe piaţa bancară necesităţile de valută ale guvernului, pe care dl. Văcăroiu le-a estimat la circa 250 milioane dolari lunar, căci suma depăşeşte de aproape patru ori cuantumul vînzărilor totale lunare de pe piaţa respectivă.

Centralism pe ușa din dos

În orice caz, frămîntările politice legate de retenția parțială a valutei la dispoziția statului reflectă înfruntările dintre reformiști și antireformiști în cadrul executivului, partidului de guvernămînt și eventual partidelor susținătoare ale acestuia din parlament. Coerența cu care actualul guvern s-a autocaracterizat și pe care s-a lăudat că o va imprima reformei nu prea există. Și (culmea!) bine că este așa! Pentru că neadoptarea măsurii luate în considerare reprezintă o fisură salutară într-o coerență care părea doar o concertare în a se răspunde cerinței, fără îndoială existentă în momentul de față, de întărire a intervenției statale pentru orientarea, substanțierea și accelerarea reformei, printr-o abordare de tip vechi, centralist, care, din păcate, nu poate duce în altă parte decît la stoparea reformei și la lichidarea oricăror șanse de redresare și dezvoltare pe termen lung. Au fost deja introduse pe ușa din dos - în ideea probabil că ar putea trece neobservate - reglementări centraliste chiar în totală contradicție cu legile în vigoare. Diverse ordine ministeriale interne elimină practic, prin birocrația aprobărilor de la centru, orice inițiativă proprie a întreprinderilor de stat, împotriva autonomiei gestionare a acestora conferită de lege. Potrivit hotărîrii guvernului privind funcționarea Ministerului Industriei, acesta "reprezintă statul în calitate de acționar al societăților comerciale cu capital de stat", ceea ce înseamnă concret anularea prevederilor legilor referitoare la funcționarea societăților comerciale și la privatizare, precum și crearea situației aberante ca Ministerul Industriei să-și dispute cu Fondul Proprietății de Stat paternitatea unor acțiuni care de altminteri încă nici nu există.

Contul iobăgiei

Semnificativ este și cazul deciziei de a obliga agenții economici de a avea un singur cont bancar. Sub motivația că se combate așa-numitul "blocaj financiar" - existînd unele întreprinderi de stat falimentare care își înscriu datoriile în contul dintr-o bancă și încasările efective în contul dintr-o altă bancă - se dă o lovitură mortală concurenței, de altfel firave, ce părea să se înfiripe pe piața creditului. În timp ce în mod clar motivația nu se susține pentru că statul putea afla situația reală a întreprinderilor din înseși scriptele lor interne, prin contul unic se leagă de glie, cum s-ar spune, ca pe iobagi, agenții economici, iar piața bancară este desființată. Nu se mai pot face depozite la banca ce asigură niveluri de fructificare superioară, ci la aceea la care s-a apucat să se deschidă contul; nu se mai pot căuta credite la băncile care au disponibilități și eventual oferă condiții mai avantajoase, ci la banca la care ești bătut în cuie. Dacă aceasta n-are bani sau pur și simplu nu vrea să-ți acorde

credit, proiectul de afaceri va muri. Să recunoaştem că măsura nu este de tip centralist obişnuit, ci chiar de tip ceauşist.

Din păcate, pare a fi vorba de un anume mod de gîndire. Un pachet de legi este pregătit pentru ceea ce generos se numeşte "stimularea înfiinţării de întreprinderi mici şi mijlocii". Numai că toate deciziile în domeniu sînt rezervate abuziv primului-ministru, inclusiv cele care în mod normal ar trebui să aparţină întreprinzătorului în sine sau eventual organizaţiei patronatului privat. Se dovedeşte de fapt a fi vorba de nimic altceva decît de tentativa de a dirija centralizat şi controla o asistenţă financiară externă acordată special pentru dezvoltarea sectorului privat (!). Halal sprijinire a acestuia.

Mai mult însă, dl. Văcăroiu s-a referit recent la "debandada" din domeniul importurilor, sugerînd că o cruciadă va fi pornită pentru a strangula importurile de produse apreciate drept nenecesare (băuturi, cafea, ţigări, fructe exotice şi alte asemenea) care, după părerea domniei sale, irosesc valuta pentru importurile de materii prime. Nimeni nu-l poate combate pe dl. Văcăroiu că aceste importuri sînt evident mai puţin necesare decît cele de materii prime, dar oricum dînsul ar trebui să ştie mai bine decît oricine că nu strangularea lor rezolvă problema, ele reprezentînd doar 5 procente din totalul importurilor. În plus, strangularea altfel decît pe căi vamale sau fiscale - la care deja s-a apelat - ar putea însemna doar o neefectuare a importurilor pe baza unui control administrativ centralizat. Şi atunci, din două una: ori dl. Văcăroiu nu-şi dă seama de reacţia previzibilă a pieţei, căci strangularea administrativă a importurilor de produse, să le zicem de dugheană, va mări fabulos preţul dolarului şi va accentua spectaculos prăbuşirea leului pe piaţa neagră, cu toate consecinţele lor de-acum probate asupra cursului oficial al leului şi în plan economic general, ori pe dl. Văcăroiu nu-l interesează pur şi simplu reacţiile pieţei, în ideea că oricărei reacţii deranjante i se va găsi imediat un antidot din chiar sfera controlului centralizat.

Totul e să mai existe fisuri

Victoria centralismului deplin va fi rapidă, căci măsurile de ip centralist se atrag una pe alta şi derivă una din alta în cerc /icios. Viziunea aproape exclusiv ancorată pe termen scurt a executivului Văcăroiu riscă să devină deosebit de periculoasă. Prin astfel de măsuri, executivul va putea eventual mobiliza la dispoziţia sa niscai resurse, prin redistribuire, de la puţinii care au o activitate economică eficientă. Beneficiarii, ca oriunde în centralism, vor fi cei ineficienţi şi, în plus, guvernul va putea realiza ceva din tentaţiile populiste ale partidului de guvernămînt ce va considera astfel că-şi îndeplineşte promisiunile electorale. Rezultatul este previzibil. Şi cei

care desfășoară o activitate eficientă vor fi descurajați, căci vor vedea că, prin redistribuirea centralistă, alții și nu ei sînt beneficiarii. Și pe termen lung - dar nu după mult timp - vom constata că s-a reconstituit CSP-ul și că este nevoie de un PCR care să-l conducă. Dacă, din păcate, coerența centralistă va opera mereu mai articulat, economia românească nu are nici o șansă să iasă din marasmul în care tocmai centralismul a adus-o. Dacă vor mai exista însă fisuri în această coerență mai poate fi încă o speranță.

"22" Nr. 7/18-24 februarie 1993

ECONOMIA - ADVERSARUL D-LUI ILIESCU

Chiar dacă programul economic al actualului guvern va primi implicit sau explicit aprobarea parlamentară, nu pot fi cîtuşi de puţin evaluate încă de pe acum rezultatele. Dincolo de atîtea necunoscute - evoluţiile interne, finanţarea externă, conjunctura internaţională - rămîne o problemă, în prezenta structură a legislativului, capacitatea politică a executivului de a-şi aplica propriul program. Partidul de guvernămînt poate găsi în acest program puţine elemente din platforma sa electorală, de fapt din ideile-promisiuni cu care s-a prezentat în faţa alegătorilor şi a cîştigat, căci o platformă efectivă de guvernare FDSN n-a avut. De asemenea, programul - se poate spune - nu prea are nici o legătură în ceea ce afirmă cu năstrușniciile din oferta politică a PUNR, PRM sau PSM (aliaţii FDSN, inclusiv în aprobarea componenţei executivului actual), partide care, în afara unei frazeologii searbede şi patriotarde, n-au întreprins nici o analiză serioasă asupra economiei româneşti şi nici nu au avansat vreo soluţie cu adevărat operaţională la criticile aduse reformei. Incriminarea nenuanţată a reformei de a fi "demolat" industria românească, fără măcar cel mai mic efort de a vedea starea reală a acesteia, precum şi angajamentele fără acoperire economică de stopare a inflaţiei şi şomajului, ca şi de refacere (?!) a valorii externe a leului (parcă ar fi avut vreodată aşa ceva!) sînt simple fraze goale de ademenit credulii în necunoştinţă de cauză şi pe care un guvern, chiar antireformist şi procentralist, nu şi le-ar fi putut permite. Din nefericire pentru aceste partide - şi din fericire pentru perspectivele economiei - programul guvernamental nu numai se reţine în a acuza reforma începută, dar se arată şi determinat de a o continua.

Mai degrabă, partidele din opoziţie pot identifica în programul guvernamental demersuri pe care şi le reclamă deopotrivă pe calea reformei, cu toate că unele abordări nu sînt cele dorite, iar în anumite probleme - fără îndoială dificile în sine - se păstrează încă jumătăţile de măsură, luarea taurului de coarne fiind, din păcate, din nou amînată. De altfel, soluţiile se menţin în ceaţa puţinelor precizări concrete.

O asemenea situaţie se află, mai mult ca sigur, la baza iniţiativei preşedintelui Iliescu de a contacta liderii partidelor

parlamentare, în încercarea de a evita un colaps, în procesul de guvernare, care poate veni deopotrivă de la dreapta şi de la stînga. Evident, ca obiect în dispută nu este vorba doar de programul economic în sine, ci de legile şi măsurile necesare pentru aplicarea lui, cu toate că şi în legătură cu acesta ca atare poate interveni "stopul cardiac" al atît de tînărului în fond guvern Văcăroiu.

În măsura învestiturii primite deja pentru patru ani de către actualul executiv, programul său economic nu avea nevoie să treacă prin parlament din punct de vedere formal. Moral era obligatoriu. Şi eventuala eludare a acestei obligaţii putea duce la o încercare de forţă în parlament pînă la recurgerea in extremis la procedura votului de neîncredere în guvern. D-lui Iliescu îi era deci mai simplu să caute o soluţie amiabilă într-un soi de negocieri sui-generis în care el deţine cărţile şi poate face şi pe arbitrul. După manevre abile prin care - e drept, cu ajutorul atitudinii de neimplicare a opoziţiei - a reuşit să instaleze un guvern strict devotat Cotrocenilor, să dobîndească pentru propriul partid preşedinţia celor două Camere şi, astfel, să creeze condiţii ca apoi reprezentanţii acestuia să invadeze toate structurile administraţiei centrale şi locale, dl. Iliescu îşi poate permite acum să joace la dreapta şi la stînga, cunoscînd şi posibilităţile dar şi limitele forţelor politice din eşichierul parlamentar. Un program economic în principiu reformist îi vine mănuşă. El poate fi agitat ca un fel de sperietoare pentru stîngiştii din FDSN şi din partidele aliate spre a le mai tempera elanurile naţionaliste şi antireformiste. Căci dl. Iliescu ştie bine că stîngiştii, oricît de nemulţumiţi ar fi de dînsul, n-ar fi tot ceea ce sînt fără el şi nici n-au sub pulpana cuiva comparabil să se aciuiască. Aşa că, în loc să trebuiască a-i muştrului cînd o iau razna, încurcînd treburile cu intarea în Europa, mult mai eficient este de a le aminti că el, preşedintele Iliescu, poate apela pentru guvernare şi la opoziţie.

Aceasta se simte deja copleşită de ofensiva restauraţiei comuniste la toate nivelurile Puterii şi nu ar putea să se facă a nu vedea că, prin politica ei de neimplicare, a lăsat spaţii libere tocmai pentru o asemenea restauraţie. Capacitatea de manevră actuală a opoziţiei nu este de aceea prea ridicată. Mai ales că dacă, evident, îi poate găsi lesne multiple cusururi, nu poate însă respinge în sine un program economic în principiu reformist. Sau nu o poate face fără a fi acuzată că promovează doar politica lui "nu", cu nici o intenţie de a ajunge vreodată la guvernare. Ca atare,presiunea politică asupra Puterii o va exercita nu în legătură cu programul în sine, ci cu diferitele legi necesare pentru a-l face operaţional. Deja recent constituitul Partid Liberal a condiţionat aprobarea bugetului de votarea în prealabil a legii impozitelor locale, care ar spori mijloacele de acţiune, acum complet blocate din lipsă de resurse, ale primarilor, dintre care atîţia aparţin în actuala legislatură Convenţiei Democratice.

Din punctul de vedere al opoziției, în cazul forțării notei, există neșansa unei împingeri definitive a partidului prezidențial în tabăra stîngiștilor, dl. Iliescu putîndu-se chiar lamenta că, din cauza necooperării opoziției, a fost silit să joace exclusiv cu cei de la stînga FDSN pentru a asigura nimic altceva decît derularea procesului de guvernare. Este de presupus că dl. Iliescu va folosi un asemenea argument în negocierile cu opoziția, după cum va miza și pe faptul că în rîndurile acesteia părerile asupra atitudinii - cooperative sau necooperative - cu Puterea sînt diferite. Desigur, opoziția poate provoca indirect o cădere a guvernului - și dl. Iliescu știe bine acest lucru - cu prilejul primei legi organice care va fi discutată în parlament și în cazul căreia pentru adoptare este nevoie de majoritatea voturilor membrilor Camerelor (și nu doar de a celor prezenți), ceea ce ar oferi opoziției un presupus control. O eventuală cădere a guvernului actual ar ridica însă problema constituirii unui nou executiv, care va întîmpina dificultăți greu de depășit în prezenta configurație politică a parlamentului.

Ieșirea logică dintr-o asemenea situație este asocierea opoziției la guvernare, într-o formulă care, evident, poate fi negociată pentru a satisface părțile. Cu toate problemele incomode care inevitabil i s-ar pune în față, opoziția ar face astfel un act de responsabilitate în conjunctura actuală din țară și, în plus, ar porni la învățarea guvernării, căci fără participare dinăuntru acest proces complex nu poate fi dobîndit serios niciodată. Pentru dl. Iliescu n-ar fi deloc neprofitabil. Imaginea sa în lume n-ar avea decît de cîștigat, într-un moment în care este clar că depune eforturi substanțiale de a oferi o nouă imagine Occidentului, pînă în punctul în care cere integrarea țării în structurile NATO. Este aproape inutil de a sublinia efectele pozitive pentru România în cazul unei prezențe a opoziției la guvernare. Clișeele curente despre o Românie cu comuniști la putere, extremiști în ofensivă și reformă blocată ar putea fi cît de cît părăsite prin străinătăți.

Chiar dacă Puterea nu o consideră acceptabilă, căci ar însemna că-i acordă opoziției alt statut decît cel decorativ, și chiar dacă forțele politice din opoziție fie nu o doresc, pentru că ar mirosi a pactizare cu comuniștii, fie nu cred în ea, guvernarea de către o coaliție politică din spectrul democratic, pe baza unui program măcar minimal de promovare a reformei economice, constituie totuși unica soluție realistă pentru România în faza actuală a dispersiei reprezentării politice în parlament.

Evident însă, pentru asocierea opoziției la guvernare, dl. Iliescu ar trebui să cedeze măcar o parte din putere, căci opoziția nu ar putea accepta participarea doar în postura de marionetă. Și probabil amendarea actualului program economic guvernamental cu elemente din platformele Convenției Democratice și FSN. Multiple

probleme s-ar ridica însă, în acest caz, în fața d-lui Iliescu, la care este greu de anticipat ce reacții politice și personale ar avea. Ar însemna să admită un rol real al opoziției în țară, ceea ce, pentru dînsul, ar reprezenta într-adevăr o ruptură dramatică cu trecutul. Ar semnifica, de asemenea, o delimitare - nu doar formală, ci în fapt - de stîngiștii peuneriști, peremiști și pesemiști care au defilat cu dînsul și care, mai mult, l-au sprijinit și pe care s-a bazat în consolidarea sa politică. Și, îndeosebi, ar mai trebui ca dl. Iliescu să ceară atîtor fedeseniști să-și abandoneze posturile chiar recent ocupate tocmai în favoarea unor oameni ai opoziției. E greu de luat osul celor care consideră că te-au servit, chiar dacă li s-ar spune că demersul ar fi întreprins spre binele țării. E dificil de presupus că dl. Iliescu s-ar încumeta la toate acestea. Mai mult ca sigur, dl. Iliescu ar dori să obțină o cooperare neoficializată a opoziției fără a fi nevoit să se delimiteze de fedeseniștii intransigenți și aliații lor. Din nefericire pentru dînsul, situația este de o asemenea natură încît este nevoie să aleagă mai în clar. Și ceea ce îl obligă este economia însăși, care, ajungînd în punctul opțiunilor între "înainte" și "înapoi", a devenit un adversar al îndoielilor și ezitărilor președintelui Iliescu.

În esență, dacă opoziția nu va constata o intenție serioasă din partea d-lui Iliescu pentru o co-guvernare, poate cel mai bine este să rămînă deoparte. Dacă însă vede că dl. Iliescu se arată dispus într-adevăr la concesii în planul partajării puterii, opoziția n-are voie să nu se implice.

"22" Nr. 9/4-10 martie 1993

GUVERNUL CAUTĂ UN CEC ÎN ALB

Oricîte orgolii ar pune în joc pentru a-şi proba ascendenţa asupra executivului, parlametarii trebuie să accepte că - într-o perioadă de incertitudini economice, cînd unicele repere sigure sînt tocmai fenomenele de instabilitate greu chiar şi numai de aproximat - dau de fapt Guvernului un fel de cec în alb în execuţia bugetului, aproape indiferent ce prevederi ale acestuia votează şi ce amendamente caută să impună faţă de proiectul iniţial. Cînd inflaţia, ca şi cursul leului rămîn nişte necunoscute, cînd prognoza asupra evoluţiei activităţii economice este doar o proiecţie tip dorinţă şi problematică este deci încasarea veniturilor în cuantumurile sperate, cînd finanţarea externă de care bugetul şi economia sînt puternic dependente stă sub semnul dubiului, prevederile bugetare nu pot fi decît strict orientative, fără nici un fel de valoare executorie. Cifrele nu au semnificaţie în sine, ci doar prin comparaţie între ele ca ordine de mărime. În execuţia bugetului apar concret probleme pe care Guvernul trebuie să le gestioneze şi pe care le rezolvă de atîtea ori poate exact contrar modului în care se stabilise iniţial. Deciziile operative sînt cel mai adesea constrîngeri şi, oricum, dacă mai există loc şi de dorinţe, atunci cele ale Guvernului au întîietate de parcurs întrucît cele ale parlamentarilor se pierd, rămase undeva mult în spate. Este instructiv de a observa ce legătură mai există între ceea ce parlamentarii au votat ca prevederi bugetare pe 1991 sau 1992 şi execuţia bugetară efectivă pe care tot ei la sfîrşitul anului au trebuit s-o aprobe post-factum, căci de schimbat nu mai putea fi schimbat nimic.

Necunoscutele

... cazul proiectului de buget pe 1993, prevederile n-au din start cine ştie ce relevanţă pentru execuţia bugetară pe anul în curs în măsura în care iniţiatorul însuşi avertizează că proiectul în discuţie nu ţine cont de influenţele aplicării unor noi legi şi reglementări, cum ar fi, în principal, cele privind taxa asupra valorii adăugate (TVA), amortizarea fondurilor fixe, impozitul pe profit, impozitul pe

salarii, alocaţiile pentru copii. Inutil de subliniat că toate sînt de natură să aibă o înrîurire substanţială asupra veniturilor şi cheltuielilor bugetare, iar unele din ele deja nu mai constituie simple proiecte făcînd, în răstimpul scurs de la elaborarea bugetului, obiectul unor decizii de aplicare, cum este cazul introducerii TVA, nou sistem de impozitare indirectă pe circulaţia mărfurilor.

De altfel, actualul proiect de buget se bazează pe prezumţii deja depăşite. Plonjînd la 600 lei dolarul, cursul este încă de acum sub cel mediu luat în considerare pentru întregul an în fundamentarea bugetului. Potrivit rezultatelor pe trei luni, ipoteza fundamentală din buget - încetarea declinului economic - se dovedeşte foarte optimistă, mult mai probabila scădere în continuare a activităţii economice urmînd să fie resimţită în abilitatea bugetului de a colecta resursele pe care contează îndeosebi din impozitele pe profit şi pe circulaţia mărfurilor.

În sfîrşit, absorbţia în economie a unei devalorizări a leului deja peste cea avută în vedere, ca şi şocurile renunţării de la 1 mai la subvenţionarea ultimelor preţuri şi tarife de consum şi ale introducerii de la 1 iulie a TVA vor antrena efecte inflaţioniste puternice, pe care în parte cel puţin actualul proiect de buget, întocmit mai demult, nici nu putea să le precizeze spre a le include în fundamentarea cifrelor.

Confuziile inflaţioniste

Din păcate însă, confuzii inadmisibile există în proiectul de buget în ce priveşte inflaţia luată în considerare. Şi în legătură cu aceste confuzii, parlamentarii ar trebui într-adevăr să ceară explicaţii Guvernului. Proiectul de buget menţionează ca previziune inflaţionistă cifra 125 reprezentînd indicele mediu al preţurilor de consum în 1993 faţă de decembrie 1992, considerat nivel 100. Aceasta ar însemna o creştere de 25% "în medie"; adică, dacă să zicem în ianuarie 1993 nivelul preţurilor a fost 105, iar în decembrie 1993 va ajunge 180, inflaţia ar fi de 80% la sfîrşitul anului dar, în medie, în anul respectiv s-ar situa doar la 25%. Deşi relevanţa unui asemenea indice "mediu" este în sine precară, mai important încă este faptul că acelaşi proiect de buget are în vedere o creştere a preţurilor la nivelul produsului intern brut (PIB) cu 95% (sau indice 195 faţă de anul 1992): 10.630 miliarde lei în 1993, în comparaţie cu 5.450 miliarde lei în 1992, adică o sporire nominală pusă integral în seama inflaţiei în măsura în care cea reală se speră a fi zero. Ce relevanţă mai pot avea, raportate la PIB, veniturile şi cheltuielile bugetare, ca şi, prin incidenţă, însuşi atît de controversatul deficit bugetar în condiţiile în care estimările sînt făcute cu luarea în considerare a unor creşteri inflaţioniste diferite?

... și implicația: scăderea rolului statului?!

Iată implicațiile. Atît veniturile cît și cheltuielile bugetare sînt prevăzute să crească în 1993 față de 1992 în aceeași proporție: cu 58% (sau indice 158), neînțelegîndu-se dacă întreg acest spor nominal se datorează inflației sau dacă, față de indicele ei prevăzut în proiect, ascunde și o anumită creștere reală a colectărilor de fonduri din economie și în mod corespunzător a cheltuielilor sau dacă, dimpotrivă, față de indicele de prețuri de la nivelul PIB, este vorba de o scădere reală a veniturilor și cheltuielilor bugetare. Interpretînd însă cifrele așa cum sînt ar însemna că asistăm la o substanțială dezimplicare a statului din rolul său economic, complet contrară intențiilor afirmate de Guvernul însuși, de vreme ce, potrivit datelor, veniturile bugetare ar urma să coboare la 20% din PIB față de 25% în 1992, iar cheltuielile bugetare la 24% din PIB de la 30%. Nemaivorbind de incriminatul deficit bugetar care este în dispută politică cel puțin din punctul de vedere al posibilităților de finanțare și care constituie și una din principalele constrîngeri impuse ca criteriu de performanță în aranjamentele de credit cu Fondul Monetar Internațional. Aceasta apare în calculele menționate a echivala în 1993 cu 4% din PIB (procent peste cerințele FMI), dar ar reprezenta și mai mult dacă inflația avută în vedere la nivelul veniturilor și cheltuielilor bugetare ar fi identică celei de la nivelul PIB.

Capcana bătăliei pentru cifre

Dacă această obligatorie corelație nu este pusă în regulă în proiectul de buget pe 1993, discuția despre aceste este aproape inutilă, pentru că, atunci cînd tendințele recesive amenință veniturile bugetare, iar inflația depreciază valoarea sumelor bănești, cifrele în sine sînt văduvite de semnificație, mai importantă fiind grila procentuală pe capitole de venituri și cheltuieli. Bătălia pe cifre este o nadă din care atîția parlamentari novici în materie mușcă lesne, căzînd în capcana pierderilor inutile de timp și eforturi, dacă totul nu este decît doar demagogie politică. Degeaba s-au votat cifre privind sursele veniturilor bugetare, prevăzute atît pentru 1991 cît și pentru 1992 să fie la paritate impozitele directe (pe venit) și cele indirecte (pe circulația mărfurilor), căci, datorită efectului combinat al scăderii activității economice și ambalării inflației, baza încasărilor au constituit-o impozitele directe (56 57%), cele indirecte aducînd numai 39-37% din totalul veniturilor bugetare. La fel se va întîmpla și în 1993 dacă tendințele economice de pînă acum continuă, iar parlamentarii nu vor cere expres respectarea grilei procentuale la capitolul venituri. Și aceasta în ciuda faptului că proiectul de buget se angajează din nou la o contribuție paritară a celor două categorii

de impozite, ceea ce ar implica creşterea aportului indirectelor cu peste 12 puncte procentuale (!), de la 36,5% la 48,9% (din care al impozitelor pe circulaţia mărfurilor, inclusiv accizele, de la 30,7% la 41,7% (!), iar al taxelor vamale de la 5,8% la 7,2%). Nici Guvernul nu crede într-o asemenea eventualitate şi, nu întîmplător, pune pe rol sistemul de impunere pe profit în funcţie de capitalul social ca prag, ce obligă agenţii economici (de fapt pe cei privaţi) care, cu capital mic dar folosit eficient, obţin profituri superioare să plătească impozite împovărătoare. Cu alte cuvinte, statul, nemaiavînd ce profituri să impoziteze la întreprinderile de stat, măreşte presiunea fiscală asupra sectorului privat. Guvernul îşi pregăteşte astfel o alternativă pentru colectarea de resurse, deşi în principiu se angajează să reducă în 1993 contribuţia impozitelor pe profit la 21%, de la 23,1% în 1992. Din păcate, ce este mai probabil să se obţină va fi o descurajare a activităţii economice profitabile, respectiv exact a celei private.

Dacă în ce priveşte capitolul de venituri, executivul se va opune oricărei încercări de respectare a grilei procentuale pe surse, ar putea fi eventual însă interesat în aceasta la capitolul cheltuieli, întrucît s-ar putea baza pe un criteriu la repartizarea unor eventuale resurse suplimentare şi mai ales a mult mai sigurelor restrîngeri, creîndu-şi astfel o situaţie mai comodă în faţa viitoarelor presiuni venind din partea parlamentarilor şi diferitelor sectoare economice şi social-culturale, deşi capacitatea sa de manevră în dirijarea cheltuielilor ar slăbi.

Deficitul şi subvenţiile

În ce priveşte deficitul, încercarea de a determina eliminarea sau măcar reducerea sa substanţială nu este profitabilă. Finanţarea în deficit a bugetului este o practică curentă în ţările ce caută reluarea activităţii economice, reprezentînd o modalitate de mobilizare pentru investiţii a fondurilor disponibile pe piaţă. Ţelul demersului parlamentar ar trebui să fie însă garantarea prin legea bugetului că acest deficit nu va fi finanţat prin emisiuni monetare fără acoperire. Aceasta presupune de a se stabili urgent mecanismul legal şi administrativ de lansare spre cumpărare pe piaţă de titluri guvernamentale pentru împrumuturi de stat şi de gestiune a datoriei publice, ca şi de punere în circulaţie pe piaţă a contrapartidei în lei a împrumuturilor externe în valută. În esenţă, garanţia reclamă ca, în fapt, cheltuielile în contul deficitului să se facă nu la concurenţa sumelor prevăzute, ci numai în măsura capacităţii de finanţare degajată pe aceste căi.Pe de altă parte, prin legea bugetului trebuie obţinute garanţii că deficitul va fi folosit exclusiv pentru investiţii, ceea ce înseamnă că sume cel puţin corespondente vor fi destinate

cheltuielilor pentru investiţii. Din păcate, nu este cazul, acestea din urmă reprezentînd în proiectul de buget doar 11% din totalul cheltuielilor prevăzute faţă de circa 17% deficitul. În schimb, aproape jumătate (!) din resursele bugetare curente urmează a fi blocate în subvenţii şi transferuri, din care aproape două treimi au destinaţie economică (şi deci caracter neeconomic).

Conturile statului-patron rămîn în umbră

În mod regretabil, proiectul de buget pe 1993 nu face primul pas pe care programul guvernamental în mod lăudabil s-a angajat să-l întreprindă în legătură cu transparenţa subvenţiilor pentru segmentul neviabil al industriei. În condiţiile în care de la 1 mai bugetul este degrevat de subvenţiile la produsele şi serviciile de consum pentru populaţie, "stabilitatea" (şi nu scăderea) procentuală a alocaţiilor pentru subvenţii în totalul cheltuielilor bugetare doar sugerează includerea necamuflată în buget a susţinerii unor produse şi activităţi industriale, dar detaliile obligatorii asupra conţinutului şi destinatarilor subvenţiilor nu sînt menţionate. Din păcate, este al doilea an consecutiv cînd bugetul apare neînsoţit de un raport (împuternicit să-l prezinte ar fi Fondul Proprietăţii de Stat) asupra contului final al statului-proprietar pe anul precedent, adică al situaţiei globale a întreprinderilor cu capital de stat. Ar fi interesant de ştiut care sînt vînzările, costurile, profiturile (?), ce impozite mai ajunge statul-patron să mai achite bugetului public şi cu cît banul public este pus să întreţină statul-patron!

"22" Nr. 12/1-7 aprilie 1993

ANTI-REFORMIŞTII CONSTRÎNŞI SĂ VOTEZE UN PROGRAM REFORMIST

Executivul Văcăroiu nu putea fi, în ultimă instanţă, decît mulţumit de controversa iscată între opoziţie şi partidul guvernamental, pe teme procedurale, la prezentarea în Parlament a ceea ce am putea numi, pentru a nu participa noi înşine la controversă, intenţiile sale în guvernare, în formă detaliată şi conturată. Mulţumit, pentru că astfel şansele supravieţuirii sale politice creşteau. Contestarea de către opoziţie a aducerii doar în atenţie - spre informarea şi nu spre aprobarea Parlamentului - a acestor intenţii a solidarizat în jurul executivului, pentru înfrîngerea opoziţiei, nu numai partidul guvernamental, ci şi aliaţii săi de pînă acum (PUNR, PRM şi PSM). Culmea este că solidarizarea acestor forţe - fapt curent şi deci deloc neobişnuit - s-a manifestat în legătură cu prezentarea unor intenţii guvernamentale despre care se ştia că, pe fond, dau curs mai degrabă concepţiilor opoziţiei despre reformă decît celor proprii. Dacă şi cu ocazia supunerii spre aprobare parlamentară situaţia se repetă, s-ar asista la paradoxul ca intenţii de guvernare în principiu pro-reformiste să capete tocmai votul anti-reformiştilor, numai să nu dea cumva cîştig de cauză opoziţiei. Ceea ce, să recunoaştem, ar fi aberant - dar din păcate nu şi imposibil în România - şi ceea ce de fapt ilustrează perfect încurcătura în care se află în cazul în speţă forţele anti-reformiste, obligate să aleagă, supărător pentru ele, între concepţiile lor politico-economice şi interesele concrete de putere.

Dacă însă forţele respective se decideau să pună serios în discuţie latura esenţial reformistă a intenţiilor guvernamentale, atunci opoziţia - ce găsea oricum în acestea multe din cele proprii - îşi putea da ea votul favorabil.

Şi, evident, doar în cazul în care opoziţia nu dorea să mai stea în continuare deoparte, ci viza să participe la guvernare, executivul actual era ameninţat. Deşi nu era deloc sigur că în situaţia unei moţiuni de cenzură - unica formulă la care putea apela în acest scop opoziţia - aliaţii FDSN ar fi votat şi ei căderea guvernului numai pentru că aveau critici la adresa intenţiilor economice ale acestuia.

Moţiunea de cenzură - unde dai şi unde crapă!

Dimpotrivă, consecinţa respingerii unei moţiuni de cenzură pripit şi inabil introduse (pentru că, dincolo de orgoliile satisfăcute ale iniţiatorilor, nu are ca finalitate accesul opoziţiei la guvernare) poate fi tocmai compromiterea, de nepermis chiar şi pentru o perioadă, a reformei înseşi, căci solidarizarea posibil doar de conjunctură a anti-reformiştilor în jurul unui guvern care nu le exprimă fidel dorinţele politice şi economice riscă să se "cimenteze" treptat, pe măsură ce, intraţi în jocul dependenţelor de vot, reformiştii din executiv şi FDSN se vor vedea constrînşi să cedeze teren. Şi doar atît aşteaptă anti-reformiştii din executivul însuşi, care s-au folosit deja de absenţa unui program tocmai pentru a introduce pînă acum, pe uşa din dos, o serie de măsuri de tip etatist şi care, fără dubiu, păzesc cum se spune la cotitură ocazia de a le prelungi şi accentua în ciuda liberalismului ce răzbate din intenţiile guvernamentale de acum oficializate. Aşa cum a fost făcută, moţiunea de cenzură reuşeşte să întărească anti-reformiştii, care vor presa în direcţia stopării reformei. În orice caz, în ce priveşte continuarea acesteia ţara rămîne la dispoziţia d-lui Iliescu. Frumos s-a ajuns: să ne rugăm ca dînsul să nu dorească blocarea reformei!

Existau, probabil, inclusiv în actualul guvern, forţe cărora le-ar fi convenit un vot (nu conta formula), în fond pentru clarificările pe care le considerau necesare. Numai Cotrocenii nu doreau, cu siguranţă, acest vot, căci îl expunea pe preşedintele Iliescu situaţiei incomode fie de a rămîne să se afişeze în clar doar cu aliaţii din stînga FDSN, cu consecinţele corespondente asupra imaginii şi finanţării externe, fie de a-i abandona în favoarea unei opoziţii pe al cărei devotament faţă de sine nu se putea baza. Pentru dînsul ideală ar fi fost, deci, menţinerea actualei formule parlamentare şi guvernamentale, cu continuarea reformei, în legătură cu care se poate spune că intenţiile executivului Văcăroiu trimit un mesaj străinătăţii. Dar nici în noua situaţie nu-i va fi chiar rău, întrucît poate nu va lăsa să-i scape prilejul de a se prezenta în salvatorul reformei.

Intenţiile guvernamentale exclud, cel puţin prin ceea ce afirmă, orice încercări de stopare a reformei. Se evită o incriminare directă a guvernărilor anterioare şi se vorbeşte deschis de continuarea reformei începute. Singura lovitură indirectă dată guvernării Stolojan este prezentarea în culorile cele mai sumbre a situaţiei economice la preluarea mandatului de către dl. Văcăroiu, fără a se menţiona şi reuşitele certe ale fostei guvernări pe linia echilibrării principalelor corelaţii macroeconomice. Această prezentare unilaterală - în parte justificabilă pentru a se evidenţia moştenirea grea de la care noul executiv a pornit, spre a nu se avea cine ştie ce pretenţii de la el - împreună cu aprecierea că politica bazată pe liberalismul clasic s-a

probat inadecvată în perioada de tranziție (formulare însă suficient de alunecoasă pentru a nu incrimina reforma în sine) sînt, se poate spune, unicele satisfacții date stîngiștilor peuneriști, pesemiști și peremiști. În rest, aceștia nu prea mai pot găsi ceva din propriile intenții în cele ale guvernului Văcăroiu; eventual, doar unele obiective generale de ordin economic sau al protecției sociale, dar nu și abordările concrete de tip strict centralist la care aspiră. Nu are nici un fel de acoperire aprecierea d-lui Solcanu, de la FDSN, că schița Văcăroiu a fost amendată cu elemente din programele FDSN și aliaților săi. De altminteri, din partea guvernului, dl. Negrițoiu a și dezmințit asemenea afirmații.

"Decamuflarea" - un pas înainte

Rămîne un fapt că abordările fundamentale în intențiile guvernului sînt pro-reformiste. Deosebit de importantă este breșa pe care guvernul și-o propune în poate cea mai copleșitoare dintre problemele grave ale economiei românești: neviabilitatea unui segment al industriei. Breșa ar urma să fie pentru o primă fază pur și simplu transparența. Este un pas mic, dar indispensabil. Segmentul neviabil al industriei trebuie, înainte de toate, depistat, căci o confuzie a fost special întreținută pentru ca situația reală să nu fie scoasă la suprafață. Și la înlăturarea acestei confuzii ar urma să contribuie decizia de abandonare a subvențiilor pe ramuri sau întreprinderi și instituirea subvențiilor pe produse. Apoi, pentru a fi clar tuturor, segmentul respectiv trebuie să știe cît depinde de banul public, iar contribuabilii să cunoască deschis cu cît sînt nevoiți să participe la întreținerea acestui segment. Astfel, societatea însăși va fi împinsă să hotărască ce este necesar și ce nu este necesar dintr-o industrie despre care se spun lucruri atît de controversate, și dacă ceea ce nu este necesar merită efortul public. Guvernul nu se mai arată dispus nici la compensări globale și nici selective în ceea ce se numește "blocajul financiar", deci la preluări automate în contul statului (de fapt al contribuabilului) a obligațiilor neonorate ale datornicilor. Și nici nu este de acord ca sistemul bancar să suporte această povară, prin credite care nu vor fi rambursate niciodată. Se preferă subvenționarea în clar acolo unde este cazul și nu formulele camuflate care nu fac decît să accentueze confuzia și să îndepărteze soluțiile. Tendința de preluare în clar este reflectată în proiectul de buget pe anul 1993, care evidențiază creșteri aparent masive față de trecut la capitolul subvenții; fiind însă vorba de "decamuflare", faptul, pentru o primă fază, nu ar trebui criticat, așa cum fără nuanțare s-au grăbit să o facă unii din cercurile opoziției.

Guvernul de partea bancilor, dar contra FPS

Prin acestea, guvernul pare a fi de partea sistemului bancar față de acuzațiile pe care anti-reformiștii le-au pus acestuia în seamă, cum că ar fi demolat industria națională și ar fi provocat prăbușirea leului. Guvernul se angajează să introducă o disciplină financiară fermă, în obiectiv fiind tocmai rău-platnicii, care urmează să fie penalizați cu dobînzi și mai mari la datoriile neplătite. Dimpotrivă, sistemul bancar va fi sprijinit să scape de creditele neperformante, iar rău-platnicii cu capital de stat vor intra în analiza guvernului care, în calitatea asumată de reprezentant al proprietarului statal, va adopta față de aceștia, de la caz la caz, unul din următoarele tratamente: investiții publice pentru redresare (dacă există perspective); subvenții publice în clar (dacă nu există șanse de reabilitare, dar activitățile sînt absolut necesare), lichidare, chiar prin dispoziții administrative înainte de votarea legii falimentului (avută de altfel în vedere). Măcar dacă această problemă actualul guvern ar începe să o rezolve și tot ar fi un mare cîștig pentru reformă și pentru perspectivele economiei românești. Căci să fie clar: neviabilitatea unui segment al industriei este, oricum am întoarce-o, problema problemelor economiei românești. Este taxa enormă impusă populației prin inflație, este sectorul de unde vine amenințarea șomajului masiv, este sursa slabelor performanțe economice generale în dura competiție internațională, inclusiv deci explicația ultimă a devalorizării considerabile a leului odată cu intrarea sa în relații directe cu valutele forte. Și este evident, chiar dacă se vrea sau nu, că, prin amploarea consecințelor economice, sociale și politice, problema nu poate fi lăsată la voia întîmplării - așa cum nu a fost lăsată exclusiv în mîna forțelor pieței niciunde în lume soarta industriilor în declin istoric. Statul trebuie să intervină. Mai ales că, în cazul în speță, este și proprietar. Dar cine reprezintă statul-patron, întrucît la noi, potrivit legii, ar fi vorba de Fondul Proprietății de Stat, în timp ce în intențiile actualului executiv responsabilitatea ar urma să și-o asume dimpotrivă guvernul (?!). Este o contradicție care nu poate fi rezolvată decît ori prin respectarea ori prin schimbarea actualei legi.

Dacă nu cumpărăm titluri de stat ne mănîncă inflația!

Promovarea unor dobînzi reale pozitive este susținută de asemenea de guvern, în ciuda incriminărilor anti-reformiste. Totodată, dobînzile bonificate (sprijinite financiar pentru a fi sub dobînda curentă) nu sînt considerate o practică ce ar trebui să devină o regulă, fiind preferabilă subvenționarea deschisă a activităților pentru finanțarea cărora sînt destinate, cum ar fi în cazul agriculturii. Creșterea masei monetare este limitată la creșterea prognozată a

preţurilor de consum, ceea ce înseamnă că guvernul nu are intenţii populiste de a se lansa în programe finanţate din emisiuni monetare fără acoperire. În schimb, este prevăzut un mult mai substanţial deficit bugetar - folosit în bună parte pentru alocaţii de investiţii - care va fi finanţat, ca în orice economie de piaţă, prin datorie publică, pentru care vor fi introduse spre aprobare reglementările legislative necesare. Probleme însă vor apărea în cazul - deloc improbabil - că nu prea se vor înghesui mulţi să achiziţioneze titlurile de valoare emise de stat pentru finanţarea împrumuturilor publice şi atunci sursa alternativă de acoperire a deficitului nu va putea fi alta decît emisiunea monetară (grav inflaţionistă).

Cursul de schimb, în viziunea guvernului - şi iarăşi în contra şi spre dezamăgirea anti-reformiştilor - va trebui în esenţă lăsat să se stabilească liber potrivit condiţiilor pieţei, neexistînd altă opţiune atît timp cît Banca Naţională nu are mijloace financiare adecvate - respectiv rezerve valutare semnificative - pentru intervenţii de susţinere. Se vizează constituirea unor asemenea rezerve la concurenţa asigurării a cel puţin 45 zile de importuri, într-o primă fază de urgenţă, şi la circa un an de zile de importuri într-un răstimp mai lung.

Opţiunea afirmată a guvernului în ce priveşte preţurile este liberalistă. Pare să se fi înţeles că cercul vicios în care s-a intrat cu subvenţiile de preţ trebuie rupt cu curaj, spre a se degaja bugetul în scopuri de investiţii şi a se evita autoîntreţinerea inflaţiei. De la 1 mai urmează să se renunţe la subvenţiile pentru produsele de consum, acordîndu-se compensaţii iniţiale integrale. După aceea, rămîne ca înfruntarea creşterilor de preţuri la aceste produse, ca şi la celelalte, să se facă în funcţie de posibilităţile fiecărui agent economic, contractul social cu sindicatele urmînd a include o indexare doar parţială, spre a nu se încălca obligatoria corelaţie a creşterii salariilor cu creşterea productivităţii muncii şi a nu se cădea definitiv în hiperinflaţie, printr-o ruinătoare cursă preţuri-salarii.

În continuare "centralizarea privatizării" în loc de "privatizarea privatizării"

Guvernul intenţionează să treacă la privatizarea unui număr relativ important de întreprinderi mici şi mijlocii, prin vînzare-cumpărare, parţial prin metoda MEBO (vînzare către conducătorii şi salariaţii proprii) - obiectiv ambiţios care ar duce, potrivit optimistelor estimaţii guvernamentale, la obţinerea a circa 40-45% din produsul intern brut în sectorul particular la sfîrşitul de principiu al mandatului, de la aproximativ o pătrime în prezent. Dar, în ciuda intenţiilor ferm declarate de privatizare şi, în subtext, a criticilor la adresa neoperaţionalităţii formulelor prevăzute de actuala

lege în materie, se persistă în păcatul fundamental al acestei legi - "centralizarea privatizării" - şi chiar se încearcă a se accentua controlul de stat asupra procesului, în loc de a se institui un cadru legal flexibil pentru a se promova "privatizarea privatizării", adică mecanismul normal de desfăşurare pe baze private şi prin structuri instituţionale private a însuşi procesului de privatizare.

Îndoielile asupra succesului programului de privatizare ca şi asupra celui de sprijinire a înfiinţării de noi întreprinderi particulare mici şi mijlocii sînt întărite de tratamentul fiscal net descurajant rezervat sectorului privat. Legarea procentului de impozitare a profitului de valoarea capitalului social ca prag este în principiu pozitivă, în sensul că s-ar obliga societăţile comerciale la investiţii în vederea capitalizării. Numai că, în faza actuală a economiei româneşti, măsura oprimă pur şi simplu întreprinzătorii privaţi, care în mod obiectiv sînt începători cu capital puţin, aceştia văzîndu-se nevoiţi să plătească 60% impozite pe profit, în timp ce întreprinderile de stat beneficiază de scutiri indirecte de impozit tocmai pentru că obţin profituri mici la cît capital masiv, prost folosit, deţin.

Dependenţa de finanţarea externă

Executivul şi-a intitulat nu întîmplător aceste intenţii strategie, probabil pentru că, într-un asemenea caz, spre deosebire de cel al unui program de măsuri concrete stabilit în baza unei strategii, nu s-ar mai fi pus problema aprobării parlamentare. Dar şi pentru că, în mod evident, ceea ce a elaborat executivul Văcăroiu constituie mai degrabă o strategie decît un program propriu-zis. S-ar putea ca în seifuri să existe şi programul - adică detalierea măsurilor concrete, etapizarea acestora şi mai ales secvenţialitatea abordărilor, ca şi asigurarea cu resurse a aplicării etc. - însă în ceea ce a devenit public se dovedeşte a fi vorba, înainte de toate, de un şir de obiective, urmate nu în toate cazurile de evidenţierea mijloacelor prin care acestea se vizează a fi atinse. S-ar putea însă ca aspectul de suprafaţă, mai puţin articulat şi concretizat, să fie legat, după cum a sugerat însuşi primul-ministru, de multiplele necunoscute ce vor apărea în aplicare. Un singur exemplu. Cele mai multe dintre coordonatele cantitative ale obiectivelor guvernamentale - stoparea declinului economic, rata inflaţiei (70-75%), cota şomajului în totalul forţei de muncă (9-12%) etc. - au astfel de dimensiuni în ipoteza unor importuri mai mari decît exporturile în 1993 cu circa 1.3 miliarde dolari, adică a unei finanţări externe de o asemenea anvergură. O finanţare netă externă superioară - de altfel, cu totul improbabil de obţinut - ar conduce la rezultate mai bune pe termen scurt, dar la o inacceptabilă ipotecare pe termen lung; în schimb, o finanţare mai scăzută ar înrăutăţi grav rezultatele economice pe acest

an, în esență ambalînd și mai mult inflația și umflînd periculos șomajul. Obținerea acestor 1.3 miliarde dolari - deocamdată încă în dubiu - este deci esențială.

Amenințarea etatismului

Finanțarea externă constituie unul din marile semne de întrebare privind perspectivele de realizare a intențiilor guvernului Văcăroiu. Un altul este legat de optimismul exagerat în raport cu resursele economice interne pe care se poate conta, fiind evident că multe dintre resursele avute în vedere de executivul Văcăroiu ar urma să rezulte dintr-o presupusă redresare economică. În acest context par ușor caraghioase criticile unor specialiști din opoziție care, relevînd tocmai neacoperirea cu resurse a optimismului guvernamental, întrebau totuși executivul, cu ton de reproș, cînd este prevăzută relansarea economiei, deși cunoaște bine orice inițiat în materie că aceasta este deocamdată greu de anticipat și că oricum nu va interveni curînd. Incertitudini asupra capacității de impunere a intențiilor pro-reformiste ale guvernului decurg acum - în urma demersului opoziției - din dependența trecerii viitoare prin parlament a legilor aferente de votul anti-reformiștilor fedeseniști, peuneriști, peremiști și pesemiști. Din păcate, s-au creat condiții ca, în notoria contradicție dintre spiritul pro-reformist al intențiilor actualului executiv și cel dimpotrivă net pro-etatist al măsurilor adoptate chiar de acesta pînă în prezent, balanța să atîrne mereu mai greu de partea celui din urmă în viitoarea acțiune guvernamentală.

"22" Nr. 10/18-24 martie 1993

CU TREI GUVERNE ÎN EXECUTIV, CINE VA APLICA STRATEGIA NEGRIȚOIU ?

La o recentă întîlnire a Societății Române de Economie în care a fost discutată strategia economică a Guvernului, unul dintre ambasadorii țărilor occidentale, aflați printre invitații la dezbatere, a avut o reflecție la care merită de luat aminte: din experiența a însești țării sale se dovedește că, la un program ecomonic, cel mai mult contează nu dacă este bun, ci cît de aplicabil este. Desigur, ambasadorul nu a comentat. Nu știm ce a avut concret în vedere, dar în mod cert afirmația - probabil cu o valabilitate generală - se potrivește fără vreun dubiu programului actualului executiv. Acesta, în ciuda unor certe inconsistențe și contradicții, este proreformist și nu merită soarta aruncării pur și simplu la coș, pe care i-au rezervat-o unii reprezentanți ai opoziției.

Dar șansele de aplicare a acestui program sînt sub semnul întrebării. El este elaborat de echipa d-lui Negrițoiu, un grup de reformatori relativ restrîns și departe de a da tonul și a face jocurile în actualul executiv, cu toată susținerea de principiu pe care președintele Iliescu, se pare, i-o acordă în ideea că, dacă nu chiar reforma trebuie într-adevăr să continue, oricum Guvernului îi este necesară o față reformistă bună în țară și mai bună în străinătate. Dl. Văcăroiu s-a plîns că în România ar exista acum "trei guverne", parcă manifestînd o anumită nostalgie față de conducerea superioară unică de partid și de stat. Deși, aceste trei centre de putere executivă în domeniul economic se află nu numai în perfectă concordanță cu legile în vigoare, dar sînt și absolut firești: **Guvernul** reprezentînd statul ca autoritate publică, inclusiv cu rolul de reglator al proceselor economico-sociale prin intermediul politicilor fiscală, bugetară, socială, industrială etc.; **Fondul Proprietății de Stat**, ca reprezentant al statului-patron, administrator general al încă din pacate precumpănitoarelor în economie întreprinderi cu capital de stat, dar supuse în principiu privatizării; în sfîrșit, **Banca Națională**, instituție responsabilă de politica monetară, de credit și de curs valutar și care, ca bancă centrală, este și trebuie să rămînă independentă de executiv tocmai ca o garanție, printre multe altele, împotriva distorsiunilor

grave ce pot decurge din tendința acestuia din urmă de a-și finanța cheltuieli peste veniturile curente prin emisiuni monetare fără acoperire. Dl. Văcăroiu ar putea însă fi mai degrabă îngrijorat de cele "trei guverne" din cadrul executivului însuși, dintre care cel avîndu-l în frunte pe dînsul este doar unul, celelalte două fiind echipa d-lui Negrițoiu și staff-ul, cu rol de stat în stat, al d-lui Hrebenciuc, care este cu mult mai mult decît secretar general al Guvernului.

Tentațiile dirijiste...

Nu este clar ce legătură are programul elaborat de echipa Negrițoiu cu celelalte două "guverne" din executiv. Este posibil ca mulți chiar membri plini ai executivului nici să nu fi citit aprofundat prevederile acestui program și să nu cunoască exact implicațiile aplicării unora dintre ele, în ideea că pînă la măsurile practice va mai trece timp și de făcut concret "vom vedea ce vom face atunci", cu atît mai mult cu cît "cîinii dintîi turbează" sau, cu alte cuvinte, "nu contează ce spun ei, că noi facem tot ce vrem". Nu există deocamdată nici un indiciu că celelalte "guverne" din executivul Văcăroiu vor depune cine știe ce eforturi de a "implementa", ca să spunem așa, "programul Negrițoiu", mai ales că pînă acum absența programului (sau, mă rog, a strategiei de program) a fost folosită de cei din executiv care nu se ocupă de concepții și strategii, ci au în mînă decizia operativă curentă, pentru a imprima un spirit dirijist abordărilor concrete. Diverse ordine ministeriale interne au eliminat practic, prin birocrația aprobărilor de la centru, orice inițiativă proprie a întreprinderilor de stat, împotriva autonomiei gestionare conferită prin lege. Potrivit unei hotărîri guvernamentale privind funcționarea Ministerului Industriei, acesta reprezintă statul în calitate de acționar al societăților comerciale cu capital de stat, ceea ce înseamnă concret anularea prevederilor legilor referitoare la funcționarea societăților comerciale și la privatizare, precum și crearea situației aberante ca Ministerul Industriei să-și dispute cu Fondul Proprietății de Stat paternitatea unor portofolii de acțiuni care de altminteri încă nici nu există. Semnificativ este și cazul deciziei de a obliga agenții economici să aibă un singur cont bancar, prin care se leagă de glie, cum se spune, ca pe iobagi, agenții ecomonici, iar piața bancară este desființată. Nu trebuie uitat nici faptul că puțin a lipsit ca Guvernul să reinstituie obligația pentru agenții economici de a ceda o parte din valuta încasată la intrarea în țară contra lei la cursul zilei. Și nu știe dacă această intenție a fost definitiv îngropată.

... şi şansele programului

În executivul Vàcăroiu nu se duce deci lipsă de tentaţii dirijiste. Acestea ar putea spori pe măsură ce, în mod absolut sigur, Guvernul va fi confruntat cu dificultăţi crescînde în economie. Poate principala problemă pe care o ridică programul guvernamental constă în contradicţia dintre conţinutul în esenţă liberalist al acestuia şi măsurile de tip etatist cu care executivul a încercat să înfrunte pînă acum sfidările din economie. Lăsînd la o parte prevăzuta implicare a statului în restructurarea "întreprinderilor cu probleme" (intervenţie necesară şi binevenită dacă are ca scop şi se va finaliza prin asanarea economiei de segmentul neviabil al industriei), se poate afirma cu certitudine că, în ciuda unor ecouri proetatiste prezente în program - "centralizarea' în continuare a procesului de privatizare în loc de "privatizarea" acestuia, încercarea de a controla excesiv pînă şi asistenţa financiară externă pentru stimularea înfiinţării de întreprinderi mici şi mijlocii private, tendinţa de a răpi pentru Guvern rolul Fondului Proprietăţii de Stat în restructurarea întreprinderilor cu capital de stat, avantajarea directă şi indirectă a acestor întreprinderi faţă de cele private în impozitare etc - echipa Negriţoiu a reuşit totuşi să determine păstrarea pînă la urmă a unor piloni nedirijişti în strategia guvernamentală: preţuri libere (fără control administrativ şi subvenţii); curs valutar potrivit cererii şi ofertei; dobînzi reale pozitive (adică peste rata inflaţiei); restructurarea întreprinderilor de stat viabile sau cu şanse de reabilitare lăsată în seama forţelor pieţei şi a sistemului bancar prin politica de credit. Toate acestea sînt deocamdată doar pe hîrtie. Ce se va întîmpla însă în practică? Mai ales că situaţia creată în urma introducerii pripite de către opoziţie a moţiunii de cenzură împotriva Guvernului determină o întărire, chiar şi numai prin strîngerea rîndurilor, a poziţiilor celor nu doar din cadrul executivului însuşi, ci şi din afara acestuia, care nu sînt partizani ai reformei, ci chiar o resping. Mai concret: în măsura în care nu programul în sine este important, ci derularea sa, un rol semnificativ dobîndesc legile şi reglementările aferente sau asociate acestuia.

PUNR, PRM şi PSM îşi aşteaptă tainul

Dacă moţiunea de cenzură nu ar fi fost introdusă, opoziţia ar fi putut lua în Parlament o atitudine nuanţată, de la caz la caz, faţă de aceste legi şi reglementări. Altfel spus, unele legi sau reglementări probat proreformiste ar fi putut trece prin însăşi contribuţia opoziţiei, cum a fost de pildă cazul amendamentelor la legea investiţiilor străine. Acum însă, de vreme ce opoziţia, prin moţiunea de cenzură, a respins programul, ea se vede oarecum constrînsă, cel puţin pentru

propia sa credibilitate, să se exprime în aceeași monedă și față de legile și reglementările aferente. Aliații anti-reformiști ai FDSN știind astfel că trecerea legilor prin Parlament depinde de-acum exclusiv de ei își vor cere tainul. Procesul este firesc și a și început. Deocamdată, răsplata pentru susținerea FDSN constă în posturi și funcții în eșaloanele 2 și 3 din executiv, administrația centrală și locală. Va veni însă curînd vremea unor cereri de recompensă mai semnificative si atunci din două una: ori Guvernul nu va mai putea fi exclusiv FDSN-ist, ori rabaturi notabile la programul de reformă vor fi făcute. În decurs de trei ani și jumătate, procesul va înainta serios și la aceasta opoziția nu va putea decît asista, rămînîndu-i eventual doar a se lamenta.

Se va scăpa de o piatră de moară?

Cel mai apropiat test pentru programul guvernamental îl constituie preconizata retragere a subvențiilor pentru ultimele produse și servicii de consum la 1 mai. Șocul ce va fi resimțit de populație, în ciuda oricăror compensări și indexări, va fi puternic. S-ar putea însă ca anti-reformiștii să vrea să cîștige o primă bătălie semnificativă tocmai pe mîna agitației sociale. Nu este exclus ca o asemenea agitație, ce pare să se profileze, să fie chiar stimulată exact pentru a determina renunțarea măcar parțială la retragerea subvențiilor. Dincolo însă de un populism ieftin, nota de plată pentru executiv ar fi, în acest caz, deosebit de scumpă. Practica de doi ani și jumătate arată clar balastul, pentru întreaga economie, pe care îl reprezintă acest tip de subvenție, decretată fals protecție socială. Nu numai că subvențiile de preț tratează la fel milionarul și bietul pensionar, dar și blochează bugetul prin imobilizări de resurse în dauna alocațiilor pentru investiții. Și, nu în ultimul rînd, face obiectul celor mai neonorante afaceri de corupție pe banii statului. Deturnările frauduloase de carne (cînd unele sorturi erau subvenționate), licitațiile veroase la grîu și scandalul zahărului sînt toate legate, într-un fel sau altul, direct sau indirect, de subvențiile de preț, în locul cărora un alt tip de protecție socială trebuie pus pe rol cu garanția că asistența este îndreptată într-adevăr spre păturile defavorizate. Culmea este că guvernul Văcăroiu își va lega de gît o piatră de moară, nu hotărînd să înfrunte, orice ar fi, eventuala reacție socială la retragerea subvențiilor, ci tocmai renunțînd chiar și parțial la această retragere, căci s-ar angaja să perpetueze cercul vicios pe care îl reprezintă subvențiile de preț și care, de peste doi ani, veștejește reforma, amenință mereu economia cu noi valuri inflaționiste și înăbușă extinderea activităților productive în domeniile respective.

Asanarea industriei - testul decisiv

Cel mai important test îl va reprezenta însă, fără îndoială, respectarea sau nu a angajamentului de asanare a economiei de acel segment neviabil din industrie, care constituie, oricum am întoarce-o, problema problemelor economiei românești. Este o taxă imensă impusă populației, căci întreținerea acestui segment de către stat - de fapt din banul public - înseamnă că populația este pusă să suporte povara și o face, atît direct, cît și mai ales indirect prin inflație. Este totodată sectorul de unde vine amenințarea șomajului masiv și sursa slabelor performanțe economice generale în dura competiție internațională, inclusiv deci explicația ultimă a devalorizării considerabile a leului odată cu intrarea sa în relații directe cu valutele forte. Strategia Negrițoiu s-a angajat să atace chestiunea-cheie practic în două secvențe: 1. depistarea a ceea ce strategia numește "întreprinderile de stat cu probleme", izolarea conturilor lor pentru a le opri să mai constituie sursă de blocaj financiar pentru restul întreprinderilor și trecerea lor transparentă în susținerea banului public; 2. elaborarea de programe sectoriale care să adopte față de aceste întreprinderi, de la caz la caz, unul din următoarele tratamente: investiții publice pentru redresare (dacă există perspective); subvenții publice în clar (dacă nu există șanse de reabilitare, dar activitățile sînt absolut necesare); lichidare (inclusiv prin decizii administrative pînă la adoptarea legii falimentului). Nimeni nu poate nega marile dificultăți economice și sociale pe care le pune asanarea industriei românești, mai ales lichidarea, atît de grea dar de neevitat în multe cazuri, a unor întreprinderi. Din păcate, strategia, care în mod lăudabil s-a angajat la rezolvarea acestei probleme - și nu putem să nu constatăm că face în domeniu un mare pas înainte față de programele guvernărilor anterioare - împinge însă termenele de realizare practic cel puțin în anul viitor, probabil neîndrăznindu-se să se ia de la început taurul de coarne. Din nefericire, cu cît mai tîrziu, cu atît mai greu și cu atît mai problematic. Prima fază este prevăzută pentru trimestrul al treilea al acestui an, deși este îndoielnic că întreprinderile cu probleme nu sînt deja depistate. Atîția, de altfel, știu că s-a ajuns la concluzia că nucleul destabilizator îl formează vreo 120 de mamuți și mari întreprinderi industriale. Dacă programele sectoriale vor fi elaborate în același ritm de care se bucură și depistarea "oficială" - și așa ceva nu este exclus cînd anti-reformiștii se sforțează să nu se distrugă oala comună a industriei, în care nu se știe cine este rentabil și cine nu tocmai pentru ca o oligarhie incompetentă să poată fi omnipotentă - se riscă a se intra în 1994 fără măcar un început de asanare economică și cu toate consecințele corespondente: buget închis pentru investiții datorită blocării lui de către subvenții neprofitabile,

accentuarea performanțelor economice mediocre, compromiterea perspectivelor de redresare, întreruperea fluxurilor financiare externe. Deși cu "trei guverne", executivul actual n-ar trebui să piardă șansa de a demara restructurarea pe criterii economice a industriei. Trece ca fiind de stînga și, în orice caz, are o susținere parlamentară de stînga. Și tocmai stînga este mai bine situată pentru a ataca și rezolva problema problemelor. Căci se poate pune pariu că dacă, prin ipoteză, un guvern să-i zicem de dreapta s-ar apuca la o asemenea treabă ar face-o poate cu mai multă determinare și convingere și probabil cu mult mai bine, dar, de cum ar porni, s-ar trezi cu contestări de stradă de anvergură, ce i-ar reproșa că pune pe butuci minunata noastră industrie. Polemica în jurul industriei românești este lipsită de obiect: aceasta nu reprezintă nicidecum doar fiare vechi, dar nici minunată nu poate fi. Presupunînd prin absurd că acum un deceniu și jumătate se afla la vîrful tehnicii mondiale - evident o ipoteză nereală - ea a ajuns oricum demodată fizic și moral, întrucît cu toții (reformiști și antireformiști) recunoaștem că de la începerea plății datoriei externe România a fost decuplată tehnologic de progresele în materie pe plan internațional. Și un deceniu și jumătate în epoca a ceea ce numeam pe vremuri și nu văd de ce nu am numi și acum "revoluția științifico-tehnică" este copleșitor și hotărîtor. Vrem sau nu vrem, ne place sau nu ne place, trebuie să privim realitatea în față și să ne despărțim fără regrete de ceea ce și-a trăit istoric traiul și ne mai și oprește, prin pierderile pricinuite, să mergem înainte.

"22" Nr. 13/8-14 aprilie 1993

BĂTÎND TOBA SOCIALULUI, POLITICUL ȚINE PRIZONIER ECONOMICUL

Soarta reformei economice - indiferent că vrem sau nu - depinde de-acum de programul actualului guvern. Din păcate, perspectivele reformei rezultînd din acest program sînt legate nu numai de conținutul său - în sine pro-reformist, dar marcat de ezitări și contradicții, de tentații etatiste -, ci și de șansele reale de aplicare. Acestea - analizate pe larg în numărul trecut al revistei ("22" nr. 13/1993) - sînt afectate atît de presiunile antireformiste ce pot veni din afara guvernului (respectiv din partea fedeseniștilor și a peuneriștilor conservatori, a pesemiștilor și peremiștilor), cît și de lipsa de omogenitate a executivului însuși, unde, poate ca reflex al situației din cadrul partidului de guvernămînt și forțelor politice aliate acestuia din Parlament, există mai multe centre de putere, concepții și linii de acțiune. Efectul ar putea fi coborîrea ștachetei reformei, ce se va realiza mult sub nivelul programului în sine.

Pericolul unui asemenea efect există și în cazul - de altfel puțin probabil - că nu vor fi exercitate presiuni antireformiste. Și există pentru că, oricum, în sînul actualului executiv și arcului său politic susținător din Parlament se manifestă ideea, care întîlnește puțini și nu foarte puternici oponenți, că este nevoie de o temporizare sau de un ritm mai lent în reformă și, în orice caz, de o reformă "graduală" la antipodul "terapiei-șoc" la care se consideră că s-ar fi recurs pînă acum. Ideea - chiar dacă nu exprimată în acești termeni - este prezentă și în strategia de program a guvernului, iar unul dintre partizanii ei cu rol însemnat este însuși președintele Iliescu.

În România nu s-a aplicat o "terapie-șoc"

Premisa unei asemenea idei este greșită. În România nu s-a aplicat "o terapie șoc", nici ca ritm și cu atît mai puțin ca amploare a reformei. Dimpotrivă, predominanța a aparținut jumătăților de măsură. Liberalizarea prețurilor nu numai că a fost parțială la demarare și nici acum nu s-a terminat, dar a fost

declanşată aberant, fără liberalizarea "preţului tuturor preţurilor", adică a cursului monedei naţionale. Cînd supapa inflaţiei a fost deschisă, s-a încercat în mod anormal să fie menţinută închisă cea a şomajului. S-a acordat autonomie gestionară întreprinderilor de stat fără contrapartida delegării responsabilităţilor de gestionare. S-a adoptat legea fondului funciar fără a se stabili mecanismul legal şi administrativ de circulaţie a titlurilor funciare (vînzare-cumpărare, arendare, ipotecare a pămîntului). Etc., etc.

Cu ce consecinţe? Preţurile au explodat, dar nici vorbă de realizarea menirii liberalizării, adică de o redirijare a resurselor existente spre nevoile sociale autentice. Economia reală, rămasă neschimbată, doar s-a mutat la alt palier, mai înalt de preţuri. Introducerea abia într-un tîrziu a cursului unic şi a convertabilităţii limitate a făcut ca procesul de căutare de către preţurile interne a unor repere în preţurile internaţionale să fie încă la început. Între timp însă, devalorizarea monedei naţionale s-a accentuat şi a intrat cu inflaţia internă în cerc vicios. Folosind supapa deschisă a preţurilor, întreprinderile au aruncat asupra acestora toate carenţele din propria activitate, nu numai nefăcînd vreun efort de restructurare, dar nici măcar negîndind la aceasta. Şi cînd încă firavele "bucle de reacţie" şi-au făcut apariţia - totuşi primele manifestări de economie normală care încearcă să se autoregleze după decenii de antieconomie -, şomajul n-a mai putut fi zăgăzuit, dar, din păcate, cel existent în prezent, în ciuda dimensiunilor deloc neglijabile, rezultă din restrîngeri în sine de producţie, şi nu din schimbări de producţie (adică din restructurare), neputînd fi identificat cu acel aşteptat rău necesar şi neavînd nici şanse de a fi absorbit, căci doar schimbarea producţiei ar fi oferit şi perspectiva creşterii acesteia tocmai în măsura în care ar fi reprezentat o comutare a resurselor spre nevoile sociale reale.

Prăbuşirea constrîngerii politice, fără ca unica alternativă - contrîngerea economică - să-i fie pusă în loc, a lăsat întreprinderile de stat într-o criză de autoritate care a amplificat nebănuit corupţia, degradarea, delapidarea. Fără proceduri legale de desfiinţare a CAP-urilor (doar-doar astfel vor fi fost "salvate" de la condamnarea de către istorie), patrimoniul acestora a ajuns obiect de furt, de distrugere voită, sau de fapt în favoarea unor demagogi de profesie de tipul moşierului peremist de la Butimanu. Fără titluri de proprietate, terenuri rămîn nelucrate şi necultivate. Fără cadrul legal al circulaţiei titlurilor funciare prin vînzare-cumpărare, arendare, ipotecare se opreşte procesul de concentrare şi centralizare a capitalului în agricultură, atît de necesar după fărămiţarea extremă rezultînd din aplicarea legii fondului funciar, se împiedică lucrarea pămîntului de către cei în putere şi doritori s-o facă, se blochează contractarea de credite (prin ipotecarea pămîntului) pentru

achiziționarea de echipament agricol, cu alte cuvinte, se obstrucționează dezvoltarea agriculturii, despre care se spune atîta că este însăși șansa întregii economii românești. Mai mult, culmea ridicolului, se încearcă pe ușa din dos reînvierea CAP-urilor.

Și costurile sociale au fost mai mari

"Terapia-șoc" în cazul reformei românești este, deci, o poveste pe care o agită în scopuri politice, cei ce de fapt nu vor reforma. Discutînd în termenii vitezei de desfășurare, reforma pare mai degrabă a fi mers prea încet și nu prea repede. Și cu atît mai puțin poate fi vorba de "terapie-șoc" în termenii "cantității de reformă" administrată economiei. La trei ani și jumătate de la evenimentele din decembrie '89, în plan real, economia de stat - rămasă predominantă - nu este nici măcar la un început de schimbare a structurilor fizice, iar în problema-problemelor economiei românești - existența unui segment neviabil în industrie - nu s-a făcut absolut nici un pas deocamdată spre abordare și soluționare. Jumătățile de măsură la care s-a recurs au întîrziat reforma și au îngreunat-o. Chiar dacă inevitabil după o perioadă, practica însăși a revendicat și revendică "jumătățile de completare" - așa cum s-a întîmplat cu liberalizarea cursului valutar, cu deschiderea supapei șomajului și cum probabil se va petrece și cu demararea circulației titlurilor funciare - între timp lucrurile se complică și, mai ales, se suportă costuri sociale în mod inutil. Efectele economice recuperatorii sînt amînate și, pînă la producerea lor întîrziată, de înfruntat sînt numai durerile sociale. Cei ce cred sau doar vor să afirme că în România a fost o "terapie-șoc" trebuie să fie îndemnați a avea în vedere că aceasta nu poate fi respinsă decît pe considerente de "tolerabilitate socială". Și pot fi convinși că în România, jumătățile de măsură cu care s-a operat - nu dintr-o altă motivație decît din aceea politică (teama de schimbare, rezistența concepțiilor și mentalităților comunist-centraliste sau pure interese electorale) - au determinat, cel puțin prin îndepărtarea în sine a orizontului de rezolvare a lucrurilor, un cost social mai ridicat decît cel ce ar fi existat în cazul în care s-ar fi adoptat într-adevăr o "terapie-șoc". Stadiul reformei în România este exemplul tipic al economicului prizonier în confuzia dintre politic și social. Din rațiuni și interese politice, toba socialului (vezi mai ales conceptul alunecos de economie socială de piață) este bătută cu înverșunare pentru a nu schimba economicul. Sau, oricum, de problema fundamentală - transformarea economicului - nu mai este timp, căci România, în frunte cu Puterea, se irosește în politic sub paravanul luptei pentru social. În acest joc, sindicatele - conduse de lideri care sînt fie manevrați, fie pur și simplu nu înțeleg cerințele de

fond ale reformei - contribuie la menținerea economicului în captivitatea politicului.

Gradualismului i s-a închis calea de la început

Și dacă, în ciuda evidențelor sînt totuși unii care persistă în ideea că în România durerile și neîmplinirile actuale se datorează faptului că s-a recurs la o "terapie-șoc" și că alta ar fi fost situația dacă s-ar fi adoptat o strategie "mai graduală", acestora ar fi trebuit să li se atragă atenția că însuși modul în care a pornit reforma a închis încă de la început și definitiv indiferent că se vrea sau nu - calea gradualității. România, spre deosebire de alte țări din Est, avea de făcut față unor probleme care, în mod normal, nu trebuiau să existe nici chiar într-o economie planificată. Nu era vorba de o problemă doar de lipsă de eficiență, ci de un defect "fizic" fundamental, determinat de voluntarismul politic de tip comunist ceaușist dus pînă la aberație. Industria, dezvoltată în completă discordanță față de resursele disponibile și semnalele pieței, nu putea, prin export, să-și procure din import nici măcar necesarul propriu de materii prime și energie, de care, din motive de dotare naturală, nu dispune pe plan intern. De aici un adevărat cerc vicios, un acut deficit energetic, o opresiune asupra agriculturii, precum și absența structurală a resurselor valutare pentru tehnologii și echipamente moderne în măsura blocării importurilor cu materii prime și energie. Această gravă problemă trebuia atacată prima și, aproape obligatoriu la început, cu mijloacele centralismului măcar pentru a atenua din amplitudinea dezechilibrelor și disfuncționalităților pe care le determină. Aruncată însă în vîltoarea reformei, devenea - așa cum s-a întîmplat - un handicap imens pentru aceasta. Dar și lichida practic orice șansă de gradualism în reformă. Pentru că dezechilibrele aferente, combinate cu cele antrenate de reforma însăși, se vor fi accentuat într-o asemenea măsură, încît de hac nu le mai pot veni, desigur cu durerile corespondente, decît constrîngerile regulatoare ale economiei de piață. Tentația de raportare la ce și cum ar fi trebuit făcut este inutilă. Ceasul înapoi în decembrie '89 nu poate fi dat. Trebuie pornit de unde ne aflăm. Și, față de situația creată, alte constrîngeri decît cele regulatoare ale economiei de piață nu mai sînt acum la dispoziție - indiferent că plac sau nu plac - pentru a îndrepta lucrurile spre un făgaș de ordine.

Unica șansă: constrîngerile regulatoare ale economiei de piață

Constrîngerile regulatoare ale economiei de piață sînt exact libertățile pe care aceasta le implică. Ceea ce se înțelege mai puțin

este tocmai faptul că economia de piață nu înseamnă nicidecum întîmplare sau numai libertăți și excese ce pot decurge din acestea. Fiecare dintre libertăți este integral sau parțial o constrîngere pentru alta dintre ele. Sînt binecunoscute chiar și printre nespecialiști relațiile biunivoce prețuri-curs valutar, prețuri-salarii, inflație-șomaj, salarii-productivitatea muncii, curs valutar-balanță de plăți, șomaj-productivitatea muncii, privatizare-restructurare. De aceea, jumătățile de măsură reprezintă afacerea cea mai proastă. Pentru că lasă cîmp deschis uneia sau alteia dintre libertăți fără ca libertatea corelativă să-și poată face simțit efectul compensator sau sugrumător de excese. Încercarea statutului de a înlocui aceea dintre libertăți care lipsește duce mai mult la încurcarea lucrurilor nerezolvînd nimic, căci nici măcar de centralism nu mai poate fi vorba în mod concret, avînd în vedere că înseși jumătățile de măsură au deschis cutia cu libertăți ale economiei de piață. Șansa de reușită a statului în politica sa economică este legată exclusiv de o intervenție corectivă, făcută pe fondul în care toate libertățile economiei de piață există astfel încît una pentru cealaltă să fie factor regulator.

Momentul actual este al scadențelor jumătăților de măsură adoptate pînă acum. De aceea, unica șansă este oferită de un pachet de măsuri, intercorelate și introduse aproape simultan, care să întregească funcționarea instituțiilor și mecanismelor de piață. Ele privesc cel puțin prețurile, salariile, inflația, dobînzile, cursul valutar, circulația titlurilor funciare, privatizarea, restructurarea industriei, subvențiile. Și nu în ultimul rînd o viziune realistă asupra finanțării externe în noul context politic internațional și zonal. În numărul viitor vom încerca o schiță a acestui pachet minim de măsuri și o argumentare a utilității și corelării lor, măsuri a căror introducere ar putea urma prevăzutei retrageri a subvențiilor de preț la bunuri și servicii de consum. Momentul este crucial. Ar fi ultimul mare val de creșteri de prețuri. Dacă și după aceea inflația va continua, reforma va fi pierdută și nu dintr-un alt motiv decît eroarea de a lăsa politicul să blocheze corecta abordare a economicului. Din păcate, atît în executivul cît și în legislativul actual preponderenți nu sînt cei convinși că trebuie să evite această eroare.

"22" Nr.14/15-21 aprilie 1993

FEUDALIZAREA ROMÂNIEI LA SFÎRŞIT DE SECOL XX

În interpretarea marxistă a istoriei, trecerea de la sclavagism la feudalism a reprezentat un pas înainte pe calea progresului. Trebuie deci să fim mulţumiţi în măsura în care România trece treptat de la statul sclavagist centralizat, bazat pe dictatura unipersonală a împăratului fără coroană şi oala comună a autotarismului economic care oferea omnipotenţa unei oligarhii incompetente, inclusiv dreptul asupra vieţii şi morţii supuşilor, la un soi de feudalism după principiul "apucă cine poate" prin hărtănire, rapt şi corupţie. Participă la împărţeală foştii stăpîni de sclavi şi lupii tineri. Acesta este rezultatul aşa-numitei reforme economice promovată prin contribuţia fundamentală a celor care au preluat puterea în decembrie '89 şi o deţin şi acum. Reforma a fost înadins concepută a fi a jumătăţilor de măsură şi este aplicată şi mai puţin decît în jumătăţi de măsură pentru a nu duce cumva spre capitalismul modern, ci oarecum înapoi, spre feudalismul timpuriu. Demagogic se pretinde că reforma trebuie încetinită pentru că populaţia nu mai rezistă greutăţilor determinate de "terapia şoc" practicată pînă acum. Cinismul sinistru este că se spune despre ceva care încă nici nu s-a urnit semnificativ că a mers prea repede. Făcîndu-se totodată uitat faptul esenţial că tocmai jumătăţile de măsură au dublat costurile sociale care, în plus, apar cu totul fără rost. Realitatea este că noii mandarini - cum i-a categorisit minunat unul din colegii de opinie - au nevoie de confuzia şi blocajul de ei înşişi provocate pentru a înfeuda ţara, pentru a o subordona şi a o subjuga. Zîmbetul pe care îl stîrneşte erijarea acestora în adevăraţii, dacă nu singurii, apărători de neam şi ţară se transformă în rînjet Căci ar fi doar de rîs dacă n-ar fi de plîns că marea înaintare a României spre feudalism se petrece la sfîrşitul secolului XX.

De curînd, majoritatea parlamentară a impus modificări ale unor reglementări legislative validate anul trecut care - dincolo de unele prevederi salutare referitoare la întărirea disciplinei financiare (deocamdată nu se ştie cît de operaţionale) - autorizează guvernul să garanteze, fără aprobarea parlamentului, credite bancare pentru agenţii economici de stat în imposibilitate de plată. Ceea ce este de natură să ascundă în continuare falimentul din-un segment

important al industriei. Deşi nu este prima şi probabil nu va fi nici ultima dată cînd se promovează reglementări de legiferare a întreţinerii cu banul public a unui sector producător doar de pierderi şi inflaţie, iniţierea şi adoptarea legii menţionate reprezintă, din multe puncte de vedere, un moment într-adevăr dramatic.

În ce să credem, pe cine păcălim?

Deşi în al doisprezecelea ceas, după ce s-a dovedit clar că segmentul neviabil al industriei este răul profund al economiei româneşti, fără extirparea căruia nu este posibilă vreo redresare, şi cînd în spinarea populaţiei s-au strîns deja atîtea poveri şi dureri, majoritatea parlamentară procedează cu o iresponsabilitate ieşită din comun admiţînd, în locul măcar al unui început de asanare, să pună pe mai departe în cîrca populaţiei tributul întreţinerii industriilor falimentare. Căci nu bugetul de stat, ci de fapt, prin acesta, populaţia şi numai populaţia achită nota de plată.

Adoptarea respectivei reglementări demonstrează fără echivoc ceea ce se conturase destul de evident - deşi unele speranţe încă mai nutreau cei naivi - că majoritatea parlamentară nedorind reforma, o va bloca. Speranţele în faptul că reforma nu va fi totuşi complet blocată erau legate de cîteva împrejurări. Poate, înainte de toate, de contextul actual în care se negocia cu Fondul Monetar Internaţional (FMI) aranjamentul de credit stand-by. Se presupunea că presiunile acut resimţite pentru urgentarea finanţării externe vor obliga guvernanţii să continue reforma, chiar dacă nu cu prea mare convingere şi tragere de inimă. Inutil să se menţioneze că una din condiţionalităţile FMI este tocmai asanarea economiei de segmentul neviabil al industriei şi, ca prim pas, izolarea financiară a acestuia pentru a-l împiedica să mai fie sursă de blocaj în economie. Nu este greu de prevăzut cum vor recepta experţii FMI legea amintită. În orice caz, pînă în toamnă nu sînt de luat în considerare vărsăminte efective de la FMI către România chiar dacă aranjamentul stand-by ar mai fi eventual perfectat şi încheiat.

Ce semnificaţie mai pot avea însă în contextul reglementării amintite măsurile anunţate de guvern, cu tam-tam, în spiritul propriului său program şi negociate cu FMI, privind izolarea financiară a circa 100 de "întreprinderi cu probleme" şi trecerea a 30 din ele în regim de "supraveghere guvernamentală". Pe cine şi în ce să mai crezi? Programul definind intenţiile guvernului sau măsurile operative adoptate de acesta cu concursul arcului său susţinător din parlament? Natura conflictuală a alăturării programului prореformist al guvernului şi politicii de tentă etatistă şi antireformistă promovată concret de acelaşi executiv pînă acum iese puternic la iveală. Apare

în prezent clar de care parte este deja tranşat conflictul. Şi, deci, la ce trebuie să ne aşteptăm.

Reforma nu poate fi obiect de compromisuri

De altfel, dacă mai existau speranţe, acestea erau determinate şi de faptul că, în executiv, există şi proreformişti care ar fi putut fi eventual susţinuţi de dl. Iliescu, în ideea că preşedintele ar realiza dezastrul ce ar urma blocării reformei. Legea amintită, ca şi tergiversarea punerii la vot în planul celor două Camere a amendamentelor necesare la legea investiţiilor străine, din cauza lipsei de şanse, probează fie că reformiştii au pierdut definitiv partida, fie că, ceea ce este poate şi mai grav, chemaţi la ordine ori neavînd spinarea suficient de dreaptă pentru a-şi da demisia, au acceptat penibile compromisuri. Mai concret şi pentru a nu exista dubii, într-un moment în care dl. Solcanu, în replică la dl. Năstase, cere un guvern "de partid" şi "fără independenţi" - adică, citit mai exact, un guvern de aliniaţi antireformişti, fără vreun reformist rătăcit printre ei, partizanii reali ai reformei - dacă există într-adevăr - nu mai au altă soluţie decît să meargă la dl. Iliescu şi, indiferent ce fel de handicapuri ale trecutului sau prezentului ar avea de înfruntat, să-i spună fără ocolişuri că trebuie să aleagă între ţară, pe de o parte, şi nefericita alianţa a conservatorilor fedeseniştii cu peuneriştii, peremiştii şi pesemiştii, pe de altă parte. N-ar fi încă nimic că această alianţă ne ţine în afara Europei, dar ne aruncă într-o mocirlă, de unde, datorită blocajului pe toate planurile pe care i-a provocat, nu se mai poate merge nicăieri, ci doar în jos într-o afundare mereu mai fără ieşire.

Responsabilităţile d-lui Iliescu

O imensă responsabilitate revine d-lui Iliescu. Ţara este blocată politic şi economic. Se resimte puternic efectul tributului pe care FDSN, ca formaţiune politică de guvernămînt, executivul şi preşedintele însuşi îl plătesc de pe urma sprijinului cerut partidelor să le zicem "de stînga", în rîndurile cărora şi-au găsit adăpost nu doar exponenţi normali şi de respectat ai stîngii, ci, din păcate şi dezaxaţi extremişti de o nocivitate s-ar putea spune totală pentru soarta ţării. Parlamentul intră în curînd în vacanţă, astfel încît pînă la toamnă, cînd se va împlini un an de la alegerile generale şi de la formarea noului guvern, nu se va fi adoptat măcar o lege pe linia reformei economice şi politice. Un an complet pierdut în perioada de tranziţie este copleşitor, dacă nu chiar hotărîtor, în irosirea oricăror şanse şi perspective pe plan general.

Acest blocaj general survine într-un moment crucial pentru reformă cînd, indiferent că se vrea sau nu, au ajuns la scadenţă efectele nefaste ale jumătăţilor de măsură adoptate pînă în prezent. Intrată doar în legislativ şi instrumentată limitativ în deschiderea cîtorva supape ale mecanismelor de piaţă, reforma este omorîtă exact cînd trebuia de fapt să înceapă. Prăbuşirea producţiei industriale la jumătate fără ca un singur faliment - măcar unul, de formă - să se înregistreze dovedeşte clar că reforma abia ar urma să demareze, coborînd concret la nivelul întreprinderilor în binomul privatizare-restructurare. A nu merge înainte, cînd de fapt o întoarcere strictă la ceea ce a fost nu mai este posibilă, constituie o încălcare gravă a intereselor naţionale, în folosul doar personal al unor mafii recrutate din exact rîndurile antireformiştilor ce-şi arogă sfidător rolul de unici apărători ai neamului. Culmea ridicolului este că stoparea sau încetinirea (ceea ce este absolut acelaşi lucru) a reformei sînt prezentate ca o necesitate pentru că pînă acum s-ar fi mers greşit pe linia unei "terapii şoc". Trebuie să manifeşti nu doar o demagogie perfectă, dar şi un cinism cu totul special pentru a afirma despre ceva care nici n-a luat-o din loc că a mers prea repede. De fapt, antireformiştii au nevoie de confuzia şi blocajul la a căror creare au contribuit substanţial pentru a-şi subordona şi subjuga politic şi economic ţara. Iată că deblocajul pe care trebuie să-l ia în consideraţie dl. Iliescu are o dublă miză: mersul înainte şi evitarea înfeudării ţării unor vechili care mental se găsesc în perioada medievală, nici măcar în capitalismul timpuriu. Altfel, n-ar susţine, de pildă - între multe alte năzbîtii -, autarhia în perioada internaţionalizării vieţii economice.

Ieşirea printr-o reamestecare a cărţilor

Ieşirea trebuie căutată într-o reamestecare a cărţilor în actualul eşichier politic. Căci recurgerea la noi alegeri ar încurca şi mai mult lucrurile, întărind - datorită dezorientării populaţiei - forţele care folosesc demagogia patriotardă şi populistă pentru a împinge ţara în feudalism (desigur "social" şi "de piaţă"!). În mod concret, este vorba ca, după şocul ce va fi determinat de introducerea taxei pe valoarea adăugată (TVA) de la 1 iulie, să fie format un alt executiv, bazat pe asocierea Opoziţiei la guvernare, într-o formulă care, evident, poate fi negociată pentru a satisface părţile. Ceea ce presupune desigur că dl. Iliescu să cedeze ceva din putere, căci Opoziţia nu ar putea accepta participarea doar în postura de marionetă. Chiar dacă Puterea nu o consideră acceptabilă, întrucît ar însemna să acorde Opoziţiei alt statut decît cel decorativ, şi chiar dacă forţele politice din opoziţie fie nu o doresc, pentru că ar mirosi a pactizare cu comuniştii, fie nu cred în ea, guvernarea de către o

coaliție politică din spectrul democratic, pe baza unui program măcar minimal de promovare a reformei economice, constituie totuși unica soluție realistă pentru România în faza actuală a dispersiei reprezentării politice în parlament.

"22" Nr. 23/17-23 iunie 1993

SPECTACOL REFORMIST ÎN FAȚA FMI

După ce luni de zile practic a blocat reforma, guvernul s-a decis sau este pus să satisfacă în grabă, neprofesionist și în debusoladă, exigențe ale FMI pentru a se accede la indispensabila finanțare externă. Nu se știa de la început că este necesară? S-ar putea ca, după dobîndirea ei, sabotarea reformei să reînceapă. Încă o dată apare că în România reforma se face parcă doar la comanda FMI. Oricum, nu datorită propriei convingeri a oficialităților la putere. Totul se înfățișează ca o jalnică improvizație, cu consecințe tragice. Și nu pentru cei cărora le aparține răspunderea, ci pentru economia națională.

S-a intrat în vacanță parlamentară și practic nici o reglementare legislativă pentru promovarea reformei nu a fost adoptată. Și, avînd în vedere că în toamnă, la reluarea activității parlamentare, se împlinește un an de la alegeri și constituirea guvernului pe baza rezultatului acestora, se poate spune că România și-a permis luxul să piardă un an pe calea reformei.

Un lux costisitor

Pentru o țară economic în ananghie este într-adevăr un lux, iar cei ce și l-au permis - actuala majoritate parlamentară, respectiv actuala alianță fedesenisto-peuneristo-peremisto--pesemistă - au manifestat o iresponsabilitate cu totul specială. Cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună, majoritatea parlamentară a refuzat luarea măcar în discuție a oricăror proiecte legislative, chiar și venite de la guvernul pe care îl susține, dacă acestea erau menite a continua sau debloca reforma. Mai mult, a aprobat un buget care este, în mare măsură, contrar programului în principiu reformist al executivului și nu a pregetat, în spiritul celui mai pur primitivism, să dea o grea lovitură șanselor de atragere a capitalului străin, nepermițînd persoanelor juridice române dar cu participare externă să intre în posesia terenurilor pentru obiectivele de investiții.

Pe perioada vacanței, parlamentul lasă guvernul împuternicit să adopte ordonanțe în materie de gestiune economică, rămînînd a vedea în ce fel - proreformist sau antireformist - își va

folosi executivul această împuternicire. Guvernul Văcăroiu n-a excelat nici el, de la instalare și pînă acum, în manifestări proreformiste, contribuind dimpotrivă, alături de majoritatea parlamentară pe care s-a sprijinit, la blocarea reformei. Afișîndu-se însă proreformist - căci altfel față de străinătate ar fi pierdut postura de interlocutor - guvernul Văcăroiu a adoptat zeci de măsuri proetatiste, unele regulamentare altele chiar împotriva legilor în vigoare, care au constituit tot atîtea încercări de reintroducere a centralismului pe ușa din dos. Legi semnificative pentru reformă n-a inițiat sau, în cazul în care a făcut-o și le-a înaintat parlamentului, n-a insistat nicidecum asupra dezbaterii lor în procedură de urgență. În orice caz, după parlament, guvernul este cel căruia îi revine în principal responsabilitatea faptului că aspecte legislative de fond pentru continuarea reformei nu se află pe rol.

Executivul nu atinge antireformismul majorității parlamentare

Totuși, executivul nu a manifestat aceeași îndărătnicie și același monolitism în blocarea reformei precum arcul său susținător din parlament. Nu doar curentele pro și antireformist sînt mai pronunțate, dar în guvern trebuie dat răspuns concret unor probleme de gestiune pentru care, de atîtea ori, dorințele proetatiste nu folosesc la mai nimic, condițiile obiective presînd dimpotrivă în direcția reformei. Gravele constrîngeri bugetare au împins la finalizarea acțiunii de ridicare a subvențiilor de preț, chiar dacă antireformiștii din executiv ar fi dorit altfel. Iar nevoia de încurajare a exporturilor a determinat guvernul să consimtă a se da drumul cursului valutar ținut artificial în chingă, în măsura în care absența unor rezerve monetare semnificative exclude posibilitatea unor intervenții pe piață pentru influențarea acestora.

În plus, guvernul se află permanent sub presiunea fie a obligațiilor decurgînd din acordurile semnate de România în vederea asocierii la Comunitățile Europene, fie a constrîngerilor legate de finanțarea externă, pentru care Fondul Monetar Internațional (FMI) reclamă condiții ce au legătură cu economia și nu cu emoționalitățile patriotarde, interesele politice conjuncturale și pornirile proetatiste ale alianței fedesenisto-peuneristo--peremisto-pesemiste. Nu se poate ști exact cît de convins a fost guvernul de necesitatea introducerii taxei pe valoarea adăugată (TVA) ca factor în promovarea reformei, dar trecerea la acest sistem de impozitare nu era de fapt opțională ci obligatorie pentru integrarea, chiar dacă în perspectivă, în structurile Comunităților Europene, unde este generalizată în urma unei îndelungate testări cu rezultate certe pe linia disciplinei financiare și stimulării producției. Rămîne de asemenea un fapt și că executivul a elaborat un program în principiu proreformist, deși nu este deloc

sigur că, sub influența antireformiștilor din chiar cadrul său și a celor din arcul parlamentar susținător, acest program va fi și aplicat.

Uite popa, nu e popa!

Cu timiditate sau dimpotrivă diversionist (căci nu știi ce să mai crezi?!), guvernul încearcă acum marea cu degetul pe linia acestui program introducînd o supraveghere financiară a 30 de întreprinderi "cu probleme", din cele peste 100 depistate a fi, datorită neavibilității lor, sursa blocajului în economie. Restructurarea este amînată după rezultatele supravegherii și nu se poate preciza cînd va începe, dacă va începe vreodată. FMI însă a presat și presează pentru disciplina financiară și transparență în economie. Și guvernul, mai de voie mai de nevoie, a adoptat o serie de măsuri de asanare salutară, care însă îi vor îngusta mult spațiul de manevră întru ascunderea adevărului și camuflarea segmentului falimentar din industrie. Contra unei remunerări potrivit unei dobînzi de 50-60% a atras de pe piață fonduri de 200 miliarde lei, ceea ce are semnificația unei restrîngeri a masei monetare în exces. În același scop al asanării financiare și temperării potențialului inflaționist s-a renunțat la emiterea de monedă pentru contravaloarea în lei a creditelor externe, la reevaluarea stocurilor de aur (operațiune folosită pînă acum ca sursă fictivă de finanțare), precum și la acordarea de credite cu dobînzi mici fără includerea în buget a finanțării diferențelor de dobînzi.

Ar putea urma și alte măsuri. FMI le-a așteptat, lăsînd sub semnul întrebării considerarea acestora ca suficiente în vederea acordării creditului de pasaj pe anul în curs, căci practic nici unul dintre criteriile de performanță cerute pentru creditul respectiv nu este îndeplinit și nici nu mai există timp, chiar dacă s-ar dori, pentru o eventuală îndeplinire: dobînzi reale pozitive, curs valutar liberalizat, deficit bugetar rezonabil și finanțat neinflaționist, izolarea financiară a întreprinderilor falimentare ca prim pas în direcția restructurării sau închiderii lor.

Stratagema ordonanțelor

S-ar putea ca, în contextul dat, guvernul să se vadă obligat a-și folosi împuternicirile excepționale pentru a lua măsuri de promovare a reformei, tocmai pentru a scoate procesul din blocajul existent. Acesta ar putea fi și sensul includerii în sfera guvernării prin ordonanțe a unor probleme care implică nu doar decizii executive curente și reglementări legislative exprese, de competența exclusivă a parlamentului. În mod evident, din această categorie face parte rectificarea bugetului, altfel desigur necesară în funcție de

evoluţiile economice, spirala inflaţiei, introducerea TVA şi a unor reglementări care schimbă regimul impozitelor directe (pe salarii şi profit), precum şi de cerinţele fără echivoc ale FMI privind finanţarea neinflaţionistă a deficitului bugetar. La fel este şi cazul unei eventuale reglementări referitoare la faliment, care ar fi clar un semnal îndreptat spre FMI, procedura de lichidare fiind una din condiţiile îndelung reclamatei dar mereu amînatei demarări a restructurării industriei.

Prin ordonanţe, guvernul are posibilitatea de a introduce rapid reglementări pentru care în regim parlamentar obişnuit i-ar fi trebuit în mod normal luni de zile. Iar în ce priveşte reglementări pentru reformă - ani de zile în condiţiile actualei majorităţi parlamentare. Astfel, este posibil ca, în ceasul al doisprezecelea, să se satisfacă măcar cîteva dintre cerinţele FMI cu care să se poată spera în deschiderea finanţării externe măcar în toamnă. Căci intrarea în iarnă fără finanţarea externă înseamnă dezastru. S-ar putea deci ca, sub această ameninţare, "intransigenta" noastră majoritate parlamentară să fi acceptat compromisul ordonanţelor, pasînd în circa guvernului satisfacerea exigenţelor FMI, pentru ca la întoarcerea din vacanţa parlamentară să-l tragă de urechi, desigur însă în mod patriotic.

Supărarea opoziţiei

Opoziţia are toate motivele să fie supărată. După ce s-a văzut sistematic acuzată de către majoritatea parlamentară că vrea să vîndă ţara investitorilor străini, s-o aservească FMI, dacă nu chiar s-o dezmembreze ca stat, timp în care tot sistematic aceeaşi majoritate parlamentară bloca orice pas nou spre reformă, se află acum aruncată într-o situaţie ridicolă. Aceea de a nu mai putea spune măcar ceva în legătură cu reglementările legislative ce ar urma să fie adoptate, întrucît prerogativele în acest sens au fost transferate integral în seama unui guvern sub oblăduirea căruia s-a vîndut în modul cel mai dezavantajos posibil flota românească şi care şi-a dat în bună măsură concursul la blocarea reformei de către majoritatea parlamentară. Dar care, printr-o manevră mai puţin patriotardă dar mai pragmatică de ultimă oră, ar putea da satisfacţie FMI şi obţine astfel din partea acestuia necesara finanţare externă fără a pregeta apoi să bată toba credibilităţii sale în străinătate, punînd-o pe seama tocmai a reformismului de care ar fi dat dovadă. Cînd, de fapt, ceea ce se întîmplă în prezent scapă de sub normele admisibilului.

Cu constrîngeri - înainte, cu convingeri - înapoi

Căci după ce luni de zile practic a blocat reforma, guvernul pare a se fi decis sau este pus să satisfacă în grabă, în debusoladă exigenţe ale FMI pentru a se accede la indispensabila finanţare externă. Nu se ştia însă de la început că aceasta este necesară? S-ar putea ca, după obţinerea finanţării, bîlciul cu "uite reforma, nu e reforma" să reînceapă. Totul se înfăţişează ca o jalnică improvizaţie cu consecinţe tragice, dar din păcate nu pentru cei cărora le aparţine răspunderea, ci pentru economia naţională.

Episodul ordonanţelor ar fi de rîs dacă n-ar fi de plîns. Si rămîne de plîns chiar dacă epilogul său va fi un pas - desigur, doar timid - dar totuşi un pas înainte pe calea reformei. Pentru că sistemul ordonanţelor lasă loc posibilităţii, ameninţătoare, mai ales prin crearea unui precedent, de a se introduce pe uşa din dos reglementări cu statut cu legi organice, asupra cărora în parlament opoziţia deţine, în anumite condiţii, un control. Dar dincolo de aceasta, faptul că se încearcă a se face la spartul tîrgului ceea ce trebuia făcut de mult, evidenţiază net incapacitatea actualei formule de guvernare - incluzînd executivul şi alianţa sa susţinătoare din parlament - de a promova reforma, acţiunea acesteia fiind ghidată nu de convingere, ci doar de constrîngere. Şi că, pentru ieşirea din actualul marasm economic, este nevoie de o altă formulă de guvernare, respectiv de o altă majoritate parlamentară sprijinind un alt guvern.

"22" Nr. 28/22-28 iulie 1993

TREBUIE SĂ PĂCĂLIM FMI-UL?

În relaţiile cu FMI, negociatorii români mai degrabă cer, de circa trei ani, credite nu pentru reformă, ci pentru a eluda reforma. Problema este nu dacă se va primi sau nu un nou credit, ci dacă pentru acesta trebuie să păcălim FMI-ul. Căci prin ambiguităţile "uite reforma, nu-i reforma" pe noi înşine ne-am păcălit încă de mult.

Deşi ambele părţi au căutat cu grijă să evite referiri la un eventual eşec, nu despre altceva este concret vorba în negocierile dintre autorităţile române în materie şi Fondul Monetar Internaţional (FMI). Fapt este că aranjamentul asupra condiţiilor economice care să permită acordarea către România a unui credit de susţinere pe anul în curs nu s-a încheiat nici în urma recentei runde de negocieri. Şi, în ciuda asigurărilor de ambele părţi că acestea nu sînt eşuate şi nici măcar suspendate - recunoscîndu-se cel mult doar un anumit impas, altfel apt de a fi depăşit -, şansele de perfectare a aranjamentului nu sînt prea mari. Din punctul de vedere a ceea ce însă interesează în practică România - intrarea propriu-zisă în ţară a fondurilor în valută reprezentînd creditul respectiv -, aproape nu prea mai contează dacă şansele încă existente se vor şi materializa. Întrucît procedurii din FMI de disponibilizare către beneficiari a fondurilor în contul creditelor aprobate, este încă de acum hazardat a se miza pe vărsăminte efective care să ajungă înaintea iernii. Nu trebuie insistat asupra implicaţiei oricărei noi întîrzieri. Şi fără aceste intrări valutare iarna se anunţă un dezastru.

Doar banii murdari mai pot constitui finanţare externă

Faptul că Guvernul român încearcă cu tot dinadinsul să ţină în afara discuţiei interpretarea de eşec este de la sine înţeles. Recunoaşterea deschisă a eşecului ar constitui cea mai aspră delegitimare în faţa căreia s-ar găsi pe plan internaţional un guvern român post-decembrist, soartă pe care n-a împărtăşit-o nici chiar executivul aflat în funcţie după penibilele evenimente minereşti din 13-15 iunie 1990. Inutil de menţionat că un eşec recunoscut ca atare de ambele părţi în relaţiile cu FMI nu înseamnă nicidecum doar întreruperea accesului la noi mijloace financiare ale acestei instituţii,

dar şi retragerea unui gir, cu semnificaţia practică a scoaterii temporare a ţării în cauză de pe piaţa financiară internaţională. Fără aranjamentul cu FMI, care joacă rolul unui fel de gaj pentru ţara respectivă, nimeni din comunitatea bancară internaţională nu se mai angajează în a-i acorda credite, singura sursă de împrumuturi externe rămînînd a fi eventual fictive bănci de prin paradisele fiscale ale lumii care spală banı ai mafiei italiene sau ai cartelului drogurilor de la Medellin.

Că şi FMI evită să vorbească de un eşec este de asemenea explicabil. Nu numai pentru că, în principiu, ar mai exista unele şanse de acord, dar instituţia cunoaşte cel mai bine consecinţele menţionate şi, în măsura în care tot nu va pune la dispoziţie noi fonduri, nu are vreun interes să mai facă şi tam-tam. Căci ar forţa conotaţii politice. Or, de ceea ce organizaţia fuge înainte de toate - supusă fiind de altfel permanentei contestări prin însăşi natura activităţii - este tocmai politizarea deciziilor sale.

De ce este FMI nepopular

FMI este o instituţie care, prin statut, are ca menţinere creditarea pe termen mediu - din fondurile constituite pe baza contribuţiilor ţărilor membre (peste 150) - a acelora dintre ele care cunosc dificultăţi în balanţa de plăţi. Pentru a se asigura că vor exista posibilităţi de restituire a sumelor şi că, de fapt, vor fi înlăturate motivele pentru care balanţa de plăţi se află într-o situaţie deficitară, FMI reclamă o serie de condiţii economice care, în mod obiectiv şi pe plan general, au un caracter constrîngător şi oricum nepopular. Pur şi simplu pentru că un deficit în balanţa de plăţi înseamnă că se trăieşte peste plapuma permisă de resursele interne, iar eliminarea lui semnifică implicit o strîngere generală a curelei, în ultimă instanţă la nivelul populaţiei.

Cînd comunismul, în principiu, s-a prăbuşit în Europa de Est, acordurile pe care ţările zonei urmau să le încheie cu FMI nu puteau să nu includă, pe lîngă problemele specifice legate de dificultăţile lor comune în plăţile externe, întregul contencios al reformei spre o economie de piaţă. Trebuie subliniat în mod clar că includerea problematicii reformei în acordurile cu FMI nu era urmarea unei presiuni anume din partea organizaţiei, ci decurgea inerent din opţiunea declarată a tuturor ţărilor respective pentru o economie de piaţă. Luînd în considerare această opţiune, condiţionările reclamate de FMI pentru creditarea ţărilor est-europene s-au axat, în mod logic, pe rezolvarea cu ajutorul mecanismelor de piaţă, adică în spiritul propriilor lor opţiuni, a problemelor economice care le confruntau, inclusiv deci a celor privind situaţia din balanţa plăţilor externe.

În cazul raporturilor România-FMI, tocmai acest aspect a constituit, în mod absurd, obiect de controversă. Iar impasul actual al negocierilor este un fel de punct tensionat în care a ajuns disputa. Opțiunea pentru o economie de piață în România nu a fost în nici un moment foarte clară. Cei care au preluat puterea în decembrie '89 au evitat luni de zile chiar și să vorbească despre o asemenea opțiune. Iar cînd au fost obligați s-o oficializeze, căci acesta era curentul în întreaga zonă, n-au manifestat nici un fel de angajare corespunzătoare în planul acțiunii.

Un paradox: cereri de sprijin mai curînd pentru eludarea reformei decît pentru reformă

În practică știm ce s-a întîmplat, avînd de-a face mai mult cu un bîlci de tipul "uite reforma, nu-i reforma', care nu duce nicăieri, nici în comunism, nici în capitalism, nici la centralizare, nici la descentralizare, ci doar la dureri fără un țel.

O asemenea stare de lucruri nu putea să nu se reflecte în raporturile cu FMI. Experții organizației s-au găsit permanent în fața unor negociatori români care le cereau credite nu pentru reformă, ci mai degrabă pentru a eluda reforma. Pe linia jumătăților de măsură în care a fost concepută și derulată reforma, negociatorii români, indiferent că a fost vorba la început de cei de la FSN iar apoi de cei de la FDSN, au pledat rînd pe rînd pentru o liberalizare doar parțială a prețurilor sau chiar pentru o neliberalizare a cursului valutar (sub diferite forme, ca de pildă cursuri paralele, controale administrative), fiind de altminteri la unison, nu dupa cum se fălesc unii acum ca vitejii după război, în încercarea de a nu se lua măcar în discuție ceea ce era fundamental: asanarea economiei de segmentul neviabil al industriei, care constituie determinarea ultimă a hiperinflației declanșate și a dificultăților necontrolabile din balanța de plăți.

S-a ajuns la situația aberantă ca reprezentații FMI să fie cei care cer părții române întreprinderea reformei, în loc ca, dimpotrivă, aceasta să pretindă asistență într-o atare direcție din partea organizației. Astfel, nearătînd clara determinare că dorește reforma și o și întreprinde, partea română și-a tăiat singură atuurile în a solicita FMI înțelegere și sprijin pentru depășirea unor implicații sociale care apăreau inerent pe parcursul reformei.

Cerințe de bine sau de rău?

Spre nesansa Guvernului actual, tocmai acum s-au strîns la scadență plățile pentru toate jumătățile de măsură pe calea reformei,

pentru tot ceea ce nu s-a făcut cum trebuie şi la timp: liberalizarea parţială şi în etape a preţurilor, care faţă de una globală şi dintr-o dată a dublat costurile sociale, ambiguităţile în liberalizarea cursului valutar, a cărei amînare s-a transformat într-o ameninţare inflaţionistă permanentă.

Dacă FMI a cerut Guvernului român să evite intrarea definitivă în hiperinflaţie - prin extinderea deficitului bugetar doar pînă la limita neapelării la emisiuni monetare fără acoperire, prin promovarea unor dobînzi reale pozitive şi prin liberalizarea reală a cursului valutar-, a reclamat ceva care nu numai că se înscrie în sensul angajamentelor româneşti spre reformă, dar efectiv ar şi contribui la soluţionarea actualelor probleme economice grave.

De asemenea, dacă, şi la nivelul mult scăzut al activităţii din prezent în cadrul sectorului neviabil al industriei, resursele externe cu care se acoperă deficitul din balanţa de plăţi sînt totuşi absorbite aproape integral în consumul de materii prime şi energie din segmentul respectiv - inutil fiind de subliniat că orice resursă financiară externă care merge la consum şi nu la investiţii este ban aruncat pe apa Sîmbetei, reprezentînd doar o ipotecare iresponsabilă şi costisitoare -, deci dacă în asemenea circumstanţe FMI a refuzat să mai crediteze pentru consum România şi, în particular, a condiţionat acordarea unui nou împrumut de debutul, măcar de bunăvoinţă dacă nu efectiv, al asanării segmentului neviabil al industriei, a făcut un bine şi nu un rău României.

Aranjamente de tras clapa

Din nefericire, actualul guvern, după ce luni de zile a blocat pur şi simplu reforma, nefăcînd măcar încă un pas înainte, nici chiar în maniera jumătăţilor de măsură de pînă acum, ci mărginindu-se să întreprindă doar ceea ce nu se poate evita, căci era vorba de angajamente anterioare (adică ridicarea subvenţiilor de preţ şi introducerea TVA), a venit la negocierile cu FMI ca elevul nepregătit dar încrezător că-l va putea păcăli pe examinator.

Se miza îndeosebi pe faptul că Washingtonul - despre care se crede că, din interese geostrategice în zonă, ar manifesta o schimbare de atitudine faţă de România chiar şi în condiţiile menţinerii actualei guvernări - ar putea pune o pilă pe lîngă FMI. Dar, vrînd parcă a demonstra că nu face doar politică, ci se ocupă de economie, acesta şi-a pus grila referitoare la criteriile de performanţă stabilite cu România şi a spus deocamdată "pas".

De fapt, Guvernul însuşi, ştiind prea bine că se stă prost la mai toate dintre criteriile de performanţă la care România se angajase, a procedat şmecherește. A fost montat în ultimul moment un spectacol reformist de circumstanţă în faţă negociatorilor FMI, cu

toate tertipurile de rigoare. S-a renunţat la unele măsuri care, echivalînd cu emisiuni monetare fără acoperire, ar fi ambalat inflaţia. S-a liberalizat pe şest, fără anunţarea prealabilă a populaţiei, adaosul comercial, dar odată cu introducerea TVA, pentru ca efectele să pară a fi din cauza celei din urmă. Iar cînd buba a spart în preţuri s-a avut grijă să se spună că a fost vorba de o cerinţă a F.M.I. la care se angajase, vezi Doamne, guvernul Stolojan, şi nu cumva preopinentul Văcăroiu. Au fost introduse în "supraveghere financiară" vreo 30 de întreprinderi de stat "cu probleme", urmînd ca în funcţie de ceea ce va evidenţia supravegherea să înceapă restructurarea (fără a se preciza cînd, deşi mai mult ca sigur va fi la Sfîntu' Aşteaptă!). S-a dat puţin drumul din chinga administrativă cursului valutar. Dar imediat s-a înscenat o solicitare oficială din partea PUNR către executiv de a fi schimbat guvernatorul Băncii Naţionale care deliberat ar emascula fălnicia leului. Înscenarea urmărea de fapt să dovedească echipei FMI sub ce presiuni politice formidabile este guvernul Văcăroiu nevoit să acţioneze pentru reformă. Mai mult, prin luarea în calcul a unor rate de inflaţie diferenţiate la nivelul bugetului, şi, respectiv, produsului intern brut, s-a încercat să se evidenţieze o dimensiune de aproximativ două ori mai mică a deficitului bugetar ca procent în produsul intern brut. Iar ceea ce din deficitul real se camufla urma să constituie sursa subvenţionării mascate a industriilor falimentare. Cînd, de fapt, este nevoie tocmai de abandonarea unei asemenea subvenţionări şi trecerea susţinerii în regimul deplinei transparenţe din resurse bugetare, pentru ca societatea însăşi să decidă asupra oportunităţii, la concurenţa acută care există pentru alocaţii bugetare cu educaţia, ocrotirea sănătăţii, apărarea naţională etc.

Absurditate perfectă pentru un miliard de dolari

Într-un cuvînt s-a căutat să fie păcălită echipa FMI. Absurditatea unui asemenea demers este perfectă. România nu trebuie să fie elevul rău, după cum FMI nu este şi nici nu trebuie considerat examinator. Din punctul de vedere al FMI, România, dacă vrea să păcălească, n-are decît. În orice caz, FMI se poate simţi afectat doar cît negru sub unghie. De fapt, cu tehnologia "uite reforma, nu-i reforma" România nu se păcăleşte decît pe sine. S-a probat de altfel mai mult decît clar că "uite reforma, nu-i reforma" ne-a dus doar într-o fundătură cu dureri sociale ce apar fără rost în măsura în care, în absenţa reformei autentice, nu există vreo perspectivă de însănătoşire economică. Acum mai încercînd să păcălească şi FMI-ul, căci pe ea însăşi se păcăleşte de mult, România prin contribuţia celor ce o conduc, riscă să rămînă şi fără finanţare externă. O finanţare în care este vorba de o sumă ridicol de mică: un miliard de dolari.

Nimic însă altceva nu poate spune mai mult despre situaţia reală a economiei româneşti decît o asemenea sumă. Care a ajuns să nu reprezinte cine ştie ce nici pentru atîtea şi atîtea simple companii private din lume. În schimb, o ţară ca România este ameninţată, dacă nu primeşte această sumă, să rămînă la iarnă în frig, fără benzină şi motorină pentru transporturi, fără comunicaţii etc. Aceasta este, din păcate, economia românească actuală. Aceasta este de fapt economia lăsată de comunism, cea care a luptat un deceniu pentru a plăti o datorie derizorie de 10 miliarde dolari, cu preţul unor dureri şi umilinţe abominabile pentru poporul român. O datorie pe care a plătit-o de fapt prin sugrumarea importurilor şi nu, cum se crede, prin extinderea exporturilor, căci niciodată economia românească nu a avut un potenţial măcar acceptabil de export. A fost şi este la acest capitol ultima ţară din Europa. Dacă ar fi fost altfel, nu ar fi stat la mîna FMI pentru numai un miliard de dolari. Această economie - care există şi acum, căci prin grija reformatorilor post-decembrişti nimic în structurile ei nu s-a schimbat - este însă proslăvită de unii ce ar dori chiar să n-o vadă cumva supusă reformei, ci revenind din toate punctele de vedere la trecut. Aceştia nu ezită să recomande modelul din trecut ca fiind de urmat şi pentru viitor. Străduinţă prea mare în acest sens nici nu trebuie, căci structurile ei sînt aceleaşi, iar în structurile Puterii domnesc cei ce cochetează deschis cu revenirea la trecut. Este nevoie doar de o simplă mişcare pentru a reface oala comună a centralismului, care oferă şi baza autotarismului politic. De neînţeles ar fi doar ce nevoie mai e în acest scop de FMI şi de tot bîlciul la care s-a ajuns în negocierile cu acesta. Pentru scopul amintit chiar nu este nevoie de FMI şi de miliardul său. Mai punem o haină în plus, abandonăm transportul cu mijloace auto proprii, spunem la revedere tuturor investitorilor străini, scăpînd de obsesia că ne vindem ţara, şi mergem - e drept pe jos, dar cu paşi rapizi, ca şi pînă în '89 - spre feudalismul de tip asiatic. Şi atunci să vezi ce păcăleală am tras FMI-ului!

"22" Nr.29/29 iulie - 4 august 1993

MINERII ŞI FMI-UL

Afacere politică sau nu, greva minerilor nu poate să nu atragă luarea-aminte şi asupra a ceea ce în general constituie obiect de atenţie în cazul unei greve: consecinţele economice rezultînd din întreruperea unei activităţi. Imaginea curentă este că prelungirea grevei devine treptat catastrofală pentru o economie fără o logistică energetică minimă, care, nu de azi, de ieri, din epoca post-decembristă, ci de aproape două decenii stă, în fiecare prag de iarnă, la cheremul unor importuri, altfel modeste, de energie făcute în ultima clipă din acelaşi etern motiv: lipsa valutei. Cauza o ştie toată lumea. Dar nu se face nimic pentru a o înlătura. Un segment al industriei, abominabil de energofag şi aberant dezvoltat, nu numai că mănâncă energia pe pîine, consumând, faţă de efectul productiv, de 4-5 ori mai mult decât prin ţările industriale, dar total neperformant fiind, nici nu poate, prin exporturi, să-şi procure, din import, măcar resursele de energie de care nu dispune pe plan intern.

În prezent dl. Iliescu nu mai are la dispoziţie mjloacele lui Ceauşescu de a pune toate celelalte sectoare - în primul rând agricultura - precum şi întreaga suflare românească să alimenteze o oală comună din care să fie întreţinut, fără să se cunoască cum şi în ce proporţii, segmentul neviabil al industriei.

Pentru susţinere nu mai există acum decît două posibilităţi. Una, de subvenţionare, în clar, de la buget. Dar, având în vedere dimensiunile scandaloase, ar exista cert presiunea restructurării, inclusiv lichidării, datorită concurenţei cu educaţia, ocrotirea sănătăţii, apărarea naţională la tainul alocaţiilor bugetare. Aşa că mai rămâne subvenţionarea camuflată, prin diferite tertipuri, oricum altele decât în trecut: întârzierea absorţiei în economie a schimbărilor cursului valutar, îndeosebi la nivelul decontării intrărilor de energie în industriile nerentabile, acordarea de credite cu dobânzi preferenţiale, atâtea dintre ele fără şanse de rambursare, acceptarea de datorii niciodată achitabile (fals-numitele "arierate" sau, şi mai eufemistic, "blocaj-financiar"). Evident, cineva trebuie să plătească toate acestea. Desigur, nu statul o face, ci populaţia. Aceasta constituie de fapt contribuabilul la buget, iar, pentru ceea ce este subvenţie mascată, tot populaţia achită nota prin inflaţie.

Nu este deloc lipsit de interes de a ne întreba dacă FMI, cerând negociatorilor români liberalizarea cursului valutar, dobânzi reale pozitive, finanţarea neinflaţionistă (adică nu prin emisiuni monetare fără acoperire) a deficitului bugetar şi măcar începerea ajustărilor structurale în industrie vrea să facă un rău României? Spre nefericirea sa, dl. Văcăroiu - cel care a fost uns prim-ministru tocmai pentru a temporiza reforma şi a "apăra" ţara de ceea ce unii nu ezită să denumească scopul FMI de a pune pe butuci economia românească - a ajuns la guvernare când negociatorii organizaţiei, plictisiţi de promisiuni şi de baletul "uite reforma, nu-i reforma", au spus pas finanţării externe pentru o economie care nu dă nici un semn să iasă din cercul vicios. Nu FMI-ul, ci Guvernul Văcăroiu a subliniat că peste 90 la sută din finanţarea externă de pînă acum s-a dus pe apa Sâmbetei, fiind destinată consumului, îndeosebi în industriile energofage, şi nu investiţiilor.

Fără a ignora cu nimic presiunea suplimentară a grevei asupra energeticii româneşti, minerii ar trebui totuşi să nu mizeze pe şantajul economic. Pentru că, şi cu cărbunele şi fără cărbunele din Valea Jiului, economia românească tot intră în colaps total dacă nu primeşte finanţarea externă care să-i permită aprovizionarea cu hidrocarburi, în absenţa cărora nici măcar termocentralele pe cărbune nu funcţionează.

"Tineretul liber" nr.1010/5 august 1993

NICI CHIAR CU O HAINĂ ÎN PLUS

Înfrângerea lui Miron Cosma, indiferent dacă făcând sau nu parte dintr-un scenariu, va fi poate de natură să răstoarne derulările economice şi politice la care părea să ne aşteptăm în toamna ce bate la uşă. În mod paradoxal, îngenuncherea acestui personaj cu care Dumnezeu a nefericit România ar putea să constituie o nenorocire chiar mai mare decât o nouă victorie a sa. Foarte probabil, reforma va mai pierde o rundă în România.

Părea aproape clar înainte de greva minerilor că zilele executivului Văcăroiu erau numărate, vorbindu-se insistent de o remaniere guvernamentală în toamnă, bazată poate chiar pe o nouă majoritate parlamentară, cu sprijinul dacă nu şi participarea Opoziţiei. Reuşind prin scrupulozitate să-şi depăşească planul la mandatul încredinţat de a păstori restauraţia şi a temporiza reforma, dl. Văcăroiu a realizat din păcate remarcabila performanţă de a bloca ţara atât politic, cât şi economic. În planul reformei, nu doar că nu s-a mai făcut măcar un pas înainte, dar a fost încremenit tot ce apucase a se întreprinde, de altfel doar jumătăţi de măsură care mai mult au complicat şi încurcat lucrurile. Deblocajul ar fi fost şi miza remanierii, mai ales că, prin contribuţia directă a executivului Văcăroiu, există perspectiva, pe cât de dezastruoasă pe atât de greu de exclus, a absenţei finanţării externe, cu toate consecinţele care nu au nevoie de comentarii.

Acum, însă, după ce a refuzat să satisfacă neacoperibilele revendicări salariale ale minerilor, dl. Văcăroiu capătă un neaşteptat capital politic. Nu nu numai că se poate prezenta a fi dovedit o deplină responsabilitate faţă de finanţele ţării, ci ar putea înscrie în palmares şi demontarea mecanismului care permitea minerilor să utilizeze ori de câte ori doresc şantajul.

În noua situaţie dl. Iliescu ar putea fi tentat să nu-l mai schimbe pe dl. Văcăroiu, care în fond nu i-a greşit cu nimic. Mai ales că menţinerea executivului Văcăroiu - sau, mă rog, a unui executiv gen Văcăroiu - i-ar rezolva dlui Iliescu toate ezitările care îl agasează, ca de pildă, să coopereze cu opoziţia şi, încă şi mai şi, să invite să se dea la o parte de la putere în favoarea opoziţiei pe unii din cei atât de mulţi din propriul partid sau din partidele aliate care

s-au înscăunat prin înaltele posturi de la toate eşaloanele. Dar, cu un guvern gen Văcăroiu în continuare, reforma este clar şi definitiv pusă în cui în România. Ceea ce ar reprezenta şi adevărata victorie a prea nefericitului Miron Cosma asupra ţării.

Interesantă este, însă, reacţia de la stânga d-lui Iliescu. Simţind prăbuşirea lui Cosma şi victoria frumoasă, dar nefructificabilă a actualului executiv, dl. Verdeţ a trecut la atac, declarând guvernul Văcăroiu neputincios şi arătând că PSM este gata să vină la guvernare, eventual împreună cu prietenii săi politici. Cu alte cuvinte PSM ar vrea alegeri anticipate, mizând probabil pe faptul că, în degringolada existentă, ar putea obţine un spor semnificativ de voturi. Dl. Verdeţ crede că poate forţa alegeri anticipate dacă ar retrage sprijinul parlamentar pentru guvernul Văcăroiu. Ce nu ia în considerare dl. Verdeţ este că tocmai o şansă are în acest fel a Cotrocenilor ar putea rezolva indeciziile proverbiale ale dlui Iliescu, acesta hotărându-se în sfârşit să încerce şi o colaborare cu Opoziţia.

De ceea ce trebuie însă să ţină cont. dl. Iliescu - şi n-ar strica s-o facă şi dl. Verdeţ - este că nici un guvern gen Văcăroiu şi cu atât mai puţin un guvern de inspiraţie PSM-istă nu poate aduce în momentele de faţă finanţarea externă fără de care România intră chiar în dezastru. Din care nu se va putea ieşi nici măcar punând o haină în plus.

"Tineretul Liber" nr. 1015/11 august 1993

UN NOU PAS ÎNAPOI

La ora când aceste rânduri erau scrise, componența definitivă a executivului Văcăroiu după mult discutata remaniere guvernamentală nu era integral cunoscută, deși jocurile în esență erau făcute. Dar față de miza remanierii - soarta reformei și nu în sine numele ministeriabililor - ceea ce se știa deja era suficient. În mod absolut clar reforma în România a mai pierdut o rundă.

Dl. Negrițoiu, de fapt singurul din fostul cabinet Văcăroiu care trecea drept reformist, a fost înlăturat la insistențele întregului arc de stânga care susține executivul în parlament. Evident nu este vorba de persoana d-lui Negrițoiu. Dânsul nu poate deține monopolul reformei și probabil există atâția mult mai reformiști decât el. Dar când, dintr-un guvern în contul căruia trece fără echivoc blocarea reformei, este schimbat singurul care, cel puțin prin comparație, era mai reformist decât ceilalți, nu se poate privi remanierea decât ca un nou pas înapoi. Încă o dată trebuie subliniat că nu este vorba de dl. Negrițoiu ca atare, ci de faptul că dânsul, în fruntea unei echipe, altfel restrânse, era chiar autorul programului de reformă al executivului însuși. Ce credibilitate în ducerea mai departe a reformei ar mai putea avea un guvern care pune pe liber exact pe cel care a conceput-o, de altminteri la numai câteva luni după finalizare și încă înainte de orice aplicare. Pentru orice om din afară, lucrurile nu pot fi altfel interpretate decât ca șansele ale însuși programului guvernamental vor fi încă și mai mici de vreme ce artizanul pleacă și rămân și se întăresc cei care, cu decizia operativă în mână, au blocat sistematic până acum aplicarea a ceea ce, în principiu, constituia și programul lor.

Destinul d-lui Negrițoiu trebuie să atragă luarea aminte. Dânsul se vede dat la o parte, pur și simplu pentru că n-a avut puterea de sine să se dea el la o parte când devenise, încă de atât de mult timp clar că reforma nu este dorită de către cei dețin pâinea și cuțitul în această țară. Se spune că dl. Negrițoiu, într-un târziu - după părerea noastră deja prea târziu - își înaintase demisia. Și se mai spune că de la Cotroceni i se recomandase să mai aștepte sau să renunțe că se va avea grijă. Acum președintele Iliescu nu riscă o confruntare cu alții de-ai săi spre a nu-l sacrifica, oferindu-i în schimb, pentru fidelitate, un post de șters amploaiat (chiar dacă

numit consilier prezidențial) la Cotroceni. Pentru înlocuitorul său tâlcul este evident. Dacă acest înlocuitor va fi într-adevăr un reformist - și, după informațiile până la închiderea ediției, acesta era cazul, în persoana d-lui Mircea Coșea - nu-i rămâne să facă decât ceea ce dl. Negrițoiu n-a făcut: să se retragă prin demisie de îndată ce va constata că reformei i se vor pune aceleași și aceleași bețe în roate ca până acum. Dl. Coșea este poate conștient că va fi încă și mai singur decât dl. Negrițoiu într-un post fantomă, de amețit străinătatea, rezervat celor "cu concepția", în timp ce decizia efectivă aparține cu totul altor paliere din executiv.

Singura șansă a d-lui Coșea este ca mutarea pe care au făcut-o zilele trecute marile centrale sindicale să fie reală. Susținând că nu au o înțelegere cu actuala Putere, au anunțat că pentru încheierea unui Pact Social singurul lor partener valabil ar fi un guvern cu o participare a opoziției. Prin aceasta, sindicatele ar redeschide dosarul unei noi formule de guvernare. Într-un moment în care Puterea, ce nu se arată dispusă să cedeze nimic din pârghiile deținute, consideră probabil că, având în buzunar Pactul Social, nu mai avea nevoie de incomodul (pentru ea) Pact Politic la dreapta.

"Tineretul liber" Nr. 1030/28-29 august 1993

EFICIENȚĂ ÎN CE?

Dacă ar fi să ne luăm după explicațiile premierului Văcăroiu, întreaga remaniere guvernamentală ar fi avut loc în nobilul scop al "sporirii eficienței" echipei de la palatul Victoria. Unii mai slabi cu duhul ar putea chiar crede că se asistă la o revoluție despre care nu știau până acum. Întrucât, după 50 de ani, ar fi pentru prima dată când miniștrii sunt schimbați și promovați după eficiență, și nu după alte criterii fără vreo legătură cu competența. Noroc că dl. Văcăroiu n-a precizat deschis despre eficiență în ce este vorba. Dacă ar fi spus cumva că pentru efectuarea reformei, ar fi fost chiar prea de tot. În locul unor explicații de acest gen, care n-ar putea fi considerate prea oneste, sunt de preferat cele ale dlui C.V. Tudor, care a cerut în clar, de mai mult timp, capul dlui Negrițoiu tocmai pentru că, după propria sa expresie, "încurcă treburile". Și chiar așa era. Căci, tot venind cu câte o inițiativă de reformă, încurca treburile într-o echipă aproape monolit împotriva reformei sau, pentru a fi mai preciși, gata să se afișeze masiv cu reforma pentru a-i putea pune bețe în roate în practică. Acei ce văd în transferarea dlui Negrițoiu la Cotroceni un punct câștigat pe calea reformei, pe care însuși președintele Iliescu ar intenționa acum s-o apuce, pierd din vedere cel puțin mecanismul de promovare în practică a reformei. Deși nu este clar, vorba dlui Coposu, cum un om înlăturat din executiv pentru lipsa de eficiență ar întări eficiența la Cotroceni, s-ar putea admite, să zicem, că venirea dlui Negrițoiu în staff-ul prezidențial ar spori rândurile proreformiștilor și eventual șansele lor în lupta cu antireformiștii. Dar chiar în cazul în care președintele, convertit el însuși la reformă, s-ar lăsa influențat mereu mai mult de primii în detrimentul celor din urmă și chiar dacă nucleul de decizie al reformei s-ar muta la Cotroceni, n-ar însemna, câtuși de puțin, că automat reforma propriu-zisă s-ar regăsi în practică. De la Cotroceni se poate comanda cu efect sigur stoparea reformei, dar nu și întreprinderea ei. Pentru aplicare trebuie un executiv axat integral pe acest obiectiv, cu o echipă formată numai din reformiști și nu doar cu 1-2 de afiș.

Tragedia dlui Coșea este tocmai aceasta. Un economist cu convingeri proreformiste, cunoscut ca atare, este folosit ca stindard al unei cauze pentru care nu se prea face nimic. Dânsul va constitui un

bun afiş pentru încercările de ultimă oră care se vor face în vederea obţinerii creditului de la F.M.I., probabil prin lansarea unor noi promisiuni de reformă. Nu se ştie dacă F.M.I., ajuns deja la saţietate de promisiuni, va accepta altceva decât măsuri concrete. În orice caz, în locul dlui Negriţoiu nu putea fi pus, evident, decât tot un reformist. Altfel, lucrurile deveneau suficient de clare pentru a nu mai exista dubii cu privire la (ne)reformismul guvernanţilor actuali. Dar, prezenţa dlui Coşea în executiv nu schimbă faptul fundamental că în faţa, în spatele, la stânga şi la dreapta lui se vor găsi aceiaşi care nu doreau reformă şi ale căror rânduri nu s-au rărit, ci s-au întărit în urma remanierii. Şi care, având decizia la dispoziţie, nu vor aplica reforma. Pur şi simplu.

Dacă ar fi să se precizeze despre eficienţă în ce este vorba ca ţel al remanierii guvernamentale nu ar trebui să existe ezitări: eficienţă în respectarea şi promovarea liniei partidului de guvernământ. Însuşi dl. Văcăroiu arată că, în afara câtorva excepţii (care confirmă regula), toţi componenţii executivului remaniat sunt membri ai P.D.S.R. (F.D.S.N.). Opoziţia poate fi mulţumită. Are acum ceea ce a cerut partidului majoritar, în toamna trecută, când nu s-a implicat în guvernare: un executiv (aproape) get-beget fedesenist.

Ca asigurare că se va urma linia partidului un singur criteriu contează: fidelitatea. De aceea, un Teodoru, oricât de contestat, dar un soldat devotat, eroic remarcat în afacerea Petromin, a rămas în executiv. În schimb, un Ijdelea, care a îndrăznit să nu avizeze favorabil afacerea a fost înlăturat. Dlor Oancea (agricultură) şi Popescu (industrie) au încercat să le ia locul alţi doi fedesenişti. S-au plâns, însă, la împărăţie că ar fi o nedreptate, întrucât pot arăta cu probe că n-au greşit cu nimic şi au respectat întocmai toate indicaţiile primite. Şi au rămas. Ia să vezi ce-ar mai fi zburat dacă s-ar fi apucat cumva să mai repartizeze niscai certificate de proprietate în conformitate cu legea fondului funciar sau să închidă vreo secţie dintr-o citadelă a industriei socialiste, chiar dacă dovedită păgubitoare.

În eserţă, în chiar logica lucrurilor este ca partidul majoritar să-şi facă propriul guvern, cu oameni din rândurile sale şi să-şi promoveze cu prioritate pe cei care şi-au probat fidelitatea. Dar numai cu fidelitate nu se poate face reformă. Zău, că-i de preferat dl. Vadim. Acesta nu doreşte reforma, dar măcar o şi declară deschis.

"Tineretul Liber" Nr. 1031/30 august 1993

MINUNATĂ, DAR LIPSEȘTE CU DESĂVÎRȘIRE...

Prin înlăturarea, cu prilejul recentei remanieri, tocmai a artizanului programului guvernamental de reformă, încă înainte de orice încercare de aplicare, și prin plasarea în executiv a înlocuitorului său, chiar dacă tot un proreformist, în aceeași postură de afiș pentru străinătate și în fapt de insulă izolată într-o mare antireformistă, actuala guvernare a arătat, din păcate, că persistă pe linia de până acum de blocare a reformei. Este un mesaj grav. Pentru că din situația dramatică în care se găsește economia românească nu se poate ieși decât prin reformă. O dovedește clar faptul că jumătățile de măsură promovate până în prezent pe calea reformei n-au dus decât într-o fundătură. Durerile inseși pe care le suportă populația apar fără țel, fără rost, în măsura în care, în condițiile blocării reformei, nu se întrezărește nici o perspectivă de ameliorare.

Nu doar actuala guvernare este însă de vină. Ci toate de până acum, articulate pe aceeași structură și componență de esență a Puterii. Poate încă înainte de toate imputarea ar trebui făcută guvernării imediat post-decembriste, când intr-adevăr se putea face ceva substanțial, căci potențialul de schimbare pe care îl oferea acel Decembrie 89 - indiferent despre ce a fost vorba atunci - exista și permitea într-adevăr demolarea vechilor structuri. Nimic de fond nu s-a făcut însă atunci. Degeaba se bat cu pumnul în piept acum dl. Roman și toți ai săi din acea perioadă că au făcut și au dres. A fost doar multă vorbărie, în timp ce în fapt numai și numai jumătăți de măsură. Cei de atunci au inventat jumătățile de măsură care au împiedicat crearea condițiilor ca reforma să se poată impune definitiv. Liberalizarea parțială și în etape a prețurilor generatoare numai de inflație, așa-zisul gradualism în liberalizarea cursului valutar care o face de fapt imposibil de realizat și care determină existența destabilizatoare a mai multor cursuri pe piață, acceptarea unor datorii niciodată achitabile între întreprinderile de stat spre a nu atinge cumva sectorul neviabil al industriei - iată numai câteva din principalele jumătăți de măsură. Nici barem o întreprindere de stat nu a dat faliment într-o perioadă când producția s-a prăbușit la jumătate, indiciu fără echivoc că reforma nici măcar n-a pornit pe fond.

Chiar mai rău, jumătățile de măsură, de altminteri extrem de costisitoare economic și social, au dat posibilități aproape nesperate restaurației politice. Care a exploatat, cât de curând a putut, aceste posibilități. Acum, orice potențial de schimbare s-a epuizat și România întâmpină această epuizare fără ca măcar să fi apucat a întreprinde măcar câteva schimbări semnificative. Restaurația este aproape integrală. În toate posturile se află nu doar cei din trecut, ci aceia dintre ei care nu pot gândi decât ca în trecut. Reforma este complet blocată, exact într-un moment când guvernarea actuală, indiferent că-i place sau nu, are de suportat consecințele nu doar ale blocajului promovat în ultimul an de ea însăși, ci și ale tuturor jumătăților de măsură de până acum.

Guvernarea actuală nu se află la cota necesară pentru a face față exigențelor momentului. Nu doar prin intenții ca atare, ci chiar prin incapacitatea de a înțelege. Ea persistă în aberația că dificultățile prezentului sunt legate de prea multă sau prea rapidă reformă, când ele sunt determinate dimpotrivă de întârzierea și absența în continuare a reformei. Restaurația consideră reforma o amenințare. Nici nu este de mirare că aceasta a ales modelul comunist de economie și se luptă din răsputeri pentru el, întrucât nu se poate menține altfel decât grefată pe modelul respectiv. De aceea, nici nu vrea să știe că modelul a fost un eșec.

"Tineretul Liber" Nr.1038/7 septembrie 1993

DICTATURA DIRECTORILOR

Guvernul se pregăteşte intens pentru a-şi sărbători - se pare cu destulă pompă - un an de la instalare. Cu pompă pentru că este însăşi convingerea sa că a fost un an de remarcabile realizări. Din punctul său de vedere aşa şi este. Că nu este şi pentru ţară ce mai contează! Obiectivele principale - mai puţin trâmbiţate, dar convenite în spatele uşilor închise şi obstinat urmărite - au fost din plin atinse. O restauraţie mijindă în urmă cu un an a fost complet desăvârşită, iar reforma a fost blocată şi este ţinută în chingă să nu care cumva să scape.

Totodată, într-un acces de orgoliu contraproductiv, guvernul Văcăroiu a vrut să arate că este mai grozav decât F.M.I.-ul, cu riscul - deşi de-acum nu mai este vorba de o eventualitate, ci de o certitudine - de a lăsa ţara fără finanţare externă în chiar prag de iarnă.

Dar cea mai gravă lovitură pe care guvernul Văcăroiu a dat-o reformei, indiferent cum ar întoarce acum foaia în speranţa unei reluări a finanţării externe, este încercarea de reparare de pe poziţii etatist CSP-iste a marii greşeli făcute de fostul guvern Roman, care a acordat autonomie gestionară întreprinderilor de stat fără contrapartida delegării responsabilităţilor de gestiune, ceea ce le-a aruncat pe acestea într-o gravă criză de autoritate, care a amplificat nebănuit corupţia, degradarea, delapidarea. Încurajându-i pe directori să reia frâiele şi dându-le împuterniciri şi întăriri de pe la ministere fără a le cere, ca şi dl. Roman, ceva în schimb, dl. Văcăroiu n-a făcut altceva decât să consfinţească o situaţie de fapt, mai mult stricând decât corectând. Reinvestiţi cu autoritate, dar neavând nici o obligaţie - nici chiar atunci când şi aşa întârziatul "contract de management" va deveni eventual operaţional - directorii întreprinderilor de stat, aproape unicele care acţionează în industrie, pot instaura o dictatură tacită care, având şi oblăduirea de la centru, va osifica definitiv economia românească.

Această economie nu mai este în stare să promoveze pe fond reforma. Directorii care ar trebui să fie factorul de schimbare n-au absolut nici un interes să schimbe ceva. Ba chiar dimpotrivă. De soarta întreprinderilor pe care le conduc n-au nici o grijă.Căci ştiu că

dl. Văcăroiu şi dl. Iliescu nu le vor închide niciodată. Şi că alde Florin Georgescu şi alţii le vor scoate din "blocajul financiar", adică le vor prelua datoriile "la stat", de fapt punând populaţia să le plătească fie direct (prin buget), fie indirect (prin inflaţie). De sporirea salariilor lor se îngrijesc sindicatele. Protestând, ameninţând şi chiar făcând greve, sindicatele obţin de la Guvern salarii mai mari pentru societăţile comerciale în care lucrează cu alte cuvinte şi pentru conducătorii acestor societăţi. Nici că-i de mirare că directorii atât de la S.N.C.F.R., cât şi de la Regia Huilei erau tare mulţumiţi de grevele mecanicilor de locomotivă şi ale minerilor din Valea Jiului. Şi, în acest timp, prin intermediul S.R.L.-urilor pe care le-au înfiinţat - sub numele lor sau, şi mai bine, al rudelor sau prietenilor lor apropiaţi - şi prin care se desfac produsele fabricate în întreprinderile, ce cu onoare le conduc, pot fura statul cu acte în regulă, nu ca în trecut. Situaţia pentru ei este chiar perfectă. Ce le mai trebuie lor reformă, restructurare, privatizare? I-ar încurca. Şi dl. Văcăroiu nu vrea să pună bețe-n roate industriei. Prin dictatura directorilor de stat, care blochează orice pas înainte, chiar dacă ar veni şi vreo iniţiativă în acest sens de sus dl. Văcăroiu a obţinut victoria deplină asupra reformei.

("Tineretul liber"/nr.1049/20 septembrie 1993)

FALIMENTUL FĂRĂ FALIȚI

Recent, guvernul a dat publicității o listă de 20 de întreprinderi cu capital de stat aflate în ceea ce a numit "incapacitate de plată". Mai pe românește s-ar spune falimentare. A fost clar că guvernul a făcut publică lista nu din vreun îndemn de a informa populația cu privire la situația reală din industrie - ale cărei grave carențe nimeni altcineva decât populația este pusă să le acopere prin inflație și degradarea calității vieții - ci pur și simplu pentru a da un semnal FMI-ului, în încercarea de a smulge creditul stand-by, că restructurarea industriei românești a început. Și că guvernul ar fi chiar dispus, în favoarea reformei, să recurgă la măsura dureroasă dar necesară a închiderii unor întreprinderi fără șanse (de vreme ce sunt declarate în incapacitate de plată).

Lista a stârnit reacții care ar putea fi considerate, în primul moment, curioase. Fondul Proprietății de Stat - care potrivit legii este reprezentantul statului-patron - a comunicat că nu a fost informat de componența listei stabilite de guvern, vrând să lase a se înțelege că, vezi Doamne, nu ar împărtăși evaluărilor privind incapacitatea de plată. Reprezentanți ai mai multora dintre întreprinderile în cauză au declarat că societățile lor nici chiar prospere n-ar fi, dar de fapt nici în incapacitate de plată nu sunt. Imediat s-a apelat la de-acum vestita formulă "în blocaj financiar", subliniindu-se că dacă ar primi cât ar fi urmat să primească, întreprinderile respective ar părăsi, ca prin farmec, postura de rău-platnic, devenind poate chiar creditori. Bineînțeles că, precum în orice altă dispută privind blocajul financiar, rău-platnicul nu menționează exact și cât are el de dat altora și mai ales dacă ceea ce pretinde a avea de primit este doar în contul unor producții pe stoc sau dimpotrivă în contul unor livrări efective, și în plus, acceptate clar la plată de către beneficiari.

De fapt mobilul acestor reacții este altul. Agenții economici nominalizați de către guvern în incapacitate de plată știu prea bine că atâția dintre furnizorii și clienții lor de stat sunt într-o exact aceeași situație și protestul lor este de genul: "de ce eu, nu și ei?" sau "dacă nu și ei, atunci de ce eu?". Deznodământul? Fie nominalizații vor sfârși prin a-i arăta cu degetul și pe ceilalați faliți,

după perceptul "să moară și capra vecinului", fie guvernul va mușamaliza afacerea după tehnologia binecunoscută și de-acum cu succes probată a "corupției fără corupți". În cazul în speță ar fi vorba de "falimentul fără faliți".

Din păcate, ca și în cazul corupției, într-o asemenea situație suntem: a falimentului fără faliți. Care înmormântează restructurarea și orice șansă de ieșire din marasm. Dacă era de așteptat, înainte de toate, ceva de la guvernele post-decembriste era tocmai recunoașterea nu numai a falimentului ci și a faliților din segmentul neviabil al industriei. Ceaușescu refuza să recunoască nici chiar falimentul (așa ca principiu). Roman și Stolojan au recunoscut mai mult sau mai puțin falimentul ... dar fără faliți. Deși ajuns la guvernare când politica falimentului fără faliți falimentase ea însăși, dl. Văcăroiu a găsit că cel mai potrivit lucru ar fi să se întoarcă la minunata abordare de pe vremea lui Ceaușescu. Căci ce altceva reprezintă declarațiile sale oficiale că, în România, cu excepția unui sprijin deja acordat de către stat mineritului, nu există subvenții în industrie. Nu există subvenții, nu există deci faliment. Nu există faliment, nu există nici faliți. Simplu ca bună ziua! Numai că dl. Văcăroiu nu ne spune și despre ce fel de subvenții este vorba. Cât le privește pe cele în clar, transparente, de la buget are chiar dreptate. Dar nu suflă un cuvințel despre cele făcute pe ușa din dos, prin diferențe de curs valutar, credite neperformante și datorii niciodată achitabile. Că o asemenea subvenționare camuflată există o dovedește faptul că, deși dl. Văcăroiu neagă prezența unor subvenții industriale, tot dânsul aprobă o listă de 20 de întreprinderi industriale în incapacitate de plată. Cum or ființa acestea fără subvenții?

("TINERETUL LIBER" nr.1064/7 octombrie 1993)

AIUREALA SE PERFECȚIONEAZĂ

Pe cât de amuzantă pe atât de gravă este decizia Camerei Deputaților de a constitui o subcomisie pentru anchetarea aplicării legilor în bănci, cu specificație expresă pentru reglementările privind regimul valutar și acordarea creditelor. Amuzantă, pentru că, după o vorbărie îndelungată și searbădă de încriminare a celor actualmente la conducere în sistemul bancar, parlamentari ai Puterii se hotărăsc să aleagă pentru declanșarea anchetelor, de altfel după proceduri nu tocmai constituționale, momentul actual. Ca din întâmplare, desigur! Numai că alegerea este atât de cusută cu ață albă încât nu-ți poți reține zâmbetele. Gravă pentru că tocmai acum este momentul decisiv în perfectarea acordului cu FMI și acesta arătase clar că o "destabilizare" în sistemul bancar nu ar fi de bun augur pentru finalizarea acordului de credit. Vizată este reforma însăși. Acordul cu FMI ar însemna, de data aceasta, declanșarea reformei autentice, prin liberalizarea dobânzilor și cursului valutar. Înclinațiile etatiste ale actualei Puteri ar pierde o rundă. Iată ce vrea probabil aceasta să evite. Poate chiar cu riscul pierderii finanțării externe. Cât despre o iarnă fără finanțare externă, cel mai bine va vorbi iarna însăși. Iar dacă este vorba doar de răfuiala actualei Puteri cu dl. Roman și ai săi, aceasta reprezintă o miză prea mică pentru a lăsa în frig o întreagă națiune.

Că în bănci există corupție asta știe demult până și Grivei. De altminteri, dacă stăm și judecăm bine, nici nu poate fi altfel. Sunt create toate condițiile pentru a încuraja corupția și nu pentru a o stârpi cumva. Climatul coruptiv este un efect direct al faptului că, pentru nici una din activitățile bancare fundamentale, nu există o adevărată piață. Și nu există, deoarece așa-numita reformă românească spre o economie de piață a fost mai mult pe hârtie în timp ce în practică a fost vorba doar de jumătăți de măsură pentru a se "lua fața", pe fond încercându-se de fapt păstrarea vechilor structuri și mecanisme de tip etatist. La noi nu există o reală piață a creditului. Încă se discută despre dobânzile cu care băncile dau împrumuturi și nu - precum ar fi firesc dacă tot vrem economie de piață - despre dobânzile cu care sunt remunerate depunerile. Dacă s-ar discuta astfel n-ar mai exista nici o controversă asupra nivelului dobânzilor. Căci

este absolut normal ca, pentru a pretinde cuiva să-şi ţină banii într-o bancă, aceasta să-i acopere măcar deprecierea depozitului datorată inflaţiei. Dobânda cu care băncile dau împrumuturi este o dobândă derivată din cea cu care se onorează depozitele, fiind doar cu puţin mai mare întrucât din diferenţe trăiesc băncile. La noi, însă, dobânda este mai mică decât rata inflaţiei şi, în plus, se fac mereu presiuni politice pentru acordarea de credite cu aşa-numite dobânzi preferenţiale. Astfel totul se transformă într-o alegere administrativă la dispoziţia "bancarilor" (căci despre bancheri nu poate fi vorba). Şi ar fi chiar imposibil ca distribuţia bucatelor să nu se facă prin "darea din urechi" şi alte binecunoscute mijloace, să le zicem eufemistic, "balcanice".

Ce să mai vorbim de valută. Cursul leului nefiind liberalizat, nu există o autentică piaţă valutară. Aceasta face ca aşa-numitul curs al licitaţiei bancare să fie o frumoasă poveste, iar cei ce ajung să aibă acces la valută la un asemenea curs sunt nişte favorizaţi ai soartei care şi-au folosit "inteligent" puterea de persuasiune (cam tot de natură balcanică). Dar, vai, atât de puţin din accesul la valută se realizează la "cursul oficial", grosul (peste 85%) se efectuează la cursul pieţei negre, onorariile grase fiind încasate de diferiţi intermediari, care au ajuns să-şi umple buzunarele fără nici un fel de activitate economică, minunându-se pur şi simplu de câtă aiureală poate fi în jurul lor.

De fapt asta este: o extraordinară aiureală, care a mai făcut un pas înainte prin crearea aminititei subcomisii. Iniţiatorii - parlamentari fedeseriști, peuneriști, peremiști şi pesemiști - îi acuză pe cei de prin bănci - oameni rămaşi de pe vremea lui Roman sau Stolojan - de corupţie, dar nu cer nicidecum să se ia vreo măsură care să pună capăt posibilităţilor de corupţie, adică să se liberalizeze dobânzile şi cursul valutar, ceea ce ar lipsi de obiect atribuirea cu spert a creditelor şi a valutei. Ei sunt de fapt împotriva unei asemenea liberalizări, dând cum se spune apă la moară celor care trag foloase de pe urma alocării administrative a creditorilor şi valutei şi care se vaită că nu pot recurge la liberalizarea de ei dorită tocmai din cauza presiunilor politice la care sunt supuşi. Şi pur şi simplu strigă supăraţi că acuzatorii le vor de fapt să le ia locul, pe criterii politice, la comanda împărţirii bucatelor. Ceea ce aceştia nici nu ascund. Cât despre reformă să auzim numai de bine.

("TINERETUL LIBER" nr. 1073/18 octombrie 1993)

ECONOMIA, MESERIE GREA

Nu trebuie să mire pe nimeni că România n-are nici un fel de şanse tocmai atunci cînd acestea păreau să-i surâdă. "Dumnezeu îţi dă, spune proverbul, dar în obor nu-ţi bagă". Cineva ar trebui să valorifice şansele. Dar se vede treaba că nu prea are cine. Căci, prin poziţiile pe unde se creionează sau se iau decizii, s-au cocoţat atâţia care nici chiar în probleme simple - însă din păcate de fond - nu înţeleg măcar despre ce este vorba.

Problema cursului leului este una dintre acestea. Doar una, dar dintre cele fundamentale. Şansa oferită de acel decembrie '89 - indiferent ce a fost atunci - era aceea că, abandonându-se mutilările fizice şi psihice pe care centralismul economic şi autoritarismul politic asociat le administrau permanent iniţiativei şi spiritului întreprinzător, se putea începe construirea unei economii eficiente, apte să reziste necruţătoarei competiţii internaţionale cu vârful ei de lance, concurenţa tehnologică, de la sfârşitul secolului XX. Nu trebuie să fii economist spre a înţelege că fără convertibilitatea monedei naţionale - şi fără măcar un curs unic şi adevărat al acesteia - eficienţă economică în sine şi adaptare la exigenţele teribilei competiţii mondiale sunt strict imposibile. Comunismul s-a agăţat cu dinţii de neconvertibilitate tocmai pentru că este paravanul în spatele căruia se puteau practica voluntarismul, arbitrariul, ignorarea cerinţelor pieţei şi subordonarea completă a economicului politicului. Fără a lăsa leul să intre în realitate - indiferent de costul iniţial economic şi social al operaţiunii - fără a-l scoate la bătaie pe piaţa internaţională atât cât îi permit forţele, chiar dacă pentru început slabe, nu există absolut nici o şansă de a obţine deschiderea necesară pentru ca economia românească să nu ajungă a mai avea parteneri doar în Africa. Nu totul se rezolvă desigur cu liberalizarea cursului leului, dar nimic nu se poate rezolva fără aceasta.

Foarte curând se va putea consemna că România şi-a permis luxul abominabil de a pierde patru ani - aiuritor de mult pentru o ţară în ananghie în prag de secol XXI - cu discuţii sterile, încarcate de un politicianism feudal, despre oportunitatea liberalizării cursului, cu jumătăţi de măsură pe calea acesteia, ca de pildă "cursuri paralele" sau "liberalizarea treptată" şi alte asemenea invenţii

ridicole care ar stârni numai zâmbete binevoitoare dacă n-ar produce plânsul prin caracterul lor costisitor în plan economic și social. Dacă liberalizarea cursului, ca "preț al tuturor prețurilor" ar fi fost făcută atunci când trebuia - adică în 1990 odată cu liberalizarea globală a prețurilor - s-ar fi realizat la circa 100 lei pentru un dolar și cursul ar fi fost acum probabil 200-300 lei pentru dolar, corespunzător creșterii inevitabile a prețurilor interne de atunci și până în prezent. Încă în urmă cu câteva săptămâni o liberalizare avea șansa de a echilibra cursul în jurul a 1100-1200 lei dolarul. Dar deja acum pe piața neagră s-a ajuns la 1700 lei dolarul, condiții în care depășirea "pragului" de 1000 lei dolarul de către "cursul oficial" nu mai are nici o valoare și nici o semnificație. Ceea ce nu se înțelege este nu numai faptul că "hulitul" curs de pe piața neagră este singurul relevant pentru că se formează pe unica piață unde operează cererea și oferta și nu ordinele guvernamentale, dar și că orice curs are o încărcătură psihologică și că ținerea sa în menghina politicului nu face decât să alimenteze prăbușirea pentru că toți operatorii economici (întreprinderi sau simpli particulari) trăiesc cu psihoza ei și gândesc toate mișcările (schimburi, prețuri) pe care le întreprind ca protecție față de cele mai înnegurate anticipări.

Ridicolul cel mai mare este însă altul. Aceiași și aceiași de care a ajuns să depindă soarta României prin Parlament cheamă din când în când să dea seamă - ultima dată ieri - pe guvernatorul Băncii Naționale. Dar să nu se creadă cumva că pentru jumătățile de măsură de care se face realmente vinovat dl. Isărescu sau, eventual, pentru faptul că, neliberalizând nici cursul, nici dobânzile, atât valuta, cât și creditele continuă să fie alocate nu pe baze economice, ci prin dispoziții administrative, care, știm bine, stabilesc prioritățile pe ochi frumoși sau prin arhiuzitatele mijloace "balcanice". Dl. Isărescu este chemat să fie pus la zid pentru că se încumetă să întreprindă minusculi pași spre fixarea unor dobânzi acoperitoare ale inflației sau pentru înaintarea spre un curs realist al leului. Și toate acestea sunt taxate drept "politică antinațională". În legătură cu o asemenea confuzie colosală nu mai poate fi vorba de opinii de dreapta sau de stânga - care merită fiecare respectul cuvenit - ci de o banală incapacitate de înțelegere de tip funarist a problemei. Celor ce nu înțeleg li s-ar putea spune că economia e meserie grea și să se lase păgubași. Numai că ei se încăpățânează să decidă în problemele economice. Și de aceea nu trebuie să ne mirăm că România nu are nici un fel de șanse

("TINERETUL LIBER" nr. 1082/28 octombrie 1993)

SUBVENŢIILE CAMUFLATE SUGRUMĂ POPULAŢIA

Încrâncenarea guvernului Văcăroiu, ca şi a întregului arc parlamentar susţinător al acestuia din Parlament, împotriva acordului cu FMI are o determinare precisă. Prin condiţiile implicate - liberalizarea cursului valutar, eliminarea creditelor neperformante, finanţarea neinflaţionistă a bugetului - aplicarea acordului ar demola întregul eşafodaj al subvenţionării camuflate a industriilor falimentare. La care se apelează pentru ca dl. Văcăroiu să poată declara sus şi tare că, de la buget, cu unele mici excepţii pentru minerit, nu există subvenţii industriale. Şi dacă nu există subvenţii, toate activităţile fiind rentabile, la ce bun restructurare, privatizare, reformă?! E clar nu?!

Subvenţionarea pe uşa din dos este posibilă, înainte de toate, în condiţiile întreţinerii deliberate a unei confuzii instituţionale în legătură cu reprezentarea statului-patron. Guvernul şi FPS se fac a-şi pasa reciproc mingea pentru a se sustrage de fapt obligaţiei de a prezenta un cont al statului-patron. Ca atare, nu doar este ascunsă situaţia reală a acestuia, dar se pot şi continua practicile de ţinere în viaţă a unor întreprinderi falimentare pe spezele altora care cât de cât funcţionează.

Întrucât însă cam toată industria ţării dă din colţ în colţ şi, vai! cei care de bine de rău mai rezistă nu vor să li se mai ia aşa pur şi simplu spre a-i alimenta pe cei falimentari, trebuie găsite şi alte mijloace de a-i ţine viaţă pe aceştia din urmă.

O modalitate folosită este de a întârzia absorbţia în economie a schimbărilor cursului valutar. Astfel, prin decontarea intrărilor de energie în industriile falimentare la cursul mai favorabil din urmă cu câteva luni, activitatea acestora - decontată la ieşire dimpotrivă la preţurile zilei sau, mai ales, la cursul valutar al zilei în cazul exportului - apare artificial rentabilă. Încă în primăvară, Banca Naţională raporta că are în cont pasive reprezentând acoperiri de "diferenţe de curs" în valoare nici mai mult nici mai puţin de 598 miliarde lei. Pentru aceste trucuri este însă nevoie de un curs neliberalizat, supus deciziei administrative, chiar dacă reversul medaliei înseamnă un dezastru economic şi, printre altele, făcându-se "bancarilor" cadou posibilitatea de a profita de pe urma decalajului

de timp între cursul administrativ şi cursul real al pieţei pentru a transforma valuta într-o marfă în penurie şi a o distribui după legea acestor mărfuri, adică cu şperţ. De curând sa găsit însă soluţia pentru acest ultim aspect "negativ": vor fi schimbaţi "bancarii" spre a aduce fideli ai partidului de guvernământ la comanda împărţirii bucatelor.

Aceasta va spori posibilităţile de acordare de credite de către băncile de stat întreprinderilor de stat neviabile - numite eufemistic "credite neperformante" - care constituie o altă modalitate importantă de subvenţionare mascată. Şi este vorba anual de alte sute de miliarde lei.

Dar lucrurile nu se opresc aici. Poate cea importantă dintre căile acestei subvenţionări este ceea ce responsabilii noştri cu economia numesc tot eufemistic "blocaj financiar". Nu este vorba de altceva decât de datorii între întreprinderi de stat care - ştie toată lumea - nu vor fi achitate niciodată, pentru că rău-platnicii care, prin debitele lor, stau la baza întregii încurcături financiare, sunt de fapt falimentari. La sfârşitul fiecărui an se strâng 1500 - 2000 miliarde lei datorii niciodată achitabile. Domnii Roman şi Stolojan le-au preluat în clar la buget. Ceea ce s-a numit "compensare globală". Dl. Văcăroiu intenţionează să procedeze altfel, pretextând că nu ar vrea să mai împovereze bugetul. Le va prelua la "datoria publică". Dincolo de faptul că datoria publică are cu totul alte resorturi şi ţeluri - pe care nu le discutăm acum aici - plata ei se face însă tot de la buget, adică este achitată de către populaţie.

Chiar şi numai acceptarea şi preluarea datoriilor implicate în aşa-numitul blocaj financiar constituie proba fără echivoc a subvenţionării (camuflate) căreia dl. Văcăroiu refuză să-i recunoască existenţa. Cine suportă nota de plată este însă clar. Nici dl. Văcăroiu, nici "statul", ci populaţia, pentru că de la populaţie strânge statul bani. Şi dacă nu apare în clar ca povară în buget, fiind finanţată prin emisiuni monetare fără acoperire, populaţia poate fi sigură că, la fel ca în cazul "creditelor neperformante" şi "diferenţelor de curs valutar", este vorba de sacul cu pietre care îi este pus în cârcă prin inflaţia mereu mai ruinătoare. Şi de care, având drept cauză camuflarea subvenţionării unei industrii neviabile, nu există nici o şansă de a se scăpa.

("TINERETUL LIBER" nr.1085/1 noiembrie 1993)

UN SLOGAN COSTISITOR

Premierul Văcăroiu nu scapă un prilej de a vorbi de tendinţele, care s-ar manifesta, de reluare a activităţii industriale. Sunt prezentate cifre peste cifre care să ateste creşteri ale producţiei industriale fie de la o lună la alta, fie în comparaţie cu luni corespunzătoare ale anului trecut, fie faţă de medii lunare anterioare etc. De avut mai degrabă în atenţie sunt însă interpretările dlui Văcăroiu care ne spune pe baza acestor cifre că obiectivul guvernului său pe anul în curs a fost realizat: declinul producţiei a fost oprit, creându-se, după cum mai adaugă dânsul, condiţii pentru începerea redresării în anul viitor. Iarna ar urma să mai tempereze elanul primului ministru. Pentru că iarna ies la suprafaţă în forme acute constrângerile energetice cronice ale economiei româneşti, legate de faptul că o industrie aberant dezvoltată şi structural ineficientă nu este în stare să exporte într-atât încât să-şi procure din import măcar necesarul propriu de energie, de care din motive naturale, nu dispune din resurse interne. Constrângerile cresc mai ales în iarna aceasta când, prin blocarea reformei, Guvernul Văcăroiu şi-a asumat riscul de a nu încheia la timp acordul stand-by cu FMI şi, deci, de a rămâne fără indispensabila finanţare externă. Dacă statisticile pierd din vedere întreruperile în aprovizionarea normală a populaţiei cu căldură şi electricitate, nu ar avea însă cum, în principiu, să scape reflectării restrângerile forţate de producţie în industrie. Să vedem ce va spune premierul despre fenomen în cursul iernii, dar până atunci vorbeşte despre o creştere a producţiei industriale.

Admiţând că este şi o realitate ceea ce spun până acum statisticile pe care le invocă dl. Văcăroiu, ar fi de fapt mult mai grav decât dacă o creştere a producţiei industriale nici nu ar fi intervenit. Prăbuşirea producţiei industriale în ultimii patru ani a avut loc în condiţiile dispariţiei unor pieţe reale de export (CAER) şi a unor pieţe fictive interne (lanţul producţiei de dragul producţiei). Încă şi din actualul nivel al producţiei industriale, atât de scăzut pe cât e, circa 25% reprezintă producţie pe stoc, adică fără piaţă, şi, deci, fără posibilităţi de plată. Existenţa ei este posibilă pe baza subvenţionării camuflate, prin diferite modalităţi, a segmentului neviabil al industriei şi este pusă în evidenţă de aşa-numitul "blocaj financiar", care nu înseamnă altceva decât o încurcătură generată de cei în imposibilitate

cronică de plată din lipsă de piață, dar care continuă să fie artificial menținuți în viață.

Producția pe stoc îndeosebi, dar și capacitățile nefolosite evidențiază dramatic ceea ce știm din informațiile curente: absența oricărei schimbări în structurile fizice ale industriei (întreprinderi, echipamente). Șansa de a găsi piețe și, deci, de a crește producția este legată de schimbarea acestor structuri pentru a le face apte să fabrice alte mărfuri sau de a le adapta și îmbunătăți substanțial pe cele existente. Or, în măsura în care în întreaga industrie aproape nimic din structurile fizice nu s-a schimbat, o producție mai mare nu înseamnă altceva decât reactivarea vechilor structuri productive și, în fapt, obținerea unor producții nenecesare, fără piață.

România are nevoie de redresarea producției industriale, dar numai după începerea și pe baza restructurării. Numai de atunci încolo va fi un fenomen pozitiv. Până atunci reprezintă o alimentare iresponsabilă exact a balastului de care trebuie să scăpăm pentru că blochează iremediabil întreaga economie și răpește orice șansă de realizare a unei însănătoșiri economice. Pe structurile economice actuale redresarea producției este posibilă dar în nici un caz de dorit. Pentru că posibilitatea este legată doar de irosirea de resurse. Până la o cât de cât semnificativă schimbare a structurilor de producție, o redresare a activității economice nu poate fi decât un slogan politic, dar a cărui încercare de aplicare este nu numai fără rost, ci și extrem de costisitoare.

("TINERETUL LIBER" nr. 1114/ 6 decembrie 1993)

MOŢIUNEA CADE, DILEMELE RĂMÂN

Şi cea din urmă - a treia - moţiune a Opoziţiei împotriva actualului Executiv a căzut. Aşa cum, de altfel, era de aşteptat. În ciuda unor fraze sforăitoare, aliaţii parlamentari ai partidului de guvernământ s-au înregimentat cumineţei acestuia. Din punctul de vedere al prăpastiei dintre agitaţia zgomotoasă împotriva Guvernului şi actul obedient al votului, PUNR a întrecut deja orice măsură, ajungând într-o poziţie strict caraghioasă. Măcar PRM şi PSM discută oficial în termenii "orice, dar nu cu Opoziţia", Moţiunea a întrunit 223 de voturi, semn că disciplina de partid a fost respectată, în cazul micii diferenţe fiind vorba de indisponibilităţi căci Opoziţia dispune în total de 227 voturi. Doar 227. În timp ce, având nevoie procedural de aprobarea unei majorităţi de "jumătate plus 1" din totalul membrilor celor două Camere ale Parlamentului, o Moţiune de cenzură trebuie, pentru a trece, să întrunească 243 de voturi. Şi pentru depăşirea unui asemenea prag este indispensabil ca o parte a arcului parlamentar de stânga - vreo 20 de deputaţi sau senatori - să voteze cu Opoziţia. Ceea ce deocamdată pare exclus.

Dimpotrivă, făcându-se a nu înţelege sensul demersului Opoziţiei - şi bătând toba expres cu interpretarea acestuia ca o încercare feroce de ajungere la putere şi nu de deschidere către o guvernare mai abilitată să răspundă sfidărilor interne şi externe ale perioadei - reprezentanţii Puterii s-au pregătit, s-ar putea spune minuţios, spre a da câteva palme Opoziţiei pentru îndrăzneala de a contesta. S-a apelat la arhicunoscutele metode ale prezentării negrului drept alb, în care Puterea actuală are experţi îndelung verificaţi. Precum şi la aceiaşi mereu gata să se facă purtători ai unui asemenea mesaj, deoarece pentru ei onorabilitatea nu contează. Şi în timp ce, gândindu-se măcar puţin şi la propriul electorat, reprezentanţii partidelor aliate au mai scăzut ceva din tonul ditirambic - senatorul Adrian Păunescu având chiar o intervenţie echilibrată în care a cerut unirea eforturilor competente ale celor din tabăra Stângii şi din tabăra Dreptei - cei ai partidelor de guvernământ precum şi cel direct vizat (dl. Văcăroiu) s-au întrecut în neadevăruri şi manevre diversioniste, a căror linie strategică a fost: Opoziţiei nu numai că nu-i convine că lucrurile au început să meargă bine în

România (?!) dar, din această cauză, i-ar surâde chiar să vină la putere pentru că ar putea lua totul de-a gata. Rar au putut fi auzite atâtea baliverne și minciuni pe unitate de timp: de la afirmația că s-ar subvenționa doar agricultura și mineritul (fără o vorbă despre miile de miliarde de lei subvenții camuflate, nu de la buget, pentru industriile falimentare, care sunt puse în cârca populației prin inflația insuportabilă de peste 300 la sută anual), până la halucinanta "prognoză" că nivelul de trai va spori în 1994 cu 15-20 la sută!

În orice caz, pentru populația confruntată cu alte realități, toate acestea au apărut o gargară nemaipomenită care în plus, pe măsură ce treceau orele, se arată și interminabilă. Cu ajutorul TVR care a transmis dezbaterea, parlamentarii - deopotrivă ai Puterii și Opoziției - au stricat românului o zi întreagă, căci de pe urma discuțiilor a realizat bine că nu va avea absolut nimic, putându-și lua binemeritat dreptul de a le considera complet inutile.

Pentru Putere, față de problemele pe care le are, victoria obținută nu prea reprezintă mare lucru. Dilemele asupra reformei economice rămân aceleași. Guvernul, prin Acordul cu FMI, s-a anagajat pentru o reformă pe care din arcul de stânga nu o dorește de fapt nimeni, PSM-ul cel puțin exprimându-se deschis împotrivă. În privința acestei reforme va manifesta arcul de stânga aceeași unitate în jurul guvernului PDSR-ist precum împotriva Opoziției în cazul moțiunii? Un prim test va fi trecerea prin Parlament a Acordului cu FMI. Dacă Stânga se va manifesta unitar înseamnă ori că a hotârît să aplice o reformă cu care nu este de acord urmând a îmbrăca o altă haină politică, ori că este decisă să joace doar teatru fără a-și întreprinde reforma, dar atunci trebuie să fie conștientă că își asumă responsabilitatea blocării accesului României pe piețele financiare internaționale. Dacă Stânga nu se va manifesta unitar cu prilejul votării Acordului cu FMI, acesta va avea nevoie pentru a fi adoptat de contribuția Opoziției, întrucât spre deosebire de moțiune, în cazul respectiv, nu Opoziția, ci Puterea trebuie să obțină majoritatea și o defecțiune în cadrul ei semnifică automat înfrângere. Și atunci dl. Iliescu, dacă va dori totuși să n-o strice cu comunitatea finanțelor mondiale, va constata că toată străduința obstinată ca Stânga să respingă moțiunea Opoziției nu va fi avut de fapt nici un rost.

("TINERETUL LIBER" nr. 1126/20 decembrie 1993)

CU LASOUL POT PRINDE DOAR PROFESIONIŞTII

Înăbuşirea regretabilă şi costisitoare de către adversarii reformei a tentativei de liberalizare a cursului valutar în Ajunul Crăciunului a accentuat la 600-700 lei pentru un dolar decalajul dintre cursul de pe pieţele paralele şi cel de pe piaţa licitaţiei bancare oficiale. Ceea ce, din păcate, va amplifica permanentele presiuni pe care acest decalaj le exercită asupra preţurilor interne. Fiecare agent economic, de stat sau privat, doar pretinde că-şi fixează preţurile în funcţie de cursul oficial, în timp ce în practică şi le calculează faţă de cursul de pe pieţele paralele. Orice preţ include, în mod normal, anticipaţia privind efectele evoluţiei previzibile a cursului. Dar, la noi, verificatul fapt că în numai câteva luni cursul oficial calcă pe urma celui de pe pieţele paralele face ca toate preţurile să fie artificial majorate prin includerea celor mai defavorabile anticipări asupra evoluţiei cursului. Pe seama cui sunt majorate aceste preţuri? A populaţiei care, pe bună dreptate, se opripilează în confruntare cu inflaţia de peste 300% anual.

Deci, asupra economiei se răsfrânge oprimant nu doar exploatarea în profit propriu de către mafioţii valutei a diferenţei în sine dintre cursul oficial şi cel al pieţelor paralele. Mai gravă este însă întreţinerea acestei diferenţe, fie prin manevre deliberate, fie prin însăşi neluarea unor măsuri care s-o lichideze. Pentru că întreţinerea unei asemenea diferenţe generează un cerc vicios în devalorizarea leului, ale cărei consecinţe inflaţioniste se regăsesc în preţurile interne nu numai post-factum (adică normal), ci şi anticipativ (şi deci cel puţin în parte artificial). Putem fi convinşi că pe piaţa românească operează preţuri cu 20% până la 40% mai mari decât ar putea fi. Şi întregul supliment reprezintă acoperirea pe care agenţii economici şi-o iau faţă de viitoarea considerată sigură devalorizare a leului.

Cei ce cred că pot opri degradarea leului altfel decât prin liberalizare se înşeală. Mai mult, opunându-se liberalizării, contribuie, inconştient sau conştient la prăbuşirea leului, pe care pretind sau se laudă că-l apără. Trebuie despărţite consecinţele imediate ale liberalizării - care se materializează într-o creştere a preţurilor interne - de cele pe termen scurt (câteva luni) care constau, dimpotrivă, tocmai în gâtuirea inflaţiei. În condiţiile liberalizării ar dispărea

cursurile multiple şi deci toate manevrele şi speculaţiile legate exact de existenţa lor. S-ar crea posibilităţi pentru constituirea unei pieţe valutare integrate, care, prin însuşi volumul său mai mare, ar deveni mai puţin vulnerabilă la presiuni altele decât starea economiei. S-ar submina bazele actualei neîncrederi, parţial artificiale, în moneda naţională, care face ca valuta să fie acum nu un instrument de lucru, ci o valoare-refugiu cu preţ aberant în continuă creştere. Cursul s-ar putea "linişti". Mai ales că, fiind unic, ar fi înlăturat efectul de alunecare ce există în prezent din cauza unor cursuri multiple, cel de pieţele paralele împins în jos de speculaţii târându-l după el pe cel oficial. Pentru agenţii economici, devalorizarea n-ar mai apărea ca o perspectivă inevitabilă şi, ca atare, anticipaţiile lor inflaţioniste s-ar diminua. Inflaţia pe seama includerii în preţuri a unor asemenea anticipaţii s-ar mai potoli. Aşa cum am mai arătat şi în alte dăţi, nu totul se poate rezolva prin liberalizarea cursului valutar, dar nimic nu se poate face fără aceasta.

De trei ani se susţine că poate nici cursul oficial n-o fi cel real, dar în nici un caz cel de pe pieţele paralele nu reprezintă reperul autentic. Adevărul, ni se spune, ar fi pe undeva pe la mijloc. Şi acum se susţine o asemenea teorie, deşi practica a dovedit fără echivoc că aşa-numitul curs oficial, indiferent de formula lui, n-a făcut decât să urmeze inexorabil pe cel al pieţelor paralele. Niciodată nu s-a produs o mişcare inversă. Acum se pretinde oficial că liberalizarea aşa-numit "graduală" va fi intreprinsă după ce piaţa paralelă a agenţilor economici (botezată şi "piaţa gri") va fi integrată pieţei bancare. Cum s-ar putea realiza această integrare fără tocmai o liberalizare a cursului în prealabil Dumnezeu ştie? De fapt, o liberalizare "graduală" nu există în ce priveşte instaurarea unui curs unic. Acesta ori e introdus dintr-un foc, ori nu ajunge să fiinţeze vreodată. Cum s-ar putea prinde un cal tot aruncând lasoul în urma lui şi determinându-l astfel să alerge şi mai repede? Precum pentru prinderea calului lasoul trebuie aruncat peste capul lui, tot aşa pentru integrarea pieţelor paralele cursul oficial trebuie să fie supralicitant, să l întreacă pe cel al acestora din urmă. Altfel calul nu va fi prins niciodată. Dar evident cu lasoul nu pot prinde decât profesioniştii.

("TINERETUL LIBER" nr.1133/29 decembrie 1993)

PREȘEDINTELE FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU FMI

O nouă situație complet caraghioasă s-a creat pe scena politică românească. De fapt, fără de mirare, întrucât se înscrie perfect în cadrul "democrației originale" promovate de actualele oficialități de la București. După ce, prin intermediul executivului Văcăroiu, a blocat reforma economică, Stânga s-a trezit în iarnă fără o finanțare externă minimă dar indispensabilă. Și astfel, la spartul târgului, s-a angajat după îndelungi pertractări, față de FMI - singura instanță care poate debloca accesul pe piețele financiare internaționale - să întreprindă o reformă, pe care de fapt n-o dorește și pe care cel puțin unele segmente ale Stângii s-au învrednicit până acum doar s-o critice chiar vehement. Situația încurcată în care se află Stânga în raport cu Acordul încheiat de guvern este amplificată de faptul că FMI, înțelegând bine contextul, a cerut sprijin parlamentar pentru angajamentele pe care guvernul și le asumă prin Acord. Stânga caută să iasă din încurcătură în spiritul celor mai bătătorite tertipuri șmecherești. În încercarea de a nu spune în clar din motive ideologice și electorale "da" sau "ba" Acordului cu FMI, a impus în Parlament împuternicirea Guvernului cu aprobarea acestuia și cu adoptarea, prin Ordonanțe, a pachetului de legi adiacente aplicării programului de reformă convenit prin Acordul respectiv. Parcă trezită din letargia inexplicabilă de peste un an de zile, Opoziția, spre a forța o dezbatere deschisă fără ocolișuri asupra reformei, a respins abilitarea guvernului pentru a introduce reglementări pe ușa din spate și a cerut o sesiune extraordinară în care să se discute și să se aprobe exact măsurile ce urmau să facă obiectul unor Ordonanțe ale executivului și care sunt în esență cele implicate de Acordul cu FMI. Miza însăși reclamă abordări deschise, bărbătești, și nu trucuri, care pot permite în plus și reprobabile reveniri. Prin Ordonanțe responsabilitatea și-o asumă guvernul, care, la o adică, poate fi incriminat după un timp că s-a "pripit" când a făcut ceea ce a făcut.

Tertipurile șmecherești ale Puterii au ajuns la paroxism de îndată ce toate încercările de a bloca întrunirea unei sesiuni parlamentare extraordinare au eșuat. Din punctul de vedere al parlamentului, guvernul, în urma votului Stângii, este abilitat de a adopta Ordonanțe, deși Camera Deputaților nu se află în vacanță

parlamentară, ci în sesiune extraordinară. Maşina de şmecherii condusă de Adrian Năstase ("europeanul" întru ameţirea occidentalilor novici) a avut însă grijă - după ce de altfel a impus înscrierea pe ordinea de zi a legii de abilitare a guvernului în urma unui vot desfăşurat în condiţii nestatutare (fără întrunirea cvorumului) - să înlocuiască, în textul legii, expresia constituţională "în timpul vacanţei parlamentare", cu eufemismul "până la întrunirea Parlamentului în sesiune ordinară". Cu alte cuvinte guvernul, abilitat de majoritatea parlamentară, îşi poate permite să adopte măsuri, râzându-şi de parlamentarii care, în loc să fie în vacanţă, vin la lucru pentru a sta de fapt degeaba. Şi ca să le dea totuşi ceva cu care să se joace, "europeanul" Adrian Năstase le-a sugerat să dezbată niscai Ordonanţe de pe vremea lui Stolojan şi a începuturilor guvernului Văcăroiu care - ţineţi-vă bine! - nici până acum n-au ajuns să fie dezbătute în parlament. Aviz clar despre soarta noului set de Ordonanţe pe care executivul Văcăroiu le are în vedere.

Dincolo de modul în care se va pronunţa Curtea constituţională asupra "legalităţii" legii de abilitare a guvernului, în dispută datorită motivului anterior menţionat, cheia se află la preşedintele ţării care va trebui să decidă în legătură cu promulgarea sau nu a acestei legi. Dânsul se va afla în situaţia de a alege, între "stânga politică şi dreapta judecată". În cuvântarea din 22 decembrie '93 dânsul a exprimat în clar opţiunea pentru reformă, la care a considerat că nu există o alternativă istorică. În acest spirit s-ar cuveni ca preşedintele Iliescu să aleagă introducerea reformei pe uşa din faţă şi nu păcălelile prin care aceasta poate fi şi băgată dar şi scoasă pe uşa din dos. Şi mai trebuie să ţină cont şi de faptul că FMI, cerând sprijin parlamentar pentru acordul încheiat cu executivul României, va putea să spună, după decizia Preşedintelui, că nu se mulţumeşte în acest sens cu surogatul unei Ordonanţe şi că reclamă un vot propriu-zis în forul legislativ.

("TINERETUL LIBER" nr.1137/5 ianuarie 1994)

STÂNGA POATE APROBA MEMORANDUMUL DAR NU ŞI FACE REFORMA!

Trecerea prin Parlament a Memorandumului cu FMI - a cărui aprobare fusese cerută în mod expres de însăşi instituţia financiară de la Washington - a avut loc aşa cum era de prevăzut. Din punct de vedere politic nici nu putea fi altfel.

Arcul de stânga, susţinătorul parlamentar al Guvernului, avea de ales, în fond, între aprobarea măcar de principiu a reformei conţinute în Memorandum, pe care de fapt n-o doreşte, şi păstrarea puterii, pe care o doreşte cu orice chip. Şi a ales desigur Puterea votînd pentru Memorandum. S-au exprimat favorabil, deşi fără tragere de inimă, şi cei ce îşi făcuseră o îndeletnicire şi o tobă electorală din incriminarea FMI şi a reformei. Să nu se cadă însă în capcana de a considera că, pentru conservarea intactă a pîrghiilor de decizie, s-a luat o opţiune strategică pe termen lung pentru reformă pornind de la imperativele perioadei. Experienţa de până acum îndeamnă să se aprecieze că, din păcate, este vorba mai degrabă de o opţiune exclusiv conjuncturală ghidată de abordarea: deocamdată trebuie să trecem puntea şi-apoi vom face tot ce ştim noi!

La rîndul său, Opoziţia a avut de ales între a risca acuzaţii că este împotriva FMI şi a reformei şi a cauţiona un guvern care s-a dovedit pînă acum că blochează reforma, pe care în mod firesc îl consideră deci inapt de a aplica reforma şi împotriva căruia de altfel a depus nenumărate moţiuni spre a-i obţine retragerea. În tevatura organizată de Putere - în legătură cu negocierea, tergiversarea şi, într-un tîrziu totuşi, aprobarea Mamorandumului -, aceasta nu i-a rezervat Opoziţiei alt rol decît cel pe care i-l atribuie în general: de decor. Deşi era vorba de " probleme de interes naţional".- la rezolvarea cărora, pentru a-l cita pe dl. Iliescu, trebuie să participe toate forţele politice -, Opoziţia n-a fost nici consultată, dar nici măcar informată despre stadiul şi conţinutul negocierilor. Iar despre Memorandumul finalizat informarea a venit doar hăt tîrziu. Şi nu înaintea presei. În faţa încercării aberante a Puterii de a lăsa aprobarea Memorandumului în seama Guvernului prin Ordonanţe, Opoziţia şi-a jucat corect cartea, cerînd în locul vacanţei parlamentare, o sesiune extraordinară pentru discutarea şi aprobarea Acordului cu

FMI şi a măsurilor adiacente. Puterea a îngropat sfidător demersul, deturnînd sesiunea extraordinară de la acest scop. Şi a respins oferta concretă a Opoziţiei de a participa la guvernare, spre a se împărţi responsabilităţile în aplicarea inevitabilei dar dureroasei reforme. Opoziţia avea deci toate motivele şi justificările de a nu vota pentru Memorandum (nu exprimându-se neapărat împotrivă, dar abţinându-se sau neparticipînd pur şi simplu la vot). Şi nu trebuia să se lase amăgită de o ofertă de ultimă oră a PDSR privind demararea unor discuţii politice pentru o (ipotetică) coparticipare la guvernare. Opoziţia a putut declara oficial că nu este contra Acordului cu FMI sau reformei, dar că nu vede rostul de a vota pentru un program a cărui aplicare ar urma să rămînă pe mâna unui guvern (precum cel actual) pe care nu-l consideră în stare de o asemenea sarcină, avînd în vedere că a probat el însuşi pînă acum lipsa de ataşament faţă de reformă.

De acum - în urma aprobării Memorandumului doar cu votul majorităţii parlamentare - totul cade în seama Guvernului. Şi implicit a arcului său susţinător din Parlament. Li se oferă şansa de a intreprinde reforma. O şansă în fond istorică. Evident, important nu este cine va face reforma, ci faptul ca aceasta să fie făcută. Pentru arcul de stânga, aceasta înseamnă însă de a acţiona de fapt împotriva voinţei şi convingerilor proprii. Atîţia din acest arc - de la corifeii PSM-işti pînă chiar la un PDSR-ist de frunte precum dl. Marin Stelian - s-au arătat extrem de critici la adresa cerinţelor din Memorandum. Şi, în ciuda votului favorabil pe care l-au dat în virtutea disciplinei de partid şi de clan, se anunţă opozanţi fermi faţă de eventuale încercări de punere în practică a unora din aceste cerinţe. Puterea postdecembristă s-a angajat, inclusiv faţă de FMI, să întreprindă reforma spre o economie de piaţă în iureşul "revoluţionar" de la începutul anilor '90. În baza acestui angajament a luat bani de la FMI, potrivit unor aranjamente de tip stand-by, în 1991 şi 1992. Dar nu s-a ţinut de cuvînt, umblînd cu jumătăţi de măsură pe calea reformei. Cînd s-a dus să ceară din nou bani în 1993, FMI a arătat clar că nu mai acceptă doar promisiuni, condiţionînd noi credite de măsuri corecte. Şi, fiind păţit, a reclamat şi o aprobare a Memorandului de către Parlament. Puterea postdecembristă - care, după cîteva oscilaţii, îşi clarificase opţiunile, ajungînd în 1993 deja în structura sa cea mai antireformistă şi impunînd, prin reprezentanţii săi din Parlament şi Guvern, blocarea reformei - a intrat în alertă. Şi a declanşat bîlciul "uite reforma, nu e reforma", "uite FMI-ul, nu e FMI-ul" în încercarea de a păcăli pe toată lumea (electoratul român, ca şi străinătatea) spre a-şi concilia propriile obiective contradictorii: de a nu face reforma nedorită, dar de a nu rămîne din cauza aceasta fără acces pe pieţele financiare internaţionale. Aşa se explică de ce a tergiversat nepermis din vară pînă în decembrie negocierea Acordului

cu FMI, de ce a încheiat Memorandumul străduindu-se însă din răsputeri să nu-l introducă în Parlament, spre a nu obliga arcul susţinător de stînga să spună în clar "da" sau "ba" reformei implicate, şi de ce Memorandumul a ajuns abia către mijlocul lui februarie în Parlament.

Această experienţă oferă un mesaj dezolant pentru viitor: bătînd acum toba reformei şi adoptînd cîteva măsuri din cele prevăzute în Memorandum, Puterea va încerca deblocarea finanţării externe, după care probabil va imagina un scenariu de acoperire pentru abordarea "zicem ca ei şi facem ca noi".

Decizînd în cele din urmă să aprobe Memorandumul ca preţ al păstrării integrale a pîrghiilor de decizie, să nu ne închipuim cumva că Puterea este automat şi hotărîtă să întreprindă reforma. Nu există nici un indiciu că actualul arc de stînga ar fi înţeles într-adevăr marile comandamente naţionale ale României, a cărei supravieţuire depinde în mod hotărîtor şi de capacitatea de a rezista în necruţătoarea competiţie economică internaţională de la sfîrşitul secolului XX. Şi fără o reformă serioasă în economia reală - nu doar în vorbe sau pe hîrtie şi nu doar de dragul FMI sau al oricui altcuiva, ci din convingere intimă-, perspectiva nu poate fi decît periferizarea şi mai accentuată a ţării, cu inevitabila sa consecinţă: sărăcia.

Reforma este deocamdată doar pe hîrtie. Şi tot numai un petic de hîrtie este şi aprobarea Memorandumului (şi deci a reformei implicate) în Parlament. Este vorba de o biată hotărîre neangajantă. Şi nu de o lege. Deşi în România şi legile se respectă numai cînd se vrea. Dar tocmai caracterul doar formal angajant al procedurii prin care s-a făcut aprobarea - şi la care s-a apelat nu întîmplător - a fost cel care a înlesnit asocierea la Memorandum a întregului arc de stînga şi solidaritatea manifestată de segmentul declarat socialist al acestui arc. Mai greu va fi însă cu legile specifice, care decurg din Memorandum, legi implicînd întărirea disciplinei financiare, accentuarea şi reformarea impozitării întreprinderilor de stat, precum şi lichidarea unităţilor industriale în caz de faliment financiar. Şi trecerea prin Parlament a acestor legi nu reprezintă doar primul test sau prima fază. Ar fi doar începutul sau prealabilul unui demaraj al reformei în economia reală. Care va implica dureri economice şi sociale. Este o poveste că aceste dureri ar putea fi evitate. Orice încercare de a le anihila - şi nu numai de a le face întrucîtva mai suportabile - va împinge totul, ca şi pînă acum, într-un cerc vicios. Acelaşi în care ne învîrtim de peste trei ani, de cînd în principiu a început reforma. Pentru că, pe lîngă determinările ideologice (precum încrîncenarea în menţinerea structurilor comuniste şi căutarea unei iluzorii "căi a treia" care să evite capitalismul în ciuda eşecului dovedit al socialismului), tocmai preocuparea de înţeles, dar prost

înțeleasă, pentru "consecințele sociale" a stat la baza jumătăților de măsură pe calea reformei. Blocarea din aceste motive a reformei din economia reală a dus într-o fundătură, a cărei unică ieșire este întoarcerea feței tot către reformă, dar, din păcate, la costuri economice și sociale mai mari. Alte și alte amînări nu vor face decît să le amplifice. Nu există alternativă la acceptarea acestor sacrificii. Care nu pot fi însă pretinse populației de către un guvern reprezentînd doar jumătate din electorat. Și nu vor fi acceptate de populație din partea unui guvern care reprezintă jumătate din electorat. Cu orice determinare și cu orice capacitate în aplicarea reformei, aceasta riscă - în condițiile perpetuării formulei actuale de guvernare - să eșueze chiar și înainte de a porni efectiv.

("22" / 16-22 februarie 1994)

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE 5
MOTTO 7
DECEMBRIE 89 - MAI 90 9
ECONOMIA UN BOLNAV CARE NE VA
DA DE FURCĂ 10
SĂ NU NE AMĂGIM ! 14
SĂ NU NE MAI FURĂM PROPRIA CĂCIULĂ! 19
SITUAȚIA ECONOMICĂ ȘI ALEGERILE 23
IUNIE 90 - SEPTEMBRIE 91 27
PARIUL UNOR RESTRUCTURĂRI RADICALE 28
ACCEPTĂM SAU NU "CAPIȚALIȘTI" PRINTRE NOI? 36
UN PARADOX PE CALEA REFORMEI
SPRE O ECONOMIE DE PIAȚĂ 39
ESTE POSIBILĂ CONVERTIBILITATEA LEULUI? 45
OGLINDĂ, OGLINJOARA MEA 50
CUM NE-AM PUTEA "LINIȘTI"? 55
REFORMA: SĂ PRIVIM ȘI SPRE EST 59
GUVERNUL - PRIMELE 100 DE ZILE 62
LIBERALIZAREA PREȚURILOR ȘI
CREDITELE EXTERNE 70
ECONOMIA ÎN DERIVĂ: CINE RĂSPUNDE?
CINE O VA SCOATE DIN MARASM? 77
"AVEM NEVOIE DE O TERAPIE-ȘOC" 90
JUMĂTĂȚI DE EXPLICAȚII, JUMĂTĂȚI DE DEMISII,
JUMĂTĂȚI DE MĂSURI 97

MĂCAR DE-AR FI DOAR O IMPRESIE ! 97
"NECLINTITA" PUTERE ÎN FAŢA UNUI
ADVERSAR DE TEMUT 100
300 MILIARDE LEI BLOCAŢI
ÎN LANŢUL SLĂBICIUNILOR 104
PERICOLELE ÎNTOARCERII LA CE A FOST 107
ÎNCĂ O LOVITURĂ DATĂ IMPERIALISMULUI:
ROMÂNIA A LUAT LOCUL ALBANIEI 111
A ÎNCEPUT SAU NU REFORMA? 114
PETRICĂ ŞI LUPUL 119
IARNA CAR ŞI VARA SANIE 123
CINE PE CINE PĂCĂLEŞTE? 126
SĂ UITĂM TRANDAFIRUL! 131
SUS COMUNISMUL, REFORMA KAPUT! 135
OCTOMBRIE 91 - OCTOMBRIE 92 140
ALEGEREA-I BUNĂ, DEZASTRUL E MARE! 141
ROMAN A MERS PREA ÎNCET, NU PREA REPEDE 144
PUTEREA CU "SULA ÎN COASTE" 147
CONVERTIBILITATEA ŞI IARNA 151
COMUNISMULUI I S-A TRAS PREŞUL
DE SUB PICIOARE 153
STOLOJAN REPARĂ GREŞELI ŞI
PRIMEŞTE ŞUTURILE 157
ANTIPOPULISMUL ÎNTRE CENTRALISM
ŞI DEZORDINE 161
PRIN INFLAŢIE, INDUSTRIA TRĂIEŞTE
PE SEAMA POPULAŢIEI 166
PESTE UN AN, VA FI APROAPE DEGEABA 170
SÎNT JUSTIFICATE SUSPICIUNILE? 174
CÎND NE APUCĂM DE ECONOMIE? 176
DEGEABA ALIFIE LA UN PICIOR RUPT 179

VA REUȘI ÎNGĂDUINȚA UNDE
A EȘUAT RESTRICȚIA? 182
POVARA TRECE ASUPRA ȘOMAJULUI 185
FAIR-PLAY? NU ȚINEM ! 188
SE MAI POATE CÎȘTIGA CU BALIVERNE ? 191
IPOTECA POPULISTĂ SAU PATOLOGIA PUTERII 195
"TOT ÎNAINTE" ... SPRE '89 ! 199
GUVERNAREA ILIESCU ÎNCEPE
CU EXPLOZIA PREȚURILOR 202
STÎNGA ȘI STÎNGISMUL ECONOMIC 206
CU ECHILIBRELE ECONOMICE NU-I DE GLUMIT 209
NOIEMBRIE 1992 - 211
O VICTORIE DEPLINĂ ASUPRA ȚĂRII 212
REFORMA A MAI PIERDUT O RUNDĂ 217
LEUL CADE CÎND TAURUL NU E LUAT
DE COARNE 221
BINE CĂ GUVERNUL VĂCĂROIU NU E ÎNCĂ
FOARTE COERENT! 223
ECONOMIA - ADVERSARUL D-LUI ILIESCU 227
GUVERNUL CAUTĂ UN CEC ÎN ALB 231
ANTI-REFORMIȘTII CONSTRÎNȘI SĂ VOTEZE
UN PROGRAM REFORMIST 236
CU TREI GUVERNE ÎN EXECUTIV, CINE VA
APLICA STRATEGIA NEGRIȚOIU ? 243
BĂTÎND TOBA SOCIALULUI, POLITICUL ȚINE
PRIZONIER ECONOMICUL 249
FEUDALIZAREA ROMÂNIEI LA SFÎRȘIT DE
SECOL XX 254
SPECTACOL REFORMIST ÎN FAȚA FMI 259
TREBUIE SĂ PĂCĂLIM FMI-UL ? 264
MINERII ȘI FMI-UL 270

NICI CHIAR CU O HAINĂ ÎN PLUS 272
UN NOU PAS ÎNAPOI 274
EFICIENȚĂ ÎN CE ? 276
MINUNATĂ, DAR LIPSEȘTE CU DESĂVÎRȘIRE 278
DICTATURA DIRECTORILOR 280
FALIMENTUL FĂRĂ FALIȚI 282
AIUREALA SE PERFECȚIONEAZĂ 284
ECONOMIA MESERIE GREA 286
SUBVENȚIILE CAMUFLATE SUGRUMĂ POPULAȚIA 288
UN SLOGAN COSTISITOR 290
MOȚIUNEA CADE DILEMELE RĂMÂN 292
CU LASOUL POT PRINDE DOAR PROFESIONIȘTII 294
PREȘEDINTELE FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU FMI 296
STÂNGA POATE APROBA MEMORANDUMUL
DAR NU ȘI FACE REFORMA 298

Tiparul executat la
tipografia TIMS
Calea Plevnei 136
TIMS

I.S.B.N. 973-96111-1-7